

Natura 2000-gebied Waddenzee

De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Gelet op artikel 3, eerste lid, en artikel 4, vierde lid, van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG L 206);

Gelet op de Beschikking van de Commissie 2008/23/EG van 12 november 2007 op grond van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad, van een eerste bijgewerkte lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio (PbEG L 12);

Gelet op artikel 4, eerste en tweede lid, van Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (PbEG L 103);

Gelet op de artikelen 10a en 15 van de Natuurbeschermingswet 1998;

BESLUIT:

Artikel 1

1. Als speciale beschermingszone in de zin van artikel 4, vierde lid, van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG L 206) wordt aangewezen: het op de bij dit besluit behorende kaart aangegeven gebied, bekend onder de naam: **Waddenzee**.
2. De in het eerste lid bedoelde speciale beschermingszone is aangewezen voor de volgende natuurlijke habitattypen opgenomen in bijlage I van Richtlijn 92/43/EEG; prioritaire habitattypen zijn met een sterretje (*) aangeduid:
 - H1110 Permanent met zeewater van geringe diepte overstroomde zandbanken
 - H1140 Bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten
 - H1310 Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met *Salicornia* spp. en andere zoutminnende soorten
 - H1320 Schorren met slijkgrasvegetatie (*Spartinion maritimae*)
 - H1330 Atlantische schorren (*Glauco-Puccinellietalia maritimae*)
 - H2110 Embryonale wandelende duinen
 - H2120 Wandelende duinen op de strandwal met *Ammophila arenaria* ("witte duinen")
 - H2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen")
 - H2160 Duinen met *Hippophaë rhamnoides*
 - H2190 Vochtige duinvalleien
3. De in het eerste lid bedoelde speciale beschermingszone is aangewezen voor de volgende soorten opgenomen in bijlage II van Richtlijn 92/43/EEG; prioritaire soorten zijn met een sterretje (*) aangeduid:
 - H1014 Nauwe korfslak
 - H1095 Zeeprik
 - H1099 Rivierprik
 - H1103 Fint
 - H1364 Grijze zeehond
 - H1365 Gewone zeehond

Artikel 2

Het besluit tot aanwijzing van het gebied Waddenzee als speciale beschermingszone in de zin van artikel 4, eerste lid, van Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (PbEG L 103) van 8 november 1991 (J. 9115397; Stcrt. 1991, nr. 220) wordt als volgt gewijzigd:

- a. het aangewezen gebied wordt op de in paragraaf 3.3 van de Nota van toelichting, zoals bedoeld in artikel 3, eerste lid, van dit besluit beschreven wijze gewijzigd;
- b. de Nota van toelichting wordt ingetrokken en vervangen door de Nota van toelichting, zoals bedoeld in artikel 3, eerste lid, van dit besluit;
- c. de in de aanhef bedoelde speciale beschermingszone geldt als te zijn aangewezen voor de volgende vogelsoorten, welke worden beschermd op grond van artikel 4, eerste lid, van Richtlijn 79/409/EEG:

A034	Lepelaar
A037	Kleine zwaan
A045	Brandgans
A081	Bruine kiekendief
A082	Blauwe kiekendief
A103	Slechtvalk
A132	Kluut
A138	Strandplevier
A140	Goudplevier
A157	Rosse grutto
A191	Grote stern
A193	Visdief
A194	Noordse stern
A195	Dwergstern
A197	Zwarte stern
A222	Velduil

- d. de in de aanhef bedoelde speciale beschermingszone geldt als te zijn aangewezen voor de volgende trekkende vogelsoorten, welke worden beschermd op grond van artikel 4, tweede lid, van Richtlijn 79/409/EEG:

A005	Fuut
A017	Aalscholver
A039	Toendrarietgans
A043	Grauwe gans
A046	Rotgans
A048	Bergeend
A050	Smient
A051	Krakeend
A052	Wintertaling
A053	Wilde eend
A054	Pijlstaart
A056	Slobeend
A062	Topper
A063	Eider
A067	Brilduiker
A069	Middelste zaagbek
A070	Grote zaagbek
A130	Scholekster
A137	Bontbekplevier

A141	Zilverplevier
A142	Kievit
A143	Kanoet
A144	Drieteenstrandloper
A147	Krombekstrandloper
A149	Bonte strandloper
A156	Grutto
A160	Wulp
A161	Zwarte ruiter
A162	Tureluur
A164	Groenpootruiter
A169	Steenloper
A183	Kleine mantelmeeuw

- e. de kaart voor zover van toepassing op het in de aanhef genoemde besluit wordt ingetrokken.

Artikel 3

1. Dit besluit gaat vergezeld van een Nota van toelichting inclusief bijlagen en een kaart.
2. De in de artikelen 1 en 2 genoemde speciale beschermingszones vormen samen het Natura 2000-gebied **Waddenzee**, waarvan de instandhoudingsdoelstelling in de zin van artikel 10a, tweede lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 is opgenomen in de Nota van toelichting.

Artikel 4

1. De bekendmaking van dit besluit geschiedt in de Staatscourant.
2. Dit besluit treedt in werking op de dag na bekendmaking in de Staatscourant.

De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit,
w.g. G. Verburg

Dit besluit, de kaart en de Nota van toelichting worden gedurende zes weken ter inzage gelegd in de onderstaande vestigingen van de Directie Regionale Zaken van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit:

- Vestiging Noord: Cascadeplein 6, 9726 AD GRONINGEN;
- Vestiging Oost: Verzetslaan 30, 7411 HX DEVENTER;
- Vestiging West: Herman Gorterstraat 55, 3511 EW UTRECHT;
- Vestiging Zuid: Keizersgracht 5, 5611 GB EINDHOVEN.

De terinzagelegging vindt tevens plaats in de gemeentehuizen van de betreffende gemeente(n), in de kantoren van de waterschappen waaronder het gebied valt en in de provinciehuizen van de betreffende provincie(s). Het besluit kan ook worden ingezien op internet op het adres: <http://www.minlnv.nl/natura2000> en het zal bovendien worden bekendgemaakt in dag-, nieuws- en huis-aan-huisbladen.

Belanghebbenden die hun zienswijze als bedoeld in artikel 3:15 van de Algemene wet bestuursrecht naar voren hebben gebracht of die het redelijkerwijs niet verweten kan worden geen zienswijze naar voren te hebben gebracht, kunnen tot zes weken ná de eerste dag van de terinzagelegging beroep instellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, Postbus 20019, 2500 EA Den Haag.

**Nota van toelichting van het Natura 2000-gebied Waddenzee waarin opgenomen:
Nota van toelichting bij de aanwijzing van Waddenzee als speciale beschermingszone in het kader van de Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna en hierna te noemen de Habitatrichtlijn, alsmede Nota van toelichting bij de wijziging van besluit J. 9115397 tot aanwijzing van Waddenzee als speciale beschermingszone in het kader van de Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand en hierna te noemen de Vogelrichtlijn**

1. INLEIDING

Met dit besluit wordt het gebied Waddenzee aangewezen als speciale beschermingszone onder de Habitatrichtlijn. Tevens wordt met dit besluit het besluit tot de aanwijzing van Waddenzee als speciale beschermingszone onder de Vogelrichtlijn, inclusief de daarbij behorende Nota van toelichting, gewijzigd. Het betreft verder de vorming van het Natura 2000-gebied Waddenzee, hetgeen gebeurt door aan dit besluit instandhoudingsdoelstellingen toe te voegen.

In artikel 1 van het besluit staat de naam van het gebied en worden de habitattypen en soorten opgesomd, waarvoor het gebied is aangewezen.

Artikel 2 van het besluit regelt de belangrijkste wijzigingen ten opzichte van het eerder genomen besluit tot aanwijzing van het gebied onder de Vogelrichtlijn. Zo wordt de Nota van toelichting, behorende bij het bestaande Vogelrichtlijnbesluit, geheel ingetrokken en vervangen door deze Nota van toelichting. Daarnaast worden de vogelsoorten opgesomd waarvoor het gebied van belang is en waarvoor het wordt geacht te zijn aangewezen.

In artikel 3 van het besluit wordt de term Natura 2000-gebied geïntroduceerd en wordt bepaald dat er voor het gebied een bepaalde instandhoudingsdoelstelling verwezenlijkt dient te worden. Deze doelstelling heeft zowel betrekking op de in artikel 1 opgesomde habitattypen en habitatsoorten als op de in artikel 2 opgesomde vogelsoorten. De vogels waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn vastgesteld, zijn geselecteerd aan de hand van de criteria die destijds zijn gebruikt bij de aanwijzing van de Vogelrichtlijngebieden in 2000. Beide aanwijzingen tezamen vormen het Natura 2000-gebied Waddenzee, waarvan de instandhoudingsdoelstellingen in dit besluit zijn opgenomen. De instandhoudingsdoelstellingen staan in de Nota van toelichting.

Artikel 4 regelt de bekendmaking en de inwerkingtreding van dit besluit.

In hoofdstuk 2 van deze Nota van toelichting worden de aanwijzingen op grond van de Habitat- en Vogelrichtlijn kort toegelicht. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 een gebiedsbeschrijving gegeven en wordt ingegaan op eventuele grenswijzigingen die zijn doorgevoerd nadat het gebied bij de Europese Commissie is aangemeld of die zijn doorgevoerd nadat het gebied als Vogelrichtlijngebied is aangewezen. Tevens wordt in hoofdstuk 3 de bij dit besluit behorende kaart toegelicht.

In hoofdstuk 4 wordt een opsomming gegeven van habitattypen en (vogel)soorten waaraan het gebied zijn betekenis ontleent en worden de eventueel doorgevoerde wijzigingen van een toelichting voorzien. Dit vierde hoofdstuk van de Nota van toelichting is ingevoegd naar aanleiding van de ingediende zienswijzen, omdat in veel

zienswijzen duidelijkheid werd gevraagd waarom een bepaald gebied destijds bij de Europese Commissie is aangemeld.

Een belangrijk onderdeel van de Nota van toelichting is de opsomming van de instandhoudingsdoelstellingen in hoofdstuk 5. Allereerst worden de algemene doelstellingen geformuleerd en vervolgens staan de instandhoudingsdoelstellingen van de in het gebied aanwezige habitattypen en soorten vermeld. Er wordt aangegeven in welke richting de instandhoudingsdoelstelling zich zal moeten ontwikkelen. Daarvoor worden de termen ‘behoud’, ‘uitbreiding’ of ‘verbetering’ gebruikt. Voor een habitatype wordt de verdeling gemaakt in oppervlakte en kwaliteit, zodat de aanduiding van de instandhoudingsdoelstelling van een habitatype altijd in de vorm van ‘behoud’ of ‘uitbreiding’ van oppervlakte en van ‘behoud’ of ‘verbetering’ van kwaliteit wordt gegeven. Voor soorten is het leefgebied bepalend en geldt een verdeling in omvang en kwaliteit leefgebied. De aanduiding van de instandhoudingsdoelstelling van een soort is altijd in de vorm van ‘behoud’ of ‘uitbreiding’ van omvang leefgebied en van ‘behoud’ of ‘verbetering van kwaliteit van leefgebied.

Daarnaast zijn aan de Nota van toelichting drie bijlagen toegevoegd. Ook de bijlagen maken integraal onderdeel uit van het besluit. Bijlage A (voor zover van toepassing) laat zien welke terreindelen zijn vervallen of zijn toegevoegd als onderdeel van de speciale beschermingszone in de zin van de Vogelrichtlijn. Bijlage B omvat een nadere onderbouwing van de wijzigingen in Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen, van de kwalificatie als speciale beschermingszone in de zin van de Habitatrictlijn en van de toedeling van de instandhoudingsdoelstellingen. In bijlage C wordt naar aanleiding van de ontvangen zienswijzen een nadere onderbouwing van het besluit gegeven.

2. AANWIJZINGEN HABITAT- EN VOGELRICHTLIJN

Door middel van dit besluit wordt het gebied Waddenzee aangewezen als speciale beschermingszone onder de Habitatrictlijn (verder aangeduid als “Habitatrictlijngebied”). Het gebied is in mei 2003 aangemeld volgens de procedure zoals opgenomen in artikel 4 van deze richtlijn, waarna het gebied in december 2004 door de Europese Commissie onder de naam “Waddenzee” en onder nummer NL1000001 is geplaatst op de lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio. Het gebied is onder meer aangewezen voor één prioritair habitatype in de zin van artikel 1 van de Habitatrictlijn. Het gebied is op 8 november 1991 (J. 9115397) onder de naam “Waddenzee” ook aangewezen als speciale beschermingszone onder de Vogelrichtlijn (verder aangeduid als “Vogelrichtlijngebied”). Bij de Europese Commissie is dit gebied bekend onder nummer NL9801001. Het bestaande Vogelrichtlijnbesluit J. 9115397 is door middel van dit besluit gewijzigd.

Met betrekking tot het Vogelrichtlijngebied kan er in dit besluit naast mogelijke grenswijzigingen ook een wijziging plaatsvinden bij de vogelsoorten, waarvoor dit gebied destijds is aangewezen. Deze eventuele wijzigingen worden toegelicht in hoofdstuk 4 en bijlage B. In dit besluit worden alle vogelsoorten opgesomd waarvoor het gebied wordt geacht te zijn aangewezen.

Het Natura 2000-gebied Waddenzee (landelijk gebiedsnummer 1) omvat derhalve het Vogelrichtlijngebied Waddenzee en het Habitatrichtlijngebied Waddenzee. Natura 2000 is het samenhangende Europees ecologisch netwerk bestaande uit de gebieden aangewezen onder de Habitatrichtlijn en onder de Vogelrichtlijn. Dit netwerk moet de betrokken natuurlijke habitattypen, habitats van soorten en de leefgebieden van vogels in een gunstige staat van instandhouding behouden of, in voorkomend geval, herstellen. De instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 5) en eventuele wijziging van de begrenzing zijn in algemene zin nader toegelicht in het Natura 2000 doelendocument (2006). Dit document geeft het beleidskader van de geformuleerde instandhoudingsdoelstellingen weer en van de daarbij gehanteerde systematiek. Beschrijvingen van habitattypen en (vogel)soorten waarvoor doelen zijn vastgesteld, zijn opgenomen in het Natura 2000 profielendocument (2008). Hierin wordt ook ingegaan op de interpretatie van habitattypen en de relatieve bijdrage van afzonderlijke gebieden aan het Natura 2000-netwerk.

Het Natura 2000-gebied Waddenzee ligt in de provincies Fryslân, Groningen en Noord-Holland en behoort tot het grondgebied van de gemeenten Ameland, Dongeradeel, Ferweradiel, Franekeradeel, Harlingen, Het Bildt, Schiermonnikoog, Terschelling, Vlieland, Wûnseradiel, De Marne, Delfzijl, Eemsmond, Reiderland, Winsum, Anna Paulowna, Den Helder, Texel en Wieringen.

2.1 Beschermdenatuurmonumenten

Ingevolge artikel 15a, tweede en derde lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 vervalt van rechtswege de status van de hieronder opgesomde natuurmonumenten¹.

Het beschermd natuurmonument Dollard is aangewezen op 20 mei 1977 (NLB/N-24826; Stcrt. 1977, nr. 141).

Het beschermd natuurmonument Schorren van de Eendracht en Vlake van Kerken is aangewezen op 23 juli 1982 (NLB/GS/GA-52344; Stcrt. 1982, nr. 165).

Het beschermd natuurmonument Neerlands Reid is aangewezen op 23 juli 1982 (NLB/GS/GA-52346; Stcrt. 1982, nr. 165).

Het beschermd natuurmonument Kwelders langs de noordkust van Groningen is aangewezen op 23 juli 1982 (NLB/GS/GA-52389; Stcrt. 1982, nr. 165).

Het beschermd natuurmonument Kwelders langs de noordkust van Friesland I is aangewezen op 23 juli 1982 (NLB/GS/GA-52345; Stcrt. 1982, nr. 165).

Het beschermd natuurmonument Noord-Friesland Buitendijks is aangewezen op 13 september 1988 (NMF/N 88-9432; Stcrt. 1988, nr. 187).

Het staatsnatuurmonument Boschplaat is aangewezen op 8 november 1974 (NBOR/S-15110; Stcrt. 1974, nr. 221).

Het staatsnatuurmonument Dollard is aangewezen op 19 oktober 1978 (NLB/N 32287; Stcrt. 1978, nr. 211).

Het staatsnatuurmonument Waddenzee is aangewezen op 18 mei 1981 (Waddenzee I, NLB-46323/46569; Stcrt. 1981, nr. 93) en gewijzigd op 31 augustus 1987 (NMF/N 87-10390; Stcrt. 1987, nr. 170). Bij besluit van 17 november 1993 is bijna het volledige pkb-gebied (planologische kernbeslissing Waddenzee) als staatsnatuurmonument aangewezen (Waddenzee II, NBLF-93-6831; Stcrt. 1993, nr. 237).

Het staatsnatuurmonument Noord-Friesland Buitendijks is aangewezen op 24 juli 1986 (NMF/N 86-9187; Stcrt. 1986, nr. 145).

¹ De oude wet kende zowel staatsnatuurmonumenten als beschermdenatuurmonumenten. Dit verschil is in de huidige wet komen te vervallen.

Op grond van de wet heeft de instandhoudingsdoelstelling voor de gedeelten van het Natura 2000-gebied waarop de aanwijzingen als natuurmonument van toepassing waren, mede betrekking op de doelstellingen ten aanzien van het behoud, herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied zoals deze waren vastgelegd in de vervallen besluiten (zie verder hoofdstuk 5). De gebieden, die in het verleden als natuurmonument zijn aangewezen, zijn op de bijgevoegde kaarten ook als zodanig te herkennen.

3. GEBIEDSBESCHRIJVING EN BEGRENZING

3.1 Gebiedsbeschrijving

De Nederlandse Waddenzee is onderdeel van het internationale waddengebied dat zich uitstrekt van Den Helder tot Esbjerg (Denemarken). Het is een natuurlijk en dynamisch zoutwatergetijdengebied dat bestaat uit een complex van diepe geulen en ondiep water met zand- en slibbanken, waarvan grote delen bij eb droog vallen. Deze banken worden doorsneden door een fijn vertakt stelsel van geulen.

Langs het vasteland en op de eilanden liggen verspreid kweldergebieden, die door grote verschillen in vocht- en zoutgehalte bijdragen aan een zeer diverse flora en vegetatie. De kwelders langs de vastelandskust zijn tot stand gekomen door menselijk ingrijpen in de kwelderbodem. Op de overgang van de hoge, groene kwelders en de lager gelegen, nattere landaanwinningskwelders ligt een natuurlijke afslagrand, de zogenaamde kwelderklif. De kwelders op de waddeneilanden hebben een natuurlijke geomorfologie, met geleidelijke hoogtetradiënten, meanderende kwelderkreken en afwisseling in de mate van natuurlijke drainage. De bodem is over het algemeen zandig, mede door de invloed van stuivend zand uit de nabijgelegen duingebieden. De geleidelijke overgangen van het wad richting duin leveren een grote biodiversiteit op. Enkele voorbeelden hiervan zijn de Boschplaat op Terschelling, Nieuwlandsreid (Zoute Weide) op Ameland en de Oosterkwelder op Schiermonnikoog.

Er is een nagenoeg ongestoorde hydrodynamiek en geomorfologie aanwezig, waarin natuurlijke processen zorgen voor instandhouding en ontwikkeling van karakteristieke ecotopen en habitats en de grenzen van land en water voortdurend wijzigen. Dit is ook duidelijk zichtbaar aan diverse “wandelande” eilanden zoals Rottummerplaat. Tussen Harlingen en Terschelling ligt het door een dijklichaam beschermde eiland Griend dat belangrijke vogelkolonies herbergt. Het landschap kenmerkt zich door zijn vrijwel ongerepte en weidse en open karakter. De identiteit van het Waddengebied wordt mede bepaald door de natuurlijke samenhang tussen Waddenzee, waddeneilanden, Noordzeekustzone en de vastelandkust en de karakteristieke overgangen tussen land en zee, zoet en zout en droog en nat.

3.2 Landschappelijke context en kenmerken begrenzing

De Waddenzee behoort tot het Natura 2000-landschap “Noordzee, Waddenzee en Delta”.

De ligging van de habitattypen en van de leefgebieden van de soorten (paragraaf 4.4) waarvoor het gebied is aangewezen, vormt het uitgangspunt voor de begrenzing van de Habitatrichtlijngebieden. Dit is inclusief terreindelen die in kwaliteit zijn achteruitgegaan of gedegenerereerd. Daarnaast omvat het begrensde gebied ook natuurwaarden die integraal onderdeel uitmaken van de ecosystemen waartoe de betreffende habitattypen en leefgebieden van soorten behoren, alsmede terreindelen

(incl. nieuwe natuur) die noodzakelijk worden geacht om de betreffende habitattypen en leefgebieden van soorten in stand te houden en te herstellen².

Bij de keuze en de afbakening van de gebieden is geen rekening gehouden met andere vereisten dan die verband houdend met de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna.³

Het Vogelrichtlijngebied Waddenzee wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van zoute kustwateren, intertijdegebieden, kwelders en duingebieden die als geheel het leefgebied vormen van een aantal in artikel 4 van de Richtlijn bedoelde vogelsoorten. Het is een watergebied dat het leefgebied vormt van soorten van Bijlage I (art. 4.1) en tevens fungeert als broedgebied, overwinteringsgebied en rustplaats in de trekzone van andere trekvogelsoorten (art. 4.2). De begrenzing van het Vogelrichtlijngebied is zo gekozen dat een in landschappelijk en vogelkundig opzicht samenhangend geheel is ontstaan dat voorziet in de beschermingsbehoefte met betrekking tot het voortbestaan en/of voortplanten van bedoelde vogelsoorten.⁴

3.3 Begrenzing en oppervlakte

De begrenzing van het Natura 2000-gebied is aangegeven op de bij de aanwijzing behorende kaart. Op hoofdlijnen bestaat het Natura 2000-gebied uit: de Waddenzee, inclusief het estuarium van de Eems-Dollard, dat grotendeels begrensd wordt door de waterkerende dijken van het vasteland, van de waddeneilanden, de Afsluitdijk en bij het ontbreken daarvan de overgang van de eilandkwelders naar de duingebieden. In de zeegaten en ten oosten van Schiermonnikoog is de grens getrokken op grond van die van de Planologische Kernbeslissing Waddenzee (PKB)⁵. Het Natura 2000-gebied en het PKB-gebied vallen grotendeels samen. Belangrijkste verschillen zijn Polder Breebaart (bij Termunterzijl) en Oostelijk Ras (De Plaat onder West-Terschelling), die deel uitmaken van het Natura 2000-gebied maar niet van het PKB-gebied.

Het Natura 2000-gebied beslaat een oppervlakte van 271.023 ha. Dit betreft de totale oppervlakte van het Vogelrichtlijngebied zoals dat nu wordt gewijzigd dan wel aangewezen. Het Habitatrichtlijngebied dat nu wordt aangewezen, betreft de Waddenzee zonder het estuarium van de Eems-Dollard: 249.171 ha. Van het estuarium (ruim 15.000 ha) zijn in mei 2003 de Dollard en de droogvallende platen bij de Europese Commissie als Habitatrichtlijngebied aangemeld. Het open water van de Eems is in 2007 aangemeld. Het estuarium zal in een later stadium in overleg met Duitsland als Habitatrichtlijngebied worden aangewezen (zie ook kaart). Deze cijfers betreffen bruto-oppervlakten⁶ omdat bij de berekening geen rekening is gehouden met niet op de kaart, tekstueel uitgesloten delen.

De in hoofdstuk 2 genoemde (voormalige) beschermde en staatsnatuurmonumenten hebben een gezamenlijke oppervlakte van 233.447 ha en liggen in hun geheel binnen Natura 2000-gebied (enkele beschermde natuurmonumenten liggen gedeeltelijk ook in aangrenzende Natura 2000-gebieden).

² De begrenzingsmethodiek is verder uitgewerkt in het Gebiedendocument (2004).

³ Hof van Justitie EG, 7 november 2000, First Corporate Shipping, zaak C-371/98, punten 15 en 25.

⁴ De wijze van begrenzing van Vogelrichtlijngebieden is toegelicht in de Nota van Antwoord Vogelrichtlijn (2000), bijlage 1, Selectiecriteria en methode van begrenzing.

⁵ Planologische kernbeslissing Derde Nota Waddenzee, tekst na parlementaire instemming, bijlage 1 (nadere omschrijving pkb-grens en coördinaten langs Noordzeekustzone en de waddeneilanden), 2007.

⁶ Inclusief 17 ha Habitatrichtlijngebied zoals vermeld in de legenda bij de kaarten. Dit betreft de dijk langs Polder Breebaart die deel uitmaakt van de aanmelding als Habitatrichtlijngebied. Bij de aanwijzing van de Eems-Dollard als Habitatrichtlijngebied wordt de dijk buiten de begrenzing gebracht.

De begrenzingen van het Vogelrichtlijngebied en van het Habitatrichtlijngebied (zoals aangemeld) zijn op de kaart op enkele technische punten verbeterd.⁹

- Bestaande bebouwing (inclusief erven en tuinen; reeds tekstueel geëxclaveerd) waar geen Natura 2000-waarden voorkomen, is waar mogelijk op grond van kadastrale of topografische lijnen ook op de kaart buiten de begrenzing gebracht. (°)
- Waterkerende dijken (met uitzondering van smalle pieren) en veerdammen zijn buiten de begrenzing gebracht.
- De begrenzing is waar mogelijk gelegd langs topografisch herkenbare lijnen, zoals wegen, perceelscheidingen en overgangen van kwelder naar duin.
- Overlap van 5 meter of minder met kadastrale percelen die grotendeels buiten het gebied zijn gelegen is, gelet op de kadastrale inschrijving⁷, waar mogelijk beperkt. Dit betekent dat aldaar de kadastrale lijn is aangehouden. Deze werkwijze is alleen gevolgd op plekken waar geen Natura 2000-waarden aanwezig zijn.
- De oostzijde van de Eems-Dollard is gelegd op de grens van het grensgebied tussen Nederland en Bondsrepubliek Duitsland waar de Aanvullende overeenkomst van 1962 op het Eems-Dollard-verdrag⁸ met Duitsland van toepassing is (bijlage A2). (°)
- Onlogische verschillen (< 25 ha) tussen Vogel- en Habitatrichtlijngebied zijn opgeheven door de meest ruime grens aan te houden.
- Waterkerende dijken zijn buiten de begrenzing gebracht.
- De begrenzing is afgestemd op die van de (voormalige) natuurmonumenten opdat deze geheel binnen het Vogel- en Habitatrichtlijngebied vallen.

Overige wijzigingen van meer dan 1 ha worden in de volgende alinea's toegelicht.

In maart 2000 zijn als onderdeel van het Vogelrichtlijngebied Waddeneilanden/ Noordzeekustzone/ Polder Breebaart (N/ 2000/ 320) ook aangewezen Polder Breebaart (bij Termunterzill) en Oostelijk Ras (De Plaat onder West-Terschelling). In beslissing op bezwaar van 7 april 2005 (Stcrt. 2005, nr. 69) is het gebied in zes afzonderlijke Vogelrichtlijngebieden gesplitst: Duinen van Texel, Duinen van Vlieland, Duinen van Terschelling, Duinen van Ameland, Duinen van Schiermonnikoog en Noordzeekustzone. Polder Breebaart en Oostelijk Ras konden daarbij niet worden meegenomen omdat ze geïsoleerd van deze gebieden zijn gelegen. De systematiek van selectie en begrenzing, die in 2000 is gehanteerd bij de aanwijzing van de Vogelrichtlijngebieden⁴, gaat namelijk uit van aaneengesloten gebieden. Deze terreinen, die ook deel uitmaken van het Habitatrichtlijngebied Waddenzee, zijn toegevoegd aan het Vogelrichtlijngebied Waddenzee (bijlage A1, kaarten A en B):

- Polder Breebaart (73 ha) is een binnendijkse polder met een brak karakter door de aanwezigheid van een regelbare duikeropening in de zeedijk, waardoor bij vloed zeewater binnenstroomt en bij eb uitstroomt. Dit brakwatergebied functioneert niet alleen als rustplaats voor overtuigende vogels van de Dollard, maar kan ook een belangrijke broedplaats zijn voor Kluten (2001-04 154- 824 broedparen) en andere watervogels waarvoor de Waddenzee is aangewezen. Grenzend aan de Dollard vormt het gebied één van de belangrijkste broedterreinen van de soort in dit deel van het Waddengebied.

⁷ Conform artikel 15 van de Wet kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen onroerende zaken (Stb. 2004, 31) zal dit besluit voor wat betreft de kadastrale percelen die geheel of gedeeltelijk binnen het aangewezen gebied zijn gelegen, in de kadastrale registratie als beperking worden ingeschreven.

⁸ Zoals omschreven in artikel 1 van de Aanvullende overeenkomst van 14 mei 1962 bij het Eems-Dollard-verdrag (Trb. 1962, 54). In dit gebied wordt het natuurbeheer in samenwerking met Duitsland uitgevoerd omdat er in dit gebied geen overeenstemming bestaat over het grensverloop tussen beide landen.

- De Plaat onder West-Terschelling (ook bekend als Oostelijk Ras, 106 ha) is een door een dam omgeven wadplaat die via de haven van West-Terschelling in open verbinding staat met de Waddenzee. De plaat vormt een integraal onderdeel van het wadden-ecosysteem en fungeert als voedselgebied en rustplaats voor diverse wadvogels zoals behoorlijke aantallen scholeksters en rosse grutto's.

Het Vogel- en het Habitatrichtlijngebied zijn verkleind met:

- enkele binnendijs gelegen percelen cultuurgrond (bijlage A1, kaart C; 12,5 ha) in de Noordpolder ten noorden van Usquert. Dit betreft voormalige buitendijkse gronden die door dijkafsnijding in de jaren tachtig binnendijs zijn komen te liggen. Bij de aanwijzing in 1991 is de grens van de PKB Waddenzee gevolgd die na de dijkafsnijding niet is aangepast. Deze cultuurgronden behoren niet tot het leefgebied van vogels waarvoor de Waddenzee is aangewezen (cq. de landschapstypen zoals die zijn opgesomd in paragraaf 3.2).
- de jachthaven aan de oostzijde van de veerdam bij Nes, Ameland (kaart D; 1,1 ha). Door de beslotenheid (grotendeels omgeven door verhardingen met wegen en bebouwing) en de aanwezigheid van aanlegsteigers heeft deze plek geen betekenis voor de vogels van de Waddenzee.

Het Vogel- en het Habitatrichtlijngebied zijn uitgebreid met het westelijk deel van de Oude Havenmond bij Den Oever (kaart E; 7,3 ha), dat tegenwoordig een onderdeel is van het intergetijdengebied van de Waddenzee.

Het Habitatrichtlijngebied is verkleind met de Spuihaven en de Buitenhaven van de Lorentzsluizen (Kornwerderzand, Afsluitdijk), de Noorderhaven bij Breezanddijk (Afsluitdijk) en de beide havens van 't Horntje op Texel (64,2 ha). Door de aard zijn er geen habitattypen aanwezig en deze havens hebben ook geen betekenis voor de soorten waarvoor het Habitatrichtlijngebied is aangemeld. Om dezelfde reden maakten ze al geen deel uit van het Vogelrichtlijngebied.

Het Habitatrichtlijngebied is uitgebreid met de Vliehors, een uitgestrekte zandplaat (595 ha) die het westelijk deel van Vlieland omvat. Deze plaat maakte reeds onderdeel uit van het Vogelrichtlijngebied. De Vliehors is een integraal onderdeel van het Waddengebied (vergelijkbaar met De Hors (Texel), Noordvaarder (Terschelling), De Hon (Ameland) en De Balg (Schiermonnikoog). Er vindt primaire duinvorming plaats (habitattype embryonale duinen) en de plaat is bovendien een rustplaats voor de gewone zeehond en voor de grijze zeehond.

De begrenzing van het Habitatrichtlijngebied is verder als volgt gewijzigd⁹:

- Het onbegroeide deel van De Hors (zuidpunt Texel) is overgeheveld van Duinen en Lage Land Texel naar Habitatrichtlijngebied Waddenzee (ca. 300 ha), omdat dergelijk regelmatig onderlopende zandplaten ook elders in het Waddengebied deel uitmaken van de Waddenzee of, aan de zeezijde, van de Noordzeekustzone. (°°)
- Het onbegroeide deel van de Noordvaarder (Terschelling) is overgeheveld van Duinen Terschelling naar Habitatrichtlijngebied Waddenzee (ca. 370 ha), omdat dergelijk regelmatig onderlopende zandplaten ook elders in het Waddengebied deel uitmaken van de Waddenzee of, aan de zeezijde, van de Noordzeekustzone. (°°)

De begrenzing van het Vogelrichtlijngebied is verder als volgt gewijzigd:

⁹ Wijzigingen aangeduid met een nulletje (°) betreffen aanpassingen ten opzichte van het ontwerpbesluit; (°°) wijzigingen in ontwerpbesluit die abusievelijk daarin niet zijn toegelicht.

- Het noordelijke deel van De Hors (ca. 150 ha, bijlage A1, kaart F), dat bestaat uit jonge duinen en duinvalleien is overgeheveld naar Vogelrichtlijngebied Duinen Texel omdat het landschappelijk gezien en voor de vogels waarvoor het gebied is aangewezen, één geheel vormt met het laatstgenoemde gebied. (°°)
- Het noordoostelijke deel van de Noordvaarder (ca. 190 ha, kaart G), dat bestaat uit jonge duinen en duinvalleien is overgeheveld van Vogelrichtlijngebied Waddenzee naar Vogelrichtlijngebied Duinen Terschelling omdat het landschappelijk gezien en voor de vogels waarvoor het gebied is aangewezen, één geheel vormt met het laatstgenoemde gebied. (°°)
- Duingebied aan de noorwestzijde van De Boschplaat is overgeheveld van Vogelrichtlijngebied Waddenzee naar Vogelrichtlijngebied Duinen Terschelling (kaart H) omdat het landschappelijk gezien en voor de vogels waarvoor het gebied is aangewezen, één geheel vormt met het laatstgenoemde duingebied. (°°)
- Kwelders en laaggelegen gronden aan de westzijde van het Nieuwlandsreid (Zoute Weide) zijn overgeheveld van Vogelrichtlijngebied Duinen Ameland naar Vogelrichtlijngebied Waddenzee (kaart I) omdat het landschappelijk gezien en voor de vogels waarvoor het gebied is aangewezen, één geheel vormt met het kweldergebied Nieuwlandsreid. (°°)

3.4 Toelichting bij de kaart en uitgesloten delen

De begrenzing van het Natura 2000-gebied is aangegeven op de bij de aanwijzing behorende kaart. Voor zover van toepassing is daarbij onderscheid gemaakt tussen de begrenzingen van Habitatrichtlijngebied, Vogelrichtlijngebied en (voormalige) natuurmonumenten. Daar waar de kaart en de Nota van toelichting, bijvoorbeeld om kaarttechnische redenen, niet overeenstemmen, is de tekst in deze paragraaf doorslaggevend. In voorkomende gevallen zijn op de kaart ook aangrenzende Natura 2000-gebieden aangegeven. Aan de indicatief aangeduide begrenzing van deze gebieden kunnen geen rechten worden ontleend (voor de begrenzing van deze gebieden wordt verwezen naar de kaarten van de betreffende aangewezen of aangemelde gebieden).

Voor de begrenzing van Natura 2000-gebieden geldt de volgende algemene exclaveringsformule: Bestaande bebouwing, erven, tuinen, verhardingen en hoofdspoorwegen maken geen deel uit van het aangewezen gebied, tenzij daarvan in paragraaf 3.3 wordt afgeweken. Voor de gebruikte begrippen gelden de volgende definities (voor zover van toepassing in het onderhavige gebied):

- Bebouwing betreft één of meer gebouwen of bouwwerken, geen gebouwen zijnde. Gebouw: elk bouwwerk, dat een voor mensen toegankelijke overdekte geheel of gedeeltelijk met wanden omsloten ruimte vormt. Bouwwerk: elke constructie van enige omvang van hout, steen, metaal of ander materiaal, welke hetzij direct of indirect met de grond verbonden is hetzij direct of indirect steun vindt in of op de grond.
- Erven zijn de onmiddellijk aan een woning of ander gebouw gelegen, daarbij behorende en daarmee in gebruik zijnde terreinen.
- Tuinen zijn in de onmiddellijke nabijheid van een woning of ander gebouw gelegen intensief onderhouden terreinen beplant met siergewassen en gazons of in gebruik als moestuin die zich duidelijk onderscheiden van de omgeving. Tuinen zijn meestal besloten en omheind middels een afrastering, schutting, muur of haag, of (deels) omgeven door een sloot.
- Verhardingen kunnen bijvoorbeeld zijn: wegen, pleinen, parkeervoorzieningen, erfverhardingen en steenglooingen. Wegen betreffen alle voor het gemotoriseerd

verkeer in gebruik zijnde kunstmatig verharde wegen met inbegrip van de daarin liggende bruggen en duikers en de tot die wegen behorende paden en bermen of zijkanten.

- Hoofdspoorwegen betreffen spoorlijnen die zijn opgenomen in het Besluit aanwijzing hoofdspoorwegen (Stb. 2004, nr. 722). Voor de begrenzing langs hoofdspoorwegen geldt artikel 20 van de Spoorwegwet.

Met betrekking tot het grensverloop langs de duinvoet geldt het volgende voor zover van toepassing in het onderhavige gebied: De zeewaartse grens van duingebieden loopt langs de duinvoet van het buitenduin. Bij duinaangroei verplaatst de grens zich zeewaarts, bij duinafslag landinwaarts met de duinvoet mee.

4. NATURA 2000-WAARDEN

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt allereerst een opsomming gegeven van de waarden waaraan het gebied zijn betekenis ontleent als Habitatrictlijngebied en Vogelrichtlijngebied. Wat betreft de aanwijzing als Habitatrictlijngebied wordt in paragrafen 4.2.1 en 4.2.2 een lijst gegeven van de habitattypen (met vermelding van de aanwezige subtypen) en soorten waarvoor het gebied is aangewezen¹⁰. Paragraaf 4.2.3 vermeldt de vogelsoorten waarvoor het gebied onder de Vogelrichtlijn is aangewezen. Op alle vermelde habitattypen en soorten is een instandhoudingsdoelstelling van toepassing (zie hoofdstuk 5).

Vervolgens wordt in paragraaf 4.3 vermeld welke selectiecriteria op het Habitatrictlijngebied van toepassing zijn en wordt onderbouwd waarom het gebied als Habitatrictlijngebied is geselecteerd. Van elk habitatype en van elke soort waarvoor het gebied aan de selectiecriteria voldoet, wordt in bijlage B.3 in tekst en/of tabelvorm de betekenis (relatieve bijdrage) van het gebied afgezet tegen de betekenis van de andere Habitatrictlijngebieden die aan de selectiecriteria voldoen. Tenslotte beschrijft paragraaf 4.4 de verspreiding van habitattypen en soorten binnen het gebied, ter onderbouwing van de gevolgde gebiedsbegrenzing.

4.2 Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen

4.2.1 Habitatrictlijn: habitattypen (bijlage I¹¹)

Het gebied is aangewezen voor de volgende natuurlijke habitats opgenomen in bijlage I van de Habitatrictlijn, waarvoor het gebied een bijdrage levert aan de instandhouding op landelijk niveau. Ten behoeve van de nationale uitwerking van de Habitatrictlijn is een deel van de habitattypen verdeeld in subtypen, vanwege de zeer ruime variatie in fysieke omstandigheden en soortensamenstelling. De namen van de habitattypen en daarvan afgeleide subtypen zullen verder met hun verkorte namen worden aangeduid. Wijzigingen ten opzichte van de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en/of het ontwerpbesluit (2007) zijn verklaard in bijlage B.1 van deze Nota van toelichting¹⁰.

¹⁰ Prioritaire habitattypen en habitatrictlijn-soorten zijn in bijlagen I en II van de Habitatrictlijn en in dit besluit aangeduid met een sterretje (*).

¹¹ Bijlagen I en II laatstelijk aangepast op 20 november 2006, Richtlijn 2006/105/EG, Pb EG L 363, 20.12.2006, p. 368-405 (zie ook rectificatie PB EG L 80, 21.3.2007, p. 15).

- H1110** Permanent met zeewater van geringe diepte overstroomde zandbanken
Verkorte naam Permanent overstroomde zandbanken
 betreft het subtype:
H1110A Permanent overstroomde zandbanken (*getijdengebied*)
- H1140** Bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten
Verkorte naam Slik- en zandplaten
 betreft het subtype:
H1140A Slik- en zandplaten (*getijdengebied*)
- H1310** Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met *Salicornia* spp. en andere zoutminnende soorten
Verkorte naam Zilte pionierbegroeiingen
 betreft de subtypen:
H1310A Zilte pionierbegroeiingen (*zeekraal*)
H1310B Zilte pionierbegroeiingen (*zeevetmuur*)
- H1320** Schorren met slijkgrasvegetatie (*Spartinion maritimae*)
Verkorte naam Slijkgrasvelden
- H1330** Atlantische schorren (*Glauco-Puccinellietalia maritimae*)
Verkorte naam Schorren en zilte graslanden
 betreft de subtypen:
H1330A Schorren en zilte graslanden (*buitendijks*)
H1330B Schorren en zilte graslanden (*binnendijks*)
- H2110** Embryonale wandelende duinen
Verkorte naam Embryonale duinen
- H2120** Wandelende duinen op de strandwal met *Ammophila arenaria* (“witte duinen”)
Verkorte naam Witte duinen
- H2130** *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie (“grijze duinen”)
Verkorte naam Grijze duinen
 betreft de subtypen:
H2130A *Grijze duinen (*kalkrijk*) (°)
H2130B *Grijze duinen (*kalkarm*)
- H2160** Duinen met *Hippophaë rhamnoides*
Verkorte naam Duindoornstruwelen
- H2190** Vochtige duinvalleien
Verkorte naam Vochtige duinvalleien
 betreft het subtype:
H2190B Vochtige duinvalleien (*kalkrijk*)

4.2.2 Habitatrichtlijn: soorten (bijlage II¹¹)

Het gebied is aangewezen voor de volgende soorten opgenomen in bijlage II van de Habitatrichtlijn, waarvoor het gebied een wezenlijke functie in de levenscyclus vervult. Hiermee wordt een bijdrage geleverd aan de instandhouding op landelijk niveau.

Wijzigingen ten opzichte van de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en/of het ontwerpbesluit (2007) zijn verklaard in bijlage B.1 van deze Nota van toelichting⁹.

- H1014** Nauwe korfslak (*Vertigo angustior*) (°)
- H1095** Zeeprik (*Petromyzon marinus*)
- H1099** Rivierprik (*Lampetra fluviatilis*)
- H1103** Fint (*Alosa fallax*)
- H1364** Grijze zeehond (*Halichoerus grypus*)
- H1365** Gewone zeehond (*Phoca vitulina*)

4.2.3 Vogelrichtlijn: vogelsoorten (bijlage I en artikel 4.2)

Het gebied is aangewezen voor de volgende soorten opgenomen in bijlage I van de Vogelrichtlijn:

- A034** Lepelaar (*Platalea leucorodia*)
- A037** Kleine Zwaan (*Cygnus columbianus*)
- A045** Brandgans (*Branta leucopsis*)
- A081** Bruine Kiekendief (*Circus aeruginosus*)
- A082** Blauwe Kiekendief (*Circus cyaneus*)
- A103** Slechtvalk (*Falco peregrinus*)
- A132** Kluut (*Recurvirostra avosetta*)
- A138** Strandplevier (*Charadrius alexandrinus*)
- A140** Goudplevier (*Pluvialis apricaria*)
- A157** Rosse Grutto (*Limosa lapponica*)
- A191** Grote Stern (*Sterna sandvicensis*)
- A193** Visdief (*Sterna hirundo*)
- A194** Noordse Stern (*Sterna paradisaea*)
- A195** Dwergstern (*Sterna albifrons*)
- A197** Zwarte Stern (*Chlidonias niger*)
- A222** Velduil (*Asio flammeus*)

Verder is het gebied aangewezen voor de volgende andere geregeld voorkomende trekvogels waarvoor het gebied van betekenis is als broed-, rui- en/of overwinteringsgebied en rustplaatsen in hun trekzones (artikel 4.2):

- A005** Fuut (*Podiceps cristatus*)
- A017** Aalscholver (*Phalacrocorax carbo*)
- A039** Toendrarietgans (*Anser fabalis ssp. rossicus*)
- A043** Grauwe Gans (*Anser anser*)
- A046** Rotgans (*Branta bernicla*)
- A048** Bergeend (*Tadorna tadorna*)
- A050** Smient (*Anas penelope*)
- A051** Krakeend (*Anas strepera*)
- A052** Wintertaling (*Anas crecca*)
- A053** Wilde Eend (*Anas platyrhynchos*)
- A054** Pijlstaart (*Anas acuta*)
- A056** Slobeend (*Anas clypeata*)
- A062** Topper (*Aythya marila*)
- A063** Eider (*Somateria mollissima*)
- A067** Brilduiker (*Bucephala clangula*)
- A069** Middelste Zaagbek (*Mergus serrator*)

A070	Grote Zaagbek (<i>Mergus merganser</i>)
A130	Scholekster (<i>Haematopus ostralegus</i>)
A137	Bontbekplevier (<i>Charadrius hiaticula</i>)
A141	Zilverplevier (<i>Pluvialis squatarola</i>)
A142	Kievit (<i>Vanellus vanellus</i>)
A143	Kanoet (<i>Calidris canutus</i>)
A144	Drieteenstrandloper (<i>Calidris alba</i>)
A147	Krombekstrandloper (<i>Calidris ferruginea</i>)
A149	Bonte strandloper (<i>Calidris alpina</i>)
A156	Grutto (<i>Limosa limosa</i>)
A160	Wulp (<i>Numenius arquata</i>)
A161	Zwarte Ruiters (<i>Tringa erythropus</i>)
A162	Tureluur (<i>Tringa totanus</i>)
A164	Groenpootruiter (<i>Tringa nebularia</i>)
A169	Steenloper (<i>Arenaria interpres</i>)
A183	Kleine Mantelmeeuw (<i>Larus fuscus</i>)

Wijzigingen ten opzichte van de aanwijzing als Vogelrichtlijngebied (1991) zijn verklaard in bijlage B.2 van deze Nota van toelichting⁹.

4.3 Habitatrictlijn: waarden waarvoor het gebied aan de selectiecriteria voldoet

4.3.1 Habitattypen (bijlage I)

Voor niet-prioritaire habitattypen zijn in de eerste stap van het selectieproces in beginsel de “vijf belangrijkste gebieden” geselecteerd. Voor habitattypen welke verdeeld zijn in subtypen, geldt een aantal van “drie belangrijkste gebieden” per subtype. Voor prioritaire habitattypen¹⁰ geldt een aantal van “tien belangrijkste gebieden” en voor subtypen van prioritaire habitattypen een aantal van “vijf belangrijkste gebieden” per subtype. Verdeling in subtypen ten behoeve van de selectie is alleen toegepast indien de subtypen een verschillende verspreiding hebben en de beschikbare gegevens verdeling in subtypen toelaten. Voor enkele verspreid over het land voorkomende habitattypen, die in voldoende mate in gebieden zijn vertegenwoordigd welke voor andere waarden zijn opgenomen, zijn geen gebieden geselecteerd¹². De betekenis van het gebied is afgemeten aan de aanwezige oppervlakte en zo nodig ook de representativiteit van het habitatype. In een tweede stap zijn eventueel nog extra gebieden toegevoegd met het oog op landelijke dekking, geografische spreiding en grensoverschrijding¹³. In de onderstaande tabel zijn de habitattypen vermeld die bij de aanmelding hebben geleid tot selectie van het gebied en/of de habitattypen waarvoor het gebied op grond van de huidige gegevens en omstandigheden aan de selectiecriteria zou voldoen (zie ook bijlage B.3).

¹² Habitattypen waarvoor geen gebieden zijn geselecteerd zijn: slijkgrasvelden (H1320) en ruigten en zomen, *moerasspirea* (H6430A) en ruigten en zomen, *droge bosranden* (H6430C).

¹³ De selectiecriteria zijn verder uitgewerkt in het Verantwoordingsdocument (2003). Belangrijkste waren de gebieden waar het habitatype “het best ontwikkeld en de grootste omvang aanwezig is”.

Habitat-type	X ^a	Y ^b	Landelijke oppervlakte ^c	Oppervlakte op Waddenzee ^d	Oppervlakte in Yde gebied ^e	Selectie bij aanmelding
H1110A	3	2	130.000	A4 (>75%)	C (<2%)	ja
H1130	5	2	44.300	- ¹⁴	A2 (30-50%)	ja
H1140A	3	3	109.000	A4 (>75%)	C (<2%)	ja
H1310A	3	3	2.200	A3 (50-75%)	B1 (2-6%)	ja
H1310B	3	3	300	B2 (6-15%)	B2 (6-15%)	ja
H1330A	3	3	9.900	A3 (50-75%)	B1 (2-6%)	ja ¹⁵
H2110	5	5	500	A2 (30-50%)	B1 (2-6%)	ja
H2120	5	5	2.400	B2 (6-15%)	B2 (6-15%)	ja

- (a) Aantal gebieden dat maximaal voor dit habitattypetype kan worden geselecteerd volgens het criterium: “behorend tot één van de X belangrijkste gebieden” voor het betreffende habitattypetype.
- (b) Aantal gebieden dat op grond van dit selectiecriterium voor het habitattypetype is geselecteerd (Y < X indien er minder dan X gebieden zijn waarin het habitattypetype is vastgesteld of voorkomt in differentiërende omvang).
- (c) Geschatte landelijke oppervlakte van het (subtype van het) habitattypetype in hectaren.
- (d) Oppervlakte in het onderhavige gebied uitgedrukt als percentage van de landelijke oppervlakte.
- (e) Oppervlakte van het habitattypetype in het, in rangorde van aflopende betekenis, Yde belangrijkste gebied (niet ingevuld indien niet van belang voor de bepaling van de relatieve betekenis van het gebied, wanneer representativiteit in plaats van oppervlakte doorslaggevend was).

4.3.2 Soorten (bijlage II)

Voor niet-prioritaire soorten opgenomen in bijlage II van de Habitatrichtlijn zijn in de eerste stap van het selectieproces in beginsel de “vijf belangrijkste gebieden” geselecteerd. Voor prioritaire soorten¹⁰ geldt een aantal van “tien belangrijkste gebieden”. Voor enkele verspreid over het land voorkomende soorten, die in voldoende mate in gebieden zijn vertegenwoordigd die voor andere waarden zijn opgenomen, zijn geen gebieden geselecteerd¹⁶. De betekenis van het gebied is afgemeten aan de omvang van de aanwezige populatie. In een tweede stap zijn eventueel nog extra gebieden toegevoegd met het oog op landelijke dekking, geografische spreiding en grensoverschrijding (zie ook bijlage B.3).

Code	Soort	X ^a	Y ^b	Landelijke populatie ^c	% in Waddenzee ^d	% in Yde gebied ^e	Selectie bij aanmelding
H1103	Fint	5	4	onbekend	onbekend	onbekend	ja
H1364	Grijze zeehond	5	3	1.800-2.000	B3-B4 (>50%)	B2 (2-6%)	ja
H1365	Gewone zeehond	5	5	4.200-5.500	A3 (50-75%)	A3 (50-75%)	ja

- (a) Aantal gebieden dat maximaal voor deze soort kan worden geselecteerd volgens het criterium: “behorend tot één van de X belangrijkste gebieden” voor de betreffende soort
- (b) Aantal gebieden dat op grond van het onder (a) genoemde selectiecriterium voor de soort is geselecteerd (Y < X indien er minder dan X gebieden zijn waarin deze soort is vastgesteld of voorkomt in differentiërende omvang)
- (c) Landelijke voortplantingspopulatie in exemplaren of aantal bezette kilometerhokken (km²)
- (d) Populatiegrootte in het onderhavige gebied uitgedrukt als percentage van de landelijke populatie
- (e) Populatiegrootte in het, in rangorde van aflopende betekenis, Yde belangrijkste gebied

4.4 Verspreiding habitattypen en soorten in het Habitatrichtlijngebied

De begrenzing van het Habitatrichtlijngebied Waddenzee is in het bijzonder bepaald aan de hand van de ligging van habitattypen en leefgebieden van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen (zie verder paragraaf 3.2). De verspreiding van de betreffende habitattypen en soorten binnen het gebied wordt in deze paragraaf globaal beschreven

¹⁴ Zie voor nadere motivering, Nota van toelichting Bijlage B.1.

¹⁵ Dit geldt voor het habitattypetype schorren en zilte graslanden (H1330) als geheel.

¹⁶ Soorten waarvoor geen gebieden zijn geselecteerd zijn: zeeprik (H1095), elft (H1102), zalm (H1106), bittervoorn (H1134) en kleine modderkruiper (H1149). Voor de platte schijfhoren (H4056) zijn geen gebieden geselecteerd omdat de soort bij de uitbreiding van de EU in 2004 is toegevoegd bijlage II.

ter onderbouwing van de gevolgde begrenzing. Het is niet bedoeld als een uitputtende beschrijving. Gezien de in het gebied voorkomende erosie- en sedimentatieprocessen door water en wind wisselt voorkomen van de habitattypen in omvang, ruimte en tijd. De daarmee samenhangende vernieuwing, verjonging en veroudering van habitattypen (zoals H1310 en H2110) is een van de meest essentiële natuurlijke kenmerken van het gebied. Dit betekent ook dat de begroeiingen van het ene subtype in het andere of van het ene habitatype in het andere kunnen overgaan.

Het intergetijdegebied van de Waddenzee, bestaande uit droogvallende platen, geulen en overige permanente wateren, bestaat afwisselend uit de habitattypen permanent overstroomde zandbanken (H1110A) en slik- en zandplaten (H1140A). Langs het vasteland en op de eilanden komen uitgestrekte kweldergebieden voor die grotendeels vallen onder de habitattypen zilte pionierbegroeiingen (H1310), slijkgrasvelden (H1320) en schorren en zilte graslanden (H1330). De meest uitgestrekte kwelders zijn Boschplaat (Terschelling), Nieuwlandsreid/Zoute Weide (Ameland), Oosterkwelder (Schiermonnikoog) en de vastelandskwelders van Groningen en Friesland.

Op de kwelders en de eilanden, die deel uitmaken van de Waddenzee, komen verspreid ook duinhabitats voor. Op zandplaten en brede stranden zoals Vliehors en Rottummerplaat betreft dit het habitatype embryonale duinen (H2110). Witte duinen (H2120) zijn plaatselijk aanwezig op de eilanden zoals grenzend aan de Kroon's Polders (Vlieland). Grijs duinen (H2130) en duindoornstruwelen (H2160) zijn aanwezig in vastgelegde duinen die binnen de begrenzing van Natura 2000-gebied Waddenzee onder meer aanwezig zijn op de Boschplaat en Rottummerplaat. Vochtige duinvalleien (H2190B) komen plaatselijk voor op verzoetende strandvlakten en in primaire duinvalleien.

De aanwezigheid van de nauwe korfslak (H1014) is vastgesteld op Rottummerplaat en Rottumeroog. De gewone zeehond (H1365) komt in de Waddenzee verspreid voor waarbij de droogvallende platen vooral van belang zijn als rustplaats. De grijze zeehond (H1364) komt met name in de westelijke Waddenzee voor, waar in de kolonies in het geboorteseizoen jongen worden geboren. De gehele Waddenzee fungeert als voedselgebied voor beide soorten zeehonden. De rivierprik (H1099) gebruikt de Waddenzee met name als doortrekgebied van en naar bovenstrooms gelegen paaigebieden. Een van de trekroutes waarvoor herstelmaatregelen worden getroffen is het Drentse Aa-gebied. Ook de zeeprik (H1095) gebruikt de Waddenzee als doortrekgebied. De Waddenzee is verder als doortrek- en opgroeigebied voor de fint (H1103) van belang.

5. INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

5.1 Inleiding

Het ecologisch netwerk Natura 2000 moet de betrokken natuurlijke habitats en leefgebieden van soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding behouden of in voorkomend geval herstellen. Onder het begrip "instandhouding" wordt een geheel aan maatregelen verstaan die nodig zijn voor het behoud of herstel van natuurlijke habitats en populaties van wilde dier- en plantensoorten in een gunstige staat van instandhouding. Ingevolge artikel 4, vierde lid, Habitatrichtlijn worden bij aanwijzing als Habitatrichtlijngebied "tevens de prioriteiten vast[gesteld] gelet op het belang van de gebieden voor het in een gunstige staat van instandhouding behouden of herstellen van een type natuurlijke habitat [...]"

of van een soort [...] alsmede voor de coherentie van Natura 2000 en gelet op de voor dat gebied bestaande dreiging van achteruitgang en vernietiging”.

Deze bepaling is in artikel 10a, tweede lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 nader uitgewerkt. Op grond van dit artikel bestaat de verplichting om in een aanwijzing doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van leefgebieden van vogelsoorten dan wel doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van natuurlijke habitats of populaties van de in het wild levende dier- en plantensoorten op te nemen. Om die reden zijn voor elk Natura 2000-gebied instandhoudingsdoelstellingen ontwikkeld, waarbij per habitattype en per (vogel)soort is uitgegaan van landelijke doelen en de bijdrage die een gebied redelijkerwijs kan leveren voor het bereiken van een gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau. Tevens is daarbij aangegeven welke habitattypen en/of soorten ten koste mogen gaan van andere habitattypen en soorten. Voor een beperkt aantal soorten en habitattypen zijn op basis van artikel 10a, derde lid van de Natuurbeschermingswet 1998 “complementaire doelen” geformuleerd. Het betreft soorten en habitattypen die onder druk staan en waarvoor Nederland in Europees verband een bijzondere verantwoordelijkheid heeft. Dit betekent dat aan een beperkt aantal Vogelrichtlijngebieden Habitatrichtlijndoelen zijn toegekend (en andersom) en dat aan een beperkt aantal Habitatrichtlijngebieden “ontwikkeldoelen” zijn toegekend. Met behulp van deze complementaire doelen is de realisering van de landelijke doelen voldoende gewaarborgd. Deze doelen maken volwaardig onderdeel uit van de aanwijzingsbesluiten, maar de betreffende waarden worden niet aangemeld bij de Europese Commissie. Voor de Natura 2000-gebieden zullen in beheerplannen instandhoudingsmaatregelen worden uitgewerkt die beantwoorden aan de gebiedsspecifieke ecologische vereisten van de betrokken natuurlijke habitats en soorten.

Als verdere invulling van het stellen van prioriteiten zijn voor de acht onderscheiden Natura 2000-landschappen¹⁷ op grond van de daar voorkomende habitattypen en soorten, hun landelijke betekenis van deze waarden binnen het betreffende landschap, de belangrijkste verbeteropgaven en de beïnvloedingsmogelijkheden, kernopgaven geformuleerd. Per landschap omvatten ze de belangrijkste behoud- en herstelopgaven. De kernopgaven stellen prioriteiten (“richting geven”) en geven overeenkomsten en verschillen tussen en binnen de gebieden aan. Zij hebben in het bijzonder betrekking op habitattypen en soorten die sterk onder druk staan en/of waarvoor Nederland van groot of zeer groot belang is. De kernopgaven worden per Natura 2000-landschap behandeld en opgesomd in hoofdstuk 5 van het Natura 2000 doelendocument (2006). In bijlage B.4 van deze Nota van toelichting is een overzicht opgenomen van alle gebiedsdoelstellingen per habitattype en per (vogel)soort.

5.2 Algemene doelen

Behoud en indien van toepassing herstel van:

1. de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de ecologische samenhang van Natura 2000 zowel binnen Nederland als binnen de Europese Unie;
2. de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten binnen de Europese Unie, die zijn opgenomen in bijlage I of bijlage II van de Habitatrichtlijn. Dit behelst de benodigde bijdrage van het gebied aan het streven naar een op

¹⁷ Het Natura 2000-landschap van het gebied waarop dit besluit betrekking heeft, staat vermeld in paragraaf 3.2 van deze Nota van toelichting.

- landelijke niveau gunstige staat van instandhouding voor de habitattypen en de soorten waarvoor het gebied is aangewezen;
3. de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied, inclusief de samenhang van de structuur en functies van de habitattypen en van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen;
 4. de op het gebied van toepassing zijnde ecologische vereisten van de habitattypen en soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

5.3 Habitatrictlijn: habitattypen (bijlage I)

H1110 Permanent overstroomde zandbanken

Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit permanent overstroomde zandbanken, *getijdengebied* (subtype A).

Toelichting Het habitatype permanent overstroomde zandbanken, *getijdengebied* (subtype A), dat momenteel landelijk een matig ongunstige staat van instandhouding kent, is nagenoeg beperkt tot de Waddenzee. Het habitatype betreft hier de ondiepe delen tussen platen (waarvan de platen zelf onderdeel uitmaken van habitatype H1140 slik- en zandplaten) en diepe geulen met hoge stroomsnelheden. Kwaliteitsverbetering is vooral mogelijk door een deel van de mosselbanken betere ontwikkelingskansen te bieden (diverse stadia van ontwikkeling aanwezig) en door het herstel van de omvang en samenstelling van de visstand. Kenmerkend voor het systeem is de functionele samenhang van verschillende deelsystemen zoals eb- en vloedgeulen en droogvallende platen (H1140). Herstel van zoet-zout gradiënten is tevens van belang voor verbetering van de kwaliteit van dit habitatype.

H1140 Slik- en zandplaten

Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit slik- en zandplaten, *getijdengebied* (subtype A).

Toelichting De Waddenzee is het belangrijkste gebied voor het habitatype slik- en zandplaten, *getijdengebied* (subtype A). De oppervlakte van de platen is hier nagenoeg natuurlijk. Wat de kwaliteit betreft is enerzijds behoud van de morfologische variatie van belang: de afwisseling tussen platen met een verschillende hoogteligging, mate van dynamiek en sedimentsamenstelling, anderzijds de overgangen daartussen en de overgangen naar diepere geulen en naar habitattypen permanent overstroomde zandbanken (H1110) en zilte pionierbegroeiingen (H1310). Kansen voor verbetering van de kwaliteit liggen met name bij herstel van droogvallende mosselbanken (en de daarbij behorende levensgemeenschappen) en bodemfauna en bij uitbreiding van zeegras- en ruppia-velden. Onder meer herstel van geleidelijke zoet-zoutovergangen is hiervoor van belang. Voor de mosselbanken op de droogvallende platen wordt gestreefd naar een toename van de oppervlakte. Het betreft een zeer dynamisch habitatype waarvan de exacte locatie en de oppervlakte jaarlijks sterk kunnen wisselen ten gevolge van erosie- en sedimentatieprocessen.

- H1310 Zilte pionierbegroeiingen**
 Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.
 Toelichting Zilte pionierbegroeiingen, *zeekraal* (subtype A) zijn als matig ongunstig beoordeeld. Dit komt met name door de achteruitgang van het habitatype in het Deltagebied. Aan de vastelandskust is de oppervlakte van zilte pionierbegroeiingen, *zeekraal* (subtype A) momenteel hoog als gevolg van de kwelderwerken. Zilte pionierbegroeiingen, *zevetmuur* (subtype B), verkeren in een gunstige staat van instandhouding.
- H1320 Slijkgrasvelden**
 Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.
 Toelichting De goed ontwikkelde vorm van het habitatype slijkgrasvelden komt van oorsprong niet in het Waddengebied voor. Het wordt niet mogelijk geacht de hier aanwezige matig ontwikkelde vormen van het habitatype met de exoot engels slijkgras in goede kwaliteit te herstellen.
- H1330 Schorren en zilte graslanden**
 Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit schorren en zilte graslanden, *buitendijks* (subtype A). Behoud oppervlakte en kwaliteit schorren en zilte graslanden, *binnendijks* (subtype B).
 Toelichting Het habitatype schorren en zilte graslanden verkeert in een matig ongunstige staat van instandhouding. De Waddenzee is één van de belangrijkste gebieden in ons land voor schorren en zilte graslanden, *buitendijks* (subtype A). Voor de kwaliteit is het van belang de aanwezige variatie aan verschillende hoogtezones (inclusief pionierkwelders van zilte pionierbegroeiingen, H1310), geomorfologische vormen (groene stranden, sluffers, zandige kwelders, kleiige kwelders) en beheersvormen (beweide en onbeweide kwelders) te behouden of te herstellen.
- H2110 Embryonale duinen**
 Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.
 Toelichting Het Waddengebied is verreweg het belangrijkste gebied in ons land voor dit habitatype. Naast de Waddenzee komen embryonale duinen voor in aangrenzende Natura 2000-gebieden, met name in Noordzeekustzone (007) en ook op sommige waddeneilanden. Behoud oppervlakte geldt binnen de (sterke) natuurlijke fluctuaties, en kan gebeuren door behoud van het dynamische landschap met dit habitatype.
- H2120 Witte duinen**
 Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.
 Toelichting Het Waddengebied is het belangrijkste gebied in ons land voor dit habitatype. Het komt hier in goede kwaliteit en over grote oppervlakten voor. Behoud van de oppervlakte geldt binnen de (sterke) natuurlijke fluctuaties.
- H2130 *Grijze duinen**
 Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit grijze duinen, *kalkrijk* (subtype A) en behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit grijze duinen, *kalkarm* (subtype B).

Toelichting Het habitatype grijze duinen komt over een geringe oppervlakte in het gebied voor. Het betreft zowel duingraslanden van relatief kalkrijk als relatief kalkarm substraat.

H2160 Duindoornstruwelen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype duindoornstruwelen is over een kleine oppervlakte aanwezig op enkele plekken op de waddeneilanden. Uitbreiding van het habitatype duindoornstruwelen kan ten koste gaan van onder meer habitattypen grijze duinen (H2130) en vochtige duinvalleien (H2190). Omdat de landelijke staat van instandhouding gunstig is wordt behoud van oppervlakte en kwaliteit nagestreefd.

H2190 Vochtige duinvalleien

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (subtype B).

Toelichting Het habitatype vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (subtype B) komt voor op verzoetende delen van strandvlakten en levert thans een geringe relatieve bijdrage aan het bereiken van het landelijk doel. De begroeiingen zijn zeer jong. Verwacht wordt dat dit habitatype zich spontaan zal uitbreiden door verdere verzoeting. Het areaal binnen het gebied wisselt tengevolge van de natuurlijke dynamiek.

5.4 Habitatrictlijn: soorten (bijlage II)

H1014 Nauwe korfslak

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting In 2006 en 2007 is de soort op de kwelders van Rottumeroog en Rottumerplaat aangetroffen.

H1095 Zeeprik

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.

Toelichting De Waddenzee is als doortrekgebied voor de zeeprik van groot belang. In dit gebied zijn geen herstelmaatregelen noodzakelijk, omdat de oorzaak van de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding niet in dit gebied ligt. Het elders verbeteren van zoet-zout overgangen is van betekenis voor uitbreiding populatie.

H1099 Rivierprik

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.

Toelichting De Waddenzee is als doortrekgebied voor de rivierprik van groot belang. In dit gebied zijn geen herstelmaatregelen noodzakelijk. Het elders verbeteren van zoet-zout overgangen is van betekenis voor uitbreiding populatie.

H1103 Fint

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.

Toelichting De Waddenzee is als doortrek- en opgroeigebied voor de fint van zeer groot belang. In dit gebied zijn geen herstelmaatregelen noodzakelijk. Het gaat waarschijnlijk vooral om finten die in het bovenstroomse (Duitse) deel van de Eems paaien. Uitbreiding van deze populatie is afhankelijk van

maatregelen in Duitsland, omdat de soort voor zijn voortplanting afhankelijk is van de paaigebieden die voornamelijk in Duitsland liggen.

H1364 Grijze zeehond

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De soort komt sinds de jaren tachtig weer in toenemende mate voor in de Waddenzee. Vooral de westelijke Waddenzee is van grote betekenis voor de grijze zeehond. De dieren verblijven vooral op hoge zandplaten zoals de Richel (ten oosten van Vlieland) en de Vliehors (westkant van Vlieland). De populatie van de grijze zeehond groeit vooralsnog gestaag en wordt als duurzaam beschouwd, hoewel de aanwas deels afhankelijk is van migratie uit het buitenland.

H1365 Gewone zeehond

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie.

Toelichting De Waddenzee is vooral van belang als rust- en voortplantingsgebied. Ligplaatsen (getijdenplaten) worden gedurende het gehele jaar gebruikt. Tijdens de zoogtijd en de verharingsperiode worden de ligplaatsen langer bezocht. De meeste jongen worden in het oostelijk deel geboren. De gewone zeehond was in 2002 met circa 4.500 exemplaren in de Nederlandse Waddenzee aanwezig, waarna voor de tweede keer een terugslag door een virus optrad. Verwacht wordt dat de huidige, gestaag groeiende populatie, zich geleidelijk verder zal uitbreiden.

5.5 Vogelrichtlijn: broedvogels

A034 Lepelaar

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 430 paren.

Toelichting Naast de kolonies lepelaars in de duinen van de waddeneilanden hebben zich ook diverse kolonies gevestigd in natte valleien met rietgroei aan de wadkant van de eilanden: Boschplaat – Terschelling (vanaf 1962, in 2002 227 paren), De Schorren – Texel (vanaf 1982 in 2002 72 paren), Oosterkwelder – Schiermonnikoog (vanaf 1990, in 2002 240 paren), De Hon – Ameland (vanaf 1994, in 2002 17 paren), Rottumerplaat (vanaf 1998, in 2002 19 paren) en Rottumeroog (vanaf 2000, in 2002 5 paren). Ook op de kust van het vasteland heeft de lepelaar zich weten te vestigen (Balgzand). Net als op de eilanden en elders in Nederland heeft de populatie in de Waddenzee een flinke groei doorgemaakt tot een (voorlopig) maximum van 539 paren in 2002. Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding is behoud voldoende. Het gebied heeft voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

A063 Eider

Doel Behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 5.000 paren.

Toelichting Na vestiging van de eider als broedvogel in Nederland in het begin van de vorige eeuw, is het aantal paren met ups en downs toegenomen. Het overgrote deel broedt in het Waddengebied (circa 9.000 in 2001), waarvan ongeveer 1/3 in de Waddenzee en 2/3 op de eilanden in duinvegetaties, met voldoende openheid in combinatie met open struweel. Langs de Fries-

Groningse kust wordt gebroed vanaf de jaren negentig (maximaal 31 paren in 1999). In de Waddenzee zijn de belangrijkste broedconcentraties te vinden op de kwelders van Schiermonnikoog (2.628 paren in 2001), de Boschplaat (1.190 paren in 2002) en op Rottumeroog en Rottumerplaat (in 2002 respectievelijk 558 en 793 paren). Voor de Waddenzee in totaal werden in de periode 1999-2003 gemiddeld 5.000 paren geteld. Aangezien de vermoedelijke oorzaak van de recente achteruitgang van de populatie in dit gebied is gelegen, is voor verbetering van de kwaliteit van het leefgebied gekozen (habitattypen H1110A en H1140A). Hiermee sluit de verbeterdoelstelling voor de eider aan bij de doelstellingen voor deze habitattypen. Het gebied heeft voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

A081 Bruine kiekendief

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 30 paren.

Toelichting Na het vrijwel verdwijnen van de bruine kiekendief als broedvogel in de jaren zestig vond in de jaren zeventig hervestiging en populatie uitbreiding plaats. Maximaal komt een dertigtal paren in het Waddengebied tot broeden in natte valleien met rietgroei. Belangrijkste broedplaatsen zijn de Dollard (12 paren in 2001) en De Boschplaat – Terschelling (9 paren in 2002). Voor de Waddenzee in totaal werden in de periode 1999-2003 jaarlijks 20-34 paren geteld. Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding is behoud voldoende. Het gebied heeft voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

A082 Blauwe kiekendief

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 3 paren.

Toelichting Na vestiging op de waddeneilanden in de jaren veertig breidde de populatie blauwe kiekendieven zich gestaag uit tot een maximum begin jaren negentig. Sedertdien loopt het aantal paren gestaag terug. Blauwe kiekendieven broeden doorgaans in de duinen in duinvegetaties met voldoende openheid (met kort gras en verstuivend zand), in combinatie met open struweel als foerageergebied. In het Natura 2000-gebied Waddenzee komen slechts enkele paren tot broeden, met als enige regelmatige broedplaats De Boschplaat - Terschelling (4 paar in 2001 en 2 paar in 2002). Ondanks de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is uitbreiding van de populatie niet ten doel gesteld omdat het slechts een overloop betreft van het duingebied. Het gebied levert onvoldoende draagkracht voor een zelfstandige sleutelpopulatie, maar draagt wel bij aan de draagkracht ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie.

A132 Kluut

Doel Behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 3.800 paren.

Toelichting De helft van de Nederlandse kluten broedt in het waddengebied. Zij broeden verspreid over het hele Waddengebied met een duidelijk zwaartepunt op het gevarieerde grasland op de kwelders langs de kust van het vasteland: Balgzand en kust van Wieringen, Friese en Groninger waddenkust en de Dollard (meer dan 95% van de populatie in het

Waddengebied). Na een sterke groei tot begin jaren negentig (maximaal 5.502 paren in 1990) is in de meeste deelgebieden recent een geringe afname geconstateerd (2.977 paren in 2003). Recent is de populatie echter nog sterker afgenomen. Met name verbetering van de kwaliteit van het leefgebied verdient hier aandacht om verdere achteruitgang van de populatie tegen te gaan. De soort verkeert landelijk in een matig ongunstige staat van instandhouding. Het gebied heeft voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

A137 Bontbekplevier

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 60 paren.

Toelichting Bontbekplevier broedt verspreid over het hele Waddengebied op zeer spaarzaam begroeide plaatsen langs kusten. Ook kunstmatig ontstane kale terreinen worden snel in gebruik genomen. Een zwaartepunt in de verspreiding in 2002 was te vinden langs de Friese kust. De populatie in de Waddenzee leek het aanvankelijk goed te doen. In recente jaren vindt een duidelijke afname plaats (van 92 in 1998 naar 45 in 2001 en 53 broedparen in 2003). Het gebied heeft voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

A138 Strandplevier

Doel Uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 50 paren.

Toelichting Als broedvogel is de strandplevier vooral te vinden op zandige, schelpenrijke platen en in primaire duinen. De broedplaatsen bevinden zich vrijwel alle op de eilanden of eilandjes. Langs de kusten van het vaste land wordt maar sporadisch gebreed. De aantallen lopen al decennia lang terug. Gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is als doel uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied geformuleerd, de potentie van het gebied is hiervoor voldoende. Het gebied kan voldoende draagkracht leveren voor een zelfstandige sleutelpopulatie.

A183 Kleine mantelmeeuw

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 19.000 paren.

Toelichting Na de vestiging als broedvogel in de jaren zestig zijn de aantallen kleine mantelmeeuwen sterk toegenomen. In de periode 1999-2003 zijn gemiddeld 19.000 paren vastgesteld. De belangrijkste broedplaats is De Boschplaat. Andere concentraties bevinden zich op de Oosterkwelder, De Hon en op Rottumeroog en Rottumerplaat. Zeer recent broeden ook paren langs de kusten van het vaste land (met name op het Balgzand: 38 paren in 2002). Het gebied heeft voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

A191 Grote stern

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 16.000 paren.

Toelichting Het gebied heeft voor de grote stern voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie. De grote stern is van oudsher een broedvogel in het Waddengebied. Doorgaans broedt meer dan 50% van de Nederlandse populatie hier. De belangrijkste en enige regelmatige broedplaats is al tientallen jaren gelegen op Griend. In sommige jaren vestigen zich kleinere

groepen op andere platen in het Waddengebied (grootste nevenvestigingen Rottumerplaat en Oosterkwelder). De populatie heeft zich goed hersteld van het dieptepunt in 1965 (900 paren), maar ligt nog ver onder het niveau van halverwege de 20^e eeuw. In 2003 werden maximaal 11.810 paren geteld. Vanwege de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding is uitbreiding van de populatie als doel gesteld. Gezien er zich al jaren lang een geleidelijke toename aftekent, volgt het herstel van de populatie dan ook uit het behouden van het huidige leefgebied. Het gebied heeft voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

A193 Visdief

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 5.300 paren.

Toelichting De populatie van de visdief was in de jaren zestig sterk teruggelopen (minder dan 2.000 paren). Sedertdien is een redelijk herstel opgetreden, hoewel de aantallen slechts een fractie zijn van de circa 30.000 paren die er in de jaren vijftig broedden. In de periode 1999-2003 werden jaarlijks 4.796 – 5.722 paren geteld. Het gebied heeft voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

A194 Noordse stern

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 1.500 paren.

Toelichting In Nederland bereikt de noordse stern zijn zuidelijkste verspreidingsgrens. Het Waddengebied herbergt vrijwel de gehele Nederlandse populatie (in 2002 meer dan 1.500 tegen slechts 34 paren in de Zeeuwse Delta). Over het algemeen broeden de noordse sterns op zeer geëxponeerde broedplaatsen op eilandjes, platen en kwelderranden. Veruit de belangrijkste broedplaats is Griend (in de meeste jaren meer dan 1.000 paren; in 2002 echter 463). Andere belangrijke broedplaatsen in 2002 waren Engelsmanplaat (226 paren), Rottumeroog en Rottumerplaat (respectievelijk 108 en 87 paren), de Fries-Groningse Waddenkust (289 paren). Het gebied heeft voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

A195 Dwergstern

Doel Uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 200 paren.

Toelichting Afhankelijk van het aanbod aan geschikte schelpenstrandjes vestigen dwergsterns zich verspreid over het hele Waddengebied. De belangrijkste broedplaatsen in de Waddenzee in recente jaren waren Rottumeroog, Rottumerplaat en het duingebied van Texel. Op het dieptepunt van de populatie in de jaren zestig broedden in heel Nederland slechts 100 paren, waarvan enkele 10-tallen in het Waddengebied. Daarna trad herstel op met in het afgelopen decennium maxima van circa 200 paren (201 paren in 1997, 212 paren in 2003). Gezien de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding en de herstelpotentie van dit gebied is hier uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding van de populatie als doel gesteld. Het gebied heeft voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

A222 Velduil

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 5 broedparen.

Toelichting Verspreid aan de wadkant van de eilanden of langs de Fries-Groningse kust broeden velduilen. Op de meeste plaatsen gaat het doorgaans om losse paren, met uitzondering van De Boschplaat waar jaarlijks 2-4 paren broeden. De paren maken deel uit van de populatie die thuis is in de duinen van de waddeneilanden. In de periode 1998-2003 werden jaarlijks 5-7 paren vastgesteld voor het gehele gebied. Ondanks de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is uitbreiding van de populatie niet ten doel gesteld, omdat het vooral een overloop betreft van het duingebied. Het gebied levert onvoldoende draagkracht voor een zelfstandige sleutelpopulatie, maar draagt wel bij aan de draagkracht in de regio waddeneilanden ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie.

5.6 Vogelrichtlijn: niet-broedvogels**A005 Fuut**

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 310 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de fuut met name een functie als foerageergebied. Aantallen zijn sinds 1990 aanzienlijk hoger dan daarvoor en sindsdien fluctuerend met een licht negatieve tendens. Behoud van de huidige situatie is voldoende, de waarschijnlijke oorzaak van de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding is niet gelegen in dit gebied.

A017 Aalscholver

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 4.200 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen aalscholwers zijn van nationale en internationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied en slaappleats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op de beide functies, maar is gebaseerd op hoogwatertellingen. De Waddenzee levert na het IJsselmeer de grootste bijdrage voor de aalscholver binnen Nederland. De soort is jaarrond aanwezig, maar met verreweg de hoogste aantallen in de nazomer en lage aantallen van november-maart. De populatiegrootte vertoont een doorgaande toename, net als in andere delen van het land, maar sterker, zodat het aandeel van de Nederlandse vogels dat in de Waddenzee verblijft geleidelijk is toegenomen van circa 5% in 1980 naar circa 20% in 2003. Deze ontwikkeling verloopt parallel aan een sterke groei van de broedpopulatie in de Waddenzee. Concentraties vormen zich minder rond hoogwatervluchtplaatsen door beperkte afhankelijkheid van laag water. Aan de andere kant zijn er wel gezamenlijke slaappleatsen. Belangrijke concentratiegebieden zijn Richel, Griend, de haven van Den Oever en enkele van de grote waddeneilanden (moeilijk bereikbare plaatsen vanwege de verstoringgevoeligheid van deze soort). Er wordt zowel in de Waddenzee als op de Noordzee gefoerageerd, veelal op platvis. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A034 Lepelaar

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 520 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen lepelaars zijn van internationale en grote nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als slaappleats en foerageergebied. De draagkrachtschatting heeft vooral betrekking op de slaappleatsfunctie (hoogwatervluchtplaatsen). De Waddenzee levert de grootste bijdrage voor de lepelaar binnen Nederland, tegenwoordig met bijna de helft van het aantal Nederlandse vogels. De lepelaar is een zomervogel, aanwezig van februari-oktober; het aantalsverloop is sterk gebonden aan de ontwikkelingen in de broedkolonies. De verdubbeling van de Nederlandse broedpopulatie in de jaren negentig is nagenoeg volledig toe te schrijven aan toenemend belang van het Waddengebied als broedgebied, die gepaard ging met sterke toename van het aantal niet-broedvogels, met name sinds 1995. Na de broedtijd verspreidt de soort zich vanaf de eilanden over het gehele Waddengebied, onder andere Balgzand. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A037 Kleine zwaan

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 1.600 vogels (seizoensmaximum).

Toelichting Aantallen kleine zwanen zijn van nationale en internationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als slaappleats, het gaat hierbij met name om de Friese, Groningse kust en het Balgzand. De Waddenzee levert voor de kleine zwaan één van de grootste bijdragen voor de soort in Nederland. De gegevens omtrent aantallen zijn niet toereikend voor een trendanalyse. De kleine zwaan is een wintergast. Behoud van de huidige situatie is voldoende, de waarschijnlijke oorzaak van de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding is niet gelegen in dit gebied.

A039 Toendrarietgans

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied.

Toelichting Aantallen toendrarietganzen zijn van internationale en grote nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als slaappleats. De Waddenzee (met IJsselmeer en Bargerveen) levert binnen het Natura 2000-netwerk de grootste bijdrage voor de toendrarietgans. De gegevens omtrent aantallen zijn niet toereikend voor een trendanalyse. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A043 Grauwe gans

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 7.000 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting De aantallen zijn van nationale en internationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied en slaappleats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies. De Waddenzee levert buiten de Delta de grootste bijdrage binnen Nederland. De populatiegrootte vertoont een doorgaande toename sinds de jaren zeventig met een versnelling eind jaren negentig. De soort is jaarrond aanwezig, met hoogste aantallen in oktober-februari. Belangrijke

concentraties komen vooral voor in Dollard en langs Groninger kust, in mindere mate langs de Friese kust, op Schiermonnikoog, Balgzand en Terschelling. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding. De doelstelling heeft geen betrekking op de eventuele functie van het gebied als broedgebied voor deze soort.

A045 Brandgans

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 36.800 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen brandganzen zijn van grote internationale en grote nationale betekenis. De Waddenzee heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied en slaappleats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies. De Waddenzee levert als foerageergebied voor de Brandgans, met ongeveer een kwart van de Nederlandse vogels, de grootste bijdrage binnen Nederland en komt als slaappleats na enkele Friese meren. De Brandgans is een wintergast van oktober-mei. De populatiegrootte vertoont een toename sinds midden jaren tachtig, vergelijkbaar met zoute Delta, maar eerder ingezet dan elders in Nederland. De recente afvlakking is ook in de zoute Delta zichtbaar, maar is minder duidelijk in de rest van Nederland, waardoor het aandeel dat in de zoute gebieden verblijft weer afneemt. Het belangrijkste gebied binnen de Waddenzee is de Friese Waddenkust, vervolgens Dollard en Groningse kust. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A046 Rotgans

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 26.400 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen rotganzen zijn van grote internationale en zeer grote nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied en slaappleats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies. De Waddenzee levert met bijna 80% van de Nederlandse vogels verreweg de grootste bijdrage voor de rotgans binnen Nederland. De rotgans is een wintergast en doortrekker van september-mei, met een najaarspiek in oktober/november en toenemende aantallen naar het eind van het seizoen in april/mei. De soort vertrekt abrupt en massaal in de tweede helft van mei. In de jaren zeventig en tachtig is de populatie toegenomen, langer en sterker dan in de zoute Delta. In de jaren negentig zijn aantallen gestabiliseerd. Belangrijkste gebied is net als bij de brandgans de Friese Waddenkust, met op zekere afstand de waddeneilanden, de Groninger kust en Balgzand. Overwinterende vogels bevinden zich vooral in de westelijke Waddenzee. De soort foerageert vooral op kwelders en grasland, maar in het najaar ook op zee gras, zeesla en darmwier, en is daarmee gedeeltelijk getij-afhankelijk. Behoud van de huidige situatie is voldoende, op landelijk niveau is geen herstelopgave geformuleerd.

A048 Bergeend

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 38.400 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen bergeenden zijn van grote internationale en zeer grote nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als

foerageergebied en slaappleats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies. De Waddenzee levert met circa 70% van de Nederlandse vogels verreweg de grootste bijdrage voor de bergeend binnen Nederland. De soort is het hele jaar present, met de hoogste aantallen in september-november, laagste in april/mei en een kleiner minimum in augustus als een deel van de vogels voor de rui tijdelijk naar het Duitse Waddengebied trekt. Een groeiend aantal (10-20.000) ruit echter ook in de Nederlandse Waddenzee, onder andere bij Wieringen en onder Ameland. Buiten de ruitijd zijn de grootste concentraties te vinden langs de kusten van het vasteland. Aantallen waren lange tijd stabiel, recent echter enige toename. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A050 Smient

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 33.100 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen smienten zijn van nationale en internationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied en slaappleats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies. De Waddenzee levert de grootste bijdrage voor de smient binnen Nederland. De smient is een wintergast van oktober-maart. De soort laat in de Waddenzee geen duidelijke toename zien zoals in andere delen van het land. In sommige delen van het gebied is zelfs sprake van een afname, bijvoorbeeld door verandering van de vegetatiesamenstelling op de kwelder van de Dollard en door overschakeling op cultuur(gras)land. De soort is niet zeer gebonden aan het getij, maar foerageert ook op zeegrasvelden en concentreert zich vaak toch rond hoogwatervluchtplaatsen van steltlopers. Smienten vertonen soms nachtelijke voedselvluchten van de kwelders naar het binnenland. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A051 Krakeend

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 320 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Het gebied heeft voor de krakeend met name een functie als foerageergebied. De betekenis van de Waddenzee is ondergeschikt aan grotere zoetwatergebieden (met name Haringvliet, Biesbosch, Lauwersmeer) en Grevelingen. Het Balgzand is één van de meest relevante delen van het Waddengebied. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A052 Wintertaling

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 5.000 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen wintertalingen zijn van nationale en internationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied. De Waddenzee levert de grootste bijdrage voor de wintertaling binnen Nederland. De soort is het hele jaar present, met lage aantallen in mei-juli en de hoogste in september-december. De populatiegrootte toonde lange tijd een afname (met grote fluctuaties) maar recent tekent zich mogelijk een herstel af. Dit patroon lijkt zich te concentreren in het belangrijkste

deelgebied voor deze soort: de Dollard, dat recent iets van de nog grotere betekenis van de jaren zeventig lijkt te herwinnen. Het aantalverloop heeft vaak te maken met successie van vegetatie op de kwelders en vertoont vaak overeenkomsten met de ontwikkeling van smient (Dollard) en pijlstaart (rond Lauwersmeer in jaren zeventig). De wintertaling heeft een voorkeur voor beschutte, slikkige delen van de Waddenzee, waar zaden en ongewervelden worden gegeten bij laag water, waarna bij hoog water wordt overgeschakeld op de kwelders. Behalve de Dollard is ook de Friese kust belangrijk. Behoud van de huidige situatie is voldoende, op landelijk niveau is geen herstelopgave geformuleerd.

A053 Wilde eend

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 25.400 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen wilde eenden zijn van nationale en internationale betekenis. Het gebied heeft met name een functie als foerageergebied. De Waddenzee levert de grootste bijdrage voor de wilde eend binnen Nederland. Aantallen zijn, met de nodige fluctuaties, toegenomen sinds de tweede helft van de jaren tachtig. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A054 Pijlstaart

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 5.900 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen pijlstaarten zijn van grote internationale en zeer grote nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied. De Waddenzee levert met ongeveer de helft van de Nederlandse vogels verreweg de grootste bijdrage voor de pijlstaart binnen Nederland. De soort is het hele jaar present maar met lage aantallen in mei-juli, hoogste in oktober-februari, met doortrekpieken in oktober en januari/februari. Aantallen waren lange tijd stabiel/fluctuerend, maar recent is er sprake van beduidend hogere aantallen. Aantalsontwikkelingen vertonen overeenkomsten met die van andere eendensoorten (wintertaling) en zijn deels gerelateerd aan vegetatiesuccessie en natuurontwikkeling (onder andere hoge aantallen vastelandkust door uitwisseling Lauwersmeer in de jaren zeventig, net als bij wintertaling). Belangrijke gebieden zijn met name Boschplaat en Balgzand. De pijlstaart foerageert onder andere op wadslakjes bij laag water, maar vooral op zaden en andere plantendelen op natte kwelders en grasland. De soort vertoont soms nachtelijke voedselvluchten naar binnendijkse gebieden. Behoud van de huidige situatie is voldoende, op landelijk niveau is geen herstelopgave geformuleerd.

A056 Slobeend

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 750 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen slobenden zijn van nationale en internationale betekenis. Het gebied heeft met name een functie als foerageergebied. De Waddenzee levert na de Oostvaardersplassen en Oosterschelde de grootste bijdrage voor de slobbeend binnen Nederland. De soort is jaarrond aanwezig, maar is vooral doortrekker met accent op het najaar. Het aantalsverloop toont sterke

fluctuaties en geen duidelijke trend. Relatief belangrijke gebieden zijn de kust van Wieringen, Balgzand en de Fries kust. De slobeend heeft een voorkeur voor ondiep, brak of zoet water en slikkige bodems met veel plankton en zaden. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A062 Topper

Doel Behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van 3.100 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen toppers zijn van internationale en grote nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied. De Waddenzee levert na het IJsselmeer de grootste bijdrage. De topper is een wintergast van november-april. De soort lijkt in de Waddenzee te zijn afgenomen maar door de grote fluctuaties is deze trend niet significant. De aantallen fluctueren enerzijds door winterafhankelijke reacties op ijsvorming (in de Oostzee), anderzijds door verblijf op open water, waardoor de soort relatief moeilijk telbaar is. De topper is echter gevoelig voor veranderingen in het aanbod van schelpdieren. De landelijke trend is mogelijk een weerspiegeling van veranderingen in voedselaanbod in de Waddenzee, waarbij de aantallen een aantal jaren sterk verhoogd waren in het IJsselmeer. De trend in de Waddenzee vertoonde echter geen toename toen de aantallen in het IJsselmeer weer afnamen. De samenhang tussen beide gebieden wat betreft het verblijf van de topper is echter sterk. Uitwisseling tussen de twee gebieden vindt plaats naar aanleiding van fluctuaties in voedselaanbod of weersomstandigheden (meer op de Waddenzee in strenge winters). Slaap- en foerageerfunctie kunnen aan verschillende zijden van de Afsluitdijk liggen.

A063 Eider

Doel Behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van 90.000-115.000 vogels (midwinter-aantallen).

Toelichting Aantallen eiders zijn van internationale en zeer grote nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied. De Waddenzee levert met circa 94% van de Nederlandse vogels verreweg de grootste bijdrage voor de eider binnen Nederland. De soort is het hele jaar present. In sommige jaren foerageert de totale Nederlandse eiderpopulatie in de Waddenzee. In jaren waarin een verlaagd voedselaanbod in de Waddenzee samen gaat met goede jaren voor andere schelpdieren (*Spisula*) in de Noordzeekustzone, foerageert een deel van de populatie in dat gebied. In de jaren negentig zijn de aantallen in de Waddenzee afgenomen door verhoogde sterfte en het uitwijken van vogels naar de Noordzeekustzone, in verband met slechte broedval en onvoldoende beschikbaarheid van mosselen. Recent (2003) zijn de aantallen in de Waddenzee weer toegenomen ten koste van de aantallen in de Noordzeekustzone. De landelijke trend is daardoor nog niet positief, maar is over de laatste tien jaar ook niet meer significant negatief. De landelijke staat van instandhouding voor de eider als niet-broedvogel is matig ongunstig en de internationale populatieomvang neemt af. Vanwege de grote betekenis van de Waddenzee voor de eider is hier verbetering kwaliteit van het leefgebied van toepassing.

A067 Brilduiker

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 100 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen brilduikers zijn van nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied. Aantallen fluctueren sterk, zonder duidelijke trend. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A069 Middelste zaagbek

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 150 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen middelste zaagbekken zijn van nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied. De soort is een wintergast van oktober-april. De Waddenzee levert één van de grootste bijdragen in Nederland, maar is ondergeschikt aan de Deltawateren. Aantallen fluctueren in de Waddenzee met relatief hoge aantallen in het midden van de jaren negentig. De soort neemt landelijk toe door ontwikkelingen in de zoute Delta waar de aantallen veel hoger zijn (Grevelingen). Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A070 Grote zaagbek

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 70 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen grote zaagbekken zijn van nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied. De Waddenzee levert één van de grootste bijdragen binnen het Natura 2000-netwerk, maar is ruimschoots ondergeschikt aan het IJsselmeer. Aantallen fluctueren, zonder duidelijke trend. Behoud van de huidige situatie is voldoende, de waarschijnlijke oorzaak van de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is niet gelegen in dit gebied.

A103 Slechtvalk

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 40 vogels (seizoensmaximum).

Toelichting Aantallen slechtvalken zijn van grote nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied. De Waddenzee is het belangrijkste wetland in Nederland, met ongeveer een kwart van de in de Nederlandse telgebieden aanwezige vogels. De slechtvlak is een wintergast en doortrekker, en recent ook broedvogel (Eemshaven). Sinds de jaren tachtig is de soort in aantal toegenomen als gevolg van internationaal herstel van de drastische terugval door pesticiden in de jaren zestig. In de Waddenzee is de populatie op onverklaarde wijze afgenomen in 1997, maar sindsdien neemt de populatie weer geleidelijk toe. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A130 Scholekster

Doel Behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van 140.000-160.000 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen scholeksters zijn van grote internationale en zeer grote nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als

foerageergebied en slaappleats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies (gebaseerd op tellingen van hoogwatervluchtplaatsen). Vanwege onzekerheden met betrekking tot herstel van schelpdierbanken in de westelijke Waddenzee is een range gehanteerd. De Waddenzee levert met ongeveer driekwart van de Nederlandse vogels verreweg de grootste bijdrage voor de scholekster binnen Nederland. De soort is het hele jaar present, met laagste aantallen in mei/juni en hoogste in augustus-februari, zonder duidelijke pieken. De populatiegrootte toonde een toename in de jaren zeventig, een doorgaande afname in de jaren negentig en is recent min of meer stabiel op het laagst bekende niveau. Samen met een afname in de zoute Delta zorgt deze trend voor een landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding, zodat voor de Waddenzee een herstelopgave is geformuleerd.

A132 Kluut

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 6.700 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen kluten zijn van internationale en zeer grote nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied en slaappleats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies (gebaseerd op tellingen van hoogwatervluchtplaatsen). De Waddenzee levert verreweg de grootste bijdrage voor de kluut binnen Nederland. De soort is vooral doortrekker en zomergast, met lage aantallen in december-februari en pieken in oktober en april. Hoogste concentraties komen vaak voor aan de vastelandkust, in verband met voorkeur voor slibrijk habitat. Ruiconcentraties komen voor in de nazomer, met name in de Dollard. De populatie is toegenomen in de jaren tachtig, met daarna enige afname en is recent stabiel op gemiddeld niveau. De soort profiteert mogelijk van de toegenomen dichtheid aan wormen als gevolg van schelpdiervisserij. Behoud van de huidige situatie is voldoende, op landelijk niveau is geen herstelopgave geformuleerd.

A137 Bontbekplevier

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 1.800 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen bontbekplevieren zijn van internationale en zeer grote nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied en slaappleats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies (gebaseerd op tellingen van hoogwatervluchtplaatsen). De Waddenzee levert voor de bontbekplevier de grootste bijdrage binnen Nederland. De bontbekplevier is grotendeels doortrekker, met een piek in augustus/september en één in mei. Deze worden toegeschreven aan de populatie die naar West- en Zuid-Afrika trekt. Een eerdere aantalspiek in maart wordt toegeschreven aan de populatie die in West-Europa en Noord-Afrika overwintert. De soort komt meer voor op en bij de eilanden, dan langs de vastelandkust, maar er zijn geen echte concentratiegebieden. De soort heeft een voorkeur voor zandige plaatsen om te overtijnen. In de jaren negentig zijn de aantallen in het Deltagebied toegenomen. De omvang van de populatie die in West- en Zuid-Afrika overwintert neemt internationaal gezien mogelijk af. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A140 Goudplevier

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 19.200 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen goudplevieren zijn van internationale en grote nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied en slaappleaats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies. De Waddenzee levert binnen het Natura 2000-netwerk voor de soort de grootste bijdrage. De goudplevier is vooral doortrekker, met pieken in november en maart, lage aantallen in december/januari en is bijna afwezig in mei-juli. De soort komt verspreid voor langs eiland- en vastelandkusten, met enige concentratie in onder andere de Dollard. De soort is in de jaren tachtig in de Waddenzee in aantal toegenomen en is sindsdien min of meer stabiel, met grote fluctuaties. De toename heeft mogelijk te maken gehad met verslechtering van binnenlandse leefgebied (landbouwgebieden). Behoud van de huidige situatie is voldoende, de waarschijnlijke oorzaak van de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is niet gelegen in dit gebied. Ten gevolge van de voorgenomen ontpolderingen van zomerpolders zal de oppervlakte foerageergebied afnemen, waardoor mogelijk enige achteruitgang van het aantal goudplevieren zal plaatsvinden.

A141 Zilverplevier

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 22.300 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen zilverplevieren zijn van grote internationale en zeer grote nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied en slaappleaats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies (gebaseerd op tellingen van hoogwatervluchtplaatsen). De Waddenzee levert de grootste bijdrage voor de zilverplevier binnen Nederland. De soort is het hele jaar present, met lage aantallen in juni/juli, sterke doortrekpieken in augustus/september en nog sterker in mei. De zilverplevier komt meer voor langs de eilanden dan langs het vasteland, foeragerend op de platen, relatief veel in het oosten van het gebied. In de jaren zeventig en tachtig fors zijn aantallen toegenomen, sindsdien is de populatiegrootte min of meer stabiel. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A142 Kievit

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 10.800 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen kieviten zijn van nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als slaappleaats en als foerageergebied. De Waddenzee levert de grootste bijdrage voor de kievit binnen het Natura 2000-netwerk in Nederland. Aantallen vertonen een geleidelijke toename met fluctuaties. Behoud van de huidige situatie is voldoende, op landelijk niveau is geen herstelopgave geformuleerd. Ten gevolge van het ontpolderen van buitendijkse polders zal de oppervlakte zilte natte graslanden afnemen, waardoor mogelijk enige achteruitgang van het aantal kieviten zal plaatsvinden.

A143 Kanoet

Doel Behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van 44.400 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen kanoeten zijn van grote internationale en zeer grote nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied en slaappleats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies (gebaseerd op tellingen van hoogwatervluchtplaatsen). De Waddenzee levert voor de kanoet de grootste bijdrage binnen Nederland. De soort is het hele jaar present, met lage aantallen in mei-juli, relatief hoge aantallen in augustus-februari en een doortrekpiek in augustus die wordt toegeschreven aan ondersoort *canutus* uit de Siberische broedgebieden. De kanoet komt nauwelijks voor aan de vastelandkust (met uitzondering van Balgzand), overtijers hebben de voorkeur voor afgelegen zandvlakten als bijvoorbeeld Vliehors, Richel en Griend. De soort overtijt in zeer grote groepen maar wisselt sterk tussen de beschikbare plaatsen, met zeer grote actieradius. De overwinteraars behoren tot de Groenlands/Canadese ondersoort *islandica*. Aantallen waren eerst stabiel en zijn daarna fors toegenomen en sinds de eerste helft van de jaren negentig weer fors afgenomen. Deze afname wordt voor een (klein) deel gecompenseerd door toename in de zoute Delta en resulteert niet in aantallen die lager zijn dan in de jaren zeventig en tachtig, zodat de landelijke staat van instandhouding slechts matig ongunstig is. Daarom is uitgegaan van behoud van de huidige aantallen (gemiddelde van de seizoenen 1999/2000 t/m 2003/2004). De afname lijkt echter door te gaan en wordt toegeschreven aan veranderingen in de voedselbeschikbaarheid die verband houden met veranderingen van sedimentsamenstelling en afname van dichtheden en kwaliteit van schelpdieren als het nonnetje *Macoma balthica*. Omdat daardoor ook de andere aspecten van de staat van instandhouding (matig) ongunstig zijn, is verbetering van kwaliteit leefgebied in het doel opgenomen.

A144 Drieteenstrandloper

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 3.700 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen drieteenstrandlopers zijn van internationale en grote nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied en slaappleats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies (gebaseerd op tellingen van hoogwatervluchtplaatsen). De Waddenzee levert voor deze soort de grootste bijdrage binnen Nederland. De soort is het hele jaar present, met lage aantallen juni, doortrekpieken in augustus en vooral in mei. De drieteenstrandloper ontbreekt nagenoeg langs de vastelandkust, foerageert deels op stranden (Noordzeekustzone). Voor overtijen heeft de soort de voorkeur voor afgelegen zandplaten als Richel, Noorderhaaks, Engelsmanplaat, Rottumerplaat, Simonszand en Vliehors. In de jaren negentig toonde de populatiegrootte een doorgaande toename, die nog niet lijkt af te vlakken. De landelijke staat van instandhouding is matig ongunstig omdat hoge recreatiedruk effect heeft op de verspreiding. Behoud van de huidige situatie is voldoende, op landelijk niveau is geen herstelopgave geformuleerd.

A147 Krombekstrandloper

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 2.000 vogels (seizoensmaximum).

Toelichting Aantallen krombekstrandlopers zijn van zeer grote nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied en slaappleaats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies (gebaseerd op tellingen van hoogwatervluchtplaatsen). De Waddenzee levert voor de krombekstrandloper binnen Nederland de grootste bijdrage. De soort is een doortrekker, voornamelijk in de herfst, met hoogste aantallen in juli/augustus (september), eerst vooral adulten en in augustus-september juvenielen. Aantallen fluctueren sterk, vermoedelijk in verband met slechte telbaarheid, en vertonen geen duidelijke trend. De draagkracht is berekend over de periode 1999-2002. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A149 Bonte strandloper

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 206.000 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen bonte strandlopers zijn van grote internationale en zeer grote nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied en slaappleaats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies (gebaseerd op tellingen van hoogwatervluchtplaatsen). De Waddenzee levert verreweg de grootste bijdrage voor de bonte strandloper binnen Nederland. De soort is het hele jaar present, met lage aantallen in juni (en juli), een breed doortrekpatroon met relatief hoge aantallen in augustus-november en maart-mei. De bonte strandloper foerageert in het intergetijdegebied op relatief slikkige platen en overtijt zowel langs de vastelandkust als op de eilanden, vaak in concentraties van tienduizenden vogels. Belangrijke concentraties komen voor op Griend, Richel, Dollard. Behalve op Vlieland komen relatief hoge dichtheden voor in het oosten van het Waddengebied, waar meer platen liggen. De populatie is afgenomen tot midden jaren tachtig, met daarna een doorgaande toename en recent de hoogst bekende aantallen. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A156 Grutto

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 1.100 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen grutto's zijn van nationale en internationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied en slaappleaats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies (gebaseerd op tellingen van hoogwatervluchtplaatsen). De Waddenzee is het belangrijkste wetland van Nederland, afgezien van een aantal slaappleaatsen. Belangrijke deelgebieden zijn de kust van Wieringen, Friese kust en Dollard. In de Waddenzee, net als in de zoete Delta, toonde de populatiegrootte een doorgaande toename, die de recente afname in het rivierengebied en het IJsselmeergebied enigszins compenseert. Het Waddengebied wordt daardoor de belangrijkste regio voor niet-broedvogels. Toch is de landelijke toename afgevlakt en er is inmiddels een tendens tot afname die de broedvogelindex dreigt te gaan volgen. Behoud

van de huidige situatie is voldoende, de waarschijnlijke oorzaak van de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is niet gelegen in dit gebied. Ten gevolge van de voorgenomen ontpolderingen van zomerpolders zal de oppervlakte foerageergebied afnemen, waardoor mogelijk enige achteruitgang van het aantal grutto's zal plaatsvinden.

A157 Rosse grutto

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 54.400 vogels (seizoensgemiddelde). Enige afname in relatie tot herstel van schelpdierbanken is aanvaardbaar.

Toelichting Aantallen rosse grutto's zijn van grote internationale en zeer grote nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied en slaapplek. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies (gebaseerd op tellingen van hoogwatervluchtplaatsen). De Waddenzee levert verreweg de grootste bijdrage voor deze soort binnen Nederland, met tegenwoordig circa 90% van de Nederlandse vogels. De soort is het hele jaar present, met lage aantallen in juni, doortrekpieken in augustus en mei. Deze pieken betreffen de Siberische vogels die onderweg zijn naar Noordwest en West-Afrika, de wat lagere aantallen overwinteraars zijn afkomstig uit Scandinavië. De soort overtijt veel meer op de eilanden dan langs de vastelandkust. Grote concentraties komen vooral voorop afgelegen zandplaten als Griend, Richel, Vlieland, samen met kanoet en bonte strandloper. In de jaren tachtig is de populatie licht afgenomen en sindsdien weer toegenomen. In het Deltagebied is van een dergelijke toename nauwelijks sprake, zodat het aandeel van de Waddenzee steeds verder is toegenomen. Net als bij andere wormeneters wordt dit in verband gebracht met veranderde samenstelling van sediment en bodemfauna. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A160 Wulp

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 96.200 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen wulpen zijn van grote internationale en zeer grote nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied en slaapplek. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies (gebaseerd op tellingen van hoogwatervluchtplaatsen). De Waddenzee levert met meer dan 85% van de Nederlandse vogels de grootste bijdrage voor de wulp binnen Nederland. De soort is het hele jaar present, met lage aantallen in mei en juni (broedtijd) en relatief hoge tijdens de najaarstrek in augustus-september. De soort komt zeer verspreid over het gebied, Friese kust is daarbij relatief belangrijk. De wulp foerageert in slikkige delen van het wad en op mosselbanken, overtijt op kwelders, liefst afgelegen (Richel, Griend) want de soort is nogal verstoringgevoelig. De doorgaande populatietoename in de Waddenzee, die in de zoute Delta pas zeer recent in enige toename weerspiegeld wordt, herinnert aan de trends bij de rosse grutto (A157). Bij de wulp wordt de toename echter in eerste instantie toegeschreven aan het beëindigen van de jacht in het buitenland, met name in Denemarken (1994). Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A161 Zwarte ruiter

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 1.200 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen zwarte ruiters zijn van internationale en zeer grote nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied en slaapplaats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies (gebaseerd op tellingen van hoogwatervluchtplaatsen). De Waddenzee levert met meer dan de helft van de Nederlandse vogels verreweg de grootste bijdrage voor de zwarte ruiter binnen Nederland. De soort komt vooral voor in de zomermaanden, met een klein piekje tijdens de voorjaarsstrek in mei en een sterke piek tijdens de najaarsstrek die al in juli/augustus plaatsvindt. De zwarte ruiter komt sterk geconcentreerd voor in de Dollard en in de rest van het gebied verspreid in kleine aantallen. De soort foerageert vaak in de directe omgeving van hoogwatervluchtplaatsen. Sinds de jaren zeventig zijn aantallen toegenomen, recent is er sprake van lagere aantallen maar nog geen doorgaande afname. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A162 Tureluur

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 16.500 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen tureluurs zijn van internationale en zeer grote nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied en slaapplaats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies (gebaseerd op tellingen van hoogwatervluchtplaatsen). De Waddenzee levert met meer dan 80% van de Nederlandse vogels verreweg de grootste bijdrage voor de tureluur binnen Nederland. De soort is het hele jaar present, met doortrekpieken in mei en vooral juli/augustus, als de populatie van Scandinavische en Baltische broedvogels doortrekken naar Zuid-Europa en West-Afrika. Aanzienlijk lagere aantallen overwinteraars zijn afkomstig van IJsland en de Faeröer (ondersoort *robusta*). De tureluur komt zeer verspreid voor over het gehele Waddengebied, zowel vastlandkust als de eilanden. Sinds de jaren zeventig vertonen de aantallen geen duidelijke trend. De meest recente aantallen vertonen weer een opgaande tendens na twee dieptepunten rond midden jaren tachtig en midden jaren negentig. Behoud van de huidige situatie is voldoende, op landelijk niveau is geen herstelopgave geformuleerd.

A164 Groenpootruiter

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 1.900 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen groenpootruiters zijn van internationale en zeer grote nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied en slaapplaats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies (gebaseerd op tellingen van hoogwatervluchtplaatsen). De Waddenzee levert met meer dan driekwart van de Nederlandse vogels verreweg de grootste bijdrage voor de soort binnen Nederland. De soort is afwezig van november-maart, met doortrekpieken net als de andere ruiters in mei en vooral juli/augustus. De groenpootruiter komt verspreid voor over de gehele Waddenzee, maar veel minder langs de vastelandkust dan op de

eilanden. De beste gebieden zijn onder andere kwelders van Schiermonnikoog en Terschelling (Groede), Texel (Schorren) en Balgzand. Aantallen zijn toegenomen rond begin jaren negentig en zijn sindsdien stabiel/fluctuerend. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding.

A169 Steenloper

Doel Behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van 2.300-3.000 vogels (seizoensgemiddelde).

Toelichting Aantallen steenlopers zijn van internationale en zeer grote nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als foerageergebied en slaappleats. De draagkrachtschatting heeft betrekking op beide functies (gebaseerd op tellingen van hoogwatervluchtplaatsen). De Waddenzee levert met meer dan 80% van de Nederlandse vogels verreweg de grootste bijdrage voor de soort binnen Nederland. De soort komt bijna het hele jaar voor, met lage aantallen in juni, hoogste aantallen rond augustus, als Scandinavische vogels doortrekken naar West-Afrika. Overwinteraars zijn vooral broedvogels uit Groenland en Oost-Canada. Terwijl de aantallen van de Scandinavische vogels min of meer stabiel zijn, is er bij de (in gemiddelde aantallen sterk overheersende) overwinterende populatie duidelijk sprake van afname. Vooral midden jaren negentig was er een forse afname, sindsdien zijn de aantallen (een deel van de meest recente getallen ligt inmiddels binnen de in het doel aangegeven range) toegenomen maar nog niet volledig hersteld. Door het grote belang van de Waddenzee resulteert dit in een landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding, zodat een herstelopgave voor de Waddenzee noodzakelijk is. Dit geldt met name voor de afname in de jaren negentig, die wellicht verband houdt met onder andere slechte broedval. Met betrekking tot de eerdere afname wordt ook klimaatverandering als mogelijke oorzaak genoemd (overwintering dicht bij de broedgebieden). De verwachting is echter dat met het herstel van de droogvallende mosselbanken het leefgebied van de steenloper zich zodanig herstelt dat de aantallen nog wat verder kunnen toenemen.

A197 Zwarte stern

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 23.000 vogels (seizoensmaximum).

Toelichting Aantallen zwarte sterns zijn van internationale en grote nationale betekenis. Het gebied heeft voor de soort met name een functie als slaappleats. De slaappleatsfunctie betreft vooral het Balgzand en in mindere mate de kust van Wieringen. De Waddenzee vormt binnen Nederland één van de gebieden die voor de zwarte stern de grootste bijdrage leveren. Gegevens omtrent aantallen zijn niet toereikend voor trendanalyse. De vogels foerageren waarschijnlijk grotendeels op het IJsselmeer. De aantallen in de Waddenzee worden daardoor mede bepaald door het voedselaanbod in het IJsselmeer. De oorzaak van de negatieve trend en de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding in Nederland is niet goed bekend maar ligt mogelijk eerder in het IJsselmeergebied dan in de Waddenzee. Het gestelde doel moet daarom worden gezien in samenhang met dat van het IJsselmeer. De draagkracht is berekend over de periode 1999-2004.

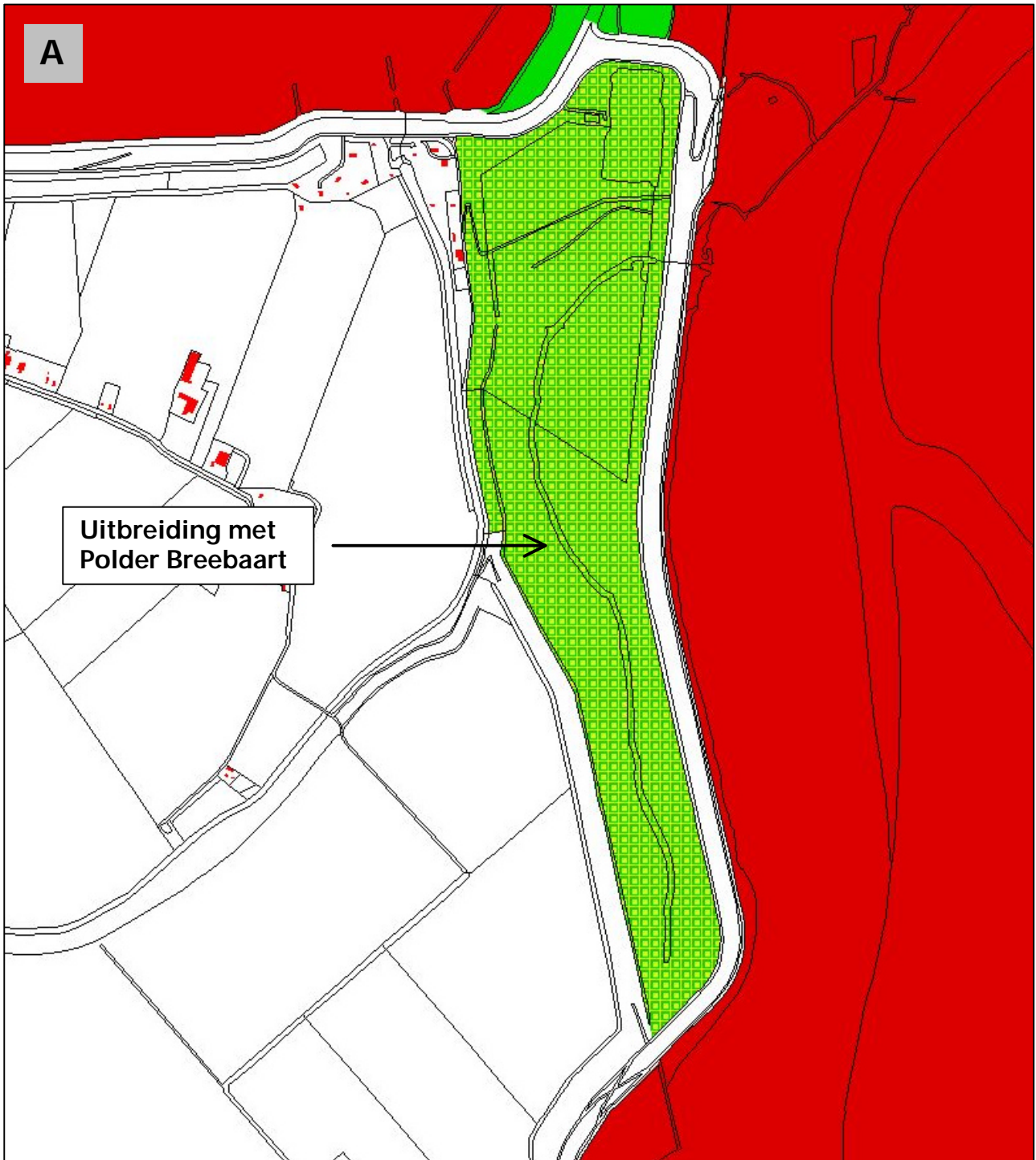
5.7 Beschermden natuurmonumenten

Het Natura 2000-gebied omvat één of meer beschermden natuurmonumenten (zie paragrafen 2.1 en 3.3). Ingevolge artikel 15a, derde lid, Natuurbescherminswet 1998 heeft de Natura 2000-opgave voor dat deel van het gebied, dat zijn status als beschermd natuurmonument heeft verloren, mede betrekking op de doelstellingen ten aanzien van het behoud, herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied zoals bepaald in het van rechtswege vervallen besluit. Voor zover deze doelstellingen Natura 2000-waarden betreffen, maken deze deel uit van de in voorgaande paragrafen opgenomen instandhoudingsdoelstellingen. Indien de doelstellingen geen Natura 2000-waarden betreffen, houden deze doelstellingen, zoals de bescherming van het natuurschoon, hun zelfstandige betekenis. In een aantal gevallen is het niet mogelijk om zowel de doelen die voortkomen uit de aanwijzing als beschermd natuurmonument als de Natura 2000-doelstellingen te bereiken (bijvoorbeeld omdat dat om tegenstrijdig beheer vraagt). In deze gevallen hebben de Natura 2000-doelen, voorrang om de Europeesrechtelijke verplichtingen na te komen.

In een handreiking zal voor elk gebied expliciet worden toegelicht hoe de doelen (cq. natuurwetenschappelijke betekenis en landschappelijke waarden) van beschermden natuurmonumenten en de Natura-2000 doelen zich tot elkaar verhouden. In het beheerplan zullen deze doelen, net als die van Natura 2000 in ruimte en tijd worden uitgewerkt. Dan wordt ook uitgewerkt waar achteruitgang van het natuurschoon en de natuurwetenschappelijke betekenis is toegestaan ten gunste van Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen. De van rechtswege vervallen besluiten zijn ter informatie in een Appendix bij dit besluit gevoegd.

blanco pagina

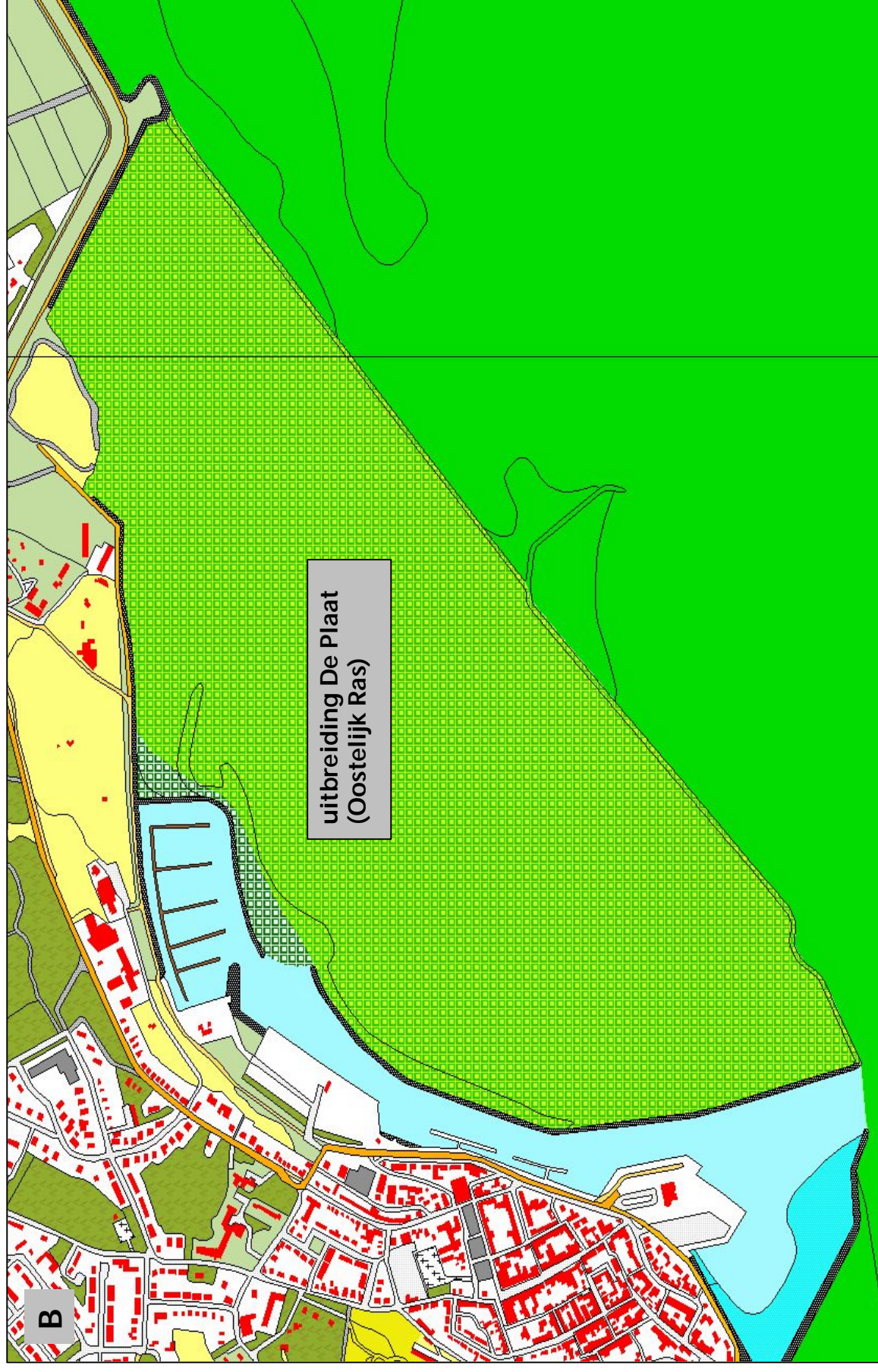
1. Waddenzee

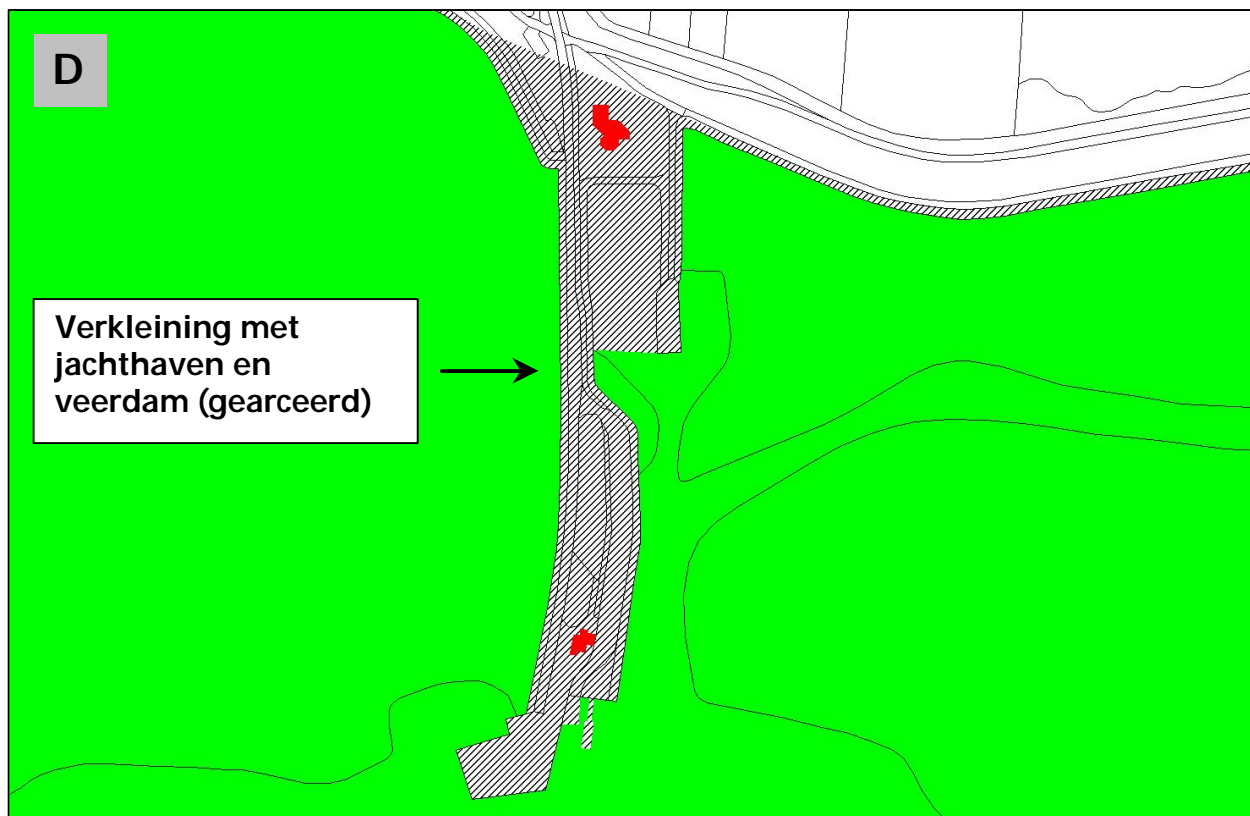
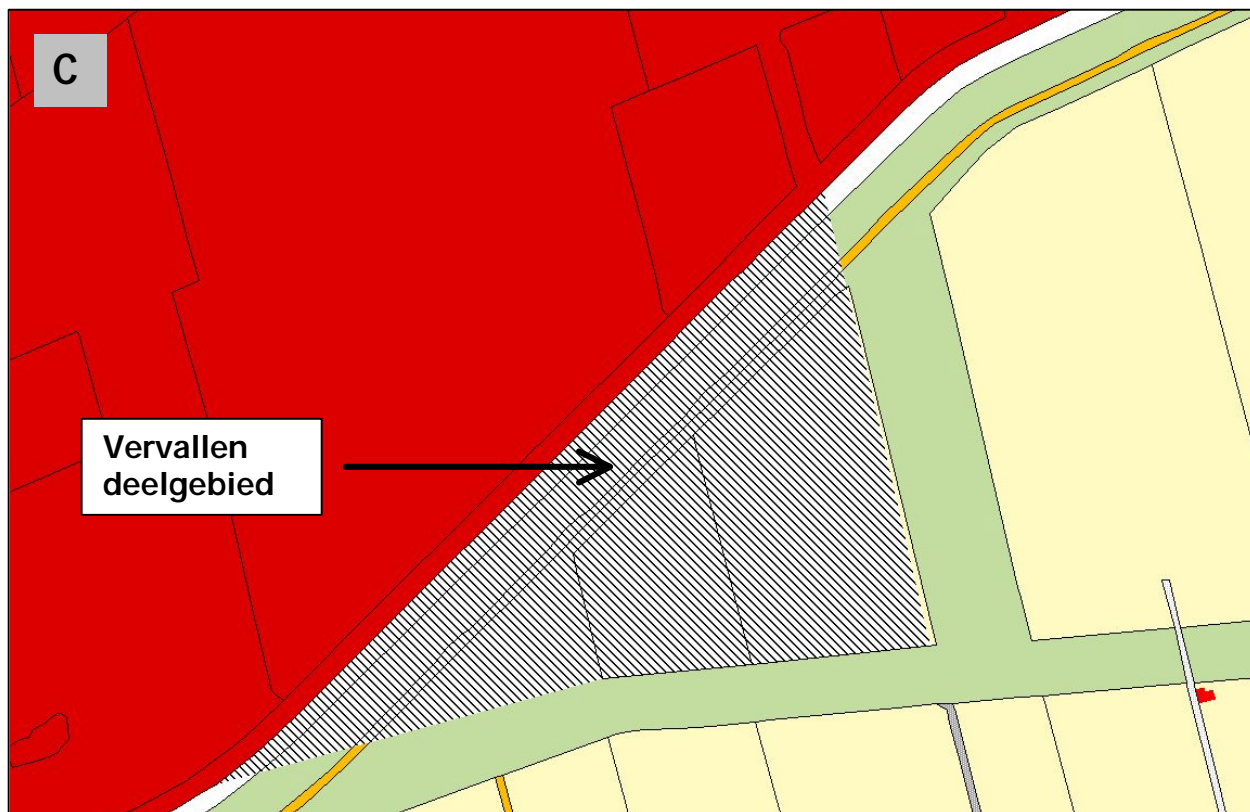
Grenswijziging Vogelrichtlijn

1. Waddenzee

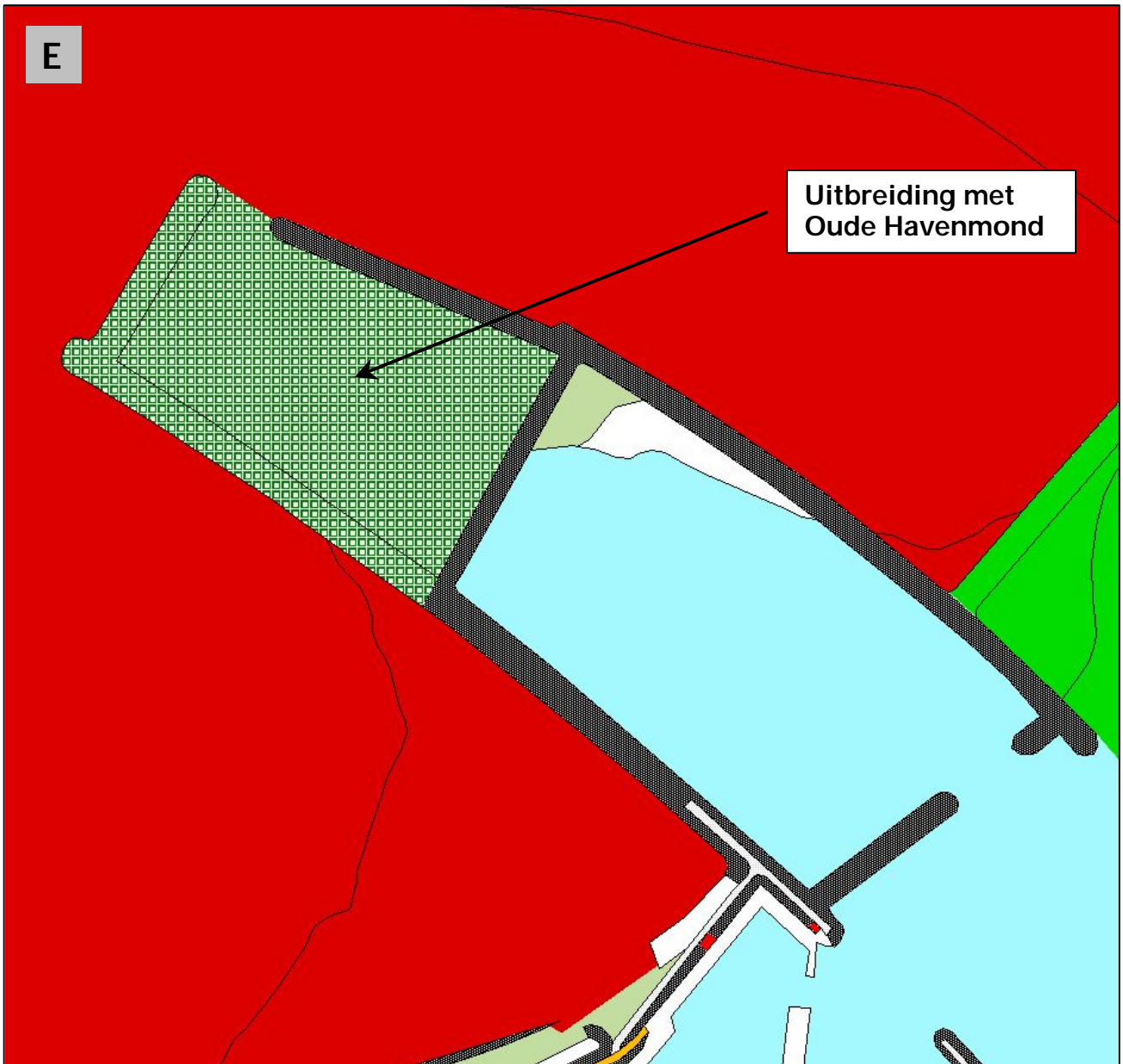
Bijlage A1

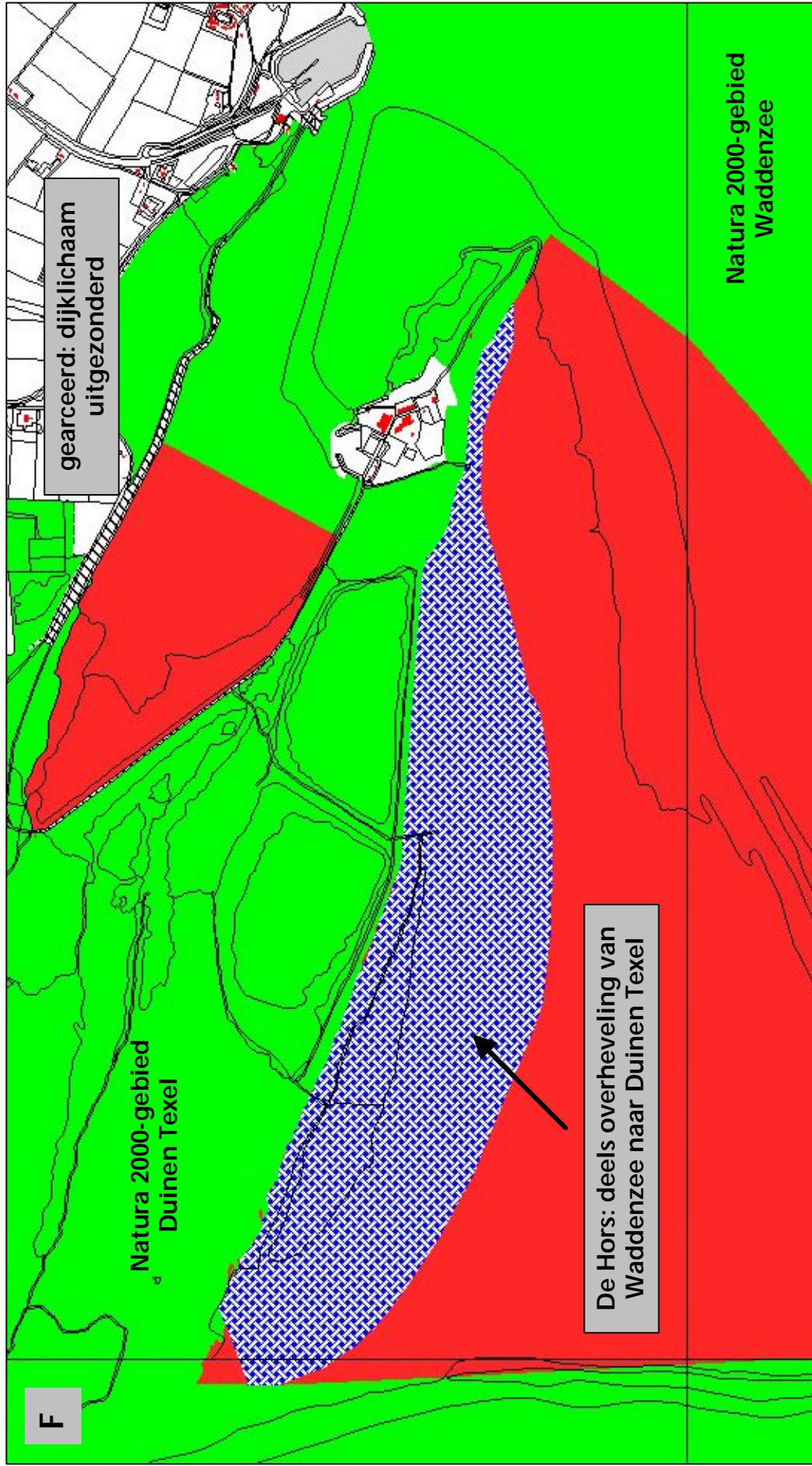
1. Waddenzee

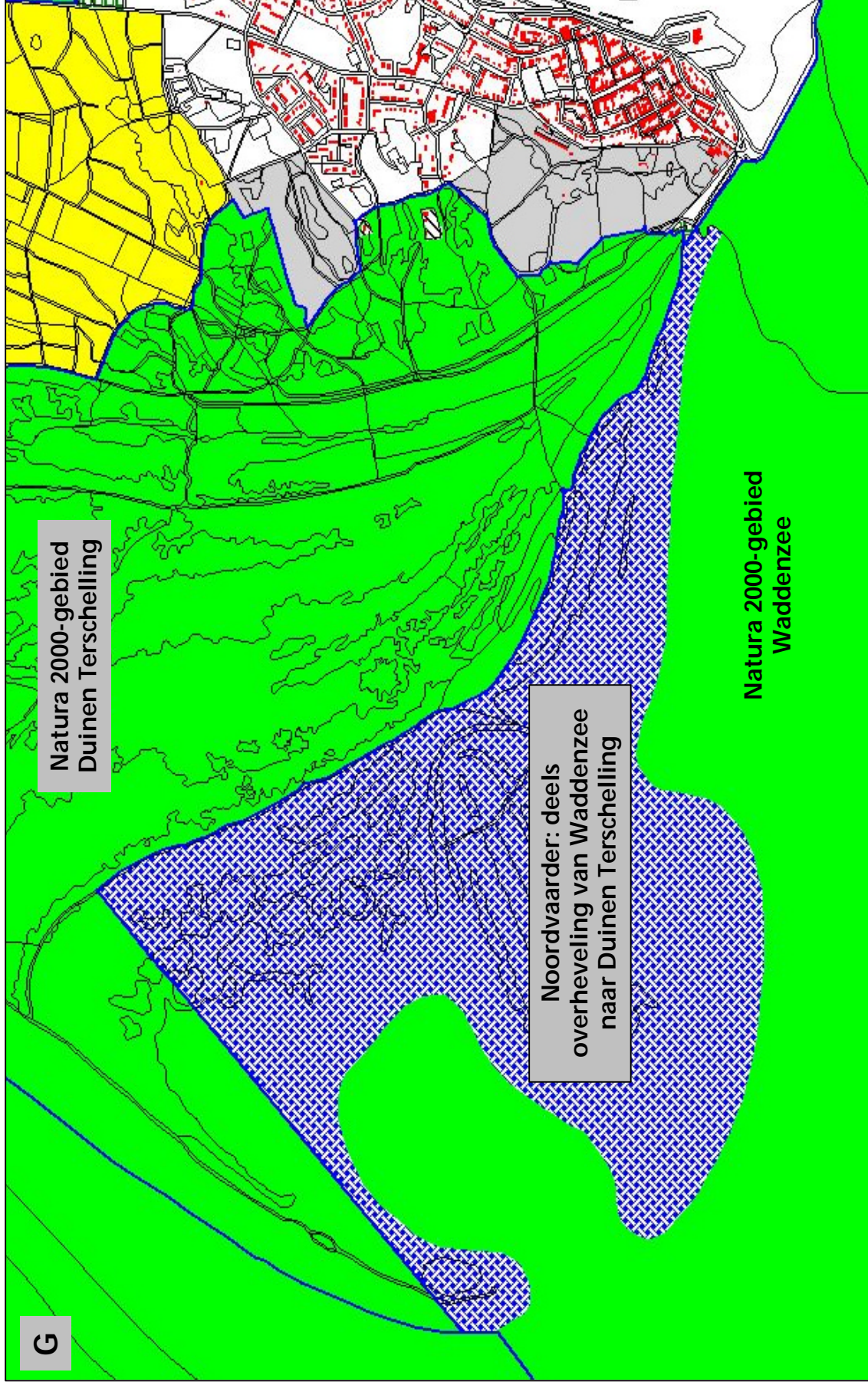
1. Waddenzee

1. Waddenzee

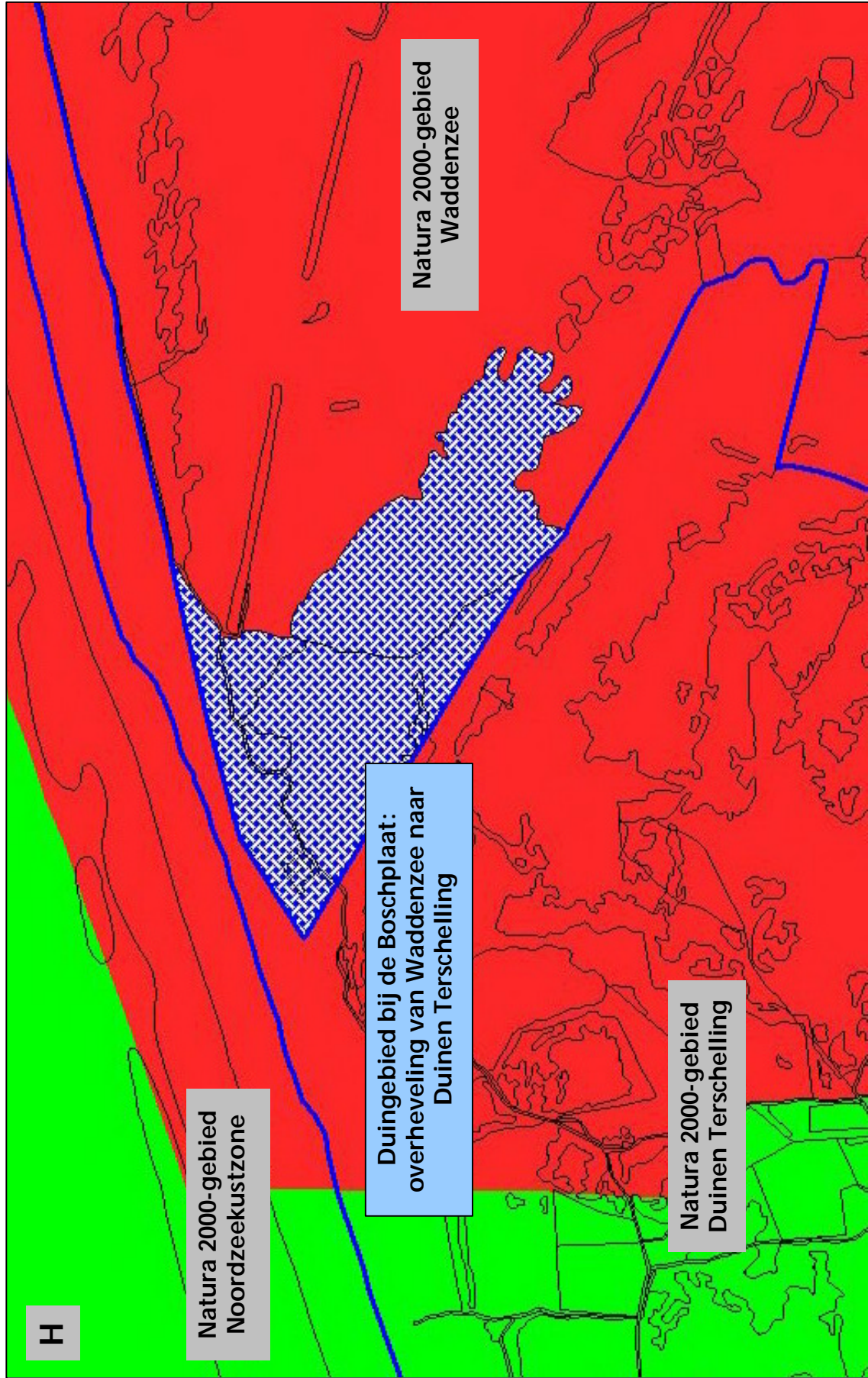

1. Waddenzee

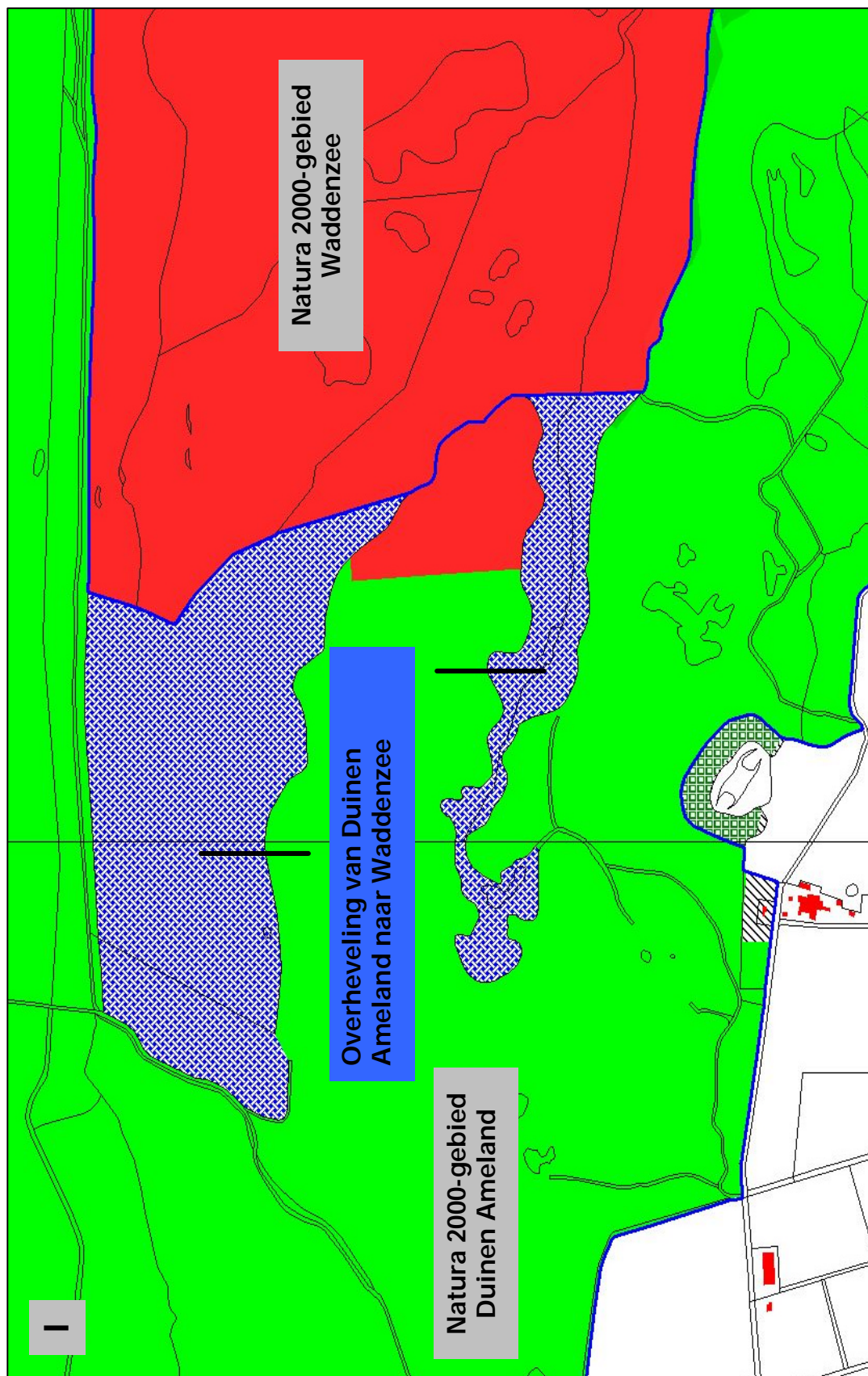

Topografische ondergrond: © De auteursrechten en databankrechten zijn voorbehouden aan de Topografische Dienst Kadaster, Emmen, 2008

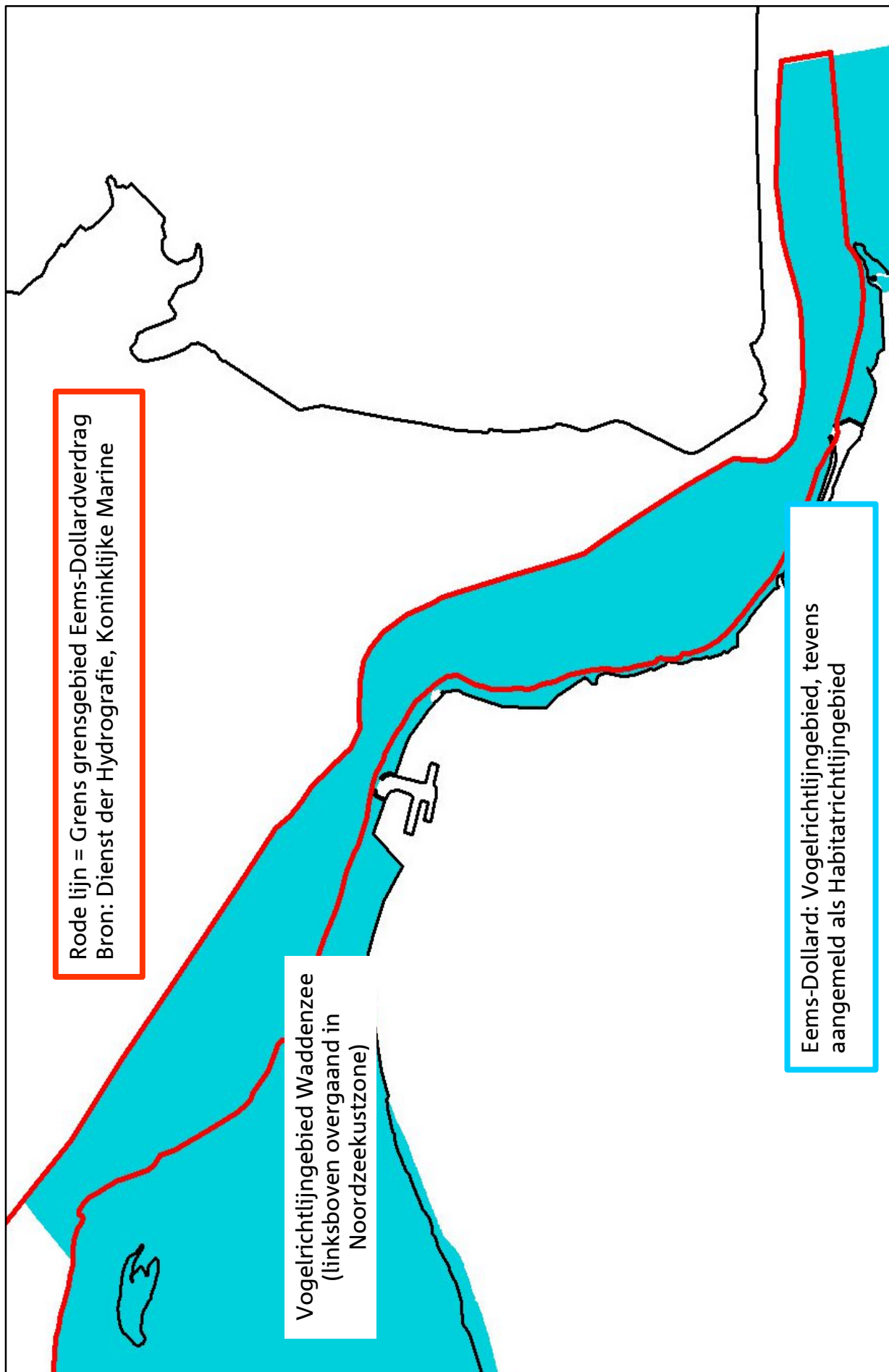
1. Waddenzee

1. Waddenzee

Ligging Vogelrichtlijngebied ten opzichte van grensgebied Eems-Dollardverdrag als bedoeld in artikel 1 van de Aanvullende overeenkomst van 1962 (zie verder paragraaf 3.3)

blanco pagina

Nadere onderbouwing van wijzigingen in Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen, van de selectie als Habitatrichtlijngebied en toewijzing van en wijzigingen in instandhoudingsdoelstellingen

1. Wijzigingen in habitattypen en soorten ten opzichte van aanmelding als Habitatrichtlijngebied en/of het ontwerpbesluit (paragraaf 4.2.1 en 4.2.2)
2. Wijzigingen in vogelsoorten ten opzichte van aanwijzing als Vogelrichtlijngebied en/of het ontwerpbesluit (paragraaf 4.2.3)
3. Toepassing selectiecriteria Habitatrichtlijngebieden (paragraaf 4.3)
4. Toewijzing instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 5)

B.1. Wijzigingen in habitattypen en soorten ten opzichte van aanmelding als Habitatrichtlijngebied en/of het ontwerpbesluit (paragraaf 4.2.1 en 4.2.2)

- In afwijking van de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) maar conform het ontwerpbesluit is het gebied niet aangewezen voor het habitatype Estuaria (H2130). Dit habitatype is in het Waddengebied beperkt tot de Eems-Dollard waarvan de aanwijzing als Habitatrichtlijngebied in een later stadium zal plaatsvinden (zie paragraaf 3.3).
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype grijze duinen, *kalkrijk* (H2130A), omdat dit subtype, naast het subtype *kalkarm* (subtype B) waar het gebied reeds voor is aangewezen, blijkens recente vegetatiekaarten blijkt voor te komen (zie ook paragraaf 4.4).
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) maar conform het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype duindoornstruwelen (H2160) omdat het habitatype blijkens recente vegetatiekaarten blijkt voor te komen (zie ook paragraaf 4.4).
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) maar conform het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor het habitatype vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (H2190B). Het type komt voor op verzoetende strandvlakten en in primaire duinvalleien op verschillende eilanden.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrichtlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de habitatsoort nauwe korfslak (H1014). De soort is in 2006-2007 zowel op Rottumeroog als Rottumerplaat vastgesteld.

B.2. Wijzigingen in vogelsoorten ten opzichte van aanwijzing als Vogelrichtlijngebied en/of het ontwerpbesluit (paragraaf 4.2.3)

De vogelsoorten waarvoor het gebied in 1991 is aangewezen, betreffen een opsomming van vogelsoorten waaraan het gebied zijn natuurwetenschappelijke betekenis ontleend. Bij de aanwijzing van 49 Vogelrichtlijngebieden in 2000 is vastgesteld voor welke soorten op grond van artikel 4 van de Vogelrichtlijn een verplichting bestaat voor het treffen van speciale beschermingsmaatregelen in de vorm van de aanwijzing van gebieden (in de Richtlijn aangeduid als “speciale beschermingszones”)¹⁸. Dit betreft in de eerste plaats 46 soorten die zijn opgenomen in bijlage I van de Vogelrichtlijn¹⁹. Daarnaast zijn gebieden aangewezen voor 49 (andere) trekkende vogelsoorten zoals bedoeld in artikel 4.2 van de Vogelrichtlijn. Een gebied wordt slechts aangewezen voor de soorten waarvoor het gebied van landelijke betekenis is. Hiervan is in beginsel sprake indien minstens 1% van de landelijke broedpopulatie herbergt, indien minstens 0,1% van de biogeografische populatie geregeld in het gebied verblijft, het gebied tot één van de vijf belangrijkste gebied behoort (slechtvalk), of indien het gebied in combinatie met andere gebieden voldoende bijdrage kan leveren aan een sleutelpopulatie. De

¹⁸ Nota van Antwoord Vogelrichtlijn (2000), bijlage 1, Selectiecriteria en methode van begrenzing.

¹⁹ De Nota van Antwoord (2000) vermeldt 43 soorten waarvoor gebieden zijn aangewezen. Sindsdien zijn twee soorten aan bijlage I toegevoegd waarvoor ook reeds gebieden waren aangewezen (strandplevier en dwergmeeuw). Tenslotte zullen ook voor de dwerggans nog gebieden worden aangewezen.

vogelsoorten zijn ontleend aan SOVON & CBS (2006)²⁰. Dit rapport heeft ten grondslag gelegen aan de formulering van de instandhoudingsdoelstellingen voor de Vogelrichtlijnsoorten. Om ecologische redenen, die in voorkomende gevallen hieronder zijn vermeld, is soms van deze algemene criteria afgeweken. Deze werkwijze heeft voor de vogellijst van dit gebied de volgende consequenties (conform het ontwerpbesluit):

- Van de oorspronkelijke aanwijzing zijn de volgende soorten gehandhaafd: aalscholver (A017), lepelaar als broedvogel (A034), brandgans (A045), rotgans (A046), bergeend (A048), topper (A062), eider (A063), brilduiker (A067), middelste zaagbek (A069), scholekster als niet-broedvogel (A130), kluut als broedvogel (132), bontbekplevier als niet-broedvogel (A137), zilverplevier (A141), kanoet (A143), bonte strandloper (A149), rosse grutto (A157), wulp (A160), zwarte ruit (A161), tureluur als niet-broedvogel (A162), groenpootruit (A164), kleine mantelmeeuw (A183), grote stern (A191), visdief (A193), noordse stern (A194), dwergstern (A195), zwarte stern (A197).
- Ten opzichte van de oorspronkelijke aanwijzing zijn negen soorten van bijlage I toegevoegd. Als broedvogels zijn dit: bruine kiekendief (A081), blauwe kiekendief (A082), strandplevier (A138) en velduil (A222). Het voorkomen van deze broedvogels is van landelijke betekenis (minstens 1% van de landelijke broedpopulatie in het gebied aanwezig).
- Van bijlage I zijn verder als niet-broedvogel toegevoegd: lepelaar (A034), kleine zwaan (A037), slechtvalk (A103), kluut (A132) en goudplevier (A140). Het voorkomen van kleine zwaan, kluut en goudplevier is van landelijke en/ of internationale betekenis (minstens 0,1% van de biogeografische populatie geregeld in het gebied aanwezig).
- Op grond van toegenomen kennis over aantallen, verspreiding en populatieomvang zijn voor de slechtvalk alleen instandhoudingsdoelstellingen geformuleerd voor de vijf gebieden met de grootste bijdrage. De Waddenzee behoort tot de vijf belangrijkste gebieden.
- Ten opzichte van de oorspronkelijke aanwijzing zijn 16 soorten zoals bedoeld in artikel 4.2 als niet-broedvogel toegevoegd: bontbekplevier (A137) als broedvogel, fuut (A005), toendrarietgans (A039), grauwe gans (A043), smient (A050), kraakeend (A051), wintertaling (A052), wilde eend (A053), pijlstaart (A054), slobbeend (A056), grote zaagbek (A070), Kievit (A142), drieteenstrandloper (A144), krombekstrandloper (A147), grutto (A156) en steenloper (A169). Het voorkomen van deze soorten is van landelijke en/ of internationale betekenis (minstens 0,1% van de biogeografische populatie geregeld in het gebied aanwezig).
- In vergelijking met de oorspronkelijke aanwijzing zijn de volgende vogelsoorten niet meer opgenomen, omdat deze soorten niet behoren tot de soorten waarvoor Vogelrichtlijngebieden worden aangewezen conform de in 2000 geformuleerde beleidslijn (zie boven): scholekster (A130) en tureluur (A162), beide als broedvogel, en kokmeeuw, stormmeeuw en zilvermeeuw.

B.3. Toepassing selectiecriteria Habitatrichtlijngebieden (paragraaf 4.3)

In dit onderdeel wordt voor elk habitatype en soort waarvoor het onderhavige gebied aan de selectiecriteria voldoet (zie paragraaf 4.3), een overzicht gegeven van alle daarvoor kwalificerende gebieden. Dit gebeurt zoveel mogelijk in de vorm van een tabel met de gebieden die aan de selectiecriteria voldoen, onder vermelding van de relatieve bijdrage. Dit is de bijdrage van het gebied aan de landelijke instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype of de soort. In het geval van habitatypen betreft dit het actuele aandeel van de landelijke oppervlakte dat in het gebied aanwezig is. In geval van soorten is dit het aandeel van de landelijke populatie dat (geregeld) in het gebied aanwezig is. Afhankelijk van de soort wordt dit afgemeten aan getelde aantallen (vogels, grote zoogdieren, sommige planten) of aantal bezette plekken of kilometerhokken.

²⁰ Trends van vogels in het Nederlandse Natura 2000 netwerk. SOVON-informatierapport 2005/09. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Er is gebruik gemaakt van de volgende klasse-indeling:

A1 = 15-30%, A2 = 30-50%, A3 = 50-75% en A4 = > 75%

B1 = 2-6% en B2 = 6-15%

C < 2%

In de kolom Bronvermelding zijn de terreinbeherende organisaties, andere instanties en bronnen vermeld, waaraan de oppervlaktecijfers en aantallen zijn ontleend onder vermelding van de jaren waarin deze zijn verzameld of gepubliceerd. Verklaring gebruikte afkortingen: AWD = Waternet, beheerder Amsterdamse Waterleidingduinen, DEF = Ministerie van Defensie, DSB = Dienst Stadsbeheer (Den Haag), DZH = Duinwaterbedrijf Zuid-Holland (beheerplan), LNH = Landschap Noord-Holland, NM = Natuurmonumenten, NPZK = Nationaal Park Zuid-Kennemerland, PWN = Provinciaal Waterleidingbedrijf Noord-Holland, RWS = Rijkswaterstaat (kwelderkartering), SBB = Staatsbosbeheer, V&W = Ministerie Verkeer & Waterstaat, ZLD = provincie Zeeland, TOP10 = Topografische kaart 1: 10.000 (* aangevuld met andere bronnen).

- Het gebied behoort tot één van de belangrijkste gebieden voor de habitattypen:

H1110A – Permanent overstroomde zandbanken, <i>getijdengebied</i>			
Landelijke oppervlakte ca. 130.000 ha			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage	Bronvermelding
001	Waddenzee	A4 (>75%)	TOP10
113	Voordelta	C (<2%)	Aanwijzingsbesluit 2008

Voor de aanmelding van Habitatrichtlijngebieden (2003) zijn de twee volgende gebieden voor dit habitatype geselecteerd: Waddenzee (001), Noordzeekustzone (007) en Voordelta (113). In het Natura 2000 doelendocument (2006) is dit habitatype inmiddels in twee subtypen verdeeld (respectievelijk *getijdengebied* en *Noordzee-kustzone*) om recht te doen aan de ecologische variatie en gelet op het aanzienlijke verschil in ecologische vereisten. De “belangrijkste gebieden” voor dit subtype zijn: Waddenzee en Voordelta. De Waddenzee is het belangrijkste gebied voor dit subtype met circa 99% van de totale landelijke oppervlakte. Verder komt deze vorm van het getijdengebied in relatief kleine oppervlakte alleen nog voor in de Haringvlietmonding in de Voordelta.

H1140A – Slik- en zandplaten, <i>getijdengebied</i>			
Landelijke oppervlakte ca. 109.000 ha			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage	Bronvermelding
001	Waddenzee	A4 (>75%)	TOP10
113	Voordelta	C (<2%)	Aanwijzingsbesluit 2008
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	C (<2%)	Aanwijzingsbesluit 2008
123	Zwin & Kievittepolder	G (C <2%) ^a	Ministerie V&W, 2008

- (a) De letter "G" in deze kolom geeft aan dat het gebied is geselecteerd teneinde een voldoende grensoverschrijdende ecologische eenheid te vormen binnen het internationale verspreidingsgebied van het habitatype.

Voor de aanmelding van Habitatrichtlijngebieden (2003) zijn de twee volgende gebieden voor dit habitatype geselecteerd: Waddenzee (001) en Voordelta (113). In het Natura 2000 doelendocument (2006) is dit habitatype inmiddels in twee subtypen verdeeld (respectievelijk *getijdengebied* en *Noordzee-kustzone*) om recht te doen aan de ecologische variatie en gelet op het aanzienlijke verschil in ecologische vereisten. De “belangrijkste gebieden” voor dit subtype zijn: Waddenzee, Voordelta en Duinen Goeree & Kwade Hoek (101). De Waddenzee heeft verreweg de grootste oppervlakte van dit habitatype. Zwin & Kievittepolder (123) kan hieraan als grensoverschrijdend gebied worden toegevoegd. Het gebied grenst aan het door Vlaanderen aangemelde “SBZ Duinen inclusief IJzermonding en Zwin” (420 ha) met onder meer dit habitatype.

H1310A – Zilte pionierbegroeiingen, zeekraal Landelijke oppervlakte ca. 2.200 ha			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage	Bronvermelding
001	Waddenzee	A3 (50-75%)	RWS 2002-06, SBB 1999
122	Westerschelde & Saefthinghe	A1 (15-30%)	RWS 2004
118	Oosterschelde	B1 (2-6%)	RWS 2001*

Voor de aanmelding van Habitatrictlijngebieden zijn voor dit habitatype de volgende vijf gebieden geselecteerd: Waddenzee (001), Duinen en Lage Land Texel (002)²¹, Duinen Goeree & Kwade Hoek (101)²², Grevelingen (115) en Zwin en Kievittepolder (123)²³.

In het Natura 2000 doelendocument (2006) is dit habitatype inmiddels in twee subtypen verdeeld (respectievelijk *zeekraal* en *zeevetmuur*) om recht te doen aan de ecologische variatie en gelet op het aanzienlijke verschil in ecologische vereisten. De “belangrijkste gebieden” voor dit subtype zijn: Waddenzee, Oosterschelde (118) en Westerschelde & Saefthinghe (122). Van deze gebieden herbergt Waddenzee de grootste oppervlakte (ongeveer 50% landelijke oppervlakte), voor Westerschelde (ongeveer 20%) en Oosterschelde (ongeveer 5%). Het vierde en vijfde gebied zijn Duinen en Lage Land Texel en Noordzeekustzone (007), deze gebieden bevatten net iets meer dan 2% van de landelijke oppervlakte van het subtype. De overige gebieden zijn slechts relatief kleine oppervlakten aanwezig.

H1310B – Zilte pionierbegroeiingen (zeevetmuur) Landelijke oppervlakte ca. 300 ha			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage	Bronvermelding
115	Grevelingen	A3 (50-75%)	SBB 2003
007	Noordzeekustzone	A1 (15-30%)	RWS 2004, SBB 1999, TOP10
002	Duinen en Lage Land Texel	B2 (6-15%)	SBB 2005-06, DEF 2004

Voor de aanmelding van Habitatrictlijngebieden zijn voor dit habitatype de volgende vijf gebieden geselecteerd: Waddenzee (001), Duinen en Lage Land Texel (002)²¹, Duinen Goeree & Kwade Hoek (101)²², Grevelingen(115) en Zwin en Kievittepolder (123)²³.

In het Natura 2000 doelendocument (2006) is dit habitatype inmiddels in twee subtypen verdeeld (respectievelijk *zeekraal* en *zeevetmuur*) om recht te doen aan de ecologische variatie en gelet op het aanzienlijke verschil in ecologische vereisten.

De “belangrijkste gebieden” voor dit subtype zijn: Grevelingen, Noordzeekustzone (007) en Duinen en Lage Land Texel. Van deze gebieden herbergt de Grevelingen verreweg de grootste oppervlakte (ca. 65%). Op de tweede plaats staat Noordzeekustzone waar zich recent op het Groene Strand van Schiermonnikoog ook een forse oppervlakte heeft ontwikkeld. Duinen Texel staat op de derde plaats hoewel niet duidelijk is of dit subtype in de Waddenzee niet meer voorkomt dan de beschikbare karteringen aangeven. Op de 5de plaats staat Kwade Hoek dat onderdeel is van Natura 2000-gebied Duinen Goeree & Kwade Hoek. In de overige gebieden zijn slechts relatief kleine oppervlakten aanwezig.

H1330A – Schorren en zilte graslanden, buitendijks Landelijke oppervlakte ca. 9.900 ha			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage	Bronvermelding
001	Waddenzee	A3 (50-75%)	RWS 2002-06, SBB 1999
122	Westerschelde & Saefthinghe	A1 (15-30%)	RWS 2004
118	Oosterschelde	B1 (2-6%)	RWS 2001

²¹ Destijds bekend als Duinen Texel, Waal en Burg, Dijkmanshuizen en de Bol.

²² Destijds bekend als Duinen Goeree.

²³ Destijds bekend als Zwin.

Voor de aanmelding van Habitatrictlijngebieden (2003) zijn voor dit habitatype de volgende vijf gebieden geselecteerd: Waddenzee (001), Duinen en Lage Land Texel (002)²¹, Duinen Goeree & Kwade Hoek (101)²², Oosterschelde (118) en Westerschelde & Saeftinghe(122)²⁴.

In het Natura 2000 doelendocument (2006) is dit habitatype in twee subtypen verdeeld (respectievelijk buitendijks en binnendijks) om recht te doen aan de ecologische variatie en gelet op het aanzienlijke verschil in ecologische vereisten. De drie “belangrijkste gebieden” voor dit subtype zijn: Waddenzee, Westerschelde & Saeftinghe en Oosterschelde, waarbij de Waddenzee aan top staat met meer dan de helft van het landelijk areaal. Op de tweede plaats staat Westerschelde met het uitgestrekte schorregebied van het verdonken Land van Saeftinghe. Op de 4^e plaats komt Duinen en Lage Land Texel. Duinen Goeree & Kwade Hoek dat op de 5^e plaats stond, komt thans op de 7^e plaats na Duinen Terschelling (004) en Noordzeekustzone (007), maar oppervlakten ontlopen elkaar niet veel.

H2110 – Embryonale duinen Landelijke oppervlakte ca. 500 ha			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage	Bronvermelding
007	Noordzeekustzone	A2 (30-50%)	RWS 2004, SBB 1999
001	Waddenzee	A1 (15-30%)	RWS 2002-06, SBB 1999
002	Duinen en Lage Land Texel	B2 (6-15%)	SBB 2005-06, DEF 2004
004	Duinen Terschelling	B2 (6-15%)	SBB 1999
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	B1 (2-6%)	Aanwijzingsbesluit 2008

Voor de aanmelding van Habitatrictlijngebieden (2003) zijn voor dit habitatype de volgende vijf gebieden geselecteerd: Waddenzee (001), Duinen Terschelling (004), Zwin & Kievittepolder (123)²³, Duinen Schiermonnikoog (006) en Duinen Goeree & Kwade Hoek (101)²². Tengevolge van herbegrenzing binnen het Waddengebied en het beschikbaar komen van meer kwantitatieve gegevens voldoen de volgende gebieden aan het criterium van “belangrijkste gebieden”: Noordzeekustzone (007), Waddenzee, Duinen en Lage Land Texel (002), Duinen Terschelling en Duinen Goeree & Kwade Hoek. Noordzeekustzone blijkt na het beschikbaar komen van meer kwantitatieve gegevens het “belangrijkste gebied” voor het habitatype. Dit habitatype wordt vooral aangetroffen op de koppen van de waddeneilanden (onderdeel van de Natura 2000-gebieden 001 t/m 007) waar ruimte bestaat voor natuurlijke dynamiek. Ruim de helft van de landelijke oppervlakte van dit habitatype is gelegen in het Waddengebied. In het Deltagebied is het belangrijkste gebied voor dit habitatype Kwade Hoek, dat onderdeel uitmaakt van Duinen Goeree & Kwade Hoek, waarmee het gebied landelijk op de vijfde plek staat.

■ Voor de aanmelding van Habitatrictlijngebieden (2003) zijn voor het habitatype witte duinen (H2120) de volgende vijf gebieden geselecteerd: Waddenzee (001), Duinen Terschelling (004), Duinen Ameland (005), Duinen Schiermonnikoog (006) en Duinen Goeree & Kwade Hoek (101). Op grond van de huidige kennis voldoen de volgende gebieden aan het criterium van “belangrijkste gebieden”: Waddenzee (001), Duinen en Lage Land Texel (002), Duinen Terschelling (004), Duinen Ameland (005) en Noordhollands Duinreservaat (087). Deze gebieden herbergen meer dan 150 ha van dit habitatype. Zwin & Kievittepolder (123) kan hieraan als grensoverschrijdend gebied worden toegevoegd. Het gebied grenst aan het door Vlaanderen aangemelde “SBZ Duinen inclusief IJzermonding en Zwin” (420 ha) met onder meer dit habitatype.

■ Het gebied behoort tot één van de belangrijkste gebieden voor de volgende soorten:

■ Voor de fint (H1103) geldt het selectiecriterium “vijf belangrijkste gebieden”. Ten tijde van de selectie waren er drie gebieden geselecteerd voor deze soort, te weten: Waddenzee (001), Voordelta (113) en Haringvliet (109). Naast de zoute kustwateren zijn potentiële leefgebieden

²⁴ Destijds bekend als Westerschelde.

voor de fint die zoete wateren die vanuit zee bereikbaar zijn. Finten trekken de rivier op tot daar waar het getij nog merkbaar is. De Biesbosch (112) behoort op basis hiervan ook tot de belangrijkste gebieden. Er wordt aangenomen dat het numerieke belang van elk van deze gebieden afgezet tegen de landelijke populatie meer dan 15% bedraagt. Het belang van andere gebieden waar de soort geregeld wordt aangetroffen, wordt ingeschat op minder dan 15%.

H1364 – Grijs zeehond			
Landelijke populatie 1.800-2.000 individuen			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage	Bronvermelding
001	Waddenzee	B3-B4 (>50%)	IMARES (2002-2006)
007	Noordzeekustzone	B1-B2 (2-15%)	Profielendocument, 2006
113	Voordelta	B2 (2-6%)	Aanwijzingsbesluit 2008

Voor de aanmelding van Habitatrichtlijngebieden zijn de volgende twee gebieden voor de grijze zeehond geselecteerd: Waddenzee (001) en Noordzeekustzone (007). Hier bevindt zich ruim twee derde van de landelijke populatie, welke geschat wordt op 1.800-2.000 individuen. Daarmee voldoen deze twee gebieden aan het criterium “vijf belangrijkste gebieden van Nederland” dat op deze soort van toepassing is. Sinds de aanmelding van de Habitatrichtlijngebieden in 2003 is het aantal grijze zeehonden toegenomen in de Voordelta (113) van 9 individuen in 2002 tot ruim 200 individuen in 2006.

H1365 – Gewone zeehond			
Landelijke populatie 4.200-5.500 individuen			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage	Bronvermelding
001	Waddenzee	A3-A4 (>50%)	IMARES (2002-2006)
007	Noordzeekustzone	B1 (2-6%)	Zie noot ^a
113	Voordelta	C (<2%)	Waterdienst RWS (2002-2006)
122	Westerschelde & Saefthinge	C (<2%)	Waterdienst RWS (2002-2006)
118	Oosterschelde	C (<2%)	Waterdienst RWS (2002-2006)

(a) Vanwege het ontbreken van gegevens is voor de schatting van het aandeel in de Noordzeekustzone gebruik gemaakt van het artikel “The importance of the North Sea for winter dispersal of harbours seals from the Wadden Sea” (Biological Conservation 81: 97-102). Hierbij is een schatting gemaakt van het aandeel in de populatie destijds (procentueel) uitgaande van de populatiegrootte in 1994 (10.500).

Voor de aanmelding van Habitatrichtlijngebieden zijn toentertijd de drie volgende gebieden voor deze soort geselecteerd: Waddenzee (001), Noordzeekustzone (007) en Voordelta (113). In de Waddenzee gaat het om gemiddeld 3.500 exemplaren (> 60% landelijke populatie) waarvan een deel 's winters in de aangrenzende Noordzeekustzone verblijft. In het Deltagebied gaat het recent om 110-170 exemplaren waarvan het merendeel in de Voordelta. Daarmee voldoen deze drie gebieden aan het criterium “vijf belangrijkste gebieden van Nederland” dat op deze niet-prioritaire soort van toepassing is. Op basis van recente gegevens blijkt dat het aantal individuen in Westerschelde & Saefthinge (122) en Oosterschelde (118) is toegenomen.

B.4. Toewijzing instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 5)

De hier vermelde gebiedsdoelen en vermeldingen van de relatieve bijdrage van de Natura 2000-gebieden die buiten dit aanwijzingsbesluit vallen en waarvan de definitieve besluiten op het moment van vaststelling van het onderhavige besluit nog niet zijn vastgesteld, moeten worden beschouwd als “indicatieve” opgaven en kunnen nog aan verandering onderhevig zijn.

In dit onderdeel wordt voor iedere Natura 2000-waarde waarvoor het onderhavige gebied is aangewezen, inzichtelijk gemaakt hoe de landelijke doelstelling is uitgewerkt in de Natura 2000-gebieden. Onder iedere tabel wordt de landelijke staat van instandhouding (Svl) van betreffende habitatype of (vogel)soort vermeld. Indien de landelijke doelstelling van de betreffende waarde afwijkt van wat kan worden verwacht uit de Svl, is dit hier gemotiveerd. Gebiedsdoelstellingen die afwijken van de landelijke doelstelling worden ook zoveel mogelijk

gemotiveerd. In gevallen waarin motivering ontbreekt, is aanpassing nog in overweging (met name naar aanleiding van zienswijzen) in het kader van het besluit voor het betreffende gebied. Doelstellingen die volgens de tabellen zijn aangepast ten opzichte van het ontwerpbesluit (zie kolom “besluit”) staan eveneens onder de betreffende tabellen gemotiveerd. De instandhoudingsdoelstellingen van habitattypen en soorten die zijn toegevoegd naar aanleiding van zienswijzen, zijn in principe op behoud gesteld, omdat de landelijke doelstelling al haalbaar werd geacht zonder deze toevoegingen.

De niet-broedvogelsoorten waarvoor zowel landelijk als in alle gebieden een behoudsopgave is gesteld zijn samengevat in één tabel. Waar in de vogeltabellen wordt geschreven “A...b” betreft het een broedvogel en waar wordt geschreven “A...n” betreft het een niet-broedvogel. Regels in cursief betreffen complementaire doelen (zie Natura 2000 doelendocument, paragraaf 3.3). In een aparte kolom is van elk gebied de relatieve bijdrage vermeld. Voor een nadere toelichting en de klasse-indeling wordt verwezen naar de inleiding van onderdeel 3 van deze bijlage. In de kolom “Populatie” wordt tevens aangegeven of er sprake is van herstel dan wel uitbreiding (†).

B.4.1. Habitatrichtlijn: Habitattypen

H1110A – Permanent overstromde zandbanken, <i>getijdengebied</i>					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	verbetering	A4	conform ontwerp
113	Voordelta	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Vrijwel het gehele landelijke areaal van dit subtype ligt in Natura 2000-gebieden. De landelijke staat van instandhouding voor het habitatype permanent overstromde zandbanken, *getijdengebied* (subtype A) is op het aspect kwaliteit beoordeeld als “matig ongunstig”. Voor de Voordelta is de doelstelling voor de kwaliteit op behoud gezet. Dit heeft te maken met het feit dat het overgrote deel van dit subtype aanwezig is in de Waddenzee, alwaar een verbeterdoelstelling geldt. Daarbij is herstel van de kwaliteit in de Voordelta afhankelijk van het herstel van het zoet-zout gradiënt met het Haringvliet zoals voorgesteld in de vorm van de “Kier”. Deze opgave ligt in het Haringvliet en niet in de Voordelta.

H1140A – Slik- en zandplaten, <i>getijdengebied</i>					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	verbetering	A4	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	C	doel toegevoegd
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

Vrijwel het gehele landelijke areaal van dit subtype ligt in Natura 2000-gebieden. De landelijke staat van instandhouding voor het habitatype slik- en zandplaten, *getijdengebied* (subtype A) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierbij aan. De doelstelling voor de gebieden Duinen en Lage Land Texel (001) en Duinen Goeree & Kwade Hoek (101) is op “behoud kwaliteit” gezet omdat hier geen aanwijzingen zijn voor negatieve kwaliteitsbeïnvloeding door menselijke activiteiten. De doelstelling voor de kwaliteit is voor de Voordelta op behoud gezet, vanwege het relatief lage aandeel (respectievelijk circa 0,4% van de landelijke oppervlakte) van dit subtype in dit gebied.

H1310A – Zilte pionierbegroeiingen, zeekraal					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en behoud kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	A3	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	B1	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	C	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog				doel vervallen
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	B1	conform ontwerp
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
118	Oosterschelde	uitbreiding	behoud	B1	ontwerpbesluit
121	Yerseke en Kapelse Moer	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	uitbreiding	behoud	A1	ontwerpbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

Vrijwel alle kweldergebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (> 95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van habitatype zilte pionierbegroeiingen, *zeekraal* (subtype A) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “matig ongunstig” en “gunstig”²⁵. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De matig ongunstige staat van instandhouding op het aspect oppervlakte is met name gericht op de sterke achteruitgang in de Oosterschelde (118) en Westerschelde & Saeftinghe (122) door erosie van de schorren. Uitbreiding oppervlakte wordt daarom alleen in deze twee gebieden beoogd. Voor de overige gebieden is behoud oppervlakte voldoende.

H1310B – Zilte pionierbegroeiingen, zeevetmuur					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	B2	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	B2	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland				doel vervallen
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	C	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog				doel vervallen
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	A1	conform ontwerp
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	A3	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

Vrijwel alle kweldergebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (> 95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitatype zilte pionierbegroeiingen, *zeevetmuur* (subtype B) is beoordeeld als “gunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De gebiedsdoelen zijn in overeenstemming met de landelijke doelstelling.

²⁵ In het Natura 2000 doelendocument (2006) zijn deze twee beoordelingen abusievelijk verwisseld.

H1320 – Slijkgrasvelden					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	A2	conform ontwerp
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	C	conform ontwerp
113	Voordelta	behoud	behoud	C	conform ontwerp
118	Oosterschelde	behoud	geen	A2	conform ontwerp
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	B2	ontwerpbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

(a) In een deel van de gebieden mag het areaal afnemen ten gunste van het habitatype H1310A zilte pionierbegroeiingen, *zeekraal*²⁶.

Vrijwel alle kweldergebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrichtlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (> 95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype slijkgrasvelden is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “zeer ongunstig”. De landelijke doelstelling met betrekking tot de oppervlakte sluit hierop aan. De zeer ongunstige kwaliteit van het habitatype in Nederland wordt veroorzaakt door het geheel of vrijwel geheel verdwenen zijn van de belangrijkste typische soort klein slijkgras. Daarvan komen geen goed ontwikkelde vormen meer voor. Het habitatype komt wel veel voor in een vorm met engels slijkgras, waarvan de kwaliteit lager wordt beoordeeld omdat deze soort die hier niet van nature voorkomt in de vorige eeuw is aangeplant. Deze matige vorm ontstaat vaak op plekken waar kwelders eroderen. Daarom mag in een deel van de gebieden het areaal afnemen ten gunste van het habitatype zilte pionierbegroeiingen, *zeekraal* (H1310A). Herstel van de kwaliteit van de door klein slijkgras gedomineerde vormen van het habitatype wordt op dit moment niet als haalbaar gezien, doordat de vegetaties tegenwoordig geheel uit engels slijkgras bestaan. Het landelijk doel is daarom behoud van de kwaliteit. De gebiedsdoelen zijn in overeenstemming met de landelijke doelstelling, met uitzondering van de Oosterschelde, waar geen doelstelling is geformuleerd voor de kwaliteit van het habitatype. Door de aanwezigheid van de Oosterscheldekering staan de randgebieden van de Oosterschelde sterk onder druk, doordat er meer zand de Oosterschelde uit gevoerd wordt, dan dat er zand in komt. Deze randgebieden, waar zich het habitatype slijkgraslanden bevindt, vloeien hierdoor naar de diepere delen van de Oosterschelde, waardoor het lastig is om slijkgraslanden hier te behouden.

H1330A - Schorren en zilte graslanden, buitendijks					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	verbetering	A3	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	B1	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	C	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog				doel vervallen
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	C	conform ontwerp
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
109	Haringvliet	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	uitbreiding	verbetering	A1	ontwerpbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

²⁶ Nadere toelichting over de “ten gunste formulering” wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

Vrijwel alle kweldergebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitattype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (> 95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitattype schorren en zilte graslanden, *buitendijks* (subtype A) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Waddenzee (001) en Westerschelde & Saeftinghe (122) herbergen tezamen meer dan 80% van de landelijke oppervlakte en kunnen daarmee ook de grootste bijdrage leveren aan de herstelopgave. In de andere gebieden is het habitattype reeds in goede kwaliteit aanwezig (dus behoud is voldoende) of is herstel waarschijnlijk niet mogelijk gegeven de getijdedemping tengevolge van de aanleg van de stormvloedkering (Oosterschelde (118)). Met deze gebiedsdoelen wordt de landelijke doelstelling voldoende afgedekt.

H1330B – Schorren en zilte graslanden, <i>binnendijks</i>					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	B1	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	B2	conform ontwerp
091	Polder Westzaan	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	A2	ontwerpbesluit
118	Oosterschelde	uitbreiding	behoud	B2	ontwerpbesluit
121	Yerseke & Kapelse Moer	behoud	behoud	A1	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
124	Groote Gat	geen	geen	C	ontwerpbesluit

Van het habitattype schorren en zilte graslanden, *binnendijks* (H1330B) is bijna driekwart van de landelijke oppervlakte opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het subtype is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling wijkt af op het aspect kwaliteit, omdat de “matig ongunstige” staat van instandhouding van de kwaliteit het gevolg is van de ongunstige situatie in het Noord-Hollandse veenweidegebied (onder andere Polder Westzaan, 091). Door vermindering van zoute kwel staan de betreffende zilte vegetaties daar sterk onder druk. Daarom is alleen in Polder Westzaan (091) een verbeterdoelstelling neergelegd.

H2110 – Embryonale duinen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	A1	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	B2	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland				doel vervallen
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	B2	conform ontwerp
005	Duinen Ameland				doel vervallen
006	Duinen Schiermonnikoog				doel vervallen
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	A2	conform ontwerp
086	Schoorlse Duinen	uitbreiding	behoud	C	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (> 95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitatype embryonale duinen is beoordeeld als “gunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Met één uitzondering zijn de gebiedsdoelen in overeenstemming met de landelijke doelstelling. Het gebiedsdoel voor Schoorlse Duinen (086) wijkt af van het landelijk doel op het aspect oppervlakte. Het habitatype is langs de Hollandse kust betrekkelijk zeldzaam en door recente inrichtingsmaatregelen is er een situatie ontstaan met uitbreidingsmogelijkheden voor het habitatype in dit gebied. Met een uitbreidingsdoelstelling wordt beoogd optimaal gebruik te maken van de ecologische potenties van het gebied.

H2120 – Witte duinen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	B2	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	B2	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	B1	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	B2	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	B2	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	B1	conform ontwerp
007	Noordzeekustzone				doel vervallen
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	verbetering	B1	ontwerpbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit
086	Schoorlse Duinen	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
096	Coepelduynen	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit
097	Meijendel & Berkheide	behoud	verbetering	B1	ontwerpbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
100	Voornes Duin	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud	verbetering	B1	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	B1	doel toegevoegd
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit

(a) Verbetering kwaliteit wordt vooral nagestreefd in de duinen van de vastelandskust en het Deltagebied.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (> 95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitatype witte duinen is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De doelstelling van verbetering kwaliteit wordt nagestreefd door het optimaliseren van verstuing. In de gebieden waar deze ontwikkeling conflicteert met de veiligheid van het achterliggende land, is geen verbeterdoelstelling neergelegd (zoals in Duinen Goeree & Kwade Hoek (101)). In het Waddengebied komt het habitatype reeds over een groot oppervlakte en in goede kwaliteit voor. Ook voor deze gebieden is een behoudsopgave geformuleerd. Voor de gebieden langs de (Noord-)Hollandse kust (Schoorlse Duinen (086), Noordhollands Duinreservaat (087) en Kennemerland-Zuid (088)) is, in tegenstelling tot het landelijk doel, gekozen voor de doelstelling uitbreiding oppervlakte. Vanwege de grote breedte van het duingebied is uitbreiding van witte duinen in deze gebieden goed mogelijk. Dit is vooral van belang voor de uitbreidingsopgave van het prioritaire type grijze duinen (*H2130).

H2130A – *Grijze duinen, kalkrijk					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	C	doel toegevoegd
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B1	doel aangepast ^a
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	doel toegevoegd
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	B1	doel toegevoegd
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	C	conform ontwerp
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	A1	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	A2	ontwerpbesluit
096	Coepelduynen	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
097	Meijendel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
098	Westduinpark & Wapendal	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	uitbreiding	verbetering	C	doel aangepast ^b
100	Voornes Duin	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	C	doel toegevoegd
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

- (a) De doelstelling voor Duinen en Lage Land Texel is aangepast, omdat op dit waddeneiland relatief veel kalkrijke bodem aanwezig is, waar goede mogelijkheden zijn voor uitbreiding van de oppervlakte en verbetering van de kwaliteit van dit habitatype.
- (b) De doelstelling voor Solleveld & Kapittelduinen is aangepast, omdat uitbreiding van de oppervlakte mogelijk is vanuit vergraste en verstruweelde duingraslanden.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (> 95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitatype grijze duinen, *kalkrijk* (subtype A) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “matig ongunstig” en “zeer ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In afwijking van de landelijke doelstelling is voor gebieden met een relatief geringe bijdrage (onder andere Duinen Ameland (005), Duinen Schiermonnikoog (006), Zwin & Kievittepolder (123)) aan deze landelijke doelstelling gekozen voor een behoudsdoelstelling. Ook voor het gebied Coepelduynen (096) geldt een behoudsopgave, omdat het habitatype daar nog in goed ontwikkelde vorm voorkomt en er geen mogelijkheden zijn voor uitbreiding van de oppervlakte.

H2130B – *Grijze duinen, kalkarm					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	verbetering	B1	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B2	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	uitbreiding	verbetering	B2	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	B2	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	B1	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	B1	conform ontwerp
084	Duinen Den Helder – Callantssoog	behoud	behoud	B2	ontwerpbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
086	Schoolse Duinen	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	verbetering	B2	ontwerpbesluit
097	Meijendel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit

099	Solleveld & Kapittelduinen	uitbreiding	verbetering	C	doel aangepast ^a
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit

(a) De doelstelling voor Solleveld & Kapittelduinen is aangepast, omdat uitbreiding van de oppervlakte mogelijk is vanuit vergraste en verstruweelde duingraslanden.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitattype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (> 95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitattype grijze duinen, *kalkarm* (subtype B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “matig ongunstig” en “zeer ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De doelstellingen voor de gebieden Duinen Goeree & Kwade Hoek (101) en Duinen Den Helder – Callantsoog (084) wijken af van de landelijke doelstelling, omdat het habitattype in deze gebieden reeds in goed ontwikkelde vorm aanwezig is en er geen mogelijkheden zijn voor uitbreiding van de oppervlakte. Ook de doelstelling van het gebied Grevelingen (115) wijkt af van de landelijke doelstelling, omdat het gebied te weinig kustdynamiek heeft om uitbreiding of verbetering te kunnen realiseren. Vanwege de dynamische omstandigheden in de Waddenzee (001) is uitbreiding van de oppervlakte in dit gebied niet mogelijk. Hier wordt dan ook alleen ingezet op verbetering van de kwaliteit. Ook in het gebied Kennemerland-Zuid (088) wordt alleen ingezet op verbetering van de kwaliteit, aangezien de overwegend kalkrijke bodem hier geen mogelijkheden biedt voor uitbreiding van de oppervlakte.

H2160 – Duindoornstruwelen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit... ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	C	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud ^a	behoud	B1	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	C	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	B1	conform ontwerp
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
086	Schoorlse Duinen	behoud ^a	behoud	C	ontwerpbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud ^a	behoud	B2	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud ^a	behoud	A2	ontwerpbesluit
096	Coepelduynen	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
097	Meijendel & Berkheide	behoud ^a	behoud	B2	ontwerpbesluit
098	Westduinpark & Wapendal	behoud ^a	behoud	C	ontwerpbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
100	Voornes Duin	behoud ^a	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud ^a	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud ^a	behoud	B2	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud ^a	behoud	C	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

(a) ... van goed ontwikkelde vormen in de gebieden waar het type een belangrijke positie in het duinlandschap inneemt. Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van uitbreiding oppervlakte van habitattypen *grijze duinen (H2130), duinbossen (H2180) of vochtige duinvalleien (H2190), mits de totale oppervlakte van goed ontwikkelde vormen niet afneemt²⁶.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (> 95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitatype duindoornstruwelen is beoordeeld als “gunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Alle gebiedsdoelen zijn in overeenstemming met de landelijke doelstelling. Aan een groot deel van de gebieden is een ten gunste formulering toegevoegd. Afhankelijk van het voorkomen in deze gebieden zullen één of meerdere van de begunstigde habitattypen (*H2130, H2180 of H2190) in de “ten gunste formulering” van de betreffende gebieden zijn opgenomen.

H2190B – Vochtige duinvalleien, kalkrijk					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	C	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B2	doel aangepast ^a
003	Duinen Vlieland	uitbreiding	behoud	C	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	behoud	B2	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	C	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	C	conform ontwerp
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	B1	conform ontwerp
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	behoud	B1	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
097	Meijendel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
100	Voornes Duin	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
114	Krammer-Volkerak	uitbreiding	behoud	C	concept-ontwerp
115	Grevelingen	behoud	behoud	A2	ontwerpbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

(a) Voor het gebied Duinen en Lage Land Texel (002) is het doel voor de oppervlakte aangepast ten opzichte van het ontwerpbesluit omdat het beheer reeds blijkt te zijn gericht op uitbreiding.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (> 95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (2190B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Wanneer er geen potentiële herstel mogelijkheden aanwezig zijn binnen de begrenzing van het gebied door bijvoorbeeld de mate van dynamiek, zoals in Waddenzee (001) en Noordzeekustzone (007), is er behoudsdoelstelling neergelegd. Alle verbeterdoelstellingen sluiten aan op reeds ingezet hydrologisch herstel (waddeneilanden en Hollandse kust) en regeneratie van duinvalleien in duingebieden die door waterwinning zijn aangetast. Voor duurzaam voortbestaan van jonge stadia en de rijke variatie aan vochtige duinvalleien, is vergroting van dynamiek door wind en zee noodzakelijk in een deel van de gebieden. Een dergelijke ontwikkeling wordt nagestreefd op plaatsen waar dit niet in conflict is met de veiligheid van het achterliggend land.

B.4.2. Habitatrictlijn: Soorten

H1014 – Nauwe korfslak						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	behoud	C	doel toegevoegd
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	behoud	A1	ontwerpbesluit
097	Meijendel & Berkheide	behoud	behoud	behoud	A1	ontwerpbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
100	Voornes Duin	behoud	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
154	Geleenbeekdal	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de nauwe korfslak is op het aspect populatie onbekend²⁷. Op het aspect leefgebied is de staat van instandhouding beoordeeld als “matig ongunstig”. Dit laatste wordt vermoedelijk veroorzaakt door de toestand van de duinen, verreweg het belangrijkste leefgebied. De hoeveelheid geschikt habitat (met name populierenbos) vertoont hier een lichte afname. Dit heeft twee oorzaken. Ten eerste neemt door natuurlijk successie in de duinen het oppervlak aan eikenbos toe. Ten tweede worden populierachtigen en daarmee vergelijkbare soroten op zeer veel plaatsen gekapt omdat ze niet als inheems worden beschouwd. De landelijke geformuleerde behoudsdoelstelling wordt met deze ontwikkelingen een behoorlijke opgave. In de kalkrijke duinen moeten leefgebieden voor de soort (per saldo) behouden blijven voor behoud van de populatie. Alle gebiedsdoelen sluiten aan bij de landelijke doelstelling die gericht is op behoud. Op langere termijn is meer inzicht nodig in verspreiding, populatiedynamiek en ecologie van deze soort om adequate bescherming mogelijk te maken.

H1095 – Zeeprk						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	uitbreiding	B1	conform ontwerp
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	uitbreiding	B1	conform ontwerp
066	<i>Uiterwaarden Neder-Rijn</i>	<i>behoud</i>	<i>verbetering</i>	<i>uitbreiding</i>	<i>B1</i>	<i>ontwerpbesluit</i>
067	Gelderse Poort	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	A1	ontwerpbesluit
068	Uiterwaarden Waal	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	A1	ontwerpbesluit
068	<i>Uiterwaarden Waal</i>	<i>uitbreiding</i>	<i>verbetering</i>	<i>uitbreiding</i>	<i>A1</i>	<i>ontwerpbesluit</i>
109	Haringvliet	behoud	verbetering	uitbreiding	A1	ontwerpbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	uitbreiding	B1	ontwerpbesluit
111	<i>Hollands Diep</i>	<i>behoud</i>	<i>behoud</i>	<i>uitbreiding</i>	<i>A1</i>	<i>ontwerpbesluit</i>
112	Biesbosch	behoud	behoud	uitbreiding	A1	concept-ontwerp
113	Voordelta	behoud	behoud	uitbreiding	A1	aanwijzingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	uitbreiding	C	ontwerpbesluit
150	Roerdal	behoud	verbetering	uitbreiding	A1	ontwerpbesluit

²⁷ Staat van instandhouding van het aspect populatie gewijzigd van “matig ongunstig” in “onbekend” wegens gebrek aan trendgegevens.

De landelijke staat van instandhouding van de zeeprk is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als “matig ongunstig”²⁸. De doelstelling van de gebieden Waddenzee (001), Noordzeekustzone (007), Haringvliet (109), Hollands Diep (111), Biesbosch (112), Voordelta (113), Westerschelde & Saeftinghe (122) en Roerdal (150) wijkt op het aspect omvang leefgebied af van de landelijke doelstelling, omdat het leefgebied voor de soort hier niet kan worden uitgebreid. De doelstelling van de gebieden Waddenzee, Noordzeekustzone, Hollands Diep, Biesbosch, Voordelta en Westerschelde & Saeftinghe wijkt op het aspect kwaliteit leefgebied af van de landelijke doelstelling, omdat de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding op dit aspect niet wordt veroorzaakt door deze gebieden.

H1099 – Rivierprk						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	uitbreiding	B1	conform ontwerp
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	uitbreiding	B1	conform ontwerp
025	Drentsche Aa-gebied	behoud	behoud	uitbreiding	A1	concept-ontwerp
066	<i>Uiterwaarden Neder-Rijn</i>	<i>behoud</i>	<i>verbetering</i>	<i>uitbreiding</i>	<i>B1</i>	<i>ontwerpbesluit</i>
067	Gelderse Poort	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	A1	ontwerpbesluit
068	Uiterwaarden Waal	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	A1	ontwerpbesluit
068	<i>Uiterwaarden Waal</i>	<i>uitbreiding</i>	<i>verbetering</i>	<i>uitbreiding</i>	<i>A1</i>	<i>ontwerpbesluit</i>
109	Haringvliet	behoud	verbetering	uitbreiding	A1	ontwerpbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	uitbreiding	B1	ontwerpbesluit
111	<i>Hollands Diep</i>	<i>behoud</i>	<i>behoud</i>	<i>uitbreiding</i>	<i>A1</i>	<i>ontwerpbesluit</i>
112	Biesbosch	behoud	behoud	uitbreiding	A1	concept-ontwerp
113	Voordelta	behoud	behoud	uitbreiding	B1	aanwijzingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	uitbreiding	C	ontwerpbesluit
150	Roerdal	behoud	verbetering	behoud	B1	ontwerpbesluit
152	Grensmaas	behoud	behoud	uitbreiding	B1	ontwerpbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de rivierprk is voor de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als “matig ongunstig”. De doelstellingen van de gebieden Waddenzee (001), Noordzeekustzone (007), Drentsche Aa-gebied (025), Hollands Diep (111), Biesbosch (112), Voordelta (113), Westerschelde & Saeftinghe (122) en Grensmaas (152), wijken op het aspect leefgebied af van de landelijke doelstelling. De landelijke matig ongunstige staat van instandhouding van de soort wordt niet veroorzaakt in deze gebieden. Door behoud van het leefgebied en het nemen van maatregelen elders wordt in deze gebieden uitbreiding van de populatie beoogd. In de Uiterwaarden Neder-Rijn (066), Haringvliet (109) en Roerdal (150) is uitbreiding van het leefgebied ook niet aan de orde, maar is wel kwaliteitsverbetering van het leefgebied ten doel gesteld. In het Roerdal en Haringvliet worden verbindingen met andere gebieden gelegd, in de uiterwaarden van de Neder-Rijn worden mogelijkheden voor de rivierprk als opgroeigebied verbeterd. De doelstelling van de gebieden Gelderse Poort (067) en Uiterwaarden Waal (068) sluiten aan bij de landelijke doelstelling.

²⁸ Staat van instandhouding van het aspect leefgebied gewijzigd van “gunstig” in “matig ongunstig” omdat er beletsels voor vrije migratie bestaan (zie ook Natura 2000 profielendocument, september 2008).

H1103 – Fint						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	uitbreiding	A1	conform ontwerp
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	uitbreiding	B1	conform ontwerp
109	Haringvliet	behoud	verbetering	uitbreiding	A1	ontwerpbesluit
111	Hollands Diep	behoud	behoud	uitbreiding	B1	ontwerpbesluit
111	<i>Hollands Diep</i>	<i>behoud</i>	<i>behoud</i>	<i>uitbreiding</i>	<i>B1</i>	<i>ontwerpbesluit</i>
112	Biesbosch	behoud	behoud	uitbreiding	A1	concept-ontwerp
113	Voordelta	behoud	behoud	uitbreiding	A1	aanwijzingsbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	uitbreiding	C	ontwerpbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de fint is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als “zeer ongunstig”. Landelijk is daarom uitbreiding van de populatie ten doel gesteld. Door behoud van doortrekgebieden en potentiële paaiplaatsen kan dit worden gerealiseerd. Alle gebiedsdoelen sluiten hierop aan. Alleen voor het Haringvliet wijkt de doelstelling voor kwaliteit af van de landelijke doelstelling. De verbetering van de kwaliteit heeft betrekking op onder andere de verbinding met het gebied Voordelta, zoals voorgesteld in de vorm van de “Kier”, waarbij de Haringvlietsluizen op een kier gezet zullen worden.

H1364 – Grijs zeehond						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	behoud	A3	conform ontwerp
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	behoud	B1	conform ontwerp
113	Voordelta	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de grijze zeehond is op het aspect populatie beoordeeld als “gunstig”. Op het aspect leefgebied is de staat van instandhouding beoordeeld “matig ongunstig”, omdat veel ligplaatsen door verstoring ongeschikt zijn. Grijze zeehonden moeten daarom, voor het werpen van jongen, zandbanken opzoeken die regelmatig overspoeld worden. Hierdoor treedt frequent jongensterfte op. Het is onduidelijk of het huidige leefgebied geschikt genoeg is voor een duurzame populatie zonder immigratie. Gelet op de recente toename van de soort, is een behoudsdoelstelling voorlopig voldoende. De gebiedsdoelstellingen sluiten hierbij aan.

H1365 – Gewone zeehond						
Landelijke doelstelling: behoud^a omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ten behoeve van uitbreiding populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	uitbreiding	A3	conform ontwerp
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	behoud	B1	conform ontwerp
113	Voordelta	behoud	verbetering	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
118	Oosterschelde	behoud	verbetering	uitbreiding	C	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	verbetering	uitbreiding	C	ontwerpbesluit

(a) De landelijke doelstelling voor “omvang leefgebied” is gewijzigd in “behoud” omdat het uitsluitend een kwaliteitsprobleem betreft. Toename van areaal rustig gebied heeft betrekking op de kwaliteit van het reeds aanwezige gebied (zie besluit Voordelta).

De gewone zeehond verkeert landelijk in een gunstige staat van instandhouding. De populatie neemt de laatste decennia gestaag toe en het verspreidingsgebied is stabiel. Het overgrote deel

van de populatie bevindt zich in de Waddenzee. De ligplaatsen zijn hier goed beschermd, vooral tijdens zoog- en verharingsstijd. Met behoud van het huidige leefgebied wordt een uitbreiding van de populatie ten doel gesteld. De gestage groei van de populatie zal de komende jaren naar verwachting doorzetten, mits virussen uitblijven. Ook in de Noordzeekustzone, welke met name een foerageerfunctie voor de populatie uit de Waddenzee kent, gaat het goed met de soort. In dit gebied is geen uitbreiding voor de populatie ten doel gesteld. Zuid-west Nederland herbergt geen levensvatbare populatie. De oorzaak hiervan is een te laag geboortecijfer in het Deltagebied, waardoor de kleine populatie in zichzelf niet in stand kan houden. In het Deltagebied wordt gestreefd naar een regionale populatie van ten minste 200 exemplaren, waarbij de Voordelta de grootste bijdrage levert. Om dit doel te bereiken zal in de gebieden Voordelta, Oosterschelde en Westerschelde & Saeftinge het areaal aan onverstoorde gebied moeten toenemen zodat ze meer geschikt worden voor voortplanting. De landelijke doelstelling voor “omvang leefgebied” is gewijzigd in “behoud”, uitbreiding van de oppervlakte is niet aan de orde, omdat het uitsluitend een kwaliteitsprobleem betreft. Toename van areaal rustig gebied heeft betrekking op de kwaliteit van het reeds aanwezige gebied.

B.4.3. Vogelrichtlijn: Broedvogels

A034 – Lepelaar						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied voor behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	430 ^a	A2	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	120	B2	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	170	B2	conform ontwerp
078	Oostvaardersplassen	behoud	behoud	200 (↑)	B2	ontwerpbesluit
079	Lepelaarplassen	behoud	behoud	20	C	ontwerpbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	70 (↑)	B1	ontwerpbesluit
100	Voornes Duin	behoud	behoud	100	B2	aanwijzingsbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	30 (↑)	C	concept-ontwerp
119	Veerse Meer	behoud	behoud	10	C	ontwerpbesluit
127	Markiezaat	behoud	behoud	20 (↑)	C	ontwerpbesluit

(a) Het doel is aangepast naar 430 paren, in het ontwerpbesluit was abusievelijk 340 paren vermeldt als doelstelling.

De landelijke staat van instandhouding van de lepelaar is op de aspecten leefgebied en populatie beoordeeld als “gunstig”. De Nederlandse broedpopulatie laat sinds 1981 een matige toename zien. De toename geldt het sterkst voor de waddeneilanden, daarnaast zijn er enkele nieuwe kolonies ontstaan in onder andere Markiezaat (127) en Krammer-Volkerak (114). De verbeterde waterkwaliteit en de goede soortbescherming hebben hieraan bijgedragen. De soort is daardoor in de afgelopen decennia minder kwetsbaar geworden.

Gezien de gunstige staat van instandhouding is de landelijke doelstelling gericht op behoud van het leefgebied en de bijbehorende populatie. De gebiedsdoelstellingen sluiten hierop aan. In enkele gebieden wordt met het behoud van het huidige leefgebied een hoger aantal broedparen beoogd. Dit geldt voor de Oostvaardersplassen (078), Zwanenwater & Pettemerduinen (085), Krammer-Volkerak (114) en Markiezaat (127). In de Oostvaardersplassen en Zwanenwater & Pettemerduinen sluiten de beoogde doelstellingen aan bij de potentie van het leefgebied. In het Krammer-Volkerak en Markiezaat komt de soort in toenemende mate voor, de gemiddelden uit SOVON & CBS (2006) zijn hierop aangepast bij het formuleren van de doelstellingen. Vrijwel de gehele landelijke doelstelling zal binnen het Natura 2000-netwerk worden gerealiseerd.

A063 – Eider						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	verbetering	5.000	A3	doel aangepast ^a
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	110	C	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	2.100	A1	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	100 (↑)	C	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	200	A1	doel aangepast ^a

- (a) Een deel (2.300) van het aantal dat eerder aan dit gebied was toegekend, is overgeheveld naar Waddenzee omdat de betreffende paren in het kweldergebied van het eiland nestelen dat onderdeel is van de Waddenzee. Het doel voor het leefgebied in de Waddenzee is aangepast in verbetering kwaliteit. De landelijk matig ongunstige staat van instandhouding is mede gevolg van de afname van het voedselaanbod en de daaraan verbonden sterfte met name in dit gebied.

De landelijke staat van instandhouding van de eider is voor wat betreft de aspecten populatie en leefgebied als “zeer ongunstig” beoordeeld. De landelijke doelstelling omvat een behoudsopgave voor het leefgebied met een doelniveau van 8.000 broedparen. Vanwege de aard van de leefgebieden is de populatie vrijwel beperkt tot Natura 2000-gebieden. Het genoemde doelniveau is de ondergrens van aantalschattingen in de periode 1999-2003 (8.000-10.000). De getelde aantallen komen op een lager totaal uit (afgerond 7.500 paren) omdat er bij de landelijke aantalsopgave vanuit is gegaan dat de tellingen een onderschatting zijn van de populatiegrootte.

Reden voor de zeer ongunstige staat instandhouding op het aspect populatie is de recente slechte voorplanting. Dit hangt samen met de afname van voedselaanbod en de daaraan verbonden sterfte. De landelijke doelstelling is daarom aangepast in “behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor behoud van 8.000 broedparen”. Dit valt samen met verbeteropgaven voor de habitattypen H1110A en H1140A in het Waddengebied en noodzakelijk geacht om de broedpopulatie niet verder te laten afnemen. Deze doelstelling geldt met name voor de Waddenzee. In Duinen en Lage Land Texel (002), Duinen Vlieland (003) en Duinen Schiermonnikoog (006) wordt behoud van het leefgebied (cq. broedterrein) voor behoud van de populatie nagestreefd. De te behouden populatieaantallen zijn gebaseerd op de historische potentie van de gebieden. In Duinen Ameland (005) is de kwaliteit van het leefgebied dermate achteruitgegaan dat een inspanning vereist is om de populatie weer op gewenst niveau te brengen.

A081 – Bruine kiekendief						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied voor behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	30	B1	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	30	B1	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	20	C	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	45	B1	doel aangepast ^a
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	40	B1	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	25	B1	conform ontwerp
008	Lauwersmeer	behoud	behoud	20	C	concept-ontwerp
013	Alde Feanen	uitbreiding	verbetering	20 (↑)	C	ontwerpbesluit
014	Deelen	uitbreiding	verbetering	5	C	ontwerpbesluit
035	Wieden	behoud	behoud	20	C	ontwerpbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	20	C	ontwerpbesluit
078	Oostvaardersplassen	behoud	behoud	40	B1	ontwerpbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, ...	behoud	behoud	15	C	ontwerpbesluit
109	Haringvliet	behoud	behoud	20	C	ontwerpbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	30	B1	concept-ontwerp

114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	10	C	concept-ontwerp
115	Grevelingen	behoud	behoud	20	C	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	20	C	ontwerpbesluit

(a) Het gemiddelde van 44 is naar boven afgerond, in plaats van naar beneden in het ontwerpbesluit.

De landelijke staat van instandhouding van de bruine kiekendief is voor alle aspecten als “gunstig” beoordeeld. De landelijke doelstelling staat dan ook zowel voor omvang als kwaliteit van het leefgebied op behoud met een landelijk doelniveau van 1.300 broedparen. De soort heeft een ruime landelijke verspreiding (presentie in atlasblokken ca. 40%) waardoor minder dan de helft van de landelijke broedpopulatie in Vogelrichtlijngebieden is geconcentreerd. Hierdoor is de soort minder kwetsbaar dan soorten die in hun verspreiding beperkt zijn tot een relatief klein aantal gebieden.

De som van de gebiedsdoelen als percentage van het landelijke doelniveau bedraagt ruim 30%, hetgeen voldoende wordt geacht voor het duurzaam behoud van de populatie op de lange termijn. Het aandeel in Natura 2000-gebieden is groter (48%) dan de som van de gebiedsdoelen, omdat niet overal een doel is gesteld door de toepassing van een landelijke drempelwaarde (minimaal 1% landelijke populatie). Alle gebieddoelstellingen sluiten aan bij de landelijke doelstelling, met uitzondering van de gebieden Alde Feanen (013) en Deelen (014). Vanwege de voor de regio unieke potentie voor een sleutelpopulatie is er voor het gebied Alde Feanen gekozen voor een hersteldoelstelling. Vanwege de recente afname van de populatie in gebied Deelen is hier een beperkte herstelopgave geformuleerd, zodat de soort voor het gebied behouden kan blijven.

A082 – Blauwe kiekendief						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	3	B1	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	20	A1	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	uitbreiding	verbetering	9 (↑)	B1	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	40 (↑)	A2	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	20 (↑)	B2	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	10 (↑)	B2	conform ontwerp
033	Bargerveen	behoud	behoud	1	C	ontwerpbesluit
078	Oostvaardersplassen	uitbreiding	verbetering	4	B1	ontwerpbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de blauwe kiekendief is voor wat betreft elk van de aspecten populatie en leefgebied als “zeer ongunstig” beoordeeld. De landelijke doelstelling omvat een herstelopgave voor het leefgebied en een doelniveau dat ruim driemaal groter is dan de populatie in de peilperiode 1999-2003 (78): “behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel populatie tot 250 paren”. Vanwege de aard van het leefgebied is de broedpopulatie tegenwoordig geheel beperkt tot Natura 2000-gebieden.

Het doelniveau van 250 ligt ver boven de historische referenties: 120-130 en 110-120 (respectievelijk 1992 en 1996)²⁹. Het landelijk doelniveau opgenomen in het landelijk doel is daarom verlaagd tot 110 (genoemde referenties zijn geflatteerd door tijdelijk gunstige omstandigheden in Zuidelijk Flevoland). De som van de gebiedsdoelen (107) is nu nagenoeg gelijk aan genoemd doelniveau.

Mede gelet op de recente sterke afname van het aantal broedparen in alle broedterreinen, wordt verhoging van de gebiedsdoelen zoals opgenomen in de ontwerpbesluiten, in geen van de gebieden haalbaar geacht. De doelstelling van de gebieden Duinen en Lage Land Texel (002), Duinen Schiermonnikoog (006) en Bargerveen (033) wijken af van de landelijke doelstelling,

²⁹ Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2, 2001), zie ook Bekhuis & Zijlstra (Limosa 64 (1991): 143-153) waaruit blijkt dat de landelijke populatie pas sinds 1980 boven de 100 is uitgekomen; voor de oorspronkelijke doelniveau van 250 bestaat geen historische referentie.

vanwege de recente toename in de gebieden en de relatief stabiele trend van de laatste jaren. De doelstelling van de Waddenzee (001) wijkt af, omdat het gebied een overloop betreft van vogels uit de duingebieden.

A132 – Kluut						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied voor behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	verbetering	3.800	A2	doel aangepast ^a
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	120 (↑)	C	doel toegevoegd
008	Lauwersmeer	behoud	behoud	110	C	concept-ontwerp
109	Haringvliet	behoud	behoud	2000 ^R	B1	ontwerpbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	2000 ^R	B2	concept-ontwerp
115	Grevelingen	behoud	behoud	2000 ^R	B1	ontwerpbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	2000 ^R	B1	ontwerpbesluit
120	Zoommeer	behoud	behoud	2000 ^R	C	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	2000 ^R	B1	ontwerpbesluit
127	Markiezaat	behoud	behoud	2000 ^R	C	ontwerpbesluit

(a) Verbetering kwaliteit is noodzakelijk om verdere populatieafname in dit gebied dit gebied te voorkomen.
(R) Betreft een regionale doelstelling.

De landelijke staat van instandhouding van de kluut is voor wat betreft de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling is een behoudsopgave voor zowel leefgebied als populatie omvang met een doelniveau van 8.000. De gebiedsdoelen sluiten hierop aan, daarmee is 76% van de landelijke doelstelling afgedekt door gebiedsdoelen voor deze soort. De matig ongunstige staat van instandhouding op het aspect leefgebied betreft de afname in de Waddenzee (001), waar een verbeteropgave is geformuleerd.

Bijna een kwart van de landelijke broedpopulatie broedt in gebieden buiten het Natura 2000-netwerk (en in Natura 2000-gebieden waar voor de soort geen doel is gesteld). De behoudsopgave ligt dus deels buiten Natura 2000 hetgeen samenhangt met een vrij ruime landelijke verspreiding (presentie in atlasblokken 21%). Hierdoor is de soort minder kwetsbaar dan soorten die in hun verspreiding beperkt zijn tot een relatief klein aantal gebieden.

A137 – Bontbekplevier						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	60	A1	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	20 (↑)	C	doel aangepast ^a
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	10 (↑)	C	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog					doel vervallen
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	20	B1	conform ontwerp
008	Lauwersmeer	behoud	behoud	4	C	concept-ontwerp
072	IJsselmeer	behoud	behoud	10	B1	ontwerpbesluit
109	Haringvliet	behoud	behoud	100 ^R (↑)	C	ontwerpbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	100 ^R (↑)	B1	concept-ontwerp
115	Grevelingen	behoud	behoud	100 ^R (↑)	B2	ontwerpbesluit
118	Oosterschelde	uitbreiding	verbetering	100 ^R (↑)	B2	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	uitbreiding	verbetering	100 ^R (↑)	B1	ontwerpbesluit
127	Markiezaat	behoud	behoud	100 ^R (↑)	C	ontwerpbesluit

(a) Het doel is aangepast van 5 naar 20 paar. In het ontwerpbesluit was geen rekening gehouden met de broedvogels in binnendijks gelegen terreinen langs de waddijk.
(R) treft een regionale doelstelling.

De landelijke staat van instandhouding van de bontbekplevier is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als “matig ongunstig”³⁰. De landelijke doelstelling voor de bontbekplevier luidt “Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor behoud populatie van ten minste 400 paren.” Dit is een wijziging ten opzichte van het Natura 2000 doelendocument, waar de doelstelling voor het leefgebied op behoud was gesteld. De landelijke doelstelling sluit met de wijziging aan op de staat van instandhouding voor het aspect leefgebied. De beoordeling “matig ongunstig” van het aspect populatie is gebaseerd op de recente aantalsafname.

In gebieden met de beste potenties dient leefgebied te worden hersteld voor uitbreiding van de lokale populatie om verdere afname van de landelijke populatie tegen te gaan. Dit herstel is voorzien voor Duinen Texel (002) en Duinen Terschelling (004). In vergelijking tot het ontwerpbesluit is de doelstelling voor Duinen en Lage Land Texel verhoogd van 5 naar 20 paar. In het ontwerpbesluit was geen rekening gehouden met de broedvogels in de diverse binnendijs gelegen terreinen langs de waddijk (Zandkes, Ottersaat, Petten, de Bol en Wagejot). Samen met de Waddenzee is een populatie van 110 broedparen ten doel gesteld voor het Waddengebied. Ook in de Delta wordt een licht herstel van de populatie nagestreefd, om achteruitgang van de landelijke populatie buiten de Natura 2000-gebieden (veelal tijdelijke populaties) op te vangen. Voor Lauwersmeer en IJsselmeer is gekozen voor behoud leefgebied, omdat de potentie voor herstel er onvoldoende is.

Deze (trek)soort is in 2000 als doelsoort voor Vogelrichtlijngebieden opgenomen op grond van de overweging: “de beschermde gebieden leveren een wezenlijke bijdrage aan de bescherming van de soort” (van wezenlijke bijdrage is sprake indien Vogelrichtlijngebieden minstens 25% van de landelijke populatie herbergen)³¹. De som van de gebiedsdoelen (224) bedraagt ruim 50% van het doelniveau waarmee Natura 2000 een “wezenlijke bijdrage” levert aan de instandhouding van de soort op landelijke schaal.

A138 – Strandplevier						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	uitbreiding	verbetering	50 (↑)	B2	doel aangepast ^a
002	Duinen en Lage Land Texel					doel vervallen ^a
003	Duinen Vlieland					doel vervallen ^a
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	10 (↑)	B1	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog					doel vervallen ^a
007	Noordzeekustzone	uitbreiding	verbetering	30 (↑)	B1	doel aangepast ^a
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	270 ^R (↑)	B1	aanwijzingsbesluit
109	Haringvliet	behoud	behoud	270 ^R (↑)	B1	ontwerpbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	270 ^R (↑)	B2	concept-ontwerp
115	Grevelingen	uitbreiding	verbetering	270 ^R (↑)	A1	ontwerpbesluit
118	Oosterschelde	uitbreiding	verbetering	270 ^R (↑)	B1	ontwerpbesluit
120	Zoommeer	behoud	behoud	270 ^R (↑)	B1	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saefthinghe	behoud	behoud	270 ^R (↑)	B2	ontwerpbesluit
127	Markiezaat	behoud	behoud	270 ^R (↑)	B1	ontwerpbesluit

(a) In de gebieden Duinen en Lage Land Texel, Duinen Vlieland en Duinen Schiermonnikoog waren aantallen broedparen toegekend die deels behoren tot zowel de Noordzeekustzone en in grotere mate de Waddenzee. Deze aantallen zijn nu aan de betreffende gebieden toegekend. Daarnaast is uitbreiding van de populatie in deze gebieden beoogd. In vergelijking tot het ontwerpbesluit zijn de doelstelling voor Waddenzee en Noordzeekustzone verhoogd van respectievelijk 15 en 20 broedparen naar 50 en 30 broedparen.

(R) Betreft een regionale doelstelling.

³⁰ De beoordeling “matig ongunstig” op het aspect populatie wijkt af van de beoordeling “zeer ongunstig”, zoals gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), omdat de populatiegrootte niet onder het niveau zit van de referentiepopulatie, terwijl deze nog wel een meer dan gemiddelde afname laat zien (> 1% per jaar).

³¹ Nota van Antwoord Vogelrichtlijn, Algemeen deel, bijlage 1 (2000).

De landelijke staat van instandhouding van de strandplevier is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als “zeer ongunstig”. De landelijke doelstelling omvat een herstelopgave voor het leefgebied voor herstel van de populatie van ten minste 400 paar verdeeld over ten minste 10 sleutelpopulaties van ten minste 20 paren. In het Waddengebied en de Noordzeekustzone (007) ligt een belangrijke opgave voor het bereiken van deze landelijke doelstelling, vanwege de aanwezige potentie, zoals op de Noordvaarder. Deze verhoging heeft voor beide gebieden deels betrekking op de aantallen van de vervallen gebieden (002, 003 en 006) en deels betrekking op de potenties voor uitbreiding in beide gebieden. In het Deltagebied wordt een toename van de populatie nagestreefd die onder andere door herstel van het leefgebied in de Oosterschelde gerealiseerd kan worden. Zo zal de natuurontwikkeling in de Oosterschelde nieuwe broedgelegenheden bieden in het noordelijke deel van de Prunje, waardoor uitbreiding van de populatie hier te verwachten is. Mogelijkheden voor verbetering van de kwaliteit van het leefgebied in de andere Deltagebieden zullen worden onderzocht. De som van de gebiedsdoelen (360 paren) bedraagt 90% van het doelniveau (400 paren).

A183 – Kleine mantelmeeuw						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied voor behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	19.000	A1	doel aangepast ^a
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	14.000	A1	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	2.500	B1	conform ontwerp
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	110	C	ontwerpbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	810	C	concept-ontwerp
119	Veerse Meer	behoud	behoud	700 (↑)	C	ontwerpbesluit

(a) Het aantal voor de Waddenzee is aangepast conform het gemiddelde van de periode 1999-2003 (SOVON & CBS, 2006).

De landelijke staat van instandhouding van de kleine mantelmeeuw is voor alle aspecten “gunstig” beoordeeld. De landelijke doelstelling luidt dan ook “behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied voor behoud populatie”. Het oorspronkelijke doelniveau van 90.000 broedparen is gebaseerd op het recente toename van 82.000 in de peilperiode 1999-2003 en 92.000 in de jaren 2005-06 ³². Dit is het grootste aantal dat ooit in Nederland is vastgesteld na explosieve toename in de afgelopen 40 jaar ³³. Deze ontwikkeling hangt samen met gunstige voedselaanbod (“discards” van de zeevisserij), aanwezigheid van tijdelijk geschikt broedterrein in de vorm van braakliggende terrein (met name Maasvlakte) en mogelijk ook de afname van de zilvermeeuw. Het laat zich aanzien dat deze hoge stand op lange termijn niet houdbaar is, alleen al tengevolge van de beoogde vermindering van “discards” in de zeevisserij. Het landelijke doel is daarom verlaagd tot 43.000 broedparen, zijnde de gemiddelde omvang van de landelijke broedpopulatie in de periode 1993-1997 ³⁴. Dit aantal wordt ruim voldoende geacht voor het voortbestaan van de soort als broedvogel op de lange termijn. Ruim de helft van dit aantal nestelt in Natura 2000-gebieden, waarbij de gebieden in het waddengebied een belangrijke plaats innemen. Behoud in de aangewezen gebieden is passend voor het bereiken van de landelijke instandhoudingsdoelstelling.

A191 – Grote stern						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied voor herstel populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	16.000 (↑)	A3	doel aangepast ^a
109	Haringvliet	behoud	behoud	4000 ^R	C	ontwerpbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	4000 ^R	A1	ontwerpbesluit

³² Broedvogels in Nederland in 2006 (SOVON-monitoringrapport 2008/01).

³³ Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2, 2001).

³⁴ Nota van Antwoord Vogelrichtlijn, Algemeen deel, bijlage 1 (2000).

118	Oosterschelde	behoud	behoud	4000 ^R	C	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	4000 ^R	A1	ontwerpbesluit

(a) In vergelijking tot het ontwerpbesluit is het gebiedsdoel voor de Waddenzee verhoogd van 9500 naar 16.000 gelet op de recente populatie-ontwikkeling (in 2006 bijna 14.000 in Waddengebied, incl. Duinen Texel³⁵).

(R) Betreft een regionale doelstelling.

De landelijke staat van instandhouding van de grote stern is voor wat betreft de aspecten populatie en leefgebied respectievelijk als “zeer ongunstig” en “gunstig” beoordeeld. De landelijke doelstelling omvat geen herstelopgave voor het leefgebied maar wel een doelniveau dat ruim 50% groter is dan de actuele populatie (ca. 16.000): “behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor herstel populatie tot 25.000 paren”³⁶. Vanwege de kwetsbaarheid van de nestplaatsen is de soort vrijwel volledig aangewezen op het Natura 2000-netwerk³⁷.

Het landelijk doelniveau is nu vastgesteld op 20.000 broedparen, hetgeen iets minder is dan de ondergrens van de populatieschommelingen in de periode 1900-1960 (voor de grote terugval naar het dieptepunt van 900 in 1965). Een hoger doelniveau wordt niet realistisch geacht gelet op het verminderd aanbod aan natuurlijke broedplaatsen (uitvoering Deltawerken, verdwijning De Beer) en de verslechtering van het voedselaanbod. Ook dient te worden opgemerkt dat rond 1990 een nieuwe broedplaats in Zeebrugge (Vlaanderen) is ontstaan (recent 1000-4000 paren) hetgeen mogelijk ten koste is gegaan van de Zeeuwse broedpopulatie.

Dit heeft als consequentie dat de beoordeling van de staat van instandhouding voor wat betreft het aspect populatie wordt gewijzigd in “matig ongunstig”³⁸. Alleen in de Waddenzee een (beperkte) herstelopgave haalbaar wordt geacht.

A193 – Visdief						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en behoud kwaliteit voor herstel populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	5.300	A1	conform ontwerp
072	IJsselmeer	behoud	behoud	2.100	B2	ontwerpbesluit
073	Markermeer & IJmeer	behoud	behoud	630	B1	ontwerpbesluit
077	Eemmeer & Gooimeer Zuidoever	behoud	behoud	400	B1	ontwerpbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, ...	behoud	behoud	180	C	ontwerpbesluit
109	Haringvliet	behoud	behoud	6500 ^R (↑)	B2	ontwerpbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	6500 ^R (↑)	C	concept-ontwerp
115	Grevelingen	behoud	behoud	6500 ^R (↑)	B1	ontwerpbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	6500 ^R (↑)	B2	ontwerpbesluit
120	Zoommeer	behoud	behoud	6500 ^R (↑)	C	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	6500 ^R (↑)	B1	ontwerpbesluit

(R) Betreft een regionale doelstelling.

De landelijke staat van instandhouding van de visdief is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als “matig ongunstig”. Na een sterke terugval in de jaren zestig vindt momenteel voortdurend herstel plaats, al lijkt dit momenteel te stagneren. De landelijke doelstelling is behoud van het leefgebied dat plaats biedt aan de herstellende populatie van uiteindelijk 20.000 broedparen. Het regiодоel voor het Deltagebied sluit hierbij aan; behoud van het huidige leefgebied voor herstel van de populatie van ten minste 6.500 broedparen. In het Waddengebied wordt het stoppen van de neergaande trend ten doel gesteld. In het Markermeer & IJmeer (073), Ilperveld, Varkensland, Oostzanerveld & Twiske (092) en Eemmeer

³⁵ Broedvogels in Nederland in 2006 (SOVON-monitoringrapport 2008/01).

³⁶ Het cijfer van 25.000 is gebaseerd op de historische referentie van ca. 50 jaar geleden, waarvan de haalbaarheid laag wordt ingeschat door gebrek aan geschikte broedplaatsen.

³⁷ In de peilperiode 1999-2003 100% in aangewezen gebieden maar in 2006 6% broedpopulatie in nieuwe kolonie in Natura 2000-gebied Duinen Texel (002) waarvoor geen gebiedsdoel is gesteld.

³⁸ In geval van een niet-afnemende populatietrend is “matig ongunstig” van toepassing indien de actuele populatie minder dan 25% afwijkt van de referentie (cq. doelniveau).

& Gooimeer zuidoever (077) is de bijdrage aan de landelijke doelstelling relatief klein en worden de potenties laag ingeschat. Ongeveer driekwart van de landelijke opgave ligt binnen het Natura 2000-netwerk. In de definitieve besluiten van de overige gebieden wordt bezien wat de potenties van de gebieden zijn de landelijke opgave nader binnen Natura 2000 te concentreren.

A194 – Noordse stern						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied voor behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	1.500	A4	conform ontwerp
008	Lauwersmeer	behoud	behoud	5	C	concept-ontwerp
118	Oosterschelde	behoud	behoud	20	C	ontwerpbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de noordse stern is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als “gunstig”. De landelijke doelstelling voor de noordse stern luidt “behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie van ten minste 1.800 paren.” Dit is een wijziging ten opzichte van het Natura 2000 doelendocument, waar abusievelijk een draagkracht voor ten minste 2.000 paren wordt vermeld. Behoud van de populatie is gerelateerd aan de periode 1999-2003. De populatie bedroeg in 1999-2003 gemiddeld 1.800 paar. De Nederlandse populatie vertoonde over de afgelopen twee decennia een matige toename. Het landelijke doel is daarom geformuleerd als behoud van het huidige populatieniveau. De gebiedsdoelen sluiten hierbij aan, waarbij de grootste opgave ligt in de Waddenzee (001). De soort is voornamelijk gebonden aan de zoute kustgebieden en is daarmee voor het grootste deel afhankelijk van het Natura 2000-netwerk waar 88% van de landelijke populatie broedt. De som van de gebiedsdoelen bedraagt circa 85% van het landelijk doelniveau, waarmee de bijdrage van het Natura 2000-netwerk aan de landelijke doelstelling voldoende is afgedekt.

A195 – Dwergstern						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied voor herstel populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	uitbreiding	verbetering	210 (↑)	A2	doel aangepast ^a
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	40 (↑)	B1	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	20 (↑)	B1	conform ontwerp
007	Noordzeekustzone	uitbreiding	verbetering	20 (↑)	C	doel aangepast ^b
109	Haringvliet	behoud	behoud	300 ^R (↑)	A1	ontwerpbesluit
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	300 ^R (↑)	C	concept-ontwerp
115	Grevelingen	behoud	behoud	300 ^R (↑)	C	ontwerpbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	300 ^R (↑)	B2	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	300 ^R (↑)	A1	ontwerpbesluit

(a) Het gebied heeft potentie voor een broedpopulatie van 210 paren (dit aantal heeft er recent gebroed).

(b) Het deelgebied Razende Bol heeft potentie voor uitbreiding van de populatie. Hoewel in de periode 1999-2003 gemiddeld slechts 1 paar tot broeden kwam, zijn recent aantallen vastgesteld van 14, 12 en 25 paren (respectievelijk 2004, 2005 en 2007). De doelstelling is hierop aangepast.

(R) Betreft een regionale doelstelling.

De landelijke staat van instandhouding van de dwergstern is voor wat betreft de aspecten populatie en leefgebied resp. als “zeer ongunstig” en “matig ongunstig” beoordeeld. De landelijke doelstelling zoals gepubliceerd in 2006, omvat geen herstelopgave voor het leefgebied maar wel een doelniveau dat ruim 30% hoger is dan de actuele populatie in topjaren

(585 in 2006): “behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor herstel populatie tot 800 paren”³⁹. Vanwege de kwetsbaarheid van de nestplaatsen is de soort vrijwel volledig aangewezen op het Natura 2000-netwerk. Het landelijk doelniveau is nu vastgesteld op 600 broedparen⁴⁰, hetgeen voldoende is voor het duurzaam voortbestaan op de lange termijn. Een hoger doelniveau wordt niet realistisch geacht, gelet op het verminderd aanbod aan natuurlijke broedplaatsen in vergelijking tot de situatie van een halve eeuw geleden (met name door de afname van natuurlijke dynamiek in het Deltagebied door de uitvoering van de Deltawerken).

Hierbij dient ook te worden opgemerkt dat rond 1990 in Zeebrugge (Vlaanderen) een nieuwe kolonie is ontstaan (recent 100-200, max. ruim 400 paren) hetgeen mogelijk ten koste is gegaan van de Zeeuwse broedpopulatie. De verlaging van het doelniveau heeft als consequentie dat de beoordeling van de staat van instandhouding voor wat betreft het aspect populatie wordt gewijzigd in “matig ongunstig”⁴¹. De som van de gebiedsdoelen bedraagt bijna 600 broedparen, waarbij alleen in het Waddengebied een herstelopgave haalbaar wordt geacht. In vergelijking tot het ontwerpbesluit zijn de gebiedsdoelen in Waddenzee en Noordzeekustzone verhoogd van resp. 200 en 5 broedparen naar 210 en 20 broedparen. De aangepaste waarden betreffen de maximale aantallen die in recente jaren in de gebieden zijn vastgesteld (resp. 2003 en 2007). In het Waddengebied, waar de Natura 2000-gebieden op veel plekken op elkaar aansluiten, is het overigens vooral van belang dat de som van de gebiedsdoelen (290) wordt gehaald. De som van de gebiedsdoelen, met daarbij opgeteld het aantal dat buiten Natura 2000 broedt (1%), bereikt het genoemde doelniveau van 600.

A222 – Velduil						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	5	A1	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	20 (↑)	A2	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland					doel vervallen
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	10 (↑)	A1	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	20 (↑)	B1	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	2 (↑)	C	doel aangepast ^a
008	Lauwersmeer	behoud	behoud	1	B1	concept-ontwerp
033	Bargerveen	behoud	behoud	1	B1	concept-ontwerp

(a) De doelstelling voor Duinen Schiermonnikoog is aangepast van 1 naar 2 broedpaar, het gemiddeld voorkomen in de eerste helft van de jaren negentig.

De landelijke staat van instandhouding van de velduil is voor wat betreft elk van de aspecten populatie en leefgebied als “zeer ongunstig” beoordeeld. In de loop van tweede helft van de vorige eeuw zijn steeds meer geschikte broedplaatsen in het binnenland verloren gegaan, waardoor de soort nu vrijwel alleen nog op waddeneilanden voorkomt. De inpoldering van Lauwersmeer en Zuidelijk Flevoland, waardoor tijdelijk geschikt leefgebied ontstond, boden kortstondig soelaas. In de periode 1970-90 schommelde de landelijke broedpopulatie, afhankelijk van de muizenstand, tussen 60 en 200. Sindsdien is het met de populatie bergafwaarts gegaan. De som van de gebiedsdoelen bedraagt 59 broedparen.

De landelijke doelstelling omvat een herstelopgave voor het leefgebied: “uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel van ten minste 5 sleutelpopulaties van ten minste 20 paren (nationale populatie van ten minste 100 paren)”. Dit betreft het populatieniveau van begin negentiger jaren toen er buiten de waddeneilanden nog tijdelijk

³⁹ Het cijfer van 800 is gebaseerd op de historische referentie van ruim een halve eeuw geleden, waarvan de haalbaarheid laag wordt ingeschat door sterk veranderde omstandigheden (aanleg Deltawerken, toename recreatiedruk, vegetatiesuccessie door gebrek aan natuurlijke dynamiek).

⁴⁰ Doelniveau ontleend aan Actieplan Dwergstern (Vogelbescherming Nederland, 1993).

⁴¹ In geval van een niet-afnemende populatietrend is “matig ongunstig” van toepassing indien de actuele populatie minder dan 25% afwijkt van de referentie (cq. doelniveau).

geschikte broedplaatsen aanwezig waren. Het gemiddelde gedurende 1999-2003 bedroeg 27 broedparen, vrijwel beperkt tot de waddeneilanden.

Herstel naar de situatie van twintig jaar geleden wordt niet realistisch geacht, omdat in het binnenland nauwelijks nog regelmatig bezette broedplaatsen aanwezig zijn. Het landelijk doelniveau is daarom vastgesteld op 60 (gemiddelde periode 1993-1997). De landelijke doelstelling is als volgt aangepast: “uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel populatie tot 60 paren”⁴².

Het merendeel van de gebiedsdoelstellingen sluit aan op de landelijke opgave. In een drietal gebieden is voor een behoudsopgave gekozen. In de Waddenzee (001) betreffen de broedlocaties vooral overloop gebied naar de duinen. In de overloop naar de duinen zijn vrijwel geen mogelijkheden voor uitbreiding en/of verbetering van het leefgebied. In het Lauwersmeer (008) komt de velduil zeer beperkt tot broeden. Behoud van de huidige stand is reeds een behoorlijke opgave. Gezien de zeer geïsoleerde ligging van het gebied, en het gegeven dat de trend van de populatie in dit gebied redelijk constant is, is tevens gekozen voor een behoudsopgave in het Bargerveen (033).

B.4.4. Vogelrichtlijn: Niet-broedvogels

A062 – Topper						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ⁴³						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage*	Besluit
001	Waddenzee	behoud	verbetering	3.100	f, A1	conform ontwerp
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	geen	f, B1-B2 ^a	conform ontwerp
072	IJsselmeer	behoud	behoud	15.800	f, A4	ontwerpbesluit
073	Markermeer & IJmeer	behoud	behoud	70	f, C	ontwerpbesluit
109	Haringvliet	behoud	behoud	120	f, C	ontwerpbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	80	f, C	aanwijzingsbesluit

* Het gebied vervult hoofdzakelijk een slaapplaatsfunctie (s), foerageerfunctie (f) of beide (sf).

(a) Geschat aan de hand van de aantalsindicatie opgenomen in het oorspronkelijke aanwijzingsbesluit (2005).

De landelijke staat van instandhouding van de topper is op het aspect populatie beoordeeld als “zeer ongunstig”. Dit is als gevolg van de afname in de zoute wateren die mogelijk met aanbod van schelpdieren te maken heeft. De ongunstige staat van de populatie resulteert echter niet in een herstelopgave in de vorm van een doelniveau dat hoger is dan de huidige aantallen, omdat de aantallen van voor 1988 ook relatief laag waren en omdat er geen aanwijzingen zijn voor potentiële duurzaamheid van de verhoogde aantallen rond 1990. De landelijke herstelopgave is alleen op gebiedsniveau toegepast in de Waddenzee, aangezien de zeer ongunstige staat van instandhouding voor de populatie vooral is veroorzaakt door afname in dat gebied (zie Natura 2000 profielendocument (2008)).

A063 – Eider						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ⁴⁴						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage*	Besluit
001	Waddenzee	behoud	verbetering	90.000-115.000 (↑)	f, A4	conform ontwerp
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	26.200	f, A1	conform ontwerp
113	Voordelta	behoud	behoud	2.500	f, C	aanwijzingsbesluit

* Het gebied vervult hoofdzakelijk een slaapplaatsfunctie (s), foerageerfunctie (f) of beide (sf).

⁴² De verwijzing naar sleutelpopulaties is komen te vervallen omdat populaties van 20 broedparen actueel (of potentieel) nog maar in twee gebieden kunnen worden gehaald.

⁴³ De landelijke doelstelling voor “omvang leefgebied” is gewijzigd in “behoud” omdat het uitsluitend een kwaliteitsprobleem betreft. Leefgebied (H1110A) is in voldoende mate aanwezig.

⁴⁴ De landelijke doelstelling voor “omvang leefgebied” is gewijzigd in “behoud” omdat het uitsluitend een kwaliteitsprobleem betreft. Leefgebied (H1110A of H1140A) is in voldoende mate aanwezig.

De landelijke staat van instandhouding voor de eider is op het aspect leefgebied beoordeeld als “matig ongunstig”⁴⁵. De huidige herstelopgave komt voort uit de verminderde kwaliteit leefgebied in de vorm van verlaagd voedselaanbod (met name schelpdieren). De landelijke doelstelling is daarom gewijzigd van “uitbreiding omvang leefgebied” in “behoud”, het leefgebied (H1110A of H1140A) is in voldoende mate aanwezig alleen in verminderde kwaliteit. Er is alleen een herstelopgave van toepassing in de Waddenzee waar het merendeel van de winterpopulatie verblijft. De Noordzeekustzone fungeert vooral in voedselarme jaren als “overloopgebied” door verschuiving van eiders vanuit de Waddenzee. In de Voordelta wordt behoud voldoende geacht omdat de landelijk ongunstige situatie niet in dit gebied is gelegen.

A130 – Scholekster						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied ⁴⁴						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Omvang leefgebied	Kwaliteit leefgebied	Populatie	Relatieve bijdrage*	Besluit
001	Waddenzee	behoud	verbetering	140.000 - 160.000 (↑)	sf, A4	conform ontwerp
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	3.300 ^a	s, C ^a	conform ontwerp
038	Uiterwaarden IJssel	behoud	behoud	210	sf, C	ontwerpbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	790	sf, C	aanwijzingsbesluit
113	Voordelta	behoud	behoud	2.500	sf, C	aanwijzingsbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	560	sf, C	ontwerpbesluit
118	Oosterschelde	behoud	behoud	24.000	sf, A1	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	7.500	sf, B1	ontwerpbesluit

* Het gebied vervult hoofdzakelijk een slaapplaatsfunctie (s), foerageerfunctie (f) of beide (sf)

(a) De populatieschatting is afgeleid van de gemiddelde seizoensmaxima over de periode 1999/2000-2003/2004. Ook de relatieve bijdrage is hierop gebaseerd.

De staat van instandhouding voor de scholekster is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als respectievelijk “zeer ongunstig” en “matig gunstig”. In Nederland is de populatie scholeksters fors afgenomen (bij een internationale toename) in relatie tot verminderd voedselaanbod in de intergetijdegebieden (schelpdieren). Alleen voor de Waddenzee is een verbeteropgave geformuleerd voor de kwaliteit van het leefgebied, vanwege het relatief grote belang van dit gebied en omdat de mogelijkheden voor verbetering van de kwaliteit in het Deltagebied beperkt zijn (met name zandhonger Oosterschelde). In de Natura 2000-gebieden Uiterwaarden IJssel, Duinen Goeree & Kwade Hoek, Voordelta en Grevelingen zijn bovendien geen aanwijzingen voor afname van de populaties of voor vermindering kwaliteit leefgebied (zelfs aantalstoename in gebieden Uiterwaarden IJssel en Duinen Goeree & Kwade Hoek sinds respectievelijk 1980/81 en 1990/91).

A143 – Kanoet						
Landelijke doelstelling: Behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Omvang leefgebied	Kwaliteit leefgebied	Populatie	Relatieve bijdrage*	Besluit
001	Waddenzee	behoud	verbetering	44.400 (↑)	sf, A4	conform ontwerp
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	560 ^a	s, C	conform ontwerp
118	Oosterschelde	behoud	behoud	7.700	sf, B2	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	600	sf, C	ontwerpbesluit
127	Markiezaat	behoud	behoud	1.600 ^a	s, B1	ontwerpbesluit

* Het gebied vervult hoofdzakelijk een slaapplaatsfunctie (s), foerageerfunctie (f) of beide (sf).

(a) De populatieschatting is gebaseerd op gemiddelde seizoensmaxima over de periode 1999/2000-2003/2004.

⁴⁵ De staat van instandhouding wijkt op het aspect leefgebied af van die vermeld in het Natura 2000-doelendocument. Het criterium voor “zeer ongunstig” is niet van toepassing, omdat de slechtere omstandigheden voor de eidereend niet structureel van aard zijn. Daarnaast past de beoordeling nu ook beter op de beoordeling van de kwaliteit van H1110 en H1140 (wat feitelijk het leefgebied van deze soort is).

De landelijke staat van instandhouding van de kanoet is op de aspecten leefgebied en toekomstperspectief beoordeeld als “matig ongunstig”. Het seizoensgemiddelde bedroeg over 1988-2000 circa 60.000, maar was daarvoor aanzienlijk lager (circa 40.000). De afname van rond 2001 heeft niet geleid tot lagere waarden dan in de periode van voor 1988. De trend is daardoor over de lange termijn neutraal en over kortere termijn onzeker. Daarom is de herstelopgave niet gericht op leefgebied voor hogere aantallen. Behoud van de huidige populatie (gemiddelde over de periode 1999-2003) vergt echter wel inspanningen, vandaar de verbeteropgave voor kwaliteit leefgebied. Omdat de Waddenzee ruim 80% van de Nederlandse populatie herbergt en de recente negatieve tendens hier is geconcentreerd terwijl in de delta sprake is geweest van toename, is alleen voor de Waddenzee een herstelopgave geformuleerd.

A169 – Steenloper						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en kwaliteit leefgebied.						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage*	Besluit
001	Waddenzee	behoud	verbetering	2.300-3.300 (↑)	sf, A3	conform ontwerp
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	160	sf, B1	conform ontwerp
113	Voordelta	behoud	behoud	70	sf, B1	aanwijzingsbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	30	sf, C	conform ontwerp
118	Oosterschelde	behoud	behoud	580	sf, A1	conform ontwerp
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	230	sf, B2	conform ontwerp

* Het gebied vervult hoofdzakelijk een slaappleatsfunctie (s), foerageerfunctie (f) of beide (sf).

De landelijke staat van instandhouding van de steenloper is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als respectievelijk “zeer ongunstig” en “matig ongunstig”. De algemene trend voor de steenloperaantallen in de Waddenzee is licht dalend, voor de Delta stabiel. Oorzaak van de licht dalende trend kan in verband worden gebracht met het verdwijnen van droogvallende mosselbanken in de Waddenzee. De mosselbanken zijn in de Waddenzee in de laatste wel teruggekeerd in het oostelijk deel, maar nog niet in het westelijk deel. De herstelopgave is daarom alleen in de Waddenzee neergelegd. Mogelijk spelen de ontwikkelingen in de internationale “flyway”-populatie ook een rol in de daling van het populatieaantal in de Waddenzee.

Overige niet-broedvogelsoorten					
Landelijke doelstelling: behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied					
Vogelsoort	Aantal gebieden	Landelijk doelstelling populatie	Populatie Waddenzee	Relatieve bijdrage*	Besluit
A005 Fuut ^{b,j}	24	10.900	310	f, B1	conform ontwerp
A017 Aalscholver ^h	26	24.500	4.200	sf, A1	conform ontwerp
A034 Lepelaar ^h	22	1.225	520	sf, A2	conform ontwerp
A037 Kleine zwaan ^c	29	4.820	1.600	s, A2 ^a	conform ontwerp
A039 Toendrarietgans ^h	10	34.100	-	s, A3 ^a	conform ontwerp
A043 Grauwe gans ^{h,l}	31	86.300	7.000	sf, B2	conform ontwerp
A045 Brandgans ^{h,l}	26	140.900	36.800	sf, A1	conform ontwerp
A046 Rotgans ^d	6	36.500	26.400	sf, A4	conform ontwerp
A048 Bergeend ^h	14	49.900	38.400	sf, A3	conform ontwerp
A050 Smient ^{h,l}	44	258.200	33.100	sf, B2	conform ontwerp
A051 Krakeend ^{h,j}	35	10.200	320	f, B1	conform ontwerp
A052 Wintertaling ^e	24	21.000	5.00	f, A1	conform ontwerp
A053 Wilde eend ^h	13	128.000	25.400	f, A1	conform ontwerp
A054 Pijlstaart ^d	25	7.850	5.900	f, A3	conform ontwerp
A056 Slobeend ^{h,j}	38	5.750	750	f, B2	conform ontwerp
A067 Brilduiker ^{h,j}	10	4.380	100	f, B1	conform ontwerp
A069 Middelste zaagbek ^h	7	3.310	150	f, B1	conform ontwerp

A070 Grote zaagbek ^f	7	1.800	70	f, B1	conform ontwerp
A103 Slechtvalk ^h	6	180	40	f, A1 ^a	conform ontwerp
A132 Kluut ^{d; j}	17	9.510	6.700	sf, A3	conform ontwerp
A137 Bontbekplevier ^h	10	2.260	1.800	sf, A3	conform ontwerp
A140 Goudplevier ^g	11	32.300	19.200	sf, A3	conform ontwerp
A141 Zilverplevier ^{h; l}	8	27.600	22.300	sf, A4	conform ontwerp
A142 Kievit ^d	11	75.500	10.800	sf, B2	conform ontwerp
A144 Drieteenstrandloper ^m	6	4.310	3.700	sf, A2	conform ontwerp
A147 Krombekstrandloper ^h	1	340	2.000	sf, A4 ^a	conform ontwerp
A149 Bonte strandloper ^h	8	187.300 ^o	206.000	sf, A4	conform ontwerp
A156 Grutto ⁿ	22	6.000	1.100	sf, A1	conform ontwerp
A157 Rosse grutto ^h	7	39.500 ^o	54.400	sf, A4	conform ontwerp
A160 Wulp ^h	17	101.100	96.200	sf, A4	conform ontwerp
A161 Zwarte ruiter ^h	5	2.040	1.200	sf, A3	conform ontwerp
A162 Tureluur ^d	9	18.480	16.500	sf, A4	conform ontwerp
A164 Groenpootruiter ^h	3	2.210	1.900	sf, A4	conform ontwerp
A197 Zwarte stern ^f	4	47.700	23.000	s, A3 ^a	conform ontwerp

* Het gebied vervult hoofdzakelijk een slaappleatsfunctie (s), foerageerfunctie (f) of beide (sf).

- Schatting huidige relatieve bijdrage is gebaseerd op gemiddeld seizoensmaximum 1999/2000-2003/2004 in het gebied. Voor de toendrarietgans en krombekstrandloper is deze gespiegeld aan het landelijk gemiddeld seizoensgemiddelde, voor de slechtvalk en zwarte stern is deze gespiegeld aan het landelijke gemiddeld seizoensmaxima over dezelfde periode.
- Ondanks de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding is landelijk een behoudsdoelstelling geformuleerd voor de fuut, dit vanwege slechte stuurbaarheid van vermoedelijke oorzaken (Natura 2000 doelendocument, 2006).
- Ondanks de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding is landelijk een behoudsdoelstelling voor de kleine zwaan geformuleerd. De recente afname is verbonden aan een afname op internationaal niveau en mogelijk aan enkele andere slecht stuurbare factoren. (Natura 2000 doelendocument, 2006).
- Ondanks de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding is landelijk een behoudsdoelstelling voor de rotgans, pijlstaart, kluut, kievit en tureluur geformuleerd, omdat de matig ongunstige staat van instandhouding alleen gebaseerd is op toekomstverwachting (Natura 2000 doelendocument, 2006).
- Ondanks de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding op het aspect populatie is landelijk een behoudsdoelstelling voor de wintertaling geformuleerd. De matig ongunstige staat van instandhouding is gebaseerd op een populatie-afname die niet leidt tot een waarde van minder dan 75% van de draagkracht indicatie (Natura 2000 doelendocument, 2006).
- Ondanks de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is landelijk een behoudsdoelstelling voor de grote zaagbek en zwarte stern geformuleerd, vanwege slecht stuurbare oorzaken en enige compensatie door toename in de randmeren (Natura 2000 doelendocument, 2006).
- De goudplevier heeft landelijk een opgave voor uitbreiding omvang en verbeteropgave kwaliteit leefgebied. De verslechtering van de kwaliteit van het leefgebied is niet zichtbaar in de trend, deze laat een toename zien binnen Natura 2000 netwerk. Dit betreft echter minder dan de helft van de Nederlandse vogels en is een gevoel van verschuivingen in de ligging van de pleisterplaatsen. Incidentele tellingen buiten het monitoringsnetwerk suggereren dat de kwaliteit van het leefgebied buiten het Natura 200 netwerk is afgenomen. Herstelopgaven binnen het netwerk zijn in dit licht niet geformuleerd (Natura 2000 doelendocument, 2006).
- De landelijke staat van instandhouding van de soort is beoordeeld als "gunstig".
- Enige afname veroorzaakt door extensivering van landgebruik (onder andere door natuurontwikkeling) is aanvaardbaar.
- Enige landelijke afname als gevolg van herstel van zout-zoet overgangen is aanvaardbaar.
- Het aandeel van dit gebied in de Nederlandse Natura 2000-populatie is gebaseerd op basis van het gemiddelde over de seizoensmaxima van 99/00-03/04 (SOVON & CBS, 2006).
- Enige afname ten behoeve van herstel van het leefgebied voor schelpdiereters is aanvaardbaar.
- Ondanks de landelijk matig ongunstige staat van instandhouding is voor de drieteenstrandloper landelijk een behoudsdoelstelling geformuleerd, vanwege de internationaal vooralsnog stabiele en nationaal doorgaand toenemende populatie.
- De grutto heeft landelijk een opgave voor uitbreiding omvang en verbeteropgave kwaliteit leefgebied. Aangezien deze opgave niet te realiseren is binnen het Natura 2000 netwerk is in alle gebieden een behoudsopgave voor de grutto geformuleerd (Natura 2000 doelendocument, 2006).
- De landelijke doelstelling van de bonte strandloper en rosse grutto is gebaseerd op respectievelijk de perioden 1989-1995 en 1980-1995 en is daarmee lager dan het huidige aantal over de periode 1999-2003. De recente toename van de populatie, met name geconcentreerd in de Waddenzee, is mogelijk verbonden met dezelfde ontwikkelingen die afname van schelpdiereters heeft veroorzaakt. Bij herstel van het betreffende habitat zal de populatie van de rosse grutto mogelijk weer afnemen.

Motivering van het besluit op basis van de binnengekomen zienswijzen

1. INLEIDING

Op 21 mei 2007 zijn de 7 ontwerpbesluiten gepubliceerd voor de aanwijzing van de Natura 2000-gebieden in het Waddengebied. Het tijdstip van de publicatie is gekozen mede op verzoek van de bestuurlijke partijen (gemeenten, waterschappen, provincies en rijk) vertegenwoordigd in het Regionaal College Waddenzee (RCW) om tot een voortvarende aanwijzing te komen. Het betreft hier de ontwerp-aanwijzingsbesluiten voor de gebieden: Waddenzee, Duinen en Lage Land Texel, Duinen Vlieland, Duinen Terschelling, Duinen Ameland, Duinen Schiermonnikoog en Noordzeekustzone.

Deze ontwerp-aanwijzingsbesluiten hebben in de periode van 23 mei 2007 tot en met 3 juli 2007 ter inzage gelegen. Dit heeft ertoe geleid dat er door ongeveer 550 personen of organisaties een zienswijze is ingediend over één of meer gebieden. Een belangrijk deel van de argumentatie in deze zienswijzen heeft betrekking op de gebruikte criteria, de voorgestelde begrenzing van de gebieden en op de mogelijke gevolgen van Natura 2000 voor burgers en bedrijfsleven. In veel zienswijzen werd dezelfde argumentatie gebruikt en werden gelijklopende zorgen geuit als in de zienswijzen, die naar aanleiding van de 111 eerste tranche ontwerp-aanwijzingsbesluiten werden ingediend.

Er is daarom besloten om in één nota tot een algemene beantwoording van deze breed geuite kritiekpunten over te gaan. In de Nota van Antwoord is op hoofdlijnen het te voeren beleid uiteen gezet. De Nota van Antwoord Inspraakprocedure aanwijzing Natura 2000-gebieden is op 21 november 2007 aan de Tweede Kamer aangeboden en op 13 februari en 6 maart 2008 heeft de Tweede Kamer de nota besproken. Deze nota vormt ook uitgangspunt bij de behandeling van de ingediende zienswijzen op het ontwerpbesluit van het Natura 2000-gebied 'Waddenzee'.

Gelet op het grote aantal zienswijzen dat voor elk gebied is ingediend en het grote aantal onderwerpen dat daarbij aan de orde is gekomen, is besloten om bij elk besluit de individuele zienswijzen per thema te behandelen. Dit gebeurt in deze bijlage C. Daarnaast heeft iedereen die een zienswijze heeft ingediend in een persoonlijke brief een antwoord ontvangen, waarin op de algemene opmerkingen uit de zienswijze is ingegaan.

Verder wordt in deze bijlage C vermeld welke specifiek op dit gebied betrekking hebbende inspraakreacties zijn binnengekomen en hoe hiermee is omgegaan bij het opstellen van het aanwijzingsbesluit.

In deze bijlage C van het Natura 2000-gebied Waddenzee worden alleen zienswijzen behandeld die betrekking hebben op het gebied zelf. Zienswijzen die betrekking hebben op de waddeneilanden of de Noordzeekustzone, worden behandeld in de bijlagen C van de aanwijzingsbesluiten van de eilanden of de Noordzeekustzone.

Voor het gebied Waddenzee zijn 216 zienswijzen ingediend. De reacties worden hieronder thematisch besproken.

2. REACTIES OVER DE SELECTIEPROCEDURE VAN HABITATRICHTLIJNGEBIEDEN

In een aantal zienswijzen zijn er vragen gesteld en opmerkingen gemaakt over de gebruikte aanmeldingsgegevens en de onderbouwing van de vermelde gegevens in het standaardgegevensformulier, zoals 'de mate van instandhouding'. Verder wordt opgemerkt dat er voor de soorten en habitattypen met de kwalificatie 'aanwezig maar verwaarloosbaar' geen instandhoudingsdoelstellingen in de besluiten hoeven te worden opgenomen. Daarnaast wordt opgemerkt dat op het standaardgegevensformulier de bedrijfsactiviteiten, die in en om het gebied plaatsvinden, niet zijn vermeld. Men vraagt zich af of de Europese Commissie bij de selectie van de gebieden daarmee rekening heeft kunnen houden.

Men vraagt zich ook af of de aanmeldingsprocedure wel zorgvuldig genoeg is doorlopen en wijst in dit kader mede op de verschillen tussen de huidige besluiten en de eerdere concepten die eind 2005 waren opgesteld. Zo wordt er gesteld dat de vertaling van de aanmeldingsgegevens naar de doelstellingen disproportioneel is. Daarnaast zijn de doelstellingen volgens deze insprekers uitgebreider dan de richtlijn voorschrijft. Door de doelstellingen in het gebiedendocument voor alle habitattypen op te nemen en dus ook voor die soorten en typen die niet kwalificeren, wordt er naar de mening van een aantal insprekers ten onrechte de suggestie gewekt dat de maatregelen die hieruit voortvloeien het gevolg zijn van de verplichtingen van de Habitatrichtlijn. In een aantal zienswijzen wordt erop aangedrongen om in een gebied alleen die habitattypen en soorten te beschermen, waarvoor het gebied tot de categorie van belangrijkste gebied behoort.

Verder wordt er door diverse insprekers op gewezen dat de aanwijzing van een Natura 2000-gebied een nieuwe wettelijke status tot gevolg heeft. Dat zou moeten betekenen dat in de besluitvorming de belangen van alle betrokkenen zorgvuldig dienen te worden meegewogen.

Enkele insprekers menen dat bij het vaststellen van de doelen en doelstellingen veel geleund wordt op het voorkomen van flora en fauna in vroegere jaren en dat het onduidelijk is of deze waarden wel daadwerkelijk aanwezig zijn. Om die reden zouden de aanwezige habitattypen op een kaart aangeduid moeten worden.

Daarnaast wordt in zienswijzen aangeduid dat veel doelen te hoog gegrepen zijn en dat deze alleen met grote (ook financiële) inspanningen bereikt kunnen worden.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Stappen van het selectieproces

De aanmelding van deze gebieden heeft in twee stappen plaatsgevonden:

Eerste stap selectie:

Bij de eerste stap zijn voor elk prioritair habitatype en voor elke prioritaire soort in principe de tien belangrijkste gebieden geselecteerd. Dit zijn de gebieden waar het type of de soort het best ontwikkeld is en in de grootste omvang aanwezig is. Indien bij een bepaald prioritair habitatype de variatie in soortensamenstelling zodanig groot is dat er meerdere subtypen (plantensociologische eenheden op verbondsniveau) zijn te onderscheiden, zijn per subtype de vijf belangrijkste gebieden geselecteerd. Een onderverdeling in subtypen is niet toegepast indien de verschillende subtypen in dezelfde gebieden voorkomen.

Voor elk niet-prioritair habitatype of elke niet-prioritaire soort wordt in principe dezelfde methodiek toegepast, met dien verstande dat voor die typen of soorten slechts de vijf belangrijkste gebieden zijn geselecteerd. Ook hier geldt dat alleen die gebieden zijn geselecteerd waar het habitatype of de soort het best ontwikkeld is en in de grootste omvang aanwezig is. Indien de variatie in soortensamenstelling van een niet-prioritair habitatype zodanig groot is dat het type meerdere subtypen omvat, zijn per subtype de drie belangrijkste gebieden geselecteerd. Ook hier is deze onderverdeling in subtypen niet gemaakt indien de verschillende subtypen in dezelfde gebieden voorkomen.

Tweede stap selectie:

Bij de tweede stap van het selectieproces is onderzocht in hoeverre de landelijke dekking en de geografische spreiding van de gebieden als voldoende kunnen worden aangemerkt.

De landelijke dekking van habitattypen of van leefgebieden van soorten betreft de totale oppervlakte van een habitatype of van een leefgebied binnen de aangemelde gebieden als percentage van de landelijke oppervlakte van dat habitatype of als percentage van de landelijke populatie van de soort. Als op basis van de selectie in de eerste stap het aantal geselecteerde 'belangrijkste' gebieden onvoldoende dekking oplevert, moet onderzocht

worden welke gebieden aanvullend geselecteerd dan wel aangemeld moeten worden om een voldoende dekking te halen. Aanvullend wordt bezien of gebieden die één ecologische eenheid vormen met gebieden in België of Duitsland aan de lijst van aangemelde gebieden toegevoegd moeten worden.

Voor prioritaire habitattypen en prioritaire soorten hebben de lidstaten een bijzondere verantwoordelijkheid en verwacht de Europese Commissie dat een hoger dekkingspercentage wordt bereikt. Bovendien wordt voor ieder niet-prioritair habitatype en iedere niet-prioritaire soort een voldoende landelijke dekking nagestreefd. De indicaties van het European Topic Centre (ETC) en de conclusies van de biogeografische seminars worden hiervoor als leidraad gebruikt:

- <20% wordt in de meeste gevallen als onvoldoende beschouwd;
- 20-60% is een bespreekbaar dekkingspercentage;
- >60% dekking is over het algemeen voldoende.

Hierbij wordt uitdrukkelijk rekening gehouden met de specifieke kenmerken en eisen die de afzonderlijke habitattypen en soorten stellen.

Wanneer het dekkingspercentage van 60% kan worden bereikt met minder dan het aantal onder de eerste stap genoemde gebieden, worden zoveel gebieden geselecteerd als nodig zijn om dit dekkingspercentage te bereiken. Een relatief laag dekkingspercentage is aanvaardbaar als er sprake is van weinig bedreigde habitattypen of –soorten en deze verspreid voorkomen. Hier geldt het proportionaliteitsbeginsel: voor habitattypen en soorten die sterker onder druk staan, wordt relatief meer bijgedragen aan het Natura 2000-netwerk dan voor meer algemeen voorkomende habitattypen en soorten.

Beoordeling aanmeldingen door de Europese Commissie

In 2003 is de Nederlandse bijdrage aan de communautaire lijst van Habitatrictlijngebieden door de Europese Commissie goedgekeurd. Daaraan voorafgaand zijn in respectievelijk 1996 en 1998 voorlopige aanmeldingen bij de Europese Commissie ingediend. In het Lijstdocument is het Nederlandse deel van de communautaire lijst voor de Atlantische biogeografische regio opgenomen. Hoofdstuk 3 van het Lijstdocument geeft per habitatype en per soort een toelichting op de selectie van gebieden. Hierbij staat steeds expliciet aangegeven hoe de Europese Commissie de aanmeldingen van 1996 en 1998 heeft beoordeeld. Daaruit blijkt dat de Europese Commissie voor diverse habitattypen en soorten in 1999 en 2002 heeft gemeld dat er een onvoldoende dekking was. Om die reden is de aanmelding van 2003 nog met een aantal gebieden uitgebreid. Het Reactiedocument (2004) bevat de Nota van Antwoord met betrekking tot de openbare voorbereidingsprocedure voor de aanmelding van Habitatrictlijngebieden, die begin 2003 heeft plaatsgevonden.

Misverstanden over de aanmelding

Een veel gehoord argument is dat de bedrijfsactiviteiten die in en om het gebied plaatsvinden bij de aanmelding gemeld hadden moeten worden, zodat de Europese Commissie rekening had kunnen houden met bestaand gebruik. Dit berust op een misverstand. Zoals in paragraaf 2.1.1 van de Nota van Antwoord uitvoerig uiteen is gezet, is het standaardgegevensformulier bedoeld om de potentiële Habitatrictlijngebieden met de natuurwaarden bij de Europese Commissie aan te melden. Op het formulier staat per rubriek nauwkeurig aangegeven welke gegevens vóór de aanmelding verstrekt dienen te worden en welke gegevens in een later stadium verstrekt kunnen worden. Eén van de rubrieken die pas ingevuld hoeft te worden nadat het gebied deel uitmaakt van het Natura 2000-netwerk is de rubriek 'Activiteiten en invloeden in en buiten het betrokken gebied'. Die gegevens dienen vooral als basisinformatie voor de Europese Commissie om de uitvoering van de richtlijn te kunnen volgen en haar rol als toezichthouder te kunnen vervullen.

Het is dan ook een misvatting te veronderstellen dat de Europese Commissie bij de besluitvorming van onjuiste of onvolledige gegevens zou zijn uitgegaan.

Zoals in paragraaf 3.3 en 3.13 van de Nota van Antwoord en in hoofdstuk 3 van het Verantwoordingsdocument staat vermeld, dienen ook voor de soorten en habitattypen die niet direct tot de selectie van dat betreffende Habitatrichtlijngebied hebben geleid, maar die wel in dat gebied voorkomen, instandhoudingsdoelstellingen te worden opgesteld. Dat zijn namelijk ook soorten en habitattypen waarvoor het gebied is aangemeld. Het berust op een misverstand te veronderstellen dat uit de richtlijn uitsluitend een verplichting zou voortvloeien met betrekking tot kwalificerende habitattypen en soorten en dat er met betrekking tot de niet-kwalificerende waarden geen verplichtingen zouden bestaan. Er worden dus niet alleen instandhoudingsdoelstellingen voor de kwalificerende habitattypen of de kwalificerende soorten geformuleerd, maar voor alle habitattypen of soorten, waarvoor een gebied is aangemeld. De Europese Commissie gaat er vanuit dat op het standaardgegevensformulier alle relevante Natura 2000-waarden worden vermeld en de daarop verstrekte gegevens geregeld worden geactualiseerd.

Voor één bepaalde categorie kan het formuleren van instandhoudingsdoelstellingen echter achterwege blijven. Het betreft de categorie 'aanwezig maar verwaarloosbaar'. Een habitatype of soort kan in een bepaald gebied in zodanige minieme hoeveelheden of incidenteel aanwezig zijn, dat mag worden aangenomen dat het type of de soort zich niet blijvend kan handhaven. Het ontstaan van deze categorie (aanwezig maar verwaarloosbaar) is het gevolg van de voorgeschreven aanmeldingssystematiek, waarbij de lidstaat voor elk gebied alle aanwezige habitattypen en soorten – ongeacht de mate waarin ze voorkomen – dient te melden. Voor deze categorie is het dan ook niet noodzakelijk om instandhoudingsdoelstellingen te formuleren.

Motivering

Naar aanleiding van de ingediende zienswijzen is de selectie van de gebieden inzichtelijker gemaakt. Er wordt per gebied uiteengezet waarom het gebied is aangemeld en op grond van welke criteria dit is gebeurd. Naast de reeds uitgebreide toelichting in de Nota van Antwoord is in de Nota van toelichting van dit besluit op een overzichtelijke wijze aangegeven voor welke soorten en habitattypen het gebied is aangemeld.

Betrokkenheid bij de voorbereiding van de aanwijzing

Voor de nationale procedure voor de aanwijzing van Natura 2000-gebieden wordt verwezen naar de paragrafen 1.1.4 en 1.3.5 van de Nota van Antwoord. In deze paragrafen wordt uitvoerig ingegaan op de gevolgde procedure, die uiteindelijk tot de terinzagelegging van dit gebied heeft geleid. Daaruit blijkt dat dit deel van de procedure meerdere jaren in beslag heeft genomen. Zo hebben de betrokken ministeries, provincies, kamers van koophandel, (regionale) land- en tuinbouworganisaties, gemeenten, waterschappen, drinkwaterwinners, visserijorganisaties, recreatieorganisaties, natuurbeschermingsorganisaties en gegevensbeheerders eind 2005 het concept Natura 2000 doelendocument (2005) en de concept Natura 2000-gebiedendocumenten (2005) voor de 162 gebieden ontvangen, met het verzoek om commentaar te geven. Naar aanleiding van de reacties zijn waar nodig nog aanvullende gesprekken gevoerd. Deze consultatie maakte deel uit van de voorbereiding van de besluitvorming en heeft nog tot wijzigingen geleid. Het resultaat van deze voorbereiding heeft ter inzage gelegen en ten aanzien van deze ontwerp-aanwijzingsbesluiten heeft een ieder een zienswijze kunnen indienen.

Zorgvuldigheid van de procedure, afweging van belangen

In de paragrafen 2.1.1 en 1.1.8 van de Nota van Antwoord wordt de selectieprocedure uitvoerig beschreven en wordt uiteengezet hoe de verschillende belangen tegen elkaar zijn afgewogen. De keuze van een Natura 2000-gebied heeft uitsluitend plaatsgevonden op basis van de aanwezigheid van de in bijlage I en II van de Habitatrichtlijn genoemde habitattypen en soorten. Die werkwijze vloeit voort uit de in de Habitatrichtlijn genoemde criteria en de hierop gebaseerde Europese jurisprudentie. Het is niet mogelijk om hiervan af te wijken. Pas in een later stadium – bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen en bij het vaststellen van het beheerplan – kunnen naast de ecologische belangen ook andere belangen aan de orde komen. Dit wordt in de paragrafen 3.4 en 3.5 van de Nota van Antwoord verder uiteen gezet.

Gesteld mag worden dat de procedure die bij de aanwijzing van de gebieden is gevolgd zorgvuldig is geweest en geheel overeenkomstig de wet- en regelgeving heeft plaatsgevonden. In diverse ecologische rapporten en databanken zijn de natuurwaarden van Nederland beschreven. Het is voor de selectie van een Natura 2000-gebied niet noodzakelijk dat de aanwezige natuurwaarden op kaart worden aangegeven.

3. REACTIES OVER DE BEGRENZING

3.1 ALGEMEEN

Ook bij de begrenzing van het gebied heeft een aantal insprekers van zienswijzen aangegeven dat geen rekening wordt gehouden met andere dan ecologische eisen. Er wordt voor gepleit om de Natura 2000-gebieden omwille van de vliegveiligheid op eenduidige wijze ook in het verticale vlak te begrenzen op 500 voet, zijnde de bestaande minimumvlieghoogte. Verder wordt aangegeven dat bij de aanwijzing van de Vogelrichtlijngebieden destijds voor een bufferzone van 100 meter rond jachthavens gekozen is. In die geest wordt er bepleit om een bufferzone van 300 tot 500 meter rond recreatiebedrijven in te stellen. Ook is verzocht om de bestaande mijnbouwrichtingen en de bestaande (gas)leidingen door de Waddenzee in de exclaveringsformule op te nemen. Tevens wordt er aangegeven dat de aanmelding onvoldoende wetenschappelijk onderbouwd is, zodat de onderzoeksplicht bij de belanghebbende wordt gelegd wanneer deze de begrenzing gewijzigd wil zien. Ook wordt gesteld dat de stranden niet binnen de begrenzing van een Natura 2000-gebied behoren te vallen. Zij herbergen geen habitattypen of soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Uitgangspunten begrenzing Habitatrictlijngebieden

Zoals in paragraaf 2.2 van de Nota van Antwoord en in bijlage 9.1. van het Natura 2000 doelendocument (2006) uitvoerig uiteen wordt gezet, is ook bij het begrenzen van een gebied geen rekening gehouden met andere vereisten dan die verband houden met de aanwezigheid en de instandhouding van de natuurlijke habitats en soorten. Daarbij zijn de volgende algemene uitgangspunten gebruikt:

- Habitattypen en soorten van de bijlagen: de habitattypen van bijlage I en de leefgebieden van de soorten van bijlage II van de Habitatrictlijn (en dus niet de soorten van bijlage IV) vormen het uitgangspunt voor de begrenzing. Dit is inclusief in kwaliteit achteruitgegangene en gedegenerende terreindelen, indien herstel haalbaar is en voor zover nodig voor de instandhouding van de aanwezige habitattypen en/of soorten.
- Herkenbare eenheden en identiteit: streven naar de begrenzing van herkenbare en beheerbare eenheden: ecologische eenheden (bijvoorbeeld op basis van vegetatiestructuur, hydrologie of geomorfologie) of beheerseenheden. Door eenheden op deze manier te begrenzen krijgt het gebied een duidelijke identiteit.
- ‘Cement tussen de bakstenen’: de begrenzing van ecologische eenheden impliceert dat het Habitatrictlijngebied bestaat uit de habitattypen van bijlage I en het leefgebied van de soorten van bijlage II én een stelsel van natuurwaarden waarvoor het gebied niet is geselecteerd en/of niet is aangemeld. Die natuurwaarden, gekenmerkt als het ‘cement tussen de bakstenen’, maken integraal onderdeel uit van de ecosystemen en zijn nodig voor herstel en/of instandhouding van de betreffende in de Richtlijn opgenomen habitattypen en/of soorten.
- Deelgebieden: bij zeer sterke versnippering in meerdere deelgebieden worden alleen deze deelgebieden begrensd. De verschillende deelgebieden bevatten dan elk afzonderlijk de habitattypen en/of soorten waarvoor het gebied geselecteerd is. Enclaves: binnen grote eenheden zijn enclaves van grootschalige landbouw en/of bebouwing uitgesloten, voor zover ze geen wezenlijke bijdrage leveren aan de instandhouding van de betreffende habitattypen en/of de soorten.

- Aansluiting bij administratieve grenzen: er is zoveel mogelijk aangesloten bij bestaande administratieve grenzen (bijvoorbeeld begrenzing onder de Natuurbeschermingswet aangewezen gebieden, Nationaal Park, Vogelrichtlijngebied, en/of eigendomsgrenzen).
- Herkenbare topografische lijnen: de gebiedsgrenzen vallen bij voorkeur samen met duidelijk in het landschap herkenbare topografische lijnen, zoals wegen, sloten, heggen, oevers, bosranden en markante verschillen in landgebruik.

Hoofdlijnen aanpassing begrenzing Natura 2000-gebieden

Bij de aanwijzing van de Habitatrichtlijngebieden en bij de aanvulling van de Vogelrichtlijnaanwijzingen met gebiedsdoelen worden overlappende Vogel- en Habitatrichtlijngebieden gecombineerd tot één Natura 2000-gebied. Daarbij wordt ernaar gestreefd de begrenzing van Vogel- en Habitatrichtlijngebieden zo goed als mogelijk op elkaar af te stemmen.

De herbegrenzing kan zijn doorgevoerd op basis van technische en inhoudelijke argumenten.

Technische aanpassingen:

Dit zijn vaak minieme kaarttechnische verbeteringen teneinde de grenzen af te stemmen en gelijk te trekken. Het zijn ook pragmatische aanpassingen. Hierdoor blijven het beheer en de bescherming hanteerbaar en wordt de burger een zo duidelijk en eenvoudig mogelijke begrenzing geboden. Dit kan betekenen dat Vogel- en Habitatrichtlijngebieden die voor een belangrijk deel overlap vertonen met (voormalige) beschermde en staatsnatuurmonumenten op deze begrenzing afgestemd worden. Hierdoor worden onlogische verschillen vermeden. Verder betreft dit ook het op kaart uitzonderen van bestaande bebouwing, tuinen en erven die alleen tekstueel waren geëxclaveerd. Tot deze categorie behoren ook aanpassingen aan kadastrale grenzen in verband met de kadastrale registratie van bij de aanwijzing "betrokken" percelen (zie Nota van toelichting, paragraaf 3.3). Hiermee wordt voorkomen dat kadastrale percelen die slechts voor een onbetekenend deel met het gebied overlappen, kadastraal worden ingeschreven als deel uitmakend van het gebied.

Inhoudelijke aanpassingen:

Gebleken is dat in een beperkt aantal gevallen bij de begrenzing van Habitatrichtlijngebieden onvoldoende rekening is gehouden met de verspreiding van relevante habitattypen of leefgebieden van soorten, waardoor aanpassingen (zowel uitbreiding als verkleining) noodzakelijk waren. Dit is meestal het gevolg van verbeterde en toegenomen kennis. Ook uitbreidingen die noodzakelijk zijn voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied, vallen in deze categorie van inhoudelijke aanpassingen.

Exclavering van (jacht)havens

In paragraaf 2.2.8 van de Nota van Antwoord staat dat in de Nota's van toelichting bij de besluiten voor de aanwijzing van Vogelrichtlijngebieden in 2000 havens op de volgende wijze tekstueel zijn uitgezonderd:

'(Jacht)havens maken geen deel uit van de speciale beschermingszone. Bij (jacht)havens, die geheel binnen een speciale beschermingszone liggen, valt aan de waterzijde een zone van 100 meter, gemeten vanaf de havenmond c.q. de aanlegsteigers, ook buiten de begrenzing. Grenst een (jacht)haven aan de buitenzijde direct aan de speciale beschermingszone, dan is de zone van 100 meter ook buiten de begrenzing van de speciale beschermingszone gehouden. Daar waar de kaart en de Nota van toelichting, bijvoorbeeld om kaarttechnische redenen, niet overeenstemmen, is de hierboven opgenomen tekst doorslaggevend.'

Het argument hiervoor was dat dergelijke havens geen wezenlijk deel uitmaken van het leefgebied van de betreffende soorten. De formule gaf echter aanleiding tot misverstanden. Zo vatte een gemeente de bovenaangehaalde exclavering op als vrijbrief voor de aanleg van een jachthaven. Ook zijn sommige havens in 2000 op kaart ruimer geëxclaveerd dan de exclaveringsformule voorschrijft. Er bestond bovendien grote onduidelijkheid over de invulling van het begrip (jacht)haven. Daarom is er besloten om de algemene exclaveringsformule voor

havens te laten vervallen en alle havens die voor exclavering in aanmerking komen, al op de gebiedskaart uit te zonderen. Het exclaveren van havens op kaart geeft bovendien uitsluitend over wat precies onder het begrip '(jacht)havens' moet worden verstaan, namelijk uitsluitend aanlegplaatsen met havenfaciliteiten. Op zichzelf staande aanlegvoorzieningen zoals aanlegsteigers worden daartoe niet gerekend.

Exclavering van recreatieondernemingen en agrarische bedrijven / bufferzones

Een ruimere vrijwaringszone of bufferzone rond recreatieondernemingen, agrarische bedrijven, mijnbouwinstallaties, veerdammen etc, waar door vele ondernemers om is verzocht, behoort niet tot de mogelijkheden. De reden hiervoor is dat menselijk gebruik of de door de mens toegekende bestemming niet bepalend is voor de vraag of een gebied of terrein als Natura 2000-gebied aangewezen dient te worden. Ecologische redenen zijn, volgens de Habitatrictlijn, bepalend. Een Natura 2000-gebied dat begrensd wordt, is in zijn geheel van belang.

Ook in de uitspraak van de Raad van State over de aanwijzing van één van de eerste Natura 2000-gebieden is de vraag over een bufferzone aan de orde gekomen. De Raad van State was toen van oordeel dat "het aanhouden van een minimale afstand tot bedrijfsbebouwing niet mogelijk is, omdat niet in algemene zin ten behoeve van de in het gebied gelegen agrarische bedrijfsbebouwing kan worden vastgesteld in hoeverre de binnen die afstand gelegen gronden naar ecologische maatstaven al dan niet tot het aan te wijzen gebied moeten worden gerekend".⁴⁶

Bij Vogelrichtlijngebieden wordt het hele gebied door de vogels gebruikt voor broeden, foerageren en/of rusten, hoewel niet elk deel even intensief wordt benut. Voor Habitatrictlijngebieden geldt een vergelijkbare aanpak hoewel habitattypen meestal geen grote, aaneengesloten oppervlakten beslaan. Daar staat tegenover dat de instandhouding van habitattypen meestal een ruimere begrenzing vereist omdat ook rekening moet worden gehouden met een mogelijke verschuiving van de habitatwaarden door het gebied (successie). Daarentegen maken bestaande bebouwing, erven, tuinen, verhardingen en hoofdspoorwegen geen deel uit van een Natura 2000-gebied. Zij zijn door hun fysieke gaardheid blijvend ongeschikt. Ook mijnbouwinrichtingen en -installaties vallen onder de definitie van een bouwwerk en daarmee onder de exclaveringsformule. Dat geldt niet voor ondergronds of onderwater voorkomende structuren zoals bijvoorbeeld gas- of waterleidingen. De aanwezigheid hiervan betekent niet per definitie dat deze gebieden ongeschikt zijn voor planten of dieren en ze zijn daarom niet geëxclaveerd.

Zie ook paragraaf 2.2.6 van de Nota van Antwoord.

Verticale begrenzing

In paragraaf 2.2.9 van de Nota van Antwoord wordt vermeld dat er geen verticale grens in de Natura 2000-gebieden is opgenomen. Wel moet gewaarborgd zijn dat vliegbewegingen in de omgeving van Natura 2000-gebieden niet tot aantasting van natuurlijke kenmerken leiden. Dat geldt voor de gehele burgerluchtvaart (inclusief parasailen, parachutespringen en luchtballonvaarten), het militaire luchtverkeer en alle andere activiteiten die in samenhang met deze vliegbewegingen in het luchtruim of op de grond plaatsvinden, zoals schietoefeningen en parachutespringen. De effectbeoordeling van dit soort activiteiten kan daarom het beste per gebied plaatsvinden, toegesneden op de omstandigheden ter plekke. Het is dus niet zinvol om hiervoor generieke normen in de besluiten op te nemen. Indien nodig wordt er bij het opstellen van een beheerplan rekening gehouden met het bestaande gebruik door luchtverkeer. Voorwaarde blijft ook hier dat het bestaande gebruik de instandhoudingsdoelstellingen niet in gevaar mag brengen.

3.2 SPECIEKE REACTIES OVER DE BEGRENZING

In een aantal zienswijzen is naar voren gebracht dat niet duidelijk is hoe de situatie nu precies in het Eems-Dollard estuarium is. Anderen vragen om een snelle aanwijzing van het estuarium.

⁴⁶ Uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State van 5 november 2008. Zaaknr. 200802546/1 (aanwijzingsbesluit Voornes Duin).

De huidige aanwijzing van het Natura 2000-gebied Waddenzee is exclusief de aanwijzing als Habitatrichtlijngebied van het estuarium van de Eems-Dollard. Van het estuarium (ruim 15.000 ha) zijn in mei 2003 al wel de Dollard en de droogvallende platen bij de Europese Commissie aangemeld. Aanvullend is het open water van de Eems in 2007 aangemeld. Het estuarium zal in een later stadium in overleg met Duitsland als Habitatrichtlijngebied worden aangewezen en dan ook deel uitmaken van het Natura 2000-gebied Waddenzee. Een juridische procedure tegen de Duitse aanmelding zorgt voor vertraging in de aanwijzingsprocedure. Zie ook hoofdstuk 5 van deze bijlage C, over grensoverschrijdende gebieden.

Een inspreker is verbaasd dat er ondanks het feit dat er sprake is van Europese wetgeving de vaargeulen in het Duitse deel van het Wad buiten de aanwijzing is gelaten. De inspreker verwacht meer eenduidigheid op trilateraal gebied en wijst in dit verband ook op een "level playing-field". Een inspreker verzoekt dringend om een snelle aanwijzing van het Eems Dollard estuarium onder de Vogel- en Habitatrichtlijn van het gehele estuarium. De adequate bescherming van het habitatype H1130 door middel van deze aanwijzing is gezien de beperkte verspreiding van het type in Nederland en de druk die op het gebied wordt uitgeoefend urgent.

Duitsland heeft van de EU de aanschrijving ontvangen om ook de estuaria, waaronder de vaargeulen, aan te wijzen onder het regime van de Habitatrichtlijn. Het Eems-Dollard gebied, en ook de Eems, en de Weser, zijn inmiddels aangemeld onder de Habitatrichtlijn in Brussel. De habitatrichtlijn heeft dezelfde consequenties in Duitsland. Er zijn daardoor geen aanwijzingen dat er sprake is van verstoring van het level playingfield. Zie ook paragraaf 5.2 in deze bijlage C, trilaterale afstemming en afspraken.

Meerdere insprekers geven aan dat de detailkaart onvoldoende gedetailleerd is om op te maken of camping en restaurant De Robbenjager geheel buiten het Natura 2000-gebied valt. Het dient buiten de begrenzing te vallen.

De zienswijze is overgenomen. De dijk is als grens aangehouden voor zover deze rond de camping loopt. Er wordt uitgegaan van een technische fout. Het terrein heeft geen enkele betekenis voor de (water)vogels van de Waddenzee. Zie ook paragraaf 2.1 in deze bijlage C, bij 'Hoofdlijnen aanpassing begrenzing Natura 2000-gebieden'.

Enkele insprekers zijn van mening dat (1) De Plaat in het Oostelijk Ras (bij West Terschelling) en het gebied van de Ballumerbocht (Ameland), niet in aanmerking moeten worden genomen als Natura 2000-gebied. Er wordt gevraagd tenminste een strook langs de glooiing van de Dellewal (West Terschelling) vrij te houden. En de begrenzing voor het gebied van de Ballumerbocht (Ameland) te verleggen omdat er ontwikkelingen nodig zijn voor de veiligheid en de kwaliteit. Belangrijk is dat wordt ingezien dat De Plaat geen natuurgebied is, maar een waterstaatkundig werk, noodzakelijk voor het op diepte houden van de haven en een functie heeft voor de kustbescherming. Daarnaast heeft De Plaat van oudsher een functie als recreatiegebied. Bovenstaande redenen zijn aanleiding geweest De Plaat niet langer binnen de begrenzing van de PKB Waddenzee op te nemen.

Meerdere insprekers geven aan dat als de intensiteit van het gebruik voldoende motivatie biedt om gebieden buiten de aanwijzing te houden (havens), het onvermijdelijk is dat de (2) vaargeulen en (3) een zone rond de (veer)dammen en havenmond van alle (jacht) havens ook buiten de aanwijzing gehouden worden. Bijvoorbeeld een zone van 100 meter vanaf de veerdam c.q. jachthaven in Nes en een ruimere marge bij Den Oever. De uitbreiding rond de haven van Den Oever staat in contrast met de verkleining van het Vogel- en Habitatrichtlijngebieden rond andere havens. Juist hier vindt de hoogste intensiteit van gebruik plaats. Een inspreker verzoekt de aanwijzing op basis van een objectieve meting van gebruiksintensiteit te heroverwegen.

(1) De zienswijze is niet overgenomen. In maart 2000 is als onderdeel van het Vogelrichtlijngebied Waddeneilanden/ Noordzeekustzone/ Polder Breebaart (N/ 2000/ 320) ook aangewezen het gebied Oostelijke Ras (De Plaat onder West-Terschelling) en de Ballumerbocht (Ameland). Verkleining van aangewezen Vogelrichtlijngebieden is alleen bij uitzondering mogelijk, wanneer bij de oorspronkelijke aanwijzing een duidelijk wetenschappelijke fout is gemaakt. In de zienswijzen wordt dat voor het jaar 1991, het jaar van de aanwijzing, onvoldoende ecologisch gemotiveerd. Zie ook paragraaf 3.3. van de Nota van toelichting. En zie verder paragraaf 2.2.4. en paragraaf 4.1.6. van de Nota van Antwoord.

(2) De zienswijze is niet overgenomen. De vaargeulen maken deel uit van het Vogelrichtlijngebied Waddenzee (1991), en vormen een onlosmakelijk onderdeel van het intergetijdengebied van de Waddenzee, en zijn een deel van het leefgebied van Habitatrichtlijn soorten (zeehond en grijze zeehond). Zie ook het Reactiedocument Aanmelding Habitatrichtlijngebieden nr. A3-9.

(3) De zienswijze is niet overgenomen. Een beperkt aantal havens in de Waddenzee is in 1991 uitgezonderd (geëxclaveerd) van het Vogelrichtlijngebied bij de aanwijzing. Het is niet mogelijk om dat alsnog voor alle havens te doen inclusief een zone van 100 meter, omdat verkleining van aangewezen Vogelrichtlijngebieden alleen bij uitzondering mogelijk is. Er moet dan bij de aanwijzing van de havens in 1991 een duidelijke wetenschappelijke fout zijn gemaakt. In de zienswijzen wordt dat niet met inhoudelijke (ecologische) redenen voor de situatie in 1991 aangetoond. Zie verder paragraaf 2.2.4. en paragraaf 4.1.6. van de Nota van Antwoord.

Daarnaast zijn in de directe omgeving van verhardingen de habitattypen permanent overstroomde zandbanken, en slik- en zandplaten aanwezig.

Het noordelijk deel van de Oude Havenmond bij Den Oever is toegevoegd omdat deze nu onderdeel uitmaakt van het intergetijdengebied van de Waddenzee. Het gebied is ook opgenomen in de nieuwe begrenzing van de planologische kernbeslissing (hierna PKB) Waddenzee.

Een inspreker geeft aan dat de grens van de gemeente Winsum aan de binnenteen van de primaire waterkering (hoogwaterkering) ligt. Het Natura 2000-gebied Waddenzee behoort volgens de inspreker dan ook niet tot het grondgebied van de gemeente Winsum.

De zienswijze is niet overgenomen.

Niet overal wordt de binnenteen van de primaire waterkering gevolgd. Zo ligt er een binnendijks plasje in de uiterste oosthoek van de Linthorst Homanpolder (gemeente Winsum) dat onderdeel uitmaakt van het Natura 2000-gebied.

Een inspreker is van mening dat de polders van de Friese waddeneilanden en delen van de Texelse polder binnen de begrenzing van de Vogelrichtlijn moeten worden gebracht. Deze zijn eveneens belangrijke broed- en pleistergebieden voor vogels van de Waddenzee en vallen al binnen de EHS. Verschillende binnendijkse gebieden van de vastelandskust vervullen een belangrijke functie als broed-, foerageer-, en/of pleisterplaats voor verschillende vogelsoorten en dienen ook aangewezen te worden.

Een inspreker noemt het hanteren van de waterkerende dijkvoet als grens voor Natura 2000-gebieden onjuist. Het hanteren van de kustlijn als grens stemt niet overeen met de wezenlijke betekenis van de achterliggende gebieden. Meerdere insprekers zien de grens graag aangepast bij Vatrop op Wieringen, een natuurlijke geologische hoogte, dat samen met de schorren voor Den Oever een dynamisch geheel vormt moet ook gezien worden in samenhang met het westelijk deel van de Oude Havenmond bij Den Oever. Het zou van groot belang zijn voor de robuustheid en schaalgrootte van het ecologische systeem. Ook het buitendijks gebied op Wieringen ter hoogte van Stroe dient gewijzigd te worden evenals het Normerven.

De zienswijzen zijn niet overgenomen.

De begrenzing van de Waddenzee langs het vaste land volgt in beginsel de waterkerende dijken. Zelfstandige uitbreiding van een bestaand Vogelrichtlijngebied, los van het Habitatrichtlijngebied, is niet aan de orde.

Zie ook paragraaf 2.2.5 van de Nota van Antwoord (2007) en verder nummer 3G2 van de Nota van Antwoord Vogelrichtlijn deel 1 (2000). Een uitzondering is alleen gemaakt voor binnendijkse gebieden met een brakke vegetatie die van groot belang zijn voor de vogels van de Waddenzee (met name als broedgebied). De voorstellen voor binnendijkse uitbreiding voldoen daar niet aan.

Gewezen is op het gebruik van verouderd kaartmateriaal bij Den Helder (Paleiskade en Onderzeedienstkade).

De topografie van Nederland wordt in een cyclus van vier jaar bijgewerkt. Als ondergrond is nu de TOP10 vector van 2006 gebruikt. Het gevolg hiervan is dat wijzigingen die daarna zijn doorgevoerd niet op de ondergrond van de kaarten staan vermeld.

4. REACTIES OVER DE INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

4.1 ALGEMEEN

In de zienswijzen zijn veel opmerkingen gemaakt over de instandhoudingsdoelstellingen en over de realisatie hiervan.

Er is voorgesteld om de tekst van de Algemene instandhoudingsdoelstelling ‘behoud van de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitattypen en soorten binnen de Europese Unie’ te vervangen door de letterlijke tekst van de Habitatrichtlijn: ‘Behoud van de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan het waarborgen van de biologische diversiteit door het instandhouden van habitattypen en soorten binnen de Europese Unie’.

Verder is voorgesteld om de tekst van de Algemene instandhoudingsdoelstelling ‘Behoud en waar nodig herstel van de natuurlijke kenmerken en van de samenhang van de ecologische structuur en functie van het gehele gebied voor alle habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd’ te schrappen omdat met de formulering van het ontwerpbesluit onvoldoende rekening is gehouden met de wijze waarop in jurisprudentie rekening is gehouden met de termen ‘natuurlijke kenmerken’ en ‘instandhoudingsdoelstellingen’.

In een aantal zienswijzen wordt de vraag gesteld of de besluiten in samenhang met elkaar en met de gebieden daarbuiten wel een voldoende bijdrage leveren om de soorten en habitattypen in een gunstige staat van instandhouding te brengen of te houden. Ook zijn vragen gesteld over de monitoring van Natura 2000-gebieden, de afstemming en de verantwoordelijkheden.

Er wordt de vrees uitgesproken dat voor een aantal habitattypen en soorten onvoldoende gebieden worden aangewezen, zodat de gunstige staat van instandhouding niet gewaarborgd kan worden. Daarnaast wordt er verzocht voor die soorten en habitattypen waarvoor in het Natura 2000 profielendocument (2006) sprake is van een ongunstige staat van instandhouding een herstelopgave te formuleren, tenzij er ecologische redenen zijn om hiervan af te zien. Het besluit zou moeten aangeven wat de gevolgen zijn wanneer een soort uit een gebied dreigt te verdwijnen. Daarnaast zou er een gegronde reden aanwezig moeten zijn wanneer er niet gestreefd wordt naar een gunstige staat van instandhouding. Een inspreker constateert dat voor enkele soorten en habitattypen de ambities in de huidige ontwerp-aanwijzingsbesluiten verlaagd zijn. Voor de topper (A062) en de eider (A063) was toename van leefgebied beoogd en is in het huidige ontwerp-aanwijzingsbesluit veranderd naar behoud van het leefgebied.

In de besluiten wordt er volgens insprekers niet ingegaan op de mogelijke gevolgen van klimaatverandering, terwijl deze veranderingen bepalend kunnen zijn voor de haalbaarheid van de natuurdoelen. In andere zienswijzen wordt aangevoerd dat er voor veel soorten geen

instandhoudingsdoelstelling geformuleerd mag worden omdat hiermee soorten komen te vallen onder de bescherming van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn.

Er wordt bovendien gevraagd om de kernopgaven in de aanwijzingen op te nemen dan wel het Natura 2000 doelendocument (2006) deel uit te laten maken van de aanwijzingsbesluiten. Uit het besluit zou duidelijk moeten blijken voor welke functie(s) en voor welke soort(en) het gebied wordt aangewezen, zodat duidelijk is of de soorten in al hun levensbehoeften worden beschermd. Daar waar niet alle levensbehoeften in een Natura 2000-gebied zijn beschermd dient te worden aangegeven waar de ontbrekende functies zijn gelegen en wat de beschermingsstatus is.

Weer anderen menen dat de uitgangssituatie helder moet worden omschreven in het aanwijzingsbesluit. Tegelijkertijd zal er een termijn gegeven moeten worden waarbinnen de doelstellingen gerealiseerd moeten worden.

Er wordt gevraagd om rekening te houden met vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied en met regionale en lokale bijzonderheden. In dat verband wordt dan ook met nadruk gewezen op het belang van het gebied Waddenzee voor de activiteiten zoals genoemd in de planologische kernbeslissing Waddenzee (PKB Waddenzee), zoals de uitbreiding van de Harlinger industriehaven en het verplaatsen van de veerhaven op Texel.

Dat het concretiseren van maatregelen wordt doorgeschoven naar het beheerplan geeft voor veel insprekers onduidelijkheid; hierdoor kan het overleg over het beheerplan onder grote spanning komen te staan. Zij bepleiten duidelijke kaders voor het beheerplan, zodat er constructief aan de uitwerking kan worden gewerkt. Daarnaast wordt opgemerkt dat bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen alleen wordt uitgegaan van bestaande budgetten. Welke consequenties de instandhoudingsdoelstellingen hebben in financiële zin wordt pas duidelijk bij het tot stand komen van de beheerplannen.

Met betrekking tot de hierboven genoemde zienswijzen worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Algemene instandhoudingsdoelstellingen

De formulering van de algemene instandhoudingsdoelstellingen is aangepast in hoofdstuk 5 van de Nota van toelichting van dit besluit. De algemene instandhoudingsdoelstellingen beogen de algemene hoofddoelstelling van de Vogel- en Habitatrichtlijn in de individuele aanwijzingsbesluiten te verankeren. Daarmee wordt de bijdrage van de Nederlandse Natura 2000-gebieden aan het behoud van de biodiversiteit vastgelegd. Het streven naar een gunstige staat van instandhouding van de per aanwijzingsbesluit opgesomde habitattypen, soorten en vogels is daarvan de uitwerking. Het vormt de Nederlandse bijdrage aan de ecologische samenhang van het Europese Natura 2000-netwerk. Per gebied worden de specifieke doelstellingen voor de relevante habitattypen en soorten nader omschreven. Op basis van de algemene doelstellingen wordt naar een landelijk gunstige staat van instandhouding van de voor Nederland relevante habitattypen, -soorten en vogels gestreefd. Dit houdt in dat het natuurlijke verspreidingsgebied van de habitat of van de soort stabiel moet zijn of moet toenemen; dit moet in de toekomst ook zo blijven. Een duurzaam behoud van een habitatype kan alleen maar gerealiseerd worden wanneer alle planten- en diersoorten die typisch zijn voor het habitat behouden kunnen worden. Dit geldt ook voor de bescherming van een bepaalde plantensoort of diersoort. De betreffende soort kan alleen effectief beschermd worden wanneer de beschermingsmaatregelen zich, naast op de soort zelf, ook richten op het habitat of het leefgebied van de soort. Zodoende strekt in een Natura 2000-gebied de instandhoudingsdoelstelling van een soort zich mede uit tot het leefgebied of de habitat van de betreffende soort.

Verder geldt ook dat invloeden van buitenaf op het Natura 2000-gebied van grote invloed kunnen zijn op de staat van instandhouding van een soort: de externe werking. De

instandhoudingsdoelstelling richt zich op het gehele biotische en abiotische complex van factoren, die het habitatype of de soort haar specifieke aanzien geven en die noodzakelijk zijn voor het behoud van de biologische diversiteit van het gebied.

Met name bij vogels is een belangrijk deel van het leefgebied buiten het Natura 2000-gebied gehouden. Bij een aantal vogelsoorten gaat het daarbij vooral om de foerageergebieden. Deze bevinden zich in grote aaneengesloten agrarische gebieden of zijn buiten het Natura 2000-gebied gehouden omdat niet gegarandeerd kon worden dat deze gebieden, zoals bijvoorbeeld braakliggende bouwterreinen, hun huidige functie ook in de toekomst behouden. Deze gebieden spelen, vanwege het vervullen van een bepaalde (foerageer)functie, een belangrijke rol bij het realiseren van een goede staat van instandhouding, zodat ook het verstoren van zo'n gebiedsfunctie van grote invloed kan zijn op de staat van instandhouding van de soort.

Contour 'haalbaar en betaalbaar'

In de paragrafen 1.2.3, 3.4 en 4.1.7 van de Nota van Antwoord staat aangegeven dat zowel de selectie als de begrenzing uitsluitend gebaseerd worden op ecologische criteria. Dit betekent echter niet dat andere dan ecologische belangen geen rol hebben gespeeld. Bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen heeft het uitgangspunt 'haalbaar en betaalbaar', zowel landelijk als per gebied nadrukkelijk een rol gespeeld. Er is daarbij rekening gehouden met de economische en sociale belangen van de directe omgeving. Dit betekent in de praktijk dat voor een bepaald habitatype of soort de relatief grootste ecologische bijdrage komt van het gebied waar de ecologische vereisten reeds op orde zijn of waar ze op eenvoudige wijze op orde te brengen zijn, om zodoende bij het opstellen van beheerplannen een evenwichtige balans tussen economie en ecologie na te streven.

In paragraaf 3.4 van de Nota van Antwoord staat dat Nederland zich inspant om zoveel mogelijk habitatypes en soorten in een gunstige staat van instandhouding te houden of te brengen. Er kan echter geen onevenredige financiële inspanning verwacht worden om alle habitatypes en soorten te herstellen. Met oog hierop is voor een aantal soorten en habitatypes in het Natura 2000 doelendocument (2006, hoofdstuk 6) gekozen voor een lager niveau dan gunstige staat van instandhouding. In die gevallen wordt verbetering van de ecologische vereisten voorlopig niet realistisch geacht of de inspanning staat in geen verhouding tot de extra bijdrage die een gebied kan leveren aan de realisering van de Natura 2000-doelen op landelijk niveau.

Anderzijds is het logisch dat een hogere inzet wordt nagestreefd voor habitatypes en soorten waar Nederland relatief belangrijk voor is en/of voor habitatypes en soorten die sterk onder druk staan. Dit geldt bijvoorbeeld voor het habitatype grijze duinen. Voor dit habitatype zijn de ecologische omstandigheden nog niet op orde.

Contour 'strategisch lokaliseren'

Bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen is ook geanticipeerd op bestaande plannen en projecten ter realisering van de Ecologische Hoofdstructuur en bestaand beleid met betrekking tot bijvoorbeeld mest en waterhuishouding. Dit is het gehanteerde principe van 'strategisch lokaliseren': behoud of herstel nastreven daar waar de grootste potentie ligt en waar dit gemakkelijk kan zonder dat afbreuk wordt gedaan aan de ecologische uitgangspunten en ambities. Om daaraan invulling te geven zijn diverse consultatierondes met deskundigen en terreinbeheerders gehouden en zijn analyses uitgevoerd, waaronder de knelpunten- en kansanalyse van KIWA.⁴⁷

In de toekomst zullen inspanningen voor het waterbeheer meer gericht moeten worden op het natuurbelang. Waar nodig is de begrenzing van gebieden aangepast om een op termijn meer duurzame situatie te verkrijgen. Voor een aantal habitatypes en soorten zijn gezien de urgentie ten aanzien van de kernopgave (sense of urgency), op de korte én langere termijn aanvullende water- of beheermaatregelen nodig.

⁴⁷ KIWA Water Research & EGG (2007) Knelpunten- en kansanalyse Natura 2000 -gebieden. Versie 2007. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag

Trends, dynamiek en autonome ontwikkelingen

In het aanwijzingsbesluit staat de resultante van bovenstaande contouren uitgewerkt in de vorm van de instandhoudingsdoelstellingen. Op grond daarvan worden in het beheerplan de benodigde maatregelen uitgewerkt om de genoemde habitattypen en soorten in de gewenste staat van instandhouding te brengen of te behouden, zodat het gebied voldoende bijdrage kan leveren aan het realiseren van de gewenste staat van instandhouding op landelijk niveau. Eén van de uitgangspunten is dat doelstellingen in de tijd robuust geformuleerd moeten worden. Dit is gedaan om zo te kunnen anticiperen op bijvoorbeeld de natuurlijke dynamiek of een mogelijke klimaatsverandering. Als de instandhoudingsdoelstellingen niet gehaald lijken te worden, bijvoorbeeld omdat een populatie vogels of een bepaald habitatype ondanks de bescherming toch kleiner wordt, moet Nederland maatregelen nemen om deze ontwikkeling te keren. Artikel 6, tweede lid, van de Habitatrictlijn, verplicht de lidstaat namelijk om de achteruitgang tot staan te brengen. Soms zullen de genomen maatregelen niet werken, bijvoorbeeld bij klimaatsverandering, een te grote externe beïnvloeding of als trekkende soorten in het buitenland negatief worden beïnvloed. Er zijn dan geen sancties. Gezien een aantal onzekerheden over te verwachten ontwikkelingen, die voortkomen uit natuurlijke dynamiek en klimaatveranderingen, is voor het jaar 2015 voorzien in een evaluatie van het Natura 2000 doelendocument (2006). Indien noodzakelijk worden dan ook de betreffende aanwijzingsbesluiten aangepast (zie Nota van Antwoord, paragraaf 3.19).

In hoofdstuk 5 van de Nota van toelichting van dit besluit wordt nader op de specifieke keuzes ingegaan.

Ecologische samenhang en belangenafweging

De afweging tussen economie en ecologie moet zodanig plaatsvinden dat de goede staat van instandhouding van de in bijlage I en in bijlage II genoemde habitattypen en soorten niet in gevaar komt.

De situatie kan zich voordoen dat in een bepaald gebied een aantal habitattypen of soorten voorkomt, waarvoor geen instandhoudingsdoelstellingen zijn vastgesteld. Er is dan de inschatting gemaakt dat het betreffende habitatype of de betreffende soort weliswaar marginaal in het gebied aanwezig is, maar dat het gebied op termijn geen bijdrage kan leveren aan de instandhouding van het habitatype of soort. Ook bij de formulering van een doel voor broedvogels is bepalend of het gebied een relevante bijdrage aan het realiseren van het landelijke doel levert of kan gaan leveren (zie ook paragraaf 3.11 van de Nota van Antwoord). Voor elk specifiek gebied komt dat erop neer dat de instandhoudingsdoelstelling van een bepaald habitatype of bepaalde soort alleen in samenhang kan worden gezien met de instandhoudingsdoelstelling op landelijk niveau en in andere Natura 2000-gebieden. Dat betekent dat er weliswaar landelijk per soort of per habitatype naar een goede staat van instandhouding moet worden gestreefd, maar dat deze situatie niet in elk gebied afzonderlijk hoeft te worden nagestreefd. Binnen dit kader kan ook rekening worden gehouden met vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied en met regionale en lokale bijzonderheden. De vereisten op ruimtelijk, economisch, sociaal en cultureel gebied voor het Waddenzeegebied zijn weergegeven in de PKB Waddenzee. In de pkb Derde Nota Waddenzee (2006) is het rijksbeleid voor de Waddenzee voor de komende tien jaar vastgelegd. Dit beleid is gericht op de duurzame bescherming en ontwikkeling van de Waddenzee als natuurgebied en behoud van het unieke open landschap.

In de Derde Nota Waddenzee (met als titel Ontwikkeling van de Wadden voor natuur en mens) beschrijft het Rijk het beleid voor de Waddenzee onder meer op het gebied van natuurbescherming, ruimtelijke ordening, milieu en water in onderlinge samenhang. Via andere rijksnota's en provinciale en gemeentelijke ruimtelijke plannen vindt dit beleid zijn weg. De hoofddoelstelling van de pkb Derde Nota Waddenzee is de duurzame bescherming en ontwikkeling van de Waddenzee als natuurgebied en het behoud van het unieke open landschap. Binnen deze hoofddoelstelling zijn er doelen op het gebied van veiligheid tegen overstromingen vanuit zee, de bereikbaarheid van havens en de eilanden, de economische ontwikkeling en bescherming van de in de bodem aanwezige archeologische waarden. Het

kabinet is van mening dat, om de hoofddoelstelling waar te maken, een offensieve strategie geboden is. Die wordt onder meer vormgegeven door middel van het Waddenfonds.

Recreatie, toerisme en visserij

Hoewel zeer goed beseft wordt dat de duinen, stranden en het aanliggende zeegebied een belangrijk onderdeel uitmaakt van het toeristische product, moet ook worden vastgesteld dat dit gebied daarin geen unieke plaats inneemt. Dat betekent dat de bescherming van habitattypen en soorten in de Waddenzee altijd in samenhang met het toeristische medegebruik moet geschieden. In die zin is het belang van een adequaat natuurbeheer ook in het belang van een gezonde toeristische sector. In onder meer paragraaf 4.1.3. en 4.1.4. van de Nota van Antwoord is ingegaan op de ontwikkelingsmogelijkheden van bedrijven en de concurrentiepositie: Afhankelijk van de bedrijfstak biedt de aanwezigheid van een Natura 2000-gebied dikwijls nieuwe mogelijkheden.

Ook wordt beseft dat zowel de beroepsvisserij als de sportvisserij een economische rol van betekenis spelen in het gebied. De belangen van de visserij zullen aan de orde komen in het beheerplanproces. De insteek is hierbij om de visserij en de natuur zo goed mogelijk samen te laten gaan.

De ‘ten gunste van’ bepaling

In sommige gevallen is er een zogenaamde ‘ten gunste van’ bepaling gebruikt. Daarmee wordt aangeduid dat de aanwezigheid van een bepaald habitatype of bepaalde -soort in enige mate mag afnemen ten gunste van andere habitattypen of soorten die sterk onder druk staan en waarvoor in een gebied de doelen in termen van uitbreiding omvang leefgebied of uitbreiding oppervlakte zijn geformuleerd.

Ook het onderhavige besluit kent de bepaling dat het oppervlakte slijkgrasvelden (H1320) mag afnemen ten behoeve van het habitatype zilte pionierbegroeiingen, zeekraal (H1310A) Bij voorbeeld zilte pionierbegroeiingen, zeekraal (H1310A) zijn in een ongunstige staat van instandhouding. Dat betekent dat er maatregelen genomen moeten worden om zowel de oppervlakte te vergroten als de kwaliteit te verbeteren. Bij het vergroten van de oppervlakte valt het zeker niet uit te sluiten dat dit deels ten koste gaat van andere aangrenzende habitattypen, zoals slijkgrasvelden (H1320). Gelet op het ecologische belang om de staat van instandhouding van dit habitatype te verbeteren, is hier de bewuste keuze gemaakt dat dit ten koste mag gaan van een ander habitatype met een gunstige staat van instandhouding.

Onderbouwing besluiten

Het Natura 2000 doelendocument (2006) is één van de dragende beleidsdocumenten die aan de besluitvorming ten grondslag heeft gelegen. Het beleid zoals daar is uiteengezet, is bij de besluitvorming toegepast, maar het Natura 2000 doelendocument (2006) maakt géén onderdeel uit van het besluit.

Met betrekking tot de vraag op welke wijze er kan worden nagegaan of de gunstige staat van instandhouding voor dat betreffende habitatype of de betreffende soort kan worden bereikt, is er in de Nota van toelichting een uitgebreid overzicht opgenomen waarin alle gebieden staan vermeld waaraan voor het betreffende habitatype een doel is toegekend. Op deze wijze is na te gaan hoe de landelijke opgave over het Natura 2000-netwerk is verdeeld. Het is echter een indicatieve vermelding, want het is niet de bedoeling in deze aanwijzing een besluit te nemen over de instandhoudingsdoelstellingen van andere gebieden.

Kernopgaven

In paragraaf 1.3.4 van de Nota van Antwoord staat vermeld dat de kernopgaven een belangrijk hulpmiddel zijn bij de focus en eventuele prioritering binnen de Natura 2000-beheerplannen. Ze beschrijven de belangrijkste behoud- en herstelopgave per Natura 2000-landschap en zijn in het Natura 2000 doelendocument (2006) toegedeeld aan gebieden. Het toevoegen van de kernopgaven aan de Nota's van toelichting bij de definitieve aanwijzingsbesluiten heeft geen meerwaarde, omdat die informatie is opgenomen in het Natura 2000 doelendocument.

Ambitieniveau van de instandhoudingsdoelstellingen

Per gebied zijn er gebiedsdoelen opgesteld. Voor vogels zijn per gebied richtinggevende aantallen genoemd. Als men de gebiedsdoelen bij elkaar optelt en vergelijkt met het landelijke doel (aantal) van de soort, is er op gebiedsniveau vaak een tekort. Dit komt omdat de landelijke doelstelling de som van de gebiedsdoelen omvat én bij de formulering van de landelijke doelstelling ook rekening is gehouden met de aantallen van die vogelsoort die voorkomen in gebieden buiten het Natura 2000-netwerk. Deze laatste categorie wordt niet via het Natura 2000-spoor beschermd, maar via ander natuurbeleid, zoals de EHS en de Flora-en Faunawet. Bij de evaluatie in 2015 wordt bekeken of met de huidige selectie de landelijke doelen inderdaad worden gehaald of dat bijstelling nodig is.

Monitoring

Het ministerie van LNV is verantwoordelijk voor de periodieke algemene rapportages aan de Europese Commissie en voor de monitoring van de staat van instandhouding van soorten en habitattypen op landelijk niveau. LNV zorgt voor een landelijk monitoringssysteem. De gebiedsgerichte monitoring zal plaatsvinden op basis van de monitoringsparagraaf uit de beheerplannen waarin ook rollen en verantwoordelijkheden zijn uitgewerkt. Voor zowel de landelijke als de gebiedsgerichte monitoring wordt momenteel - in samenhang - een programma van eisen ontwikkeld in overleg met de betrokken bevoegde gezagen (LNV, V&W, Defensie en de provincies (IPO)). Zie ook paragraaf 1.5.1 van de Nota van Antwoord.

Nulsituatie of uitgangspunt

In paragraaf 3.18 van de Nota van Antwoord staat vermeld dat bij het vaststellen van de gebiedsdoelen niet is uitgegaan van een bepaald referentiejaar, zoals het moment van aanwijzing als Vogelrichtlijngebied of aanmelding als Habitatrictlijngebied. Bij het vaststellen van de doelen is gekeken naar de staat van instandhouding van de betreffende soort of het habitatype op landelijk niveau. Ook is gekeken naar de (minimaal) benodigde hoeveelheid en/of oppervlakte leefgebied of habitatype om een gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau te realiseren.

Die (landelijke) staat van instandhouding vormde mede de basis voor vaststelling van de instandhoudingsdoelstellingen voor soorten en/of habitattypen per gebied. In de besluiten is aangegeven of voor een soort of habitatype in een concreet gebied een behoud- of verbeterdoel geldt. Zo is bijvoorbeeld een behouddoel geformuleerd als het gebied een voldoende bijdrage levert aan de realisering van het doel op landelijk niveau of als onevenredige maatregelen nodig zouden zijn om het gebied een grotere bijdrage te laten leveren.

Realisatietermijnen

Zoals in paragraaf 3.16 van de Nota van Antwoord wordt gesteld, zijn termijnen onmisbaar om de realisatie van doelen te plannen. Deze plannen zijn grotendeels afhankelijk van regionale en zelfs lokale omstandigheden. Daardoor zijn de op te stellen beheerplannen de aangewezen plaats voor het bepalen van de realisatietermijnen. Om die reden is ervan afgezien realisatietermijnen in de aanwijzingsbesluiten op te nemen.

Flankerend beleid

In paragraaf 5.8 van de Nota van Antwoord wordt als uitgangspunt geformuleerd dat de instandhoudingsdoelstellingen met behulp van bestaande budgetten worden gerealiseerd. De 'bestaande budgetten' waaruit realisatie van de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen gefinancierd moet worden, zijn grotendeels opgenomen in het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG). Daartoe behoren de Subsidieregeling Natuurbeheer, de Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer en de financiële middelen voor de bestrijding van verdroging in de zogenoemde TOP-lijst gebieden. Daarnaast is ook het bestaande beheerbudget voor Staatsbosbeheer een financieringsbron voor de instandhoudingsdoelstellingen. Waar de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen gekoppeld zijn aan waterkwaliteit kunnen de additionele kosten worden gefinancierd via het spoor van de Kaderrichtlijn Water. Veel subsidiemogelijkheden

voor inrichting en (agraris) natuurbeheer zijn met het ILG onder verantwoordelijkheid van de provincies gekomen. De provincies bieden deze subsidiemogelijkheden aan door middel van provinciale subsidieregelingen zoals Provinciale Subsidieregeling Natuurbeheer (PSN) en de Provinciale Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer (PSAN).

4.2 SPECIFIEKE REACTIES OVER DE INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

Verschillende insprekers verzoeken om voor de Waddenzee een aantal kernopgaven toe te voegen of om bestaande kernopgaven aan te passen of uit te breiden.

De zienswijzen zijn niet overgenomen.

Kernopgaven geven richting aan de uitwerking van de doelen in de beheerplannen. Ze worden niet in de besluiten opgenomen. Bij het opstellen van de beheerplannen is men vrij om binnen de kaders van het aanwijzingsbesluit aanvullende prioriteiten te stellen.

Verschillende insprekers geven aan dat voor de habitattypen H1110, H1140, H1310, H1320, H1330, H2110, H2120, H2130, H2160 en H2190 ten onrechte instandhoudingsdoelstellingen zijn opgenomen, waarvoor het gebied niet kan worden aangewezen (er wordt niet voldaan aan de daarvoor geldende selectiecriteria). De habitattypen zijn in de 'Knelpunten en kansenanalyse Natura 2000' niet uitgewerkt waardoor er geen nader inzicht gegeven wordt in de knelpunten en mogelijke maatregelen voor de diverse onderscheiden habitats. Er wordt niet aangegeven welke regionale en plaatselijke factoren de doelstellingen van deze habitattypen in de weg staan.

Een andere inspreker is van mening dat de argumentatie om de habitattypen H2160 en H2190 toe te voegen onvoldoende is. De verwijzing naar wetenschappelijk onderzoek ontbreekt.

De zienswijzen zijn niet overgenomen.

Het gebied is geselecteerd voor de habitattypen permanent overstroomde zandbanken, *getijdengebied* (H1110A), slik- en zandplaten, *getijdengebied* (H1140A), zilte pionierbegroeiingen (H1310), schorren en zilte graslanden, *buitendijks* (H1330A), embryonale duinen (H2110), witte duinen (H2120). De toepassing van de selectiecriteria staat beschreven in bijlage B.3 van de Nota van toelichting en Nota van Antwoord paragrafen 2.1.2. en 3.3. Hoewel de habitattypen slijkgrasvelden (H1320), grijze duinen (H2130), duindoornstruwelen (H2160) en vochtige duinvalleien (H2190) niet direct tot de selectie van dit gebied hebben geleid, komen ze wel voor en daarom zijn er instandhoudingsdoelstellingen opgesteld. Zie hoofdstuk 2 in deze bijlage C 'misverstanden over de aanmelding'.

Het voorkomen van habitattypen in dit gebied is beschreven in paragraaf 4.4 van de Nota van toelichting. In bijlage B.1 staat aangegeven met welke reden bepaalde habitattypen zijn toegevoegd (dan wel verwijderd) t.o.v. zowel de aanmelding (2003) als het ontwerpbesluit (2007).

De 'Knelpunten en kansenanalyse Natura 2000' was gericht op 113 Natura 2000-gebieden met zoete tot brakke waterafhankelijke habitattypen, en dus niet gericht op zoute watergebieden. De motivering van de staat van instandhouding voor permanent overstroomde zandbanken (H1110), is verder uitgewerkt in de nieuwe profielbeschrijving (Natura 2000 profielendocument, 2008), evenals de ecologische vereisten van het type. Eventuele maatregelen voor het realiseren van de doelstellingen van habitattypen moeten in het beheerplan worden uitgewerkt.

Een inspreker vindt de instandhoudingsdoelstellingen ten aanzien van habitattypen H1140, H1310, H1320 en H1330 star en te eenzijdig op behoud gericht. Er moet ook naar mogelijkheden worden gezocht voor herstel van kweldervorming. Er liggen volgens de inspreker kansen voor kweldervorming op plekken waar de ontwikkeling door de aanleg van dijken een halt is toegeroepen. Ook liggen er voor Schiermonnikoog kansen tussen de beide veerdammen. Er zou onderzocht moeten worden of herstel van kwelders op deze plaats mogelijk is.

De zienswijze is niet overgenomen.

Het betreffende gebied tussen de strekdammen valt binnen de begrenzing van de Waddenzee. Doelstelling voor de Waddenzee voor zilte pionierbegroeiingen (H1310) staat, evenals de landelijke doelstelling, op behoud oppervlakte vanwege de reeds gunstige staat van instandhouding op het aspect oppervlakte in dit gebied. Uitbreiding van het areaal is dus niet vereist. Bij slik- en zandplaten (H1140) en schorren en zilte graslanden, *buitendijks* (H1330A) wordt wegens de matig ongunstige staat van instandhouding verbetering van kwaliteit nagestreefd. Het verbeteren van de kwaliteit van slijkgrasvelden (H1320) wordt op dit moment niet als haalbaar gezien. Zie voor de overige motivering paragraaf 5.3 en bijlage B.4 van deze Nota van toelichting.

Een inspreker merkt op dat daar waar sprake is van behoud van oppervlakte (bijvoorbeeld habitattypen H1110, H1140, H1310, H1320 en H1330) er in de toelichting een nadere nuancering ten aanzien van dynamiek gewenst is. Deze nuancering is wel opgenomen bij habitatype H2110.

Een andere inspreker pleit er ook voor om in de aanwijzingsbesluiten een formulering op te nemen waarmee ruimte wordt geboden voor natuurlijke dynamische processen, omdat de Natura 2000-doelen op soortniveau kunnen conflicteren met de nagestreefde natuurlijke ontwikkeling.

De zienswijzen zijn gedeeltelijk overgenomen.

In paragraaf 4.4 van de Nota van toelichting is een tekst opgenomen die nader ingaat op het dynamisch karakter van habitattypen. Zie ook paragraaf 4.1 van deze bijlage C onder 'trends, dynamiek en autonome ontwikkelingen' alsmede de Nota van Antwoord paragraaf 3.14 en 3.19.

Er wordt verzocht aan dit gebied een opgave voor habitatype H1170 (riffen) toe te voegen, gericht op (potentieel) gewenst voorkomen van schelpdierbanken, zandkokerwormbanken en Sabellaria riffen. Hiermee kan het Nederlandse deel van het grensoverschrijdende Natura 2000 - gebied aangesloten worden bij de Duitse classificatie van mosselbanken, oesterbanken en Sabellaria riffen.

De zienswijze is niet overgenomen.

Nederland kiest er voor om riffen (H1170) niet als apart habitatype te beschouwen, maar de harde substraten te rekenen tot habitatype permanent overstroomde zandbanken, *getijdengebied*, H1110A (en slik- en zandplaten, H1140). Hiermee zijn biogene structuren een kenmerk voor structuur en functie van habitatype H1110A (en H1140). Bij de aanmelding van de Waddenzee voor de Habitatrichtlijn was de toenmalige Europese definitie van H1170 niet van toepassing op de situatie in de Nederlandse Waddenzee. Pas in de nieuwe uitwerking door de Europese Commissie (2007) zijn ook de rifvormende structuren op zachte bodems opgenomen. Mosselbanken waren inmiddels op ecologisch inhoudelijke gronden al bij de aanmelding meegenomen als onderdeel van habitatype H1110. Er is voor gekozen deze systematiek niet te wijzigen en mosselbanken in diverse stadia van ontwikkeling op te nemen in de beschrijving van H1110A.

De kenmerken van habitatype H1170 zijn opgenomen in die van habitatype H1110A en H1140. Zie verder het antwoord hieronder bij H1110.

Een inspreker geeft aan dat habitatype H1110 in een zeer ongunstige staat van instandhouding verkeert in plaats van matig ongunstig. Het jaarlijks wegvissen van alle jonge mosselbanken in H1110 leidt tot de onmogelijkheid om tot vorming, en op lange termijn behoud, van de nodige specifieke structuur en functies te komen. Hierdoor is de staat van instandhouding van de voor de habitat typische soorten zeer ongunstig. Het Ministerie betreft niet-wetenschappelijke criteria bij het vaststellen van de omvang en tempo van de verbeteropgave voor habitatype H1110. Volgens de vaste jurisprudentie is dit niet toegestaan. Er wordt verzocht de tekst uit het concept Natura 2000 doelendocument te gebruiken en er wordt een tekstvoorstel gedaan voor het doel en de toelichting.

Ook anderen geven aan uitstel van de verbeteropgave voor habitatype H1110 niet toelaatbaar te vinden. In het kader van de aanwijzing op grond van de Habitatrictlijn dienen de te bereiken doelen geformuleerd te worden, waarna door middel van onderzoek bepaald kan worden hoe deze doelen bereikt kunnen worden met behoud van schelpdiervisserij. Het formuleren van een concrete herstelopgave wordt door een inspreker ook nodig geacht ten behoeve van de topper en eider.

Een andere inspreker is juist van mening dat het habitatype in een gunstige staat van instandhouding verkeert en niet verbeterd hoeft te worden. Er is geen wetenschappelijke onderbouwing die het tegendeel bewijst.

Tenslotte wordt verzocht meer inzicht te verkrijgen in de overwegingen die tot de veranderingen hebben geleid en eventueel een aanpassing van dit habitatype.

De zienswijzen zijn niet overgenomen.

Uit een nadere analyse van de landelijke staat van instandhouding van het habitatype permanent overstroomde zandbanken (H1110) blijkt de beoordeling, op het aspect kwaliteit, als “matig ongunstig” terecht te zijn. Zie hiervoor de nieuwe profielbeschrijving waar de motivering van de staat van instandhouding verder is uitgewerkt, evenals de ecologische vereisten van het habitatype (Natura 2000 profielendocument, 2008). De doelstelling behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit van het habitatype permanent overstroomde zandbanken, *getijdengebied* (H1110A), blijft ongewijzigd, waarbij geen voorbehoud meer is genomen op de verbetering van de kwaliteit (subtype B komt in de Waddenzee niet voor). De toelichting op het doel is gewijzigd, zie hiervoor paragraaf 5.3 van de Nota van toelichting. In bijlage B.4 wordt overigens de bijdrage van de gebieden aan de landelijke opgave uiteengezet.

Een inspreker is van mening dat de doelstellingen H1110 en 1140 te summier geformuleerd zijn, geen afbakening hebben en niet voldoen aan de voorwaarden die gesteld mogen worden aan SMART doelstellingen. Vooral het ontbreken van een zorgvuldig gedefinieerde oppervlaktemaat zorgen voor een doelstelling zonder duidelijke afbakening. Daarnaast is niet inzichtelijk gemaakt hoe het behalen van deze doelstelling zich verhoudt met de getijden stromingen en andere omstandigheden die zorgen voor een dynamisch hydromorfologisch systeem (e.g. Afsluitdijk).

Het doel blijft gehandhaafd (zie ook Nota van Antwoord paragraaf 3.6 en 3.9).

Een gebiedsdoel voor habitatypen of soorten wordt bepaald door de huidige kwaliteit in een gebied en de mogelijkheden tot verbetering [potentie] van dit gebied in relatie tot andere gebieden. Daarbij is uitgegaan van de huidige staat van instandhouding op landelijk niveau en ook het minimale oppervlak dat nodig is om een gunstige staat van instandhouding te realiseren (zie Nota van Antwoord paragraaf 3.18).

De toelichting op het habitatype permanent overstroomde zandbanken (H1110) is gewijzigd. Verdere uitwerking van deze doelstelling vindt plaats in het beheerplan. In de nieuwe profielbeschrijving van dit habitatype is wel verder ingegaan op de voor het type relevante processen en het voorkomen binnen Nederland (Natura 2000 profielendocument, 2008). In B.4 wordt overigens de bijdrage van de gebieden aan de landelijke opgave uiteengezet.

Een inspreker kan de doelstelling van behoud van oppervlakte en verbetering kwaliteit van habitatype slik- en zandplaten (H1140) onderschrijven mits duidelijk aangegeven wordt welke verbeteringen worden beoogd. De inspreker vraagt om duidelijke en afgebakende instandhoudingsdoelstellingen zodat duidelijk is welke natuurlijke kenmerken in een passende beoordeling aan de orde dienen te komen en ook duidelijk is wanneer een doel is bereikt. De huidige ruime omschrijving van de doelstellingen bij slik- en zandplaten (H1140) en permanent overstroomde zandbanken (H1110) is een vruchtbare bodem voor juridische processen omdat dan altijd de rechter moet bepalen wat significant is en niet.

Tevens acht men het meer in overeenstemming met het karakter van de Waddenzee dat als doelstelling wordt geformuleerd dat gestreefd wordt naar een zo natuurlijk mogelijke dynamiek

van het areaal mosselbanken, waarbij in jaren met een groot areaal enige invloed van de mosselzaadvisserij wordt geaccepteerd.

De zienswijze is niet overgenomen.

De realisatie van doelen zijn grotendeels afhankelijk van regionale en zelfs lokale stand van zaken en omstandigheden. Daarom is het op te stellen beheerplan voor de Waddenzee de aangewezen plaats voor het uitwerken van maatregelen en realisatietermijnen (zie ook Nota van Antwoord paragrafen 3.16, 3.6, 3.9 en 4.1).

Een inspreker heeft twijfels bij de opmerking dat de oppervlakte van de platen (H1140) 'nagenoeg natuurlijk' is. Door bijvoorbeeld afsluiting van zeearmen, kustverdedigingswerken, inclusief zandsuppletie is (lokaal) de oppervlakte gewijzigd.

Er zijn inderdaad nog maar zeer weinig natuurlijke slikwadden aanwezig, daarom wordt gesproken van 'nagenoeg natuurlijk'.

Een inspreker geeft aan dat buitendijks op Terschelling enkele atlantische schorren (H1330) voorkomen, te weten Ans, Kaag en Sehael. De inspreker pleit ervoor om bescherming toe te passen waarbij gebruik zou kunnen worden gemaakt van vrijkomende basaltblokken uit de zeevering van de polder, welke binnen afzienbare tijd vervangen dienen te worden door zwaardere basaltblokken.

Het habitatype atlantische schorren, *buitendijks* (H1330A), is zowel in het gebied Waddenzee als Duinen Terschelling opgenomen. In het beheerplan wordt de doelstelling nader in omvang, ruimte en tijd uitgewerkt.

Een inspreker vraagt zich af of de constatering dat H1330 over voldoende oppervlakte aanwezig is nu ook betekent dat er geen binnendijkse gronden meer zullen worden aangekocht en worden omgezet in zilte graslanden.

De staat van instandhouding van het habitatype schorren en zilte graslanden (H1330) is op het aspect oppervlakte beoordeeld als 'gunstig'. De landelijke doelstelling sluit hierop aan, zie verder bijlage B.4 van de Nota van toelichting voor nadere motivering. In gebieden waar de oppervlakte aan kwelders sterk afwijkt van de natuurlijke situatie (subtype H1330 B in Oosterschelde (118), ligt een opgave voor vergroting van de oppervlakte (Bron: Natura 2000-doelendocument 2006). Daarnaast kan het zijn dat er elders areaal verdwijnt zodat ook bij een behoudsdoelstelling het niet valt uit te sluiten dat er gronden worden aangekocht om netto hetzelfde areaal van het habitatype te behouden.

Er wordt gesteld dat gezien de komende extra zeespiegelrijzing de dynamiek in de waddenduinen, waaronder het ontstaan van washovers, verder zal moeten toenemen. De oppervlakte van habitattypen H2110 en H2120 zal derhalve moeten uitbreiden. Het doel is te laag gesteld en het begrip 'verspreiding' roept vragen op. Een andere inspreker verzoekt ook de doelstelling uitbreiding oppervlakte toe te wijzen voor het habitatype H2110. Dit is ten behoeve van ecologische verjonging en vergroting van de veerkracht, ook in verband met klimaatsveranderingen. Een inspreker meent dat de doelstelling en de toelichting op de twee habitattypen, als gevolg van de dynamiek, strijdig zijn met elkaar.

De zienswijzen zijn niet overgenomen.

De landelijke staat van instandhouding van embryonale duinen (H2110) is gunstig en de landelijke doelstelling sluit hierop aan met behoud oppervlakte en kwaliteit. Het habitatype H2110 is weid verspreid in Europa, maar doorgaans over kleine oppervlakten. In het Waddengebied is momenteel genoeg dynamiek zodat het type altijd in voldoende mate en van voldoende kwaliteit aanwezig is.

De landelijke staat van instandhouding van witte duinen (H2120) is matig ongunstig als gevolg van een matige verspreiding. Daarom wordt voor een aanzienlijk deel van deze duingebieden verbetering kwaliteit nagestreefd door het optimaliseren van de verstuuving. In het Waddengebied, waar het type met een groot oppervlakte en met een goede kwaliteit voorkomt, is het zaak de bestaande dynamiek van het kustgebied op (wisselende) locaties te behouden. Zie ook bijlage B.4 van de Nota van toelichting en Nota van Antwoord paragraaf 3.14.

Een inspreker is van mening dat het doel voor habitattype H2130, uitbreiding van oppervlakte en verbetering kwaliteit dient te zijn, gezien de zeer ongunstige staat van instandhouding en het feit dat het in geringe oppervlakte in dit gebied voorkomt. De uitbreiding is conform de landelijke opgave.

De zienswijze is niet overgenomen.

Vanwege de dynamische omstandigheden in de Waddenzee (001) is uitbreiding van de oppervlakte van grijze duinen (H2130) in dit gebied niet mogelijk. Hier wordt dan ook alleen ingezet op verbetering van de kwaliteit (zie bijlage B.4 van de Nota van toelichting). Het doel blijft op behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit. Wel wordt het subtype A, grijze duinen kalkrijk, aan het gebied toegevoegd. Zie bijlage B.1 voor de motivering van wijzigingen in habitattypen en soorten (en B.4 voor nadere toelichting bij de toewijzing van instandhoudingsdoelstellingen).

Een inspreker vraagt aandacht voor de opname/bescherming van uitzonderlijke mossoorten op de stenen dam rond het westelijke havengebied van West Terschelling, het zogenaamde 'hoofd P'.

De genoemde uitzonderlijke mossoorten waar men op doelt zijn geen soorten op grond waarvan Natura 2000-gebieden kunnen worden aangewezen. Bekend is dat voor de bescherming van zeldzame mossen en korstmossen op dijken goede afspraken zijn te maken met de beheerder.

Een inspreker stelt voor om de soorten zeeprík (H1095), rivierprík (H1099) en fint (H1103) niet op te nemen als te beschermen soorten in de Waddenzee. Herstel van deze vissoorten kan uitsluitend bereikt worden door het slechten van barrières voor de paaitrek en verbetering van hun paaiplaatsen. Paaiplaatsen liggen alleen in het zoete water, waardoor onduidelijk is welk doel het opnemen van deze soorten in de instandhoudingsdoelstellingen van de Waddenzee dient. Een andere optie is om evenals bij de fint nu het geval is de volgende passage op te nemen bij de rivierprík en zeeprík: "In dit gebied zijn geen herstelmaatregelen noodzakelijk" waarbij "herstelmaatregelen" vervangen kunnen worden door "maatregelen".

De zienswijze is deels overgenomen.

De soorten blijven gehandhaafd en hebben een behoudsdoelstelling. De zin: 'In dit gebied zijn geen herstelmaatregelen noodzakelijk' is, conform de fint, aan de toelichting van de soorten zeeprík en rivierprík toegevoegd. Herstelmaatregelen moeten dus in andere gebieden plaatsvinden, maar de Waddenzee is wel van belang om op termijn de toegenomen populaties mede een plek te bieden. Zie verder paragraaf 3.3 van de Nota van Antwoord en paragraaf 5.3 Nota van toelichting.

Enkele insprekers missen in het ontwerp-aanwijzingsbesluit de Nauwe korfslak (H1014). De insprekers zijn van mening dat het gebied aangewezen dient te worden als speciale beschermingszone voor deze soort. Uit het verspreidingsonderzoek van Stichting Anemoon dat in 2006 is uitgevoerd, blijkt dat de soort voorkomt op Rottumerplaat en Rottumeroog. Op beide eilanden is een vitale populatie aangetroffen. Bijzonder aan deze populatie is dat het biotoop in belangrijke mate afwijkt van de bekende biotopen in de Hollandse en Zeeuwse duinen.

De zienswijze is overgenomen en de soort is toegevoegd. Zie bijlage B.1 in de Nota van toelichting.

Een inspreker valt het op dat voor de grijze zeehond (H1364) geen aantal wordt genoemd, terwijl voor de gewone zeehond (H1365) wordt gesuggereerd dat dit een streefgetal is. Beiden lijkt men niet de bedoeling. Er zouden criteria genoemd moeten worden voor gezonde populaties zeehonden. Pas dan kan worden gesteld of behoud van het leefgebied voldoende is.

De zienswijze is niet overgenomen.

De landelijke staat van instandhouding is voor de grijze zeehond en de gewone zeehond als respectievelijk matig ongunstig en gunstig beoordeeld. De soorten nemen nog steeds toe binnen hun huidige leefgebied. Voor de gewone zeehond is vooral in de Delta nog enig verder herstel gewenst voor een lokale duurzame populatie.

Nederland heeft bij de uitwerking van de doelen voor een beperkt aantal Habitatrichtlijnsoorten, waaronder de gewone zeehond, aantallen genoemd in de instandhoudingdoelstelling. Dit is alleen gebeurd wanneer voldoende betrouwbare kwantitatieve data van de betreffende soort beschikbaar waren. Voor de grijze zeehond zijn daarom geen aantallen genoemd (zie ook Nota van Antwoord paragraaf 3.9). In het beheerplan Waddenzee worden de instandhoudingdoelstellingen nader in tijd en ruimte uitgewerkt. Naar verwachting zal daarin een streefgetal worden opgenomen voor de grijze zeehond. Daarnaast zal in het beheerplan duidelijk worden welke maatregelen in tijd en ruimte worden genomen om de instandhoudingdoelstellingen te realiseren.

Een inspreker verzoekt de Noordse woelmuis (H1340) alsnog toe te voegen met een instandhoudingsdoelstelling op tenminste het niveau van behoud. De soort heeft hier geen doel gekregen, terwijl het wel met een belangrijke populatie voorkomt in het gebied (de Waddenkust van Texel) en mogelijk op nog meer plaatsen binnen de grens van het Natura 2000 gebied Waddenzee.

De zienswijze is niet overgenomen.

In de Waddenzee komt de soort alleen voor in enkele kweldergebieden van Texel. De soort kan daar slechts overleven op de hogere delen die incidenteel onderlopen. Bij springtij moeten de muizen uitwijken naar aangrenzende hoger gelegen gronden. Dit betekent dat kwelders slechts een beperkte (marginale) betekenis kunnen hebben als leefgebied voor de soort omdat na overstroming altijd weer herkolonisatie moet plaatsvinden.

Een inspreker acht het noemen van aantallen rotganzen (A046) niet zinvol. Bovendien ontstaat bij hogere aantallen het gevaar dat de jacht weer wordt opengesteld, terwijl men van deze soort weet dat deze sterk fluctueert en de jacht een veel grotere impact heeft op de populatie dan alleen het aantal afgeschoten exemplaren. Deze ganzensoort is de enige die nog gebruik maakt van zijn natuurlijke habitat in het Waddengebied: de kwelders. De kwaliteit van het leefgebied moet hier derhalve bewaakt worden.

De zienswijze is niet overgenomen.

Door gebruik te maken van meerjarige gemiddelden wordt de fluctuatie meegenomen. Voor het behoud van een gemiddeld aantal moeten ook de maxima mogelijk zijn, omdat anders de draagkracht en het gemiddelde aantal alsnog achteruit gaat. Draagkracht voor een gemiddeld aantal vogels is niet hetzelfde als draagkracht voor exact dat aantal. Bewaking van de kwaliteit van het leefgebied is inderdaad het doel.

Enkele insprekers zijn van mening dat de grauwe gans niets toevoegt aan de natuur. De aantallen van deze soort zijn volledig uit de hand gelopen, er zijn nu teveel grauwe ganzen die grote schade aanrichten aan de landbouw, schadeclaims nemen ook toe. In het beheerplan dienen maatregelen genomen te worden om dit te reguleren.

De schade die ganzen aanrichten aan de landbouw komt niet specifiek voort uit de aanwijzing van de Natura 2000-gebieden. Voor de vergoeding van schade door ganzen zijn er onder andere mogelijkheden via het Faunafonds. Zie ook Nota van Antwoord Natura 2000, paragraaf 7.1. In de toelichting bij de grauwe gans wordt de volgende zin toegevoegd: 'de doelstelling heeft geen betrekking op de eventuele functie van het gebied als broedgebied voor deze soort'. Hiermee wordt duidelijk gemaakt dat het Natura 2000-instandhoudingsdoel geldt voor functies van het gebied voor niet-broedvogels; veel van de overlast is afkomstig van de groeiende broedvogelpopulaties.

Omdat 5% van de internationale populatie geregeld in het Natura 2000-gebied de Waddenzee verblijft heeft Nederland voor de grauwe gans een internationale verantwoordelijkheid. Dit is onderbouwd in de onderliggende rapportage van SOVON & CBS (2006); "Trends van vogels in het Nederlandse Natura 2000 netwerk".

Een aantal insprekers is van mening dat een herstelopgave voor de kluut gewenst is. De soort verkeert in een matig ongunstige staat van instandhouding en de achteruitgang moet gestopt worden. Uitbreiding van de omvang van het gebied is noodzakelijk.

De zienswijze is ten dele overgenomen.

De matig ongunstige staat van instandhouding op het aspect leefgebied betreft de afname in de Waddenzee (001). Hier is een verbeteropgave voor geformuleerd. Uitbreiding van de omvang van het leefgebied in de Waddenzee wordt niet noodzakelijk geacht voor het herstel van de broedpopulatie.

Enkele insprekers verzoeken om een hersteldoelstelling voor de bontbekplevier (A137) als broedvogel te formuleren. De doelstelling 'behoud' is te mager. Een andere inspreker constateert dat de gezamenlijke gebiedsdoelen onvoldoende zijn voor het realiseren van de landelijke behoudsdoelstelling. Er moeten minimaal 25 extra broedparen verdeeld worden over de Natura 2000-gebieden, waaronder Waddenzee.

De zienswijzen zijn niet overgenomen.

Wel is de landelijke doelstelling nogmaals nader bekeken, deze is geformuleerd als 'uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied voor behoud populatie van ten minste 400 paren'. Dit is een wijziging ten opzichte van het Natura 2000 doelendocument (leefgebied op behoud). Daarnaast is de staat van instandhouding op het aspect populatie aangepast naar 'matig ongunstig'. In de Waddenzee wordt echter geen potentie gezien herstel te verwezenlijken. Herstel moet komen uit de duinen van Terschelling en Texel en er wordt licht herstel in de Delta beoogd.

Voor de grote stern is landelijk een hersteldoel van 25.000 broedparen geformuleerd. Een inspreker merkt op dat er echter slechts voor 13.500 broedparen een doelstelling opgesteld is in de Natura 2000-gebieden. Inspreker wenst het resterende aantal van 11.500 broedparen te verdelen over de gebieden waarvoor de soort is aangewezen, waaronder Waddenzee. Andere insprekers geven aan dat de tekst in de toelichting van de doelstelling voor de grote stern (uitbreiding van de populatie is niet direct vereist) gezien de zeer slechte staat van instandhouding onjuist is.

De zienswijzen zijn deels overgenomen.

Het landelijk doelniveau is nu vastgesteld op 20.000 broedparen. Een hoger doelniveau wordt niet realistisch geacht gelet op het verminderd aanbod aan natuurlijke broedplaatsen (uitvoering Deltawerken, verdwijning De Beer) en de verslechtering van het voedselaanbod. Dit heeft als consequentie dat de beoordeling van de staat van instandhouding voor wat betreft het aspect populatie wordt gewijzigd in "matig ongunstig"⁴⁸. Alleen in de Waddenzee wordt een

⁴⁸ In geval van een niet-afnemende populatietrend is "matig ongunstig" van toepassing indien de actuele populatie minder dan 25% afwijkt van de referentie (cq. doelniveau)

(beperkte) herstelopgave haalbaar geacht. In vergelijking tot het ontwerpbesluit is het gebiedsdoel voor de Waddenzee verhoogd van 9500 naar 14.000 gelet op de recente populatieontwikkeling (in 2006 bijna 14.000 broedparen in Waddengebied, incl. Duinen Texel). Zie voor een nadere motivering bijlage B.4 van deze Nota van toelichting.

Een inspreker is van mening dat het landelijke doel voor de visdief te laag is gesteld en dient te worden verhoogd tot 25.000 broedparen. Het resterende aantal dient aan de doelen voor relevante Natura 2000-gebieden te worden toegevoegd, waaronder Waddenzee.

Andere insprekers geven aan dat de tekst in de toelichting van de doelstelling voor de visdief (uitbreiding van de populatie is niet direct vereist) gezien de zeer slechte staat van instandhouding onjuist is.

De doelstelling blijft gehandhaafd.

Het gemiddeld aantal broedparen is geschat op 5.300 voor 99-03, echter de vogel vertoont hier een langzame neerwaartse trend sinds halverwege de jaren '90. Het behoud van het gemiddeld aantal broedparen is reeds een opgave.

De toelichting op het doel van de visdief is aangepast. Zie hiervoor paragraaf 5.5 van deze Nota van toelichting.

Een inspreker verzoekt een minimum aantal kolonies dwergsternen per gebied op te nemen aangezien broedgelegenheid voor de dwergstern een belangrijke beperkende factor is. Verder is het noodzakelijk dat in totaal 275 broedparen aan de bestaande gebiedsdoelen worden toegevoegd om het landelijke hersteldoel te halen. Voor de Waddenzee is mogelijkheid tot een extra toewijzing.

Andere insprekers geven aan dat de tekst in de toelichting van de doelstelling voor de dwergstern (uitbreiding van de populatie is niet direct vereist) gezien de zeer slechte staat van instandhouding onjuist is.

De zienswijze is deels overgenomen. Er is voor gekozen om het aantal broedparen te hanteren, en niet het aantal kolonies.

De doelstelling is aangepast in uitbreiding en/of verbetering van het leefgebied voor een populatie van ten minste 200 paren, het gebied heeft hier voldoende potentie voor. Zie paragraaf 5.5 en bijlage B.4 van deze Nota van toelichting voor een nadere motivering.

Een inspreker verzoekt het landelijke doel in het definitieve aanwijzingsbesluit voor de eidereend als broedvogel te verhogen van 8000 naar 9000 paar, conform het gemiddelde over 1999-2003. Het totaal van de doelen in het Waddengebied komt op 7510 broedparen uit; inspreker verzoekt de opgave voor de overige 1500 broedparen toe te delen aan de Natura 2000-gebieden in het Waddengebied die mede voor de soort zijn aangewezen. Met name het gebied Waddenzee lijkt een substantieel hoger aantal broedparen te kunnen herbergen.

De zienswijze is deels overgenomen.

De ondergrens is aangehouden omdat de minimum- en maximumschatting (8000 en 10.000) onzekerheid aangeven met betrekking tot de omvang van de broedpopulatie. Deze is in het veld niet makkelijk vast te stellen door het verborgen broedgedrag van de vrouwelijke eiders.

Door de middenwaarde van beide cijfers (9.000) aan te houden zou mogelijkwijs een onrealistisch hoog doel worden neergelegd indien deze groter dan de werkelijke broedpopulatie. Er is daarom gekozen voor de veilige ondergrens, waarbij wordt aangetekend dat het behoudsdoel erop gericht is de huidige omvang van de populatie te handhaven.

Het landelijke doel voor het leefgebied is wel aangepast in verbetering kwaliteit. De reden voor de zeer ongunstige staat van instandhouding is de recente slechte voortplanting. Dit hangt samen met de afname van voedselaanbod en de daaraan verbonden sterfte in met name de Waddenzee. De verbetering van de kwaliteit leefgebied valt samen met verbeteropgaven voor de habitattypen permanent overstroomde zandbanken, *getijdengebied* (H1110A) en slik- en

zandplaten, *getijdengebied* (H1140A) in het Waddengebied. Zie verder bijlage B.4 van de Nota van toelichting.

Een inspreker vindt dat voor de eider als niet-broedvogel een hersteldoel van 115.000 tot 140.000 vogels geformuleerd moet worden. Andere insprekers steunen de streefwaarden van 90.000-115.000, maar vinden dat daarvoor, in lijn met eerdere concepten, ook een uitbreiding van de omvang van het gebied noodzakelijk is.

De zienswijzen zijn niet overgenomen.

Het behouddoel van 90.000 tot 115.000 eiders blijft gehandhaafd. Het gemiddelde aantal uit alle beschikbare jaren vóór 1999 bedraagt ca. 110.000 vogels. De hier genoemde range ligt daar geheel boven en lijkt dus als doel niet haalbaar (d.w.z. op grond van vijfjarige gemiddelden, want de waarde van 2003 lag wel in deze range).

Een inspreker stelt voor om de verbeteropgave van de eider als niet-broedvogel met betrekking tot kwaliteit leefgebied te veranderen in een behoudsdoelstelling. Inspreker is van mening dat een herstelopgave voor de kwaliteit van het leefgebied impliciet leidt tot een spanningsveld met de mosselzadvisserij en kweek. De staat van instandhouding van de eider in Nederland kan als gunstig worden beschouwd en de, onjuiste, motivatie voor een zeer ongunstige staat van instandhouding komt volgens inspreker voort uit een daling van de wintertellingen. Het noemen van een aantal vogels van 90.000 tot 115.000 is ongewenst, de aantallen van deze soort kunnen in Nederlandse kustwateren sterk variëren door natuurlijke omstandigheden en migratie. De oorzaken voor schommelingen in de West-Europese populatie hangen ook af van het broedsucces en de jacht in meer noordelijke gebieden. Er dient voorkomen te worden dat een daling, ergens anders ontstaan, leidt tot maatregelen m.b.t. de visserij in Nederland.

De zienswijze is niet overgenomen.

De verbeteropgave wat betreft kwaliteit blijft gehandhaafd. De aantallen van de eider vertonen een negatieve tendens. Het gestelde doel van 90.000-115.000 voor de Nederlandse Waddenzee is niet onhaalbaar zo blijkt uit het aantal van 122.500 vogels dat in januari 2004 werd geteld. De fluctuaties in de aantallen in Nederland vallen erg mee als in aanmerking wordt genomen dat alleen januaritellingen zijn gebruikt voor de trendberekening. Mogelijk is de gevraagde verbetering van kwaliteit al bewerkstelligd door de reeds genomen maatregelen. Andere landen hebben ook een opgave en zullen dus wellicht hun jachtdruk moeten aanpassen om hun doelen te halen.

Een inspreker geeft aan dat de eider in de jaren zeventig bijna weg was, hij staat niet vermeld in het boek van Thijsse; nu zijn er weer grotere aantallen vogels en is de soort van nationale en internationale betekenis. De inspreker vraagt zich af of er, nu de kokkelvisserij weg is, niet voldoende voedsel is voor de eiders. Tevens vraagt de inspreker zich af of, naast Nederland, het buitenland niet ook iets moet doen voor de eider.

Nationale en internationale betekenis wordt vermeld als het aantal vogels dat in het gebied is geteld, een zeker percentage van de (inter)nationale populatie overschrijdt. Voor het bepalen van het belang van Nederland voor een soort in het Europese verspreidingsgebied is de situatie uit de tijd van Thijsse weinig relevant, wel dat Nederland op dit moment verantwoordelijk is voor de bescherming van 10-15% van de internationale populatie. Het buitenland, waar dus 85% van de eiders vertoeft en eveneens afname plaatsvindt, heeft ook een opgave, niet alleen Nederland.

Met betrekking tot de wulp en de zilverplevier adviseert een inspreker om de huidige aantallen als streefwaarden te hanteren.

Deze zienswijze ondersteunt de nu gebruikte doelstelling met bijbehorende aantallen, deze blijven ongewijzigd.

Een inspreker vindt het onvoldoende om alleen te streven naar handhaving van het habitat van de goudplevier in de Waddenzee, waar gesteld wordt dat de zeer ongunstige staat van instandhouding is veroorzaakt door een verslechtering van binnenlandse habitats. Er moeten ook doelstellingen voor niet Natura 2000-gebieden geformuleerd worden.

De zienswijze is niet overgenomen, het is niet mogelijk om doelstellingen buiten Natura 2000-gebieden vast te stellen.

Een inspreker constateert dat voor de topper de ambities in de huidige ontwerp-aanwijzingsbesluiten verlaagd zijn ten opzichte van eerdere concepten. Inspreker wil meer inzicht in de overwegingen en eventueel aanpassingen.

Het seizoensgemiddelde voor de topper in de Waddenzee in de periode 99/00-03/04 is gewijzigd van 6.800 in 3.100, zoals in de doelstelling in het ontwerpbesluit reeds was opgenomen. Er is een herstelopgave voor de topper in de Waddenzee. Zie verder paragraaf 5.5 en bijlage B.4 van deze Nota van toelichting.

Een aantal insprekers vindt de doelstelling van het aantal toppereenden te laag en is van mening dat er een verbeteropgave geformuleerd dient te worden. Volgens een van de insprekers blijkt dit uit het RIKZ rapport 'Midwintertelling van Zee-eenden in de Waddenzee en de Nederlandse kustwateren' en het SOVON rapport 'Watervogels in Nederland', editie 2003/2004 en editie 2004/2005. Weer een andere inspreker pleit voor een verbeteropgave zolang de aanwijzing van het Lauwersmeer nog geen feit is.

De zienswijzen zijn niet overgenomen.

Wat betreft het aantal toppers: insprekers geven seizoensmaxima voor vergelijking met het aantal genoemd in het ontwerp-aanwijzingsbesluit, dat een seizoensgemiddelde betreft. Bovendien zijn bij de topper in het SOVON & CBS (2006) rapport 'Trends van Vogels in Nederlandse Natura 2000 netwerk' fouten in de getallen weggewerkt. Dit heeft geresulteerd in een erratum bij het rapport. Als gevolg hiervan is het aantal bij de landelijke doelstelling veranderd in het gemiddelde voor de laatste vijf jaar: 19.200. Het landelijke doel wordt dan: "Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 19.200 vogels (seizoensgemiddelde)". Het seizoensgemiddelde voor de Waddenzee in de periode 99/00-03/04 is gewijzigd van 6.800 in 3.100, zoals in de doelstelling in het ontwerpbesluit reeds was opgenomen.

Uitbreiding van de omvang van het leefgebied is hier niet mogelijk omdat dit reeds in de Waddenzee z'n maximale opvang heeft, we kunnen de waddenzee niet vergroten. Verder zijn de doelstellingen in de gebieden gericht op de mogelijke bijdragen van de gebieden. Dat een ander gebied, bijvoorbeeld Lauwersmeer, nog niet is gepubliceerd heeft hierop geen invloed.

Een aantal insprekers vindt de doelstelling van het aantal kanoeten te laag en is van mening dat deze (sterk) verhoogd moet worden en dat er een verbeteropgave geformuleerd dient te worden. In de jaren 1989-2000 verbleven er ongeveer 60.000 kanoeten in de Waddenzee. Een van de insprekers vindt dat de landelijke herstelopgave voor kanoet nadrukkelijker tot uiting moet komen in de gebiedsdoelen voor het Waddengebied.

De zienswijzen zijn niet overgenomen.

Het seizoensgemiddelde bedroeg inderdaad ca. 60.000 over 1988-2000, maar was daarvoor aanzienlijk lager (ca. 40.000). De afname van rond 2001 heeft niet geleid tot lagere waarden dan in de periode van voor 1988. De trendontwikkeling is daardoor over de lange termijn neutraal en over kortere termijn onzeker. Daarom komt de herstelopgave niet tot uiting in hogere aantallen. Behoud van de huidige populatie vergt echter wel inspanningen, vandaar de

verbeteropgave voor kwaliteit leefgebied. In de Waddenzee komt het landelijke uitbreidingsdoel tot uitdrukking in deze verbeteropgave voor kwaliteit leefgebied.

Een andere inspreker stelt daarentegen voor om de verbeteropgave met betrekking tot kwaliteit leefgebied voor de kanoet te veranderen in een behoudsdoelstelling en om geen aantallen te noemen. De staat van instandhouding van de kanoet is volgens inspreker gunstig. Ook wordt verzocht de verwijzing naar de mogelijk oorzaak van de afname van het aantal kanoetstrandlopers uit de toelichting te schrappen omdat de argumenten gebaseerd zijn op hypothesen.

De zienswijze is niet overgenomen.

Aantallen zijn bedoeld als indicatie van de gevraagde draagkracht, en zijn geen doel op zich. De populatieontwikkeling wordt gekenmerkt door afname na een periode van hoge aantallen (1988-2000), die echter niet leidt tot aantallen die lager zijn dan die van voor die periode. Daarom is gekozen voor behoud van omvang van het leefgebied. Dat neemt niet weg dat de kwaliteit van het leefgebied is beïnvloed door menselijke activiteiten, waardoor de populatieomvang in de toekomst verder kan afnemen. Daarom wordt verbetering van kwaliteit van het leefgebied noodzakelijk geacht. Het rapport Evaluatie Schelpdiervisserijbeleid 1999-2003 (EVA-II) heeft aangegeven dat herstel van schelpdiereters mogelijk is. In dit geval gaat het om verbeteringen ten behoeve van behoud van de populatie.

Een aantal insprekers vindt de doelstelling van het aantal scholeksters te laag en is van mening dat deze (sterk) verhoogd moet worden en dat er een verbeteropgave geformuleerd dient te worden. Een inspreker pleit voor het opnemen van een doel van 250.000 scholeksters, zoals die rond 1990 in de Waddenzee verbleven.

De zienswijzen zijn niet overgenomen.

Het doel van 140.000-160.000 betreft seizoensgemiddelden. De gevraagde 250.000 van rond 1990 betreft het seizoensmaximum. Het gemiddelde is slechts één keer hoger geweest dan 200.000 (1988). Het huidige doel komt overeen met herstel tot de situatie vóór de plotselinge en structurele afname in 1996. In het Natura 2000-gebied de Waddenzee is de herstelopgave in overeenstemming gebracht met de uitkomsten van de EVA-II studie (Evaluatie Schelpdiervisserijbeleid 1999-2003).

Een andere inspreker stelt voor om verbeteropgave wat betreft kwaliteit leefgebied van de scholekster te wijzigen in een behoudsopgave en om geen aantallen te noemen. De landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding kan de inspreker niet ondersteunen. Een verbeteropgave is ongewenst omdat dit leidt tot onduidelijkheid en een voedingsbodem vormt voor juridische procedures tegen bestaande visserijactiviteiten.

De zienswijze is niet overgenomen.

De genoemde aantallen dienen om de omvang van de gevraagde draagkracht aan te geven en zijn geen doel op zich. Uit populatiedynamische gegevens blijkt, via afname van aantallen en onvoldoende broedsucces, dat de populatie onder druk staat; hieruit volgt de verplichting tot inspanning voor herstel. Na de afname van 1996 zijn de aantallen stabiel op een seizoensgemiddelde van ca. 125.000. De geringe toename met 15.000 tot de ondergrens van de aangegeven range (140.000) is vanuit de EVA-II studie (Evaluatie Schelpdiervisserijbeleid 1999-2003) aangegeven als realistisch.

Een inspreker geeft aan dat ten aanzien van de doelstelling gericht op uitbreiding van de omvang en/of verbetering leefkwaliteit van de strandplevier als broedvogel, de Texelse Waddenzone onvoldoende potentie heeft om aan deze doelstelling bij te dragen. Volgens een andere inspreker blijkt uit de analyses van het 'Beschermingsplan Duin en Kustvogels' dat voor

duurzame instandhouding een landelijke broedpopulatie van 500 broedparen nodig is, in tegenstelling tot het nu geformuleerde hersteldoel van 400 broedparen.

De zienswijzen zijn niet overgenomen.

Het aantal broedparen van de strandplevier (broedvogel) in de Waddenzee wordt verhoogd van 15 naar 50 broedparen. De verhoging heeft o.a. betrekking op de aantallen die ten onrechte aan Duinen en Lage Land Texel en Vlieland waren toegekend, maar binnen de grenzen van de Waddenzee broeden. Het landelijke doel blijft gehandhaafd, een aantal van 400 betekent omkering van een negatieve trend en een toename met 143%. Zie verder de toelichting opgenomen in bijlage B.4 van deze Nota van toelichting.

Een inspreker stelt voor om de passage 'met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 4200 vogels (seizoensgemiddelde)' uit het doel van de aalscholver te schrappen.

De zienswijze is niet overgenomen.

In de Waddenzee is de aalscholver niet aangewezen als broedvogel maar als niet-broedvogel. De aalscholver is met de genoemde aantallen in de Waddenzee aanwezig. Zie ook Nota van Antwoord paragraaf 3.9.

Een inspreker geeft aan dat in het gebied Waddenzee een behoudsopgave is geformuleerd voor 340 broedparen lepelaars. Dit zou echter 430 broedparen moeten zijn, uitgaande van het gemiddelde in 1999-2003 (SOVON Trendrapport).

De zienswijze is overgenomen, zie bijlage B.4 van deze Nota van toelichting.

Een inspreker is van mening dat verhogen van de herstelopgaven voor de velduil in de Natura 2000-gebieden op de Waddeneilanden noodzakelijk is. In het Waddengebied komt 92% van de Nederlandse populatie voor. Wanneer de gebiedsdoelen van de zes gebieden bij elkaar worden opgeteld wordt de bijdrage van de Waddeneilanden aan het landelijke hersteldoel niet gehaald.

De zienswijze is niet overgenomen.

Vanwege de aard van het leefgebied bevindt ca. 90% van de broedpopulatie zich in Natura 2000-gebieden. Dit heeft te maken met verdwijning van geschikte locaties in het binnenland. Op dit moment wordt enkel in het Waddengebied een herstelopgave haalbaar geacht, herstel naar situatie van twintig jaar geleden wordt niet realistisch geacht. Het landelijk doelniveau is verlaagd naar 60 broedparen. De gebiedsdoelstellingen in het Waddengebied zijn niet aangepast. Zie ook bijlage B.4 van deze Nota van toelichting.

Een inspreker is van mening dat de landelijke behouddoelstelling voor de grote zaagbek onvoldoende bescherming aan de soort biedt en dat daarvoor een hersteldoel geformuleerd dient te worden.

De zienswijze is niet overgenomen.

Er is geen landelijke herstelopgave geformuleerd vanwege de slechte stuurbaarheid van vermoedelijke oorzaken (waaronder klimaatontwikkelingen en slechte spieringstand in het IJsselmeer) en enige compensatie door toename in de randmeren (Natura 2000 doelendocument, 2006). Overigens is in de Waddenzee geen sprake geweest van afname.

Een inspreker verzoekt Noord-Holland toe te voegen aan de toelichting van de kleine zwaan, daar waar de Friese en Groningse kust genoemd worden als slaappleats. Circa 10% van de wereldpopulatie kleine zwanen slaapt op het Ballastzand of op het westelijk deel van de Waddenzee. Ze foerageren in het Wieringermeer of op Texel.

De zienswijze is overgenomen. Zie hiervoor de toelichting op het doel in paragraaf 5.6 in deze Nota van toelichting. Er is vanuit gegaan dat de inspreker Balgzand bedoeld en niet Ballastzand.

5. REACTIES OVER DE RECHTSGEVOLGEN

5.1 ALGEMEEN

Er wordt gewezen op het feit dat de gevolgen van het huidig gevoerde natuurbeleid een onevenredige belasting vormen voor de gebruikers van het gebied. Men stelt dat het onmogelijk is om op basis van de stukken te bepalen wat de gevolgen van de aanwijzing zijn voor de individuele bedrijfsvoering. De scheiding in tijd tussen het aanwijzingsbesluit en het beheerplan wordt daarvoor verantwoordelijk gehouden. Er wordt verder over de instandhoudingsdoelstellingen opgemerkt dat ze de status zouden moeten krijgen van een inspanningsverplichting en niet van een resultaatsverplichting. Daarnaast worden er veel opmerkingen gemaakt en vragen gesteld over de diverse facetten van bestaand gebruik zoals beroepsvisserij, sportvisserij, kleinschalig historisch medegebruik en diverse vormen van recreatie (o.a. Ronde van Texel, kitesurfen), de activiteiten van hulpverleningsorganisaties, de gedane toezeggingen in het kader van nieuwe natuur en de Ecologische Hoofdstructuur, de externe werking, de relatie met ammoniak (zoals kritische depositiewaarden), de relatie met het kustbeheer (afspraken in het POK), de relatie met het bestemmingsplan, de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) en andere ruimtelijke plannen, het instellen van een bufferzone en de gestelde nationale doelen. Een inspreker wenst dat in het aanwijzingsbesluit op de bijzondere situatie van de landsgrens bij het Eems-Dollard estuarium wordt gewezen en verzoekt om de grens van het Verdragsgebied op de kaart weer te geven. Enkele insprekers benadrukken het belang van rust en het afsluiten van delen van gebieden. Er wordt gevraagd om de gebieden die eerder op grond van artikel 17 van de oude Natuurbeschermingswet gesloten waren, te herbevestigen op grond van artikel 20 van de nieuwe Natuurbeschermingswet 1998. Daarnaast wordt signaleerd dat er geen door alle partijen gedragen afspraken zijn met betrekking tot het verstoren van dieren door waterrecreanten.

Enkele insprekers wijzen er op dat 1 oktober 2005 (de inwerkingtreding van de Natuurbeschermingswet 1998) niet als peildatum voor bestaand gebruik kan dienstdoen.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Peildatum bestaand gebruik

Zoals in paragraaf 4.2.4 van de Nota van Antwoord reeds uiteen wordt gezet, worden er door het gebruiken van een peildatum geen activiteiten gelegaliseerd. Dat een bepaalde activiteit om wat voor reden dan ook kan worden aangemerkt als bestaand gebruik, wil nog niet zeggen dat deze daarmee is toegestaan. In het traject van het beheerplan worden de effecten van bestaand gebruik beoordeeld en wordt bekeken of negatieve effecten te reguleren zijn door een eventuele aanpassing van het bestaand gebruik. Als blijkt dat de activiteit schadelijk is voor de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen en dat deze niet in het beheerplan kan worden gereguleerd, is er alsnog een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 nodig. Op 14 mei 2007 is aan de Tweede Kamer een wetsvoorstel aangeboden tot wijziging van de Natuurbeschermingswet 1998 en tot regulering van bestaand gebruik. Hierin zal worden vastgelegd op welke wijze de peildatum voor bestaand gebruik kan worden vastgesteld. Hoewel in het advies van de Raad van State hierop kritiek werd geleverd, is de regering van mening dat met deze uitleg van bestaand gebruik een volledige omzetting van artikel 6, tweede lid, van de Habitatrictlijn gegarandeerd blijft. Dat betekent dat iedere handeling die voor 1 oktober 2005 werd verricht, en die daarna niet of niet in betekenende mate is gewijzigd, tot het vaststellen van het beheerplan als bestaand gebruik geldt en tot dat moment in principe niet aan een vergunning is gebonden.

Herijking instandhoudingsdoelstellingen

De lidstaten van de Europese Unie hebben de afspraak gemaakt om alle maatregelen te nemen die nodig zijn om een gunstige staat van instandhouding van de aangewezen soorten en habitattypen te realiseren. Pas wanneer daadwerkelijk is gebleken dat de doelen om wat voor reden dan ook niet haalbaar zijn, bestaat er – zoals onder andere in paragraaf 1.4.1 van de Nota van Antwoord staat vermeld – een aantal momenten waarop de doelen bijgesteld kunnen worden. De drie momenten waarop de instandhoudingsdoelstellingen kunnen worden herijkt en zonodig kunnen worden bijgesteld zijn (zie ook Nota van Antwoord, paragraaf 3.4):

- bij aanwijzing van gebieden in een volgende tranche;
- bij het opstellen van het beheerplan;
- bij de geplande evaluatie in 2015.

Externe werking

Het is moeilijk aan te geven wat de precieze omvang van de externe werking van een bepaalde activiteit is. In paragraaf 4.3 van de Nota van Antwoord staat dat dit afhangt van de aard van de activiteit zelf, de intensiteit ervan en de gevoeligheid van de aanwezige habitattypen en soorten. Het valt op voorhand dus niet te zeggen of er beïnvloeding plaatsvindt. Dat betekent dat wanneer niet uitgesloten kan worden dat een Natura 2000-gebied door een bepaalde activiteit wordt beïnvloed, er bekeken moet worden of er op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 een vergunningplicht voor een bepaalde activiteit aan de orde is. Het is dus evenmin aan te geven waar de externe werking van een bepaalde activiteit eindigt. In het beheerplan zal er over het algemeen duidelijkheid gegeven worden voor welke activiteiten er een vergunningplicht aan de orde kan zijn. De afstand tussen de locatie van de activiteit en de te beschermen natuurwaarden is daarbij niet altijd doorslaggevend; het gaat er om of een bepaalde activiteit al dan niet de natuurlijke kenmerken van een Natura 2000-gebied kan aantasten.

Rond de Natura 2000-gebieden wordt, volgens sommige sprekers, een beschermingszone ingesteld van 3.000 meter. Dat is echter niet het geval. In het kader van de Interimwet ammoniak en veehouderij werd in verband met de ammoniakdepositie een zone van 3.000 meter gehanteerd. Binnen die zone was de beïnvloeding door een veehouderijbedrijf van verzuringsgevoelig gebied nog meetbaar. Tot deze grens kon een vergunningplicht voor deze verzuringsgevoelige gebieden aan de orde zijn. Deze grens is inmiddels vervallen. Natura 2000 is gericht op de bescherming van de in het gebied voorkomende habitattypen en soorten. Een exacte grens waar de externe werking ophoudt, is in algemene zin niet aan te geven. Dit wordt van geval tot geval beoordeeld. Bepalend is dus niet de afstand, maar of er sprake is van significante gevolgen voor het betreffende gebied.

Beschermde natuurmonumenten

In de paragrafen 3.15, 4.6.4 en 4.6.9 van de Nota van Antwoord staat dat een belangrijk deel van de aan te wijzen Natura 2000-gebieden, zoals dit gebied, reeds onder de oude Natuurbeschermingswet als beschermd of als staatsnatuurmonument was aangewezen. Op grond van artikel 15a van de Natuurbeschermingswet 1998 vervalt een besluit tot aanwijzing van een beschermd natuurmonument zodra het gebied is aangewezen als Natura 2000-gebied en voor zover het beschermd natuurmonument binnen dat Natura 2000-gebied ligt. Dat betekent dat wanneer een deel van het beschermd natuurmonument buiten het Natura 2000-gebied ligt, de oude aanwijzing als natuurmonument voor dat gebiedsdeel van kracht blijft. Voor Vogelrichtlijngebieden was dit reeds aan de orde.

De instandhoudingsdoelstelling heeft, voor het deel van het Natura 2000-gebied waarop de aanwijzing als beschermd natuurmonument betrekking had, vanaf dat moment mede betrekking op de doelstellingen ten aanzien van het behoud, herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis. Bepalingen uit de aanwijzingen tot beschermd natuurmonument over natuurschoon, rust, stilte en over de natuurwetenschappelijke betekenis van het beschermd natuurmonument blijven gewoon van kracht en zullen mede de inhoud van het beheerplan gaan bepalen. Op dit onderdeel brengt Natura 2000 geen verandering in de bestaande situatie.

Bestaand gebruik en vergunningplicht

In paragrafen 4.1 en 4.2 van de Nota van Antwoord wordt uitvoerig ingegaan op bestaand gebruik en hoe daarmee wordt omgegaan. Op grond van de huidige wet geldt alleen een vergunningplicht voor activiteiten die in en om Natura 2000-gebieden de beschermde natuur kunnen verstoren. Het gaat dus niet om een vergunning voor alle activiteiten, maar alleen voor mogelijk schadelijke activiteiten. Deze vergunning wordt gebaseerd op een toetsing voordat een bedrijf zich vestigt of voordat een activiteit wordt uitgeoefend of wanneer sprake is van een uitbreiding daarvan. Dat betekent dat bestaand gebruik alleen aan een vergunningplicht onderhevig is, als daardoor de natuurwaarde van een Natura 2000-gebied kan verslechteren. In het licht van het voorgaande is op 14 mei 2007 aan de Tweede Kamer een wetsvoorstel tot wijziging van de Natuurbeschermingswet 1998 aangeboden. De Tweede Kamer heeft eind juni 2008 ingestemd met het wetsvoorstel. Het wetsvoorstel ligt thans voor behandeling bij de Eerste Kamer. Wanneer de wetwijziging van kracht wordt, is er geen vergunning meer nodig voor bestaand gebruik tot het moment dat het beheerplan is vastgesteld. Op deze versoepeling is een uitzondering gemaakt voor bestaand gebruik dat schadelijk effect heeft op het Natura 2000-gebied.

Gevolgen voor bestaand gebruik

Daarnaast staat in paragraaf 4.1.1 van de Nota van Antwoord hoe er na de aanwijzing van een Natura 2000-gebied omgegaan zal worden met bestaand gebruik.

Het aanwijzen van een Natura 2000-gebied leidt niet automatisch tot een verbod op het verrichten van bepaalde handelingen zoals het plukken van salicornia (zeekraal) of andere vormen van kleinschalig historisch medegebruik, havenactiviteiten, toegang tot gebieden voor wandelen, varen, windsurfen en kitesurfen. Dat geldt ook voor het uitvoeren van een wettelijke taak door een hulpverleningsorganisatie. In het aanwijzingsbesluit zelf zal daarom niet worden aangegeven of en onder welke voorwaarden een activiteit kan worden toegestaan. In een besluit staat alleen voor welke waarde het gebied wordt aangewezen. Wanneer deze activiteiten een negatieve invloed op het Natura 2000-gebied kunnen hebben, zijn deze activiteiten in principe vergunningplichtig, tenzij de activiteiten in een beheerplan worden gereguleerd. Voor meerdere sectoren, zoals recreatie en landbouw, zal een leidraad worden opgesteld voor de gebiedsspecifieke toetsing bij het opstellen van beheerplannen.

Mocht blijken dat een bepaalde activiteit in het geheel geen invloed heeft op de natuurwaarden van een bepaald Natura 2000-gebied, in het licht van de instandhoudingsdoelstellingen, dan bestaat er op basis van de Natuurbeschermingswet 1998 geen beletsel om deze activiteit uit te oefenen (zie ook paragraaf 4.6.2 van de Nota van Antwoord).

Mocht die negatieve invloed er wel zijn dan moet een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 worden aangevraagd. Dat geldt ook voor inrichtingen die niet vergunningplichtig zijn volgens het Besluit landbouw milieubeheer (2006) uit de Wet milieubeheer.

Doorwerking aanwijzing in andere plannen

De verplichting om Natura 2000-gebieden aan te wijzen volgt direct uit de Habitatrichtlijn en uit de Vogelrichtlijn. Mede op basis van Europeesrechtelijke uitspraken kan er bij de selectie en bij de begrenzing van Natura 2000-gebieden uitsluitend van ecologische criteria worden uitgegaan. Dat betekent in de praktijk dat de grenzen van deze gebieden worden bepaald door het gebruik dat de betreffende planten- en diersoorten van het gebied maken. In kwaliteit achteruitgegangene en gedegenerende terreindelen kunnen deel uitmaken van Natura 2000-gebieden als herstel van die terreinen haalbaar is en als ze nodig zijn voor de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen. Daardoor zal de begrenzing van zo'n gebied niet in alle gevallen overeenkomen met de bestemming die in een vastgesteld bestemmingsplan aan het gebied is toegekend. In het uiterste geval zou dat kunnen betekenen dat een bepaalde bestemming die in een bestemmingsplan aan zo'n gebied rechtsgeldig is toegekend, toch niet gerealiseerd kan worden, omdat daarvoor geen vergunning op basis van de Natuurbeschermingswet 1998 kan worden verleend. In paragrafen 4.2 en 6.1 van de Nota van Antwoord wordt hierop verder ingegaan. Ook voor reconstructieplannen en

waterbeheerplannen (GGOR) geldt een gelijksoortige situatie. Het kan zijn dat dit soort plannen nog onvoldoende concreet zijn om ze op de gevolgen voor Natura 2000-gebieden te toetsen, maar op een gegeven moment zullen al deze plannen, al dan niet bij hun nadere uitwerking, bij het opstellen van beheerplannen afgestemd worden (paragraaf 6.3.2. Nota van Antwoord).

Rol Algemene Plaatselijke Verordening (APV)

Op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 is het beheerplan bedoeld om de kaders te stellen voor het gebruik van een gebied. Natuur is er bij gebaat als de gezamenlijke overheden zorgdragen voor een gecoördineerde doorwerking van hetgeen in het beheerplan wordt vastgelegd. Een APV (maar ook een bestemmingsplan) waarin die doorwerking geregeld wordt, kan dan ook gezien worden als een welkome aanvulling op het beheerplan.

Veiligheid waterkering en kustbeheer in relatie tot Natura 2000

In paragraaf 6.3.3. van de Nota van Antwoord staat dat de veiligheid van de gebieden een dwingende reden van groot openbaar belang is. Veiligheid is daarmee één van de benoemde redenen in de Habitatrictlijn die, bij afwezigheid van alternatieven, ingrepen in het Natura 2000-gebied rechtvaardigen.

Projecten, plannen en afspraken die verband houden met het kustbeheer komen aan de orde bij de Natura 2000-beheerplannen (paragraaf 1.1.8. van de Nota van Antwoord).

Grensoverschrijdende gebieden

In het Eems-Dollard estuarium ligt de staatsgrens tussen Nederland en Duitsland niet vast. Een deel van het gebied is daardoor zowel Nederlands, als Duits grondgebied. Deze bijzondere situatie maakt dat de Natura 2000-toepassing in dit gebied in nauwe samenwerking tussen de bevoegde Nederlandse en Duitse overheden moet plaatsvinden. Vanwege een juridische procedure in Duitsland, is het gezamenlijk werken aan de aanwijzing van het Eems-Dollard estuarium als Habitatrictlijngebied stil komen te liggen. Om die reden kan een definitieve aanwijzing als Habitatrictlijngebied van het estuarium van de Eems-Dollard nu niet worden doorgevoerd. De oostzijde van het Eems-Dollard estuarium ligt nu voor wat betreft de Habitatrictlijn op de grens van het grensgebied tussen Nederland en de Bondsrepubliek Duitsland zoals omschreven in artikel 1 van de Aanvullende overeenkomst van 1962 bij het Eems-Dollard-verdrag (Trb. 1962, 54). In bijlage A.2 bij het besluit is een kaart opgenomen met de grens van het verdragsgebied.

Van het estuarium zijn in mei 2003 al wel de Dollard en de droogvallende platen bij de Europese Commissie aangemeld; het open water van de Eems is in 2007 aangemeld. Het estuarium zal in een later stadium in overleg met Duitsland alsnog als Habitatrictlijngebied worden aangewezen en dan deel gaan uitmaken van het Natura 2000-gebied Waddenzee.

Rust en beperking toegankelijkheid Waddengebied

Op grond van artikel 20 Natuurbeschermingswet 1998 kan de toegankelijkheid van delen van het Natura 2000-gebied worden beperkt voor zover dit noodzakelijk is voor de bescherming van de natuurwaarden. Op basis van inventarisatiegegevens wordt jaarlijks bezien waar gebieden gesloten moeten worden om voldoende rust te garanderen. Het eerste besluit ex artikel 20 op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 dateert van 20 juli 2006 (nr. DRZ/06/3147/LB/SM) en is sindsdien herhaaldelijk aangepast.

Om meer inzichtelijk te maken hoe besluiten ex artikel 20 Natuurbeschermingswet 1998 tot stand komen wordt een leidraad opgesteld waarbij ook de recreatiesector en de natuurorganisaties betrokken zijn.

Voor wat betreft de verstoring van dieren door vaarrecreanten kan opgemerkt worden dat er intussen een convenant vaarrecreatie gereed is gekomen dat op 3 december 2007 door alle betrokken partijen is ondertekend. Ook is een werkgroep in het leven geroepen om te komen tot een haalbaar en betaalbaar monitoringsprogramma. In deze werkgroep hebben - naast de betrokken overheden - ook vertegenwoordigers uit de recreatiesector en natuurorganisaties zitting.

Relatie met ammoniak

In paragraaf 6.2 van de Nota van Antwoord wordt ingegaan op het toetsingskader ammoniak. Bij het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000-gebieden spelen de negatieve gevolgen van stikstofdepositie, met name ammoniak, een belangrijke rol. De ammoniakdepositie wordt vooral bepaald door de hoge achtergronddepositie. Een deel is afkomstig van veehouderijen in de directe omgeving van het Natura 2000-gebied. Om duidelijkheid te bieden tot het moment van vaststellen van de beheerplannen is besloten interim-beleid te ontwikkelen. Dit zogenaamde toetsingskader ammoniak en Natura 2000 is door de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG), Interprovinciaal Overleg (IPO) en het Rijk samen opgesteld en in februari 2007 bestuurlijk geaccordeerd. Land- en Tuinbouw Organisatie Nederland (LTO) heeft ingestemd met dit akkoord. Op 22 mei 2007 is het als handreiking aan het bevoegd gezag verstuurd en tevens aan de Tweede Kamer.

Met behulp van het toetsingskader ammoniak konden provincies relatief eenvoudig beoordelen of veehouderijbedrijven in de buurt van Natura 2000-gebieden mochten uitbreiden of niet. Ook konden provincies met het toetsingskader beoordelen of nieuwe bedrijven zich er konden vestigen. De ammoniakuitstoot was daarbij bepalend.

In maart 2008 heeft de Raad van State echter geoordeeld dat het toetsingskader ammoniak onvoldoende zekerheid biedt dat de natuurwaarden in Natura 2000-gebieden niet worden aangetast. Het Toetsingskader is daardoor vervallen.

Naar aanleiding van deze uitspraak heeft de minister van LNV de taskforce Stikstof/ammoniak ingesteld. Het rapport van deze taskforce heeft vervolgens op 30 juni 2008 geleid tot de toezegging van de minister aan de Tweede Kamer om een handreiking op te stellen voor het bevoegd gezag. Deze handreiking biedt handvatten waarmee het bevoegd gezag bestaand gebruik kan afwegen en vergunningaanvragen kan beoordelen voor uitbreiding of oprichting van veehouderijbedrijven. Daarnaast biedt het een kader voor het opstellen van beheerplannen. Het zal niet een tot in detail ingevulde handreiking zijn. Het bevoegd gezag heeft de ruimte om tot een evenwichtig oordeel te komen op gebiedsniveau. Conform het rapport van de taskforce gaat het bij het beoordelen van bestaand gebruik en voorgenomen activiteiten niet alleen om de kritische depositiewaarde voor stikstof, maar kan ook rekening gehouden worden met andere factoren (zoals bijvoorbeeld de hydrologische situatie, locatie van stikstofgevoelige habitattypen, andere sectoren). Er zijn immers meer ecologische condities en omgevingsfactoren van belang voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen. Dit dient wel goed onderbouwd te worden.

Van het Natura 2000-gebied Waddenzee heeft het habitattype kalkarme grijze duinen H2130 B, de laagste kritische depositiewaarde voor stikstof.⁴⁹

Kaderrichtlijn Water

De zeven Waddegebieden zijn deel van het stroomgebied Rijndelta. Voor de Europese Kaderrichtlijn Water wordt voor de Rijndelta een stroomgebiedbeheerplan opgesteld. Natura 2000-gebieden zijn in de stroomgebiedbeheerplannen opgenomen als gebieden waar water een bijzondere bescherming behoeft. De in het stroomgebiedbeheerplan Rijndelta op te nemen milieudoelstellingen en bijbehorende maatregelen moeten dan ook overeenstemmen met de doelen van Natura 2000. De afstemming van doelen en de weergave daarvan in het stroomgebiedbeheerplan beperkt zich tot die delen van de doelstellingen van Natura 2000 die een relatie hebben met de ecologische of chemische kwaliteit van het water.

Voor de Waddenzee en de Noordzeekustzone maakt Rijkswaterstaat een geïntegreerd beheerplan Rijkswateren voor zowel de KRW als Natura 2000.

Daar waar in de afstemming strijdigheid kan ontstaan wordt maatwerk toegepast en wordt afhankelijk van de situatie de KRW of de Vogel- en Habitatrichtlijnen als richtinggevend genomen. Waar nodig zullen de lokale watervereisten en de daarvoor benodigde maatregelen

⁴⁹ Van Dobben en van Hinsberg (2008): Overzicht van kritische depositiewaarden voor stikstof, toegepast op habitattypen en Natura 2000-gebieden. Alterra-rapport 1654.

verder worden uitgewerkt en in de Natura 2000- beheerplannen worden opgenomen. Zie ook Nota van Antwoord paragraaf 6.3.

5.2 SPECIFIEKE REACTIE OVER DE RECHTSGEVOLGEN

Naar voren wordt gebracht dat voor het verspreiden van sediment uit zeehavens en maritieme toegangswegen voortaan een vergunning op grond van de natuurbeschermingswet 1998 aan de orde is. De zorg wordt uitgesproken dat aan de vergunning voorwaarden verbonden kunnen worden die de continuïteit van zeehavens in gevaar kunnen brengen.

Uit het zogenaamde Kokkelvisserijarrest⁵⁰ blijkt dat bij tussentijdse toetsing van bestaand gebruik (b.v. wanneer vernieuwing van een WVO vergunning aan de orde is) een passende beoordeling noodzakelijk kan zijn op basis van artikel 6, derde lid, Habitatrictlijn. Dit is het geval als het bestaand gebruik als project kan worden aangemerkt en als op basis van objectieve gegevens niet kan worden uitgesloten dat het gebruik afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor Natura 2000-gebieden. In de Nederlandse situatie bestaat er in zo'n geval een plicht om een vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 aan te vragen op basis van een passende beoordeling. Dit wil echter allerm minst zeggen dat de bedoelde activiteiten geen doorgang meer zouden kunnen vinden. De bestuurlijke insteek is om bestaand gebruik zoveel mogelijk te continueren, binnen de randvoorwaarden die de instandhoudingsdoelstellingen stellen. Verreweg de meeste vergunningaanvragen worden gehonoreerd.

In gevallen als deze is bovendien ten behoeve van andere sporen vaak al veel informatie beschikbaar over de effecten van de activiteit én zijn mogelijk al veel maatregelen genomen om schadelijke effecten te beperken. Juist dan zal het opstellen van een passende beoordeling voor een flink deel bestaan uit het verzamelen van reeds bestaande kennis.

Verdergaande beperkingen met betrekking tot het gebruik dan andere sporen als Wvo of Wvz stellen, zullen uitsluitend aan de orde zijn, daar waar de instandhoudingsdoelstellingen van het betreffende Natura 2000-gebied daadwerkelijk in gevaar dreigen te komen als gevolg van het gebruik. Tenslotte wordt verwezen op de mogelijkheid om vergunningen voor meerdere jaren (en in een enkel geval zelfs onbepaalde tijd) aan te vragen.

Met betrekking tot windmolens is opgemerkt dat na het van rechtswege vervallen van de aanwijzing als (staats)natuurmonument, de bescherming van natuurschoon bij de aanwijzing van Natura 2000 nu ten onrechte te maken krijgt met externe werking. Gesteld wordt dat geen sprake is van voortzetting van bestaande bescherming, maar van een onrechtmatige uitbreiding die tevens strijdig is met het EG-recht, omdat de externe werking leidt tot concurrentiebeperking in een geliberaliseerde energiemarkt.

Door anderen zijn juist zorgen geuit over de toenemende nadelige invloed van steeds meer windturbineparken langs de kust en de onduidelijkheid bij welke grens grootschalige windturbineparken, in het kader van externe werking, nadelige effecten hebben op de weidsheid van het natuurmonument.

De veronderstelling dat de bescherming van natuurschoon nooit externe werking heeft gehad is onjuist. Dat blijkt ook uit de jurisprudentie hierover van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, waaruit is gebleken dat deze bescherming ook bestond in de periode dat de aanwijzing van de Waddenzee als (staats)natuurmonument gold. Derhalve is er geen sprake van uitbreiding ten opzichte van de voormalige aanwijzing, noch van onrechtmatigheid ervan. Verder is het zo dat het binnen het EG-recht in het onderhavige geval juridisch niet onmogelijk is om ook instandhoudingsdoelstellingen ten aanzien van natuurschoon in een Natura 2000-gebied in het aanwijzingsbesluit op te nemen.

⁵⁰ Hof van Justitie EG, 7 september 2004, zaak C-127/02.

Omdat de bescherming van natuurschoon ook al bestond op grond van de aanwijzing van de Waddenzee als (staats)natuurmonument, is er geen sprake van uitbreiding bij de aanwijzing van de Waddenzee als Natura 2000-gebied.

Binnen de huidige systematiek wordt de externe werking (grens van nadelig werkende zichtbaarheid van windturbines) steeds per project vastgesteld. Dit geldt eveneens met betrekking tot cumulatieve effecten. Het hangt immers van de feitelijke locatie en omvang van windturbines af in hoeverre cumulatie van effecten met andere windturbines optreedt.

In een aantal zienswijzen is de vraag naar voren gekomen hoe het nu - mede in relatie tot de PKB - zit met eventuele uitbreidingen van de 5 grote zeehavens (Den Helder, Den Oever, Harlingen, Eemshaven en Delfzijl), of uitbreiding van havens op de waddeneilanden.

De PKB staat zeewaartse uitbreidingen van bestaande havens die direct grenzen aan de Waddenzee niet toe, met uitzondering van Den Helder en eventuele vanuit veiligheidsoverwegingen noodzakelijke beperkte uitbreidingen van de voor recreatievaart bestemde havens op de waddeneilanden. Voor Harlingen biedt de PKB de ruimte om de noodzaak en de mogelijkheden van toekomstige zeewaartse uitbreiding te onderzoeken en eventueel tot een partiële herziening van de PKB over te gaan. In alle gevallen wordt in de PKB gezegd dat zeewaartse uitbreidingen uitsluitend mogelijk zijn binnen het afwegingskader van de PKB en dus ook binnen het afwegingskader van de Natuurbeschermingswet 1998. De aanwijzing als Natura 2000-gebied verandert dus niets aan hetgeen over havenuitbreidingen in de PKB is vastgelegd.

In een aantal zienswijzen is naar voren gebracht dat er in trilateraal verband onvoldoende afstemming heeft plaatsgevonden, waardoor Nederland anders met een aantal zaken omgaat dan Duitsland en Denemarken. Genoemd worden o.a. het meebegrenzen van vaargeulen en kwalitatieve doelformuleringen. Ook wordt verwezen naar trilaterale afspraken over mogelijkheden voor kleinschalig historisch medegebruik.

Ten aanzien van de vaargeulen kan opgemerkt worden dat trilateraal een zelfde aanpak wordt gevolgd. Dit komt er op neer dat de vaargeulen gelegen binnen de Natura 2000-gebieden zijn/worden meebegrensd. Zo zullen in Duitsland ook de vaargeulen van de Eems, Weser en Elbe deel gaan uitmaken van de Natura 2000-gebieden.

Er zijn inderdaad verschillen in de wijze waarop de 3 landen hun doelen formuleren. Uit een eerste analyse van het Gemeenschappelijk Waddenzee Secretariaat in Wilhelmshaven is gebleken dat dit niet tot een daadwerkelijk verschil in de implementatie van de Natura 2000-verplichtingen leidt. De kwalitatieve doelformulering die Nederland hanteert moet ook niet gezien worden als doel op zich; de gehanteerde aantallen zijn geen streefaantallen. Ze vormen wel een indicatie voor de gewenste draagkracht van het leefgebied. Zie ook Nota van Antwoord, paragraaf 3.9. Nederland is niet strenger dan de andere waddenlanden, maar biedt met een kwantitatieve doelformulering juist een hulpmiddel voor beheer, monitoring en vergunningverlening. Verder kan nog opgemerkt worden dat in het reguliere trilaterale Waddenzeeoverleg verder wordt gewerkt aan een gecoördineerde manier van implementeren van de diverse Europese richtlijnen.

Trilaterale afspraken over kleinschalig historisch medegebruik worden gerespecteerd. In de Verklaring van Schiermonnikoog (november 2005) is opgenomen dat “in overeenstemming met het beschermingsregiem er mogelijkheden blijven bestaan om de traditionele belangen van de lokale bevolking in stand te houden”. Uitwerking hiervan kan plaatsvinden in het beheerplan.

In diverse zienswijzen is onduidelijkheid naar voren gekomen over de relatie tussen PKB en Natura 2000.

De beleidskeuzes die in hoofdstuk 3 van de PKB zijn opgenomen, hebben een zogenaamde passende beoordeling ondergaan zoals is vereist op grond van de Natuurbeschermingswet 1998. Dat betekent dat verwacht mag worden dat er in de PKB geen beleidskeuzes zijn opgenomen

die strijdig zijn met Natura 2000. Dit laat onverlet dat bij nadere concretisering van plannen, projecten en handelingen opnieuw een passende beoordeling noodzakelijk kan zijn. Dit is ook in de PKB vermeld.

6. REACTIES OVER DE RELATIE MET DE BEHEERPLANNEN

De wijze waarop de instandhoudingsdoelstellingen al dan niet verwezenlijkt moeten worden, wordt in vele zienswijzen aan de orde gesteld. Zo wordt in verschillende zienswijzen de wens uitgesproken om de plannen zo te ontwikkelen dat daardoor de aanwezige natuurwaarden zich kunnen verbeteren en voor de komende generaties behouden blijven. Er wordt gewezen op de diverse vormen van ongewenst gebruik van het gebied. In weer andere zienswijzen is men van mening dat bepaalde vormen van gebruik geen negatieve invloed op de natuurwaarden hebben en wordt bepleit dat het huidige gebruik zoals diverse vormen van visserij en (vaar)recreatie, alsmede het kleinschalig historisch medegebruik en kustverdediging, ongehinderd voortgang moet kunnen vinden. Ook is verzocht om duidelijkheid over waar en in welke mate het type duindoornstruwelen (H2160) gaat verdwijnen ten gunste van de duintypen grijze duinen (H2130) en vochtige duinvalleien (H2190) en wordt er duidelijkheid gevraagd of en in hoeverre de keuze voor grijze duinen en vochtige duinvalleien gevolgen heeft voor de nu aanwezige zoogdieren en (niet-)broedvogels.

Er wordt opgemerkt dat door de nationale procedure, waarbij eerst de gebieden worden aangewezen en doelstellingen worden geformuleerd en pas in een later stadium de beheerplannen worden opgesteld, aan sociaal-economische belangen voorbij wordt gegaan. Ook zou er in zijn algemeenheid onvoldoende duidelijkheid bestaan over het algehele ambitieniveau en de consequenties van de aanwijzing en het toekennen van instandhoudingsdoelstellingen. Tot slot geven verschillende insprekers aan betrokken te willen worden bij het opstellen van het beheerplan en worden al suggesties gedaan voor beheer of voor de inbreng van praktijkkennis. Zo wordt bijvoorbeeld voorgeteld om de begrazing c.q. het incidenteel maaien van graslanden op Terschelling structureel te regelen ten behoeve van de grauwe gans, brandgans en rotgans.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Volgorde aanwijzing en beheerplan

In de Nota van Antwoord staat in paragraaf 1.4 het nodige over de relatie tussen het aanwijzingsbesluit en de nog op te stellen beheerplannen. Ook de onderbouwing van de keuze om niet gelijktijdig tot vaststelling van de instandhoudingsdoelstellingen en het beheerplan over te gaan wordt in paragraaf 1.4.1 van de Nota van Antwoord uiteengezet.

Een uitzondering hierop vormen de gebieden waar de provincies het voortouw hebben voor het opstellen van de beheerplannen. Op verzoek van de provincies heeft de minister van LNV in het Algemeen Overleg met de Tweede Kamer van 13 februari 2008 toegezegd te wachten met het definitief maken van de aanwijzingsbesluiten voor die gebieden waarvoor de provincie voortouwnemer is en die daarvoor door de provincie zijn aangemeld. De provincies worden voor deze gebieden eerst in de gelegenheid gesteld met de omgeving concept-beheerplannen op te stellen op basis van de ontwerp-aanwijzingsbesluiten. De besluitvorming van deze aanwijzingsbesluiten zal daarom worden uitgesteld tot na 1 september 2009. Pas dan zullen de ontwerp-aanwijzingsbesluiten verder in procedure worden gebracht. Voor de gebieden waar het rijk het voortouw heeft voor het opstellen van het beheerplan blijft de volgorde: eerst vaststellen van aanwijzingsbesluiten en daarna vaststellen van de beheerplannen.

Beheerplan en bestaand gebruik

Zoals in paragrafen 1.4 en 1.5 staat vermeld, hoort bestaand gebruik (zoals kleinschalig historisch medegebruik, (vaar)recreatie en 'de Ronde van Texel', kustverdediging enzovoort) een

plaats in een beheerplan te krijgen. Hierbij wordt zoveel mogelijk ruimte gelaten voor het continueren van bestaand gebruik. Echter wel binnen de voorwaarden die de instandhoudingsdoelstellingen daaraan stellen. Uiteindelijk heeft het beheerplan een centrale rol als het gaat om de regulering van bestaand gebruik. In een beheerplan wordt concreet gemaakt hoe en op welke termijn de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied gerealiseerd kunnen worden. Het beheerplan zal duidelijkheid verschaffen over de vereiste milieukwaliteit en over de ruimtelijke samenhang met de omgeving. In dit kader zal ook aan de orde komen of en in welke mate bestaand gebruik een negatief effect heeft op het realiseren van deze randvoorwaarden en daarmee op het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen.

De opstellers van de beheerplannen zullen onderling afstemmen hoe zij met bestaand gebruik in de beheerplannen willen omgaan en hoe zij dit zullen opnemen. De beheerplannen zullen echter niet voor alle activiteiten uitsluitend kunnen geven over de effecten op de instandhoudingsdoelstellingen. Voor sommige gevallen van (bestaand) gebruik zal dan ook in de toekomst een traject van vergunningverlening aan de orde blijven.

Ook de bescherming van een bepaalde diersoort of een bepaald habitatype is duidelijk een thema dat in een beheerplan thuishoort. Daarbij kunnen tevens de te verwachten gevolgen betrokken worden voor andere soorten of habitats. Als er voor de bescherming van een bepaalde diersoort of habitatype, maar ook voor de veiligheid, bepaalde specifieke maatregelen nodig zijn, zoals kwelderbeheer, zonerings of incidenteel maaien, dan behoort dit in het beheerplan geregeld te worden. Het kan in zo'n geval ook betekenen dat de te nemen maatregelen (ver) buiten de grenzen van het Natura 2000-gebied genomen moeten worden.

Betrokkenheid bij beheerplan

De wens om betrokken te worden bij het opstellen van het beheerplan en de diverse ideeën die daarover naar voren zijn gebracht, zijn een goed signaal. De integrale benadering die het beheerplan voorstaat, kan alleen succesvol zijn bij voldoende betrokkenheid. Het opstellen van de beheerplannen voor de zeven waddegebieden (de vijf waddeneilanden, de Waddenzee en de Noordzeekustzone) gebeurt in één proces, waarbij Rijkswaterstaat het voortouw heeft voor de Waddenzee en Noordzeekustzone en Dienst Landelijk Gebied (DLG) namens het rijk en de provincies voor de Waddeneilanden.

Het is aan de voortouwnemer om grondeigenaren, gebruikers, andere overheden en belanghebbenden te betrekken bij het beheerplan. Belanghebbenden kunnen natuurlijk ook zelf het initiatief nemen de voortouwnemer te benaderen. Het is niet uitvoerbaar verzoeken om betrokkenheid bij het beheerplan, zoals verwoord in een aantal zienswijzen, door te zenden aan de voortouwnemer.

7. REACTIES OVER SCHADE

In een groot aantal zienswijzen wordt erop gewezen dat er als gevolg van deze aanwijzing inkomens- en vermogensschade kan optreden. Men mist in het besluit een paragraaf over schade en het betalen van een schadevergoeding. Verder wordt aangevoerd dat bij het aannemen van de Habitatrictlijn de toezegging is gedaan dat de eigenaren en de gebruikers van de grond niet de financiële last van deze maatregelen hoeven te dragen. Artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998 biedt volgens de insprekers geen afdoende mogelijkheid voor compensatie. Verder zou de aanwijzing als Natura 2000-gebied een schending van het eigendomsrecht opleveren en in strijd zijn met artikel 1 van het Eerste Protocol van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM). Ook de beperkingen van artikel 19d tot en met 19l en artikel 20 zou een dermate zware verplichting opleveren dat het eigendom of het gebruikersrecht geen waarde van enige betekenis overhoudt. Er wordt in dit kader om een volledige schadeloosstelling gevraagd.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Schadevergoeding

Zoals in hoofdstuk 5 van de Nota van Antwoord over dit onderwerp staat vermeld, zijn in de aanwijzingsbesluiten geen aparte vergoedingsregelingen opgenomen. De huidige wettelijke regeling biedt namelijk voldoende mogelijkheden voor compensatie. Het gaat dan in het bijzonder om artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998. Men kan in aanmerking komen voor schadevergoeding, indien aan bepaalde voorwaarden is voldaan.

De aanwijzingsbesluiten zullen naar verwachting niet snel een recht op schadevergoeding geven, omdat het aanwijzingsbesluit zelf over het algemeen geen beperkingen oplevert. Pas in het kader van het beheerplan of bij vergunningverlening kunnen beperkingen worden gesteld aan het bestaande gebruik, aan voorgenomen uitbreidingsmogelijkheden of aan de ontwikkeling van nieuwe activiteiten. Men komt in aanmerking voor schadevergoeding, indien aan de volgende voorwaarden is voldaan:

1. Er is schade geleden door een aanwijzing van een Natura 2000-gebied of door het weigeren van een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 (of door een daaraan verbonden voorwaarde), of door bepalingen in het Natura 2000-beheerplan;
2. De schade behoort redelijkerwijs niet (geheel) voor eigen rekening te blijven;
3. De vergoeding van de schade is niet (voldoende) verzekerd door aankoop, onteigening of door andere maatregelen, zoals beheersubsidies.

Rol van het beheerplan bij schade

In de nog op te stellen Natura 2000-beheerplannen zal uiteindelijk worden bepaald wanneer en hoe de doelen gerealiseerd worden en welke maatregelen daarvoor noodzakelijk zijn. Pas op dat moment kan er een nauwkeurige kosteninschatting worden gemaakt. Er wordt grote waarde gehecht aan goede financiële dekking van de doelen en doelrealisatie in de beheerplannen. Het bovenstaande houdt niet alleen in dat Nederland zich inspant om zoveel mogelijk habitattypen en soorten in een gunstige staat van instandhouding te houden of te brengen. Het betekent ook dat de compensatie van de mogelijke inkomens- en vermogensschade van de betrokken eigenaren en gebruikers aan de orde dient te komen. Artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998 is juist voor dit doel door de wetgever in de wet opgenomen en hij heeft gemeend daarmee een voldoende mogelijkheid voor nadeelcompensatie te bieden. Resolutie 2004/2164(INI) van het Europese Parlement over de financiering van Natura 2000, waarnaar verschillende keren wordt verwezen, biedt dan ook geen grond voor de stelling dat artikel 31 van Natuurbeschermingswet 1998 onvoldoende compensatiemogelijkheden zou bieden.

Eigendomsrecht

Van schending van het eigendomsrecht en van strijdigheid met artikel 1 van het Eerste Protocol van het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) is ook geen sprake. Artikel 1, eerste lid, van het Eerste Protocol van het EVRM bepaalt dat alle natuurlijke rechtspersonen recht hebben op het ongestoord genot van hun eigendom en dat niemand van zijn eigendom zal worden beroofd, behalve in het algemeen belang en met inachtneming van de voorwaarden neergelegd in de wet en in de algemene beginselen van het internationaal recht. De voorwaarden die worden gesteld aan het beheer van grond, die nodig is voor het realiseren van het Natura 2000-netwerk, leveren geen aantasting op van het recht van eigendom. De bepaling uit het EVRM laat onverlet dat de staat het recht heeft om het gebruik van eigendom te reguleren in overeenstemming met het algemeen belang.

blanco pagina

DE STAATSSECRETARIS VAN CULTUUR, RECREATIE EN MAATSCHAPPELIJK WERK

Overwegende dat het hierna kadastraal omschreven gebied, deel uitmakende van het Nederlandse gedeelte van de Dollard, van algemeen belang is zowel uit een oogpunt van natuurschoon als om zijn natuurwetenschappelijke betekenis en mitsdien een natuurmonument is in de zin van artikel 1, onder b, van de Natuurbeschermingswet (Stb. 1967, 572);

dat het onderhavige gebied tezamen met het aan de Staat toebehorende gedeelte van de Dollard een onderdeel is van de Waddenzee, die als een van de meest belangwekkende natuurgebieden in Noordwest-Europa kan worden beschouwd;

dat door de kenmerkende milieu-omstandigheden van de Dollard deze niet alleen binnen de Waddenzee een zeer specifiek karakter heeft, maar bovendien een geheel eigen plaats inneemt in de geografische reeks van kustgebieden van Noord- naar Zuid-Europa;

dat de Dollard, tezamen met de in Duitsland gelegen Jadebusen, het enig overgebleven brakwater-getijdegebied van de Noordwest-Europese Wadden is, terwijl gebieden met soortgelijke milieu-omstandigheden in Zuidwest-Europa zeldzaam geworden zijn;

dat de grondslag voor de natuurwetenschappelijke betekenis van het natuurmonument wordt bepaald door zijn ingesloten ligging, de vlakke kwelder- en slikkenstructuur, het vrij grote getijdeverschil, het brakwaterkarakter (mede veroorzaakt door de aanvoer van zoet water bij Nieuw Statenzijl) en de aanwezigheid van zeer fijn slib met een hoog gehalte aan organische stof;

dat als gevolg van de verscheidenheid aan milieuomstandigheden in het natuurmonument een samenhangende opeenvolging van plantengemeenschappen is ontstaan, waarin minder algemene soorten massaal voorkomen;

dat de Dollard mede als gevolg van de massale aanwezigheid van lagere organismen, de heersende grote rust en de functie van de kwelders als hoogwatervluchtplaats, voedselgebied en pleisterplaats is voor honderdduizenden trekvogels en een onmisbare schakel in de keten van pleisterplaatsen voor aan de kustgebieden gebonden trekvogels;

dat het natuurmonument voorts een zeer belangrijk broedgebied is voor steltlopers en voor andere minder algemene tot zeldzame vogelsoorten;

dat het natuurschoon van het natuurmonument in het bijzonder wordt bepaald door de gaafheid van het kwelderlandschap, de grote uitgestrektheid, het grillige patroon van de kreken en de door het ritme van eb en vloed veroorzaakte voortdurend wisselende aanblik;

Overwegende ten aanzien van de wezenlijke kenmerken van het onderhavige natuurmonument, dat hieronder niet alleen moeten worden begrepen de genoemde biologische waarden, maar ook de bodemopbouw, de geomorfologische structuur, het brakke karakter van het water, het onderhevig zijn aan getijdewerking en de in het algemeen voor de avifauna noodzakelijke rust;

Overwegende ten slotte, dat de bescherming van dit natuurmonument niet reeds op andere wijze door of krachtens de wet is verzekerd;

Gelet op artikel 7 en artikel 9, zevende lid, van de Natuurbeschermingswet;

Gezien de beschikking van 21 mei 1976, nr. 20948, houdende het besluit, dat de aanwijzing als beschermd natuurmonument in overweging is van een gedeelte van de Dollard;

Gezien de omtrent de in overweging zijnde aanwijzing door Gedeputeerde Staten van Groningen ingezonden en van hun beschouwingen vergezeld schrifturen, alsmede de te zelfder zake door de Natuurbeschermingsraad en de Rijksplanologische Commissie uitgebrachte adviezen;

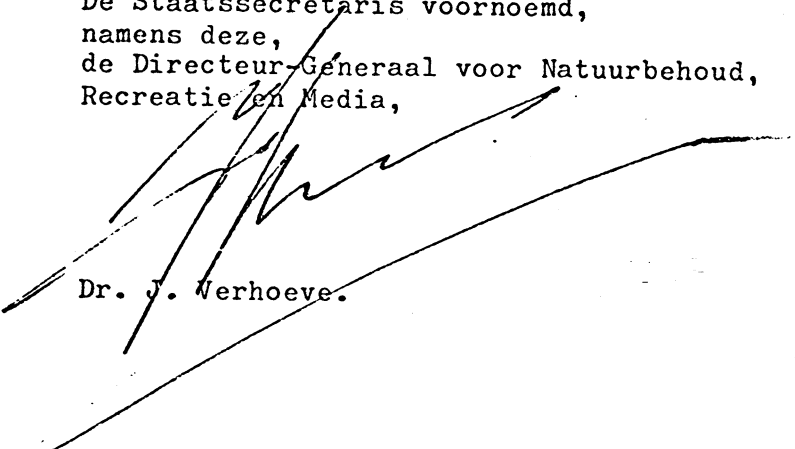
Handelende in overeenstemming met de Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening;

B E S L U I T :

Aangewezen wordt als beschermd natuurmonument het gedeelte van de Dollard, dat wordt gevormd door de percelen, kadastraal bekend gemeente Beerta, sectie A, nrs. 438, 517 en 566;
gemeente Finsterwolde, sectie A, nrs. 752, 765 t/m 767, 1154, 1203, 1204 en 1268;
gemeente Nieuwolda, sectie E, nrs. 546, 558 en 559;
gemeente Termunten, sectie D, nrs. 688, 689, 735, 736 en 763(ged),
een en ander zoals aangegeven op de bij deze beschikking behorende kaart BN 23/SN 34.

Van deze beschikking zal mededeling worden gedaan in de Staatscourant.

De Staatssecretaris voornoemd,
namens deze,
de Directeur-Generaal voor Natuurbehoud,
Recreatie en Media,

Dr. J. Verhoeve.

Toelichting

Op 18 januari 1973 verklaarde de toenmalige Minister van Verkeer en Waterstaat, naar aanleiding van het bekend worden van nieuwe inzichten en nieuwe kennis omtrent de ecologische betekenis van de Dollard, dat hij de verlening van een concessie op grond van de Wet van 14 juli 1904, houdende bepalingen omtrent het ondernemen van droogmakerijen en indijkingen, ten behoeve van de uitvoering van het dijk- en kanaalplan in de Dollard, aan de uitvoering van welk plan in 1966 door de Regering medewerking was toegezegd, voorshands niet zou bevorderen. De uitvoering van bedoeld dijk- en kanaalplan zou de inpoldering van ca. 1000 ha buitendijkse gronden met zich brengen.

Bij brief van 11 juli 1974 maakte de Minister van Verkeer en Waterstaat aan Gedeputeerde Staten van Groningen kenbaar, dat het Kabinet een afwijzend standpunt innam met betrekking tot de door genoemd college aangevraagde concessie. In een brief aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal van 12 juli 1974 (Zitting 1973-1974-12997, nr. 1) deelde genoemde bewindsman als standpunt van de Regering onder meer mede: "Zij is de mening toegedaan, dat aan de Dollard een uitzonderlijke natuurwetenschappelijke waarde moet worden toegekend en dat dit gebied in feite moet worden gekwalificeerd als onvervangbaar. Bij het behoud hiervan zijn nationale en zelfs internationale belangen betrokken. Aantasting van dit gebied moet dan ook zo mogelijk worden voorkomen". Bij Koninklijk besluit van 3 september 1974 werd de concessie voor het ondernemen van een indijking in de Dollard in verband met de aanleg van een buitendijks kanaal geweigerd, waarbij de Kroon overwoog "dat Wij, na afweging van de verschillende in het geding zijnde factoren, van oordeel zijn dat noch de voordelen verbonden aan de uitvoering van de door de provincie voorgenomen werken volgens de bestaande plannen dan wel volgens de geheel of grotendeels buitendijks gesitueerde varianten daarvan, noch de nadelen verbonden aan de grotendeels binnendijks gesitueerde uitvoering van de betreffende werken als bovenomschreven, opwegen tegen het belang, dat moet worden gehecht aan het in stand houden van de hierboven aangegeven natuurwetenschappelijke waarden van de Dollard".

Tegen deze beslissing werd op grond van de Wet beroep administratieve beschikkingen van verschillende zijden om voorziening gevraagd. Bij Koninklijk besluit van 7 mei 1975 verklaarde de Kroon deze verzoeken om voorziening ongegrond, ten vervolge waarop de aanwijzing van het Nederlands gedeelte van de Dollard als beschermd natuurmonument onderscheidenlijk staatsnatuurmonument in voorbereiding is genomen.

De Dollard neemt door zijn gesteldheid en ligging een geheel eigen plaats in binnen een geografische reeks van kustgebieden in een zone van duizenden kilometers van Noord- naar Zuid-Europa.

Getijdegebieden van grote omvang zijn steeds minder voorhanden. Gewezen zij op de afsluiting van de Zuiderzee en de Lauwerszee, alsmede van estuaria in Zuidwest-Nederland. Ook in het buitenland, met name in Noordwest-Duitsland, in Frankrijk en in Engeland worden in toenemende mate estuaria aangetast door inpolderingen, industrialisatie en havenontwikkelingen.

De Dollard is niet alleen hoogst waardevol als representant van een bedreigd en schaars wordend milieutype, hij heeft bovendien een specifieke waarde welke bepaald wordt door de bijzondere en gevarieerde combinaties van abiotische milieufactoren. Als zodanig worden in de beschikking genoemd de ingesloten ligging, de vlakke kwelder- en slikkenstructuur, het vrij grote getijdeverschil, het brakwaterkarakter (mede veroorzaakt door de aanvoer van zoet water bij Nieuw Statenzijl) en de aanwezigheid van zeer fijn slib met een hoog gehalte aan organische stof. Dat deze

omstandigheden de voorwaarde scheppen voor een bijzonder milieu wordt onmiskenbaar bevestigd door het voorkomen van onder andere een rijke en gevarieerde samenstelling in vogelsoorten en minder algemene vegetatietypen.

Estuaria als de Dollard, zijn voor het voortbestaan van populaties van vele diersoorten onmisbaar, met name voor vogels vanwege de essentiële rol die deze estuaria spelen als fourageer- en pleisterplaatsen op de trekweg.

In dit verband gaat het om populaties uit een zeer groot broedgebied in Noord-Europa en West-Siberië, die zich tijdens hun trek naar en van het zuiden concentreren in een betrekkelijk gering aantal gebieden in de gematigde luchtstreken (waaronder de Dollard).

In deze fourageer- en rustgebieden lopen de concentraties zo hoog op, dat zij van levensbelang moeten worden geacht voor het voortbestaan van grote delen van de broedpopulaties in verschillende landen. Afname van populaties van vogelsoorten in landen van herkomst kan leiden tot versterking van de daar aanwezige ecosystemen. De Dollard dient als pleisterplaats en voedselgebied voor honderdduizenden trekvogels. De concentraties van de in de Dollard pleisterende en fouragerende vogels, met name steltlopers, ganzen en eenden, kunnen tot zeer grote hoogte oplopen. Tenminste veertien soorten verblijven er op gezette tijden in aantallen welke zeer ver uitstijgen boven de internationale norm waaraan de kwalificatie water- of moerasgebied van internationaal formaat wordt verbonden. Deze soorten zijn : grauwe gans, kolgans, wintertaling, wilde eend, smient, pijlstaart, bergeend, slobbeend, zilverplevier, wulp, rosse grutto, tureluur, zwarte ruiter en kluut.

Factoren die bijdragen tot de betekenis van de Dollard als concentratiegebied voor vele trekvogels zijn, naast de voedselrijkdom, de grote mate van rust die in het gebied heerst en de functie van kwelders als hoogwatervluchtplaats. Bovendien is door het zeldzamer worden van die soort milieu's elders in Noordwest-Europa de Dollard vanzelfsprekend belangrijker geworden.

Als schakel in de - reeds zwak geworden - keten van pleisterplaatsen voor trekvogels moet de Dollard dan ook als onmisbaar worden beschouwd.

Niet alleen voor trekvogels is de Dollard van groot belang, maar tevens is het een broedgebied met zeer hoge dichtheden van onder andere kluut en tureluur. De totale broedvogelbezetting van alle broedende steltlopers tezamen bereikt een dichtheid van 2,5 paar/ha, vergelijkbaar met de allerbeste weidevogelgebieden van ons land. Het totale aantal soorten broedvogels bedraagt bijna 40, waaronder schaarse en bedreigde soorten als de bruine kiekendief; de aangetroffen soortencombinatie is karakteristiek voor de Dollard.

Ook in botanisch opzicht is de Dollard van betekenis. De botanische waarde van de Dollard is gelegen in het voorkomen van bijzondere vegetaties. Bepalend is hiervoor de variatie in milieufactoren, zoals de gradiënten zout-zoet, hoog-laag, slib-zand en combinaties hiervan. Het voorkomen van deze overgangen maakt de Dollard tot een uitgesproken brakwaterlevensgemeenschap. Na het verloren gaan van de Lauwerszee en de afsluiting van de zeegaten in het Deltagebied blijven alleen de Dollard en het Verdronken Land van Saeftinge over als brakwatergebieden van enige omvang.

Door het grote verschil tussen eb en vloed en de ligging langs de Westerschelde heeft het Verdronken Land van Saeftinge echter een ander karakter. De in West-Duitsland gelegen brakwatergebieden, de Jadebusen en de Leybucht, verschillen eveneens in sterke mate van de Dollard. Ze zijn minder slikkig, hun kwelders zijn veel smaller en er is meer golfslag. Ook in de rest van Europa kan men een dergelijk gebied niet meer vinden.

De botanische waarde van het onderhavige gebied wordt bepaald door het brakwatergetijdekarakter, tengevolge waarvan zeldzame plantengemeenschappen aanwezig zijn. De in het Dollardgebied aanwezige diversiteit in de vegetatie wordt in het gebied in de omgeving van de monding van de Westerwoldse Aa nog aanzienlijk vergroot door de aanvoer van zoet water. Ten gevolge van deze aanvoer komt in dit gebied een gradiënt van zoetere naar zoutere milieu's voor, met de daarvoor kenmerkende vegetaties, die in West-Europa maar weinig meer voorkomen.

Door het hoge stikstofgehalte van de bodem vindt de zeeaster-vegetatie in de Dollard zijn optimum voor wat betreft de bedekte oppervlakte, de hoogte, de dichtheid en de mate waarin deze soort bloeit. De zogenoemde "zeeasterbossen" zijn zeer dicht en op sommige plaatsen meer dan manshoog. Uniek is het optreden van zeebies als pionier bij het vastleggen van het slik in de Dollard.

De noordelijke grens van het natuurmonument wordt gevormd door de lijn tussen de punten met de Nederlandse geografische coördinaten $53^{\circ}18'58.20''$ N.B. en $7^{\circ}11'37.32''$ O.L. enerzijds en $53^{\circ}18'38.20''$ N.B. en $7^{\circ}05'52.32''$ O.L. anderzijds, overeenkomstig de punten G' en H' op de kaart, die als bijlage dient van de aanvullende overeenkomst van 14 mei 1962 bij het Eems-Dollardverdrag van 8 april 1960. Het Nederlands grondgebied strekt zich verder noordwaarts uit, maar deze begrenzing is gekozen opdat niet getreden wordt in het gebied, waarop de bovengenoemde aanvullende overeenkomst betrekking heeft. Aan de westkant is de grens van het natuurmonument gelegd langs de buitenzijde van de bestaande en de aan te leggen zeedijk. De Punt van Reide zelf en het ten zuiden daaraan grenzende gebied is buiten de aanwijzing gehouden, aangezien dit gebied staats eigendom is; het ligt in het voornemen dit gebied binnen afzienbare tijd aan te wijzen als staatsnatuurmonument. De zuidgrens wordt gevormd door de bestaande dijk, terwijl de Nederlands-Duitse grens de oostgrens van het natuurmonument vormt.

In verband met zowel het op Deltahoogte brengen van de dijken als het aanleggen van kanaal en dijk aan de westkant van het natuurmonument volgens het op de bijbehorende kaart aangeduide tracé zullen met betrekking tot de begrenzing geringe correcties nodig kunnen zijn.

Bovendien zal de aanwijzing nog aanpassing kunnen ondergaan als gevolg van beslissingen die in nationaal en internationaal kader nog genomen moeten worden.

Teneinde enig denkbeeld te geven van handelingen of voortgezette handelingen die de in de beschikking genoemde wezenlijke kenmerken van het natuurmonument kunnen aantasten dan wel overigens schadelijk voor de natuurwetenschappelijke betekenis of het natuurschoon, dan wel ontsierend kunnen zijn, worden hieronder voorbeelden gegeven van handelingen of voortgezette handelingen ten aanzien waarvan het in ieder geval raadzaam is een vergunning te vragen, hetgeen krachtens artikel 13, eerste lid, van de wet dient te geschieden bij aangetekende brief.

- bouwen in de zin van artikel 1 van de Woningwet;
- plaatsen van voor verblijf geschikte, al dan niet aan hun bestemming onttrokken voertuigen, caravans, living-vans of tenten;
- ontgronden; aanleggen van waterlossingen, plassen of vijvers; ophogen; egaliseren; ontginnen; ploegen; scheuren van grasland;
- handelingen, welke wijziging van het sinds jaar en dag bestaande bodemgebruik beogen;
- aanwenden van bestrijdingsmiddelen, van groei- en stoorstoffen en van kunstmeststoffen;
- handelingen welke wijziging van de waterhuishouding of de waterstand beogen of ten gevolge kunnen hebben;

- aanleggen of verharden van wegen, paden of parkeergelegenheden; tot stand brengen van recreatieve voorzieningen zoals caravan- en kampeerterreinen, lig- en speelweiden, picknickplaatsen, dagcampings enz.;
- planten van bomen of andere houtgewassen;
- rooien van bomen of ander houtgewassen;
- opslaan, storten, bergen of deponeren van al dan niet afgedankte of aan hun oorspronkelijk gebruik onttrokken voorwerpen, stoffen of producten;
- aanleggen van kaden;
- leggen of aanbrengen van ondergrondse of bovengrondse leidingen.

In geval van twijfel zal het dienstig zijn zich te wenden tot de natuurbeschermingsconsulent van het Staatsbosbeheer te Groningen.

Handelingen die noodzakelijk zijn voor het onderhoud van de zeewering zullen, gelet op het gestelde in de Memorie van Toelichting bij de Natuurbeschermingswet, ter zake van artikel 12, zonder voorafgaande vergunning mogelijk zijn.

Directie Natuur- en
Landschapsbescherming

DE MINISTER VAN CULTUUR, RECREATIE EN MAATSCHAPPELIJK WERK

Overwegende, dat het gebied "Schorren van de Eendracht", tevens omvattende de "Vlakte van kerken", voor zover gevormd door de hierna kadastraal omschreven percelen en gelegen in de gemeente Texel, van algemeen belang is uit een oogpunt van natuurschoon en om zijn natuurwetenschappelijke betekenis en mitsdien een natuurmonument is in de zin van artikel 1, onder b, van de Natuurbeschermingswet (Stb. 1967, 572);

dat het natuurmonument deel uitmaakt van het Waddenzeegebied;

dat de verschillende gedeelten van het Waddenzeegebied, nader te onderscheiden in kwelders, slikken, platen en wateren, uit een oogpunt van natuurschoon en in natuurwetenschappelijk opzicht één samenhangend geheel vormen;

dat het Waddenzeegebied vanwege de ecologische functies die het vervult en de waarde van deze functies van zeer grote nationale en internationale betekenis is;

dat het onderhavige natuurmonument bestaat uit schorren, kwelders en slikken;

dat het natuurmonument wordt gekenmerkt door een verscheidenheid aan milieuomstandigheden;

dat zich in samenhang met en tengevolge van deze verscheidenheid in milieuomstandigheden een aantal typen levensgemeenschappen heeft ontwikkeld;

dat in het natuurmonument minder algemene tot zeldzame plantengemeenschappen voorkomen, waarvan verscheidene min of meer zeldzame plantesoorten deel uitmaken;

dat het natuurmonument fungeert als broed-, fourageer- en pleisterplaats voor een groot aantal vogelsoorten, waaronder voor ons land minder algemene tot zeldzame soorten;

dat sommige van deze vogelsoorten in grote aantallen worden aangetroffen;

dat het gebied van betekenis is uit een oogpunt van natuurschoon door zijn weidse en ongerepte karakter, mede in samenhang met de aangrenzende delen van het Waddenzeegebied;

Overwegende ten aanzien van de wezenlijke kenmerken van het natuurmonument, dat hieronder niet alleen moeten worden begrepen het natuurschoon en de natuurwetenschappelijke betekenis, maar ook de voor de avifauna noodzakelijke rust, de aan de vorming van het gebied ten grondslag liggende hydrologische en sedimentologische processen en de geomorfologische en bodemkundige structuur;

Overwegende ten slotte, dat de bescherming van het onderhavige natuurmonument niet reeds op andere wijze door of krachtens de wet is verzekerd;

Gelet op artikel 7 en artikel 9, zevende lid, van de Natuurbeschermingswet;

Gezien de beschikking van 24 juli 1981, nr. NLB-46403, houdende het besluit, dat de aanwijzing als beschermd natuurmonument in overweging is ten aanzien van het gebied "Schorren van de Eendracht", tevens omfattende de "Vlakte van Kerken";

Gezien de omtrent de in overweging zijnde aanwijzing door Gedeputeerde Staten van Noord-Holland ingezonden en van hun beschouwingen vergezeld schrifturen, alsmede de te zelfder zake door de Natuurbeschermingsraad en de Rijksplanologische Commissie uitgebrachte adviezen;

Handelende in overeenstemming met de Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening;

B E S L U I T :

- I. Aangewezen wordt als beschermd natuurmonument het gebied "Schorren van de Eendracht", tevens omfattende "Vlakte van Kerken", voor zover gevormd door al dan niet gedeeltelijke percelen, kadastraal bekend gemeente Texel, sectie A, nrs. 4020, 4021, 4022; een en ander zoals aangegeven op de bij deze beschikking behorende kaart BN94;
- II. Deze beschikking moet worden gezien in samenhang met de toelichting en met de toelichting bij de aanwijzing als staatsnatuurmonument van delen van de Waddenzee.

Van deze beschikking zal mededeling worden gedaan in de Nederlandse Staatscourant.

De Minister voornoemd,
namens deze,
de Directeur-Generaal
voor Natuurbehoud, Recreatie en Media,

Dr. J. Verhoeve

TOELICHTING

Algemeen

In deze toelichting wordt nader ingegaan op de specifieke kenmerken van het gebied "Schorren van de Eendracht", dat wordt gevormd door een begroeid deel "Schorren van de Eendracht" en een onbegroeid deel "Vlakte van Kerken". Zij moet worden gelezen in samenhang met de toelichting bij de aanwijzing als staatsnatuurmonument van delen van het Waddenzeegebied, waarvan de algemene beschrijving, relevant voor de toepassing van de Natuurbeschermingswet in het Waddenzeegebied, eveneens voor het gebied "Schorren van de Eendracht" geldig is. Het beschermd natuurmonument "Schorren van de Eendracht" is gelegen in de gemeente Texel en heeft een oppervlakte van ca 970 ha.

Natuurwetenschappelijke betekenis

Het natuurmonument is een belangrijk onderdeel van het Waddenzeegebied. Door de samenhang met de overige delen van het Waddenzeegebied moet de betekenis van dit gebied niet alleen worden gezien vanuit de eigen natuurwetenschappelijke waarde, maar ook vanuit de functie en plaats die het in het geheel van het Waddenzeegebied inneemt. De natuurwetenschappelijke betekenis van de buitendijkse terreinen wordt in belangrijke mate bepaald door de ornithologische en vegetatiekundige aspecten. Niettemin bepalen ook andere aspecten tegelijkertijd de grote natuurwetenschappelijke betekenis van dit gebied. Hierbij moet in de eerste plaats gewezen worden op het grote aantal soorten kleinere organismen die in grote massa's worden aangetroffen in de onbegroeide wadbodem. Deze vormen de basis voor een groot deel van het overige leven in het gebied.

Ook de relaties tussen de buitendijkse gronden en de aangrenzende polders zijn van betekenis.

Flora en vegetatie

De vegetatie en flora van het natuurmonument hebben een natuurlijk karakter. Alleen al omdat dergelijke kweldervegetaties relatief zeldzaam zijn - ze komen nog op slechts enkele plaatsen in het Waddenzeegebied voor - is er sprake van een bijzondere situatie.

Daarnaast wordt de betekenis van flora en vegetatie nog versterkt door de verscheidenheid in milieuomstandigheden in het gebied. Vooral de verschillen in vocht- en zoutgehalte zijn wat dit betreft van invloed.

Kenmerkende soorten zijn: Lamsoor, Obione, Zeealsem en Kweldergras.

Fauna

Wat de fauna betreft zijn vooral de in het gebied voorkomende vogels van belang.

Het natuurmonument "Schorren van de Eendracht" is onder andere van grote betekenis voor doortrekkende en overwinterende eenden, ganzen en steltlopers. Ook als rust-, rui-, broed- en voedselgebied is het samen met andere kustgebieden van zeer grote ecologische betekenis.

Het natuurmonument biedt uitstekende hoogwatervluchtplaatsen voor de diverse vogelsoorten, mede door de geringe vliegafstand tot de voedselgronden (weinig energieverlies). Doordat het aangrenzende binnendijkse gebied dunbevolkt en weinig ontsloten is, heerst er in het buitendijkse gebied in het algemeen een hoge mate van rust, die vooral voor ruiende vogels bijzonder belangrijk is, aangezien in de ruiperiode het vliegvermogen van deze vogels sterk afneemt. Af en toe wordt deze rust verstoord doordat tijdens hoogwater zeilplanken en andere kleine vaartuigen (te) dicht onder de kust door varen.

Als broedgebied is het natuurmonument vooral van belang voor Visdief, Noordse stern, Kluut, Tureluur en Kokmeeuw. Het natuurmonument is van bijzondere betekenis als voedselgebied voor de Rotgans. Periodiek fourageren er duizenden exemplaren van deze vogelsoort.

Van bijzondere betekenis is de zich uitbreidende broedkolonie van de Grote stern; van deze kolonies zijn er slechts enkele in Nederland.

Ten slotte is het natuurmonument van belang voor de Lepelaar, die hier in relatief grote aantallen voedsel vindt en er bovendien na de broedperiode bij hoog water dikwijls vertoeft.

Natuurschoon

Het gebied is uit een oogpunt van natuurschoon van betekenis door zijn weidse en ongerepte karakter. Deze betekenis is onlosmakelijk verbonden met het natuurschoon van de aangrenzende delen van het Waddenzeegebied, waarbij het onderhavige gebied een bijdrage levert aan het natuurschoon van het aangrenzende Waddenzeegebied. Voorts wordt de schoonheid van het gebied "Schorren van de Eendracht" mede bepaald door de weidsheid en ongerepteid van zijn omgeving. Met nadruk moet er op gewezen worden dat de beleving van het natuurschoon kan worden beïnvloed door activiteiten die zich tot ver buiten de grenzen van het in deze toelichting bedoelde gebied afspelen.

Begrenzing

De begrenzing is gebaseerd op de natuurwetenschappelijke hoedanigheden van het natuurmonument en op de eigendomssituatie. Aan de kant van de Waddenzee grenst het natuurmonument aan het staatsnatuurmonument Waddenzee. Aan de eilandzijde wordt de grens bepaald door de buitenteen van de zeedijk.

Huidig gebruik en gewenst beheer

Het huidige gebruik en beheer van het natuurmonument, zoals dit sinds jaar en dag plaats vindt, kan worden voortgezet. Zo kan het vangen van kokkels, het pierensteken en het recreatief zeevissen in de huidige omvang en intensiteit worden gecontinueerd.

Werkzaamheden aan zeeverende dijken, behorend tot het geregeld onderhoud, kunnen op de daarvoor sinds jaar en dag gebruikelijke wijze worden voortgezet. Deze werkzaamheden zijn niet gebonden aan een vergunning ex artikel 12 van de Natuurbeschermingswet.

Vergunningen

Volgens artikel 12 van de Natuurbeschermingswet dient voor handelingen die de wezenlijke kenmerken van het beschermd natuurmonument aantasten, dan wel schadelijk voor de natuurwetenschappelijke betekenis of ontsierend zijn en die niet voorzien zijn in een op grond van artikel 14 tot stand gekomen beheersplan, vergunning worden aangevraagd. Dit dient krachtens artikel 13, eerste lid, per aangetekende brief te gebeuren. Er wordt op gewezen, dat de in artikel 12 van de Natuurbeschermingswet bedoelde verbodsbepalingen voor een ieder van kracht zijn.

Het is niet mogelijk op voorhand aan te geven wat in concrete gevallen wel en wat niet zal zijn toegestaan. Dit hangt samen met de gevariëerde opbouw van het natuurmonument en met het feit dat handelingen in aard en intensiteit kunnen verschillen. Van geval tot geval zal moeten worden vastgesteld of een vergunning al dan niet vereist is.

De consultant Natuurbehoud van het Staatsbosbeheer zal hierover uitsluitend kunnen geven.

Teneinde wat betreft het voorgaande de gedachten te bepalen, wordt hierna een aantal voorbeelden gegeven van handelingen, waarvoor een vergunning vereist kan zijn:

- Bouwen in de zin van artikel 1 van de Woningwet;
- plaatsen of aanleggen van - al dan niet aan hun bestemming onttrokken - voer- en vaartuigen, caravans en tenten;
- aanbrengen of aanleggen van oeverbeschoeiingen;
- leggen of aanbrengen van ondergrondse of bovengrondse leidingen, installaties of apparatuur;
- aanleggen of verharden van wegen, banen of parkeergelegenheden en het aanbrengen van andere oppervlakteverharding van enige omvang;
- aanbrengen of inrichten van recreatieve voorzieningen;
- ontgronden, bodem verlagen, aanleggen van waterlossingen, ophogen, egaliseren, ontginnen enz.;
- scheuren van grasland;
- opslaan, storten, bergen of deponeren van al dan niet afgedankte of aan hun oorspronkelijk gebruik onttrokken voorwerpen, stoffen of producten;
- beoefenen van vormen van gemotoriseerde buitensport (motorsport, modelvliegtuigsport e.d.);
- verrichten van handelingen die wijziging of intensivering van het bestaande bodemgebruik beogen of ten gevolge kunnen hebben;
- aanwenden van bestrijdingsmiddelen, groei- en stoorstoffen, kunstmeststoffen en organische meststoffen, zowel op het land als in het water.

Beheersplan

De wet geeft in artikel 14 de mogelijkheid met de eigenaar en gebruiker een beheersplan op te stellen. Dit beheersplan komt tot stand op vrijwillige basis. Met het beheersplan wordt allereerst beoogd, dat het voor het natuurmonument gewenste beheer zal worden uitgevoerd. Daarnaast brengt het beheersplan met zich, dat de eigenaar en gebruiker duidelijkheid verkrijgen over handelingen als bovenbedoeld en handelingen die zouden moeten worden nagelaten in verband met het behoud van de kwaliteiten van het natuurmonument.

Ingevolge het derde lid van artikel 12 van de wet is voor handelingen, welke zijn voorzien in het beheersplan, géén vergunning vereist.

Op grond van de wet kunnen de betrokkenen een vergoeding krijgen voor de uit het beheersplan voortvloeiende kosten, die redelijkerwijs niet voor hun rekening behoren te komen.

Bevorderd zal worden dat voor het onderhavige natuurmonument beheersplannen worden opgesteld. Vooruitlopend hierop verricht thans het Rijksinstituut voor Natuurbeheer onderzoek naar het voor het natuurmonument gewenste beheer. Beheersplannen dienen aan te sluiten op de doelstellingen en beleidslijnen, zoals neergelegd in de Nota over de Hoofdlijnen van de Ontwikkeling van de Waddenzee, welke de procedure van de Planologische Kernbeslissing heeft doorlopen, alsmede op de beheersplannen die voor delen van het staatsnatuurmonument Waddenzee worden ontwikkeld, in aansluiting op de toelichting bij de aanwijzingsbeschikking van dit staatsnatuurmonument. Het ligt in de bedoeling om in deze beheersplannen de omvang en intensiteit van kokkelvisserij, pierensteken, recreatieve zeevisserij en jacht nader te regelen, vooruitlopend op een op te stellen beheersplan aansluitend op het beheersprogramma Flora en Fauna, dat door het Coördinatie-college Waddengebied wordt voorbereid.

Tevens ligt het in de bedoeling om in een convenant tussen het Waterschap Texel, Rijkswaterstaat en CRM het dijkbeheer nader te regelen.

De consulent Natuurbehoud van het Staatsbosbeheer is gaarne bereid inlichtingen te verschaffen over de mogelijkheden van een beheersplan. Het kantoor van de consulent in de provincie Noord-Holland is gevestigd te Haarlem, Klein Heiligland 84. Het telefoonnummer is 023-319021.

Kenmerk

RIJSWIJK

Sector Gebiedsbescherming
en Soortenbehoud
Nr. NLB/GS/GA-52346

23 juli 1982

Directie Natuur- en
Landschapsbescherming

DE MINISTER VAN CULTUUR, RECREATIE EN MAATSCHAPPELIJK WERK

Overwegende, dat het gebied "Neerlands Reid", voor zover gevormd door de hierna kadastraal omschreven percelen en gelegen in de gemeente Ameland, van algemeen belang is uit een oogpunt van natuurschoon en om zijn natuurwetenschappelijke betekenis en mitsdien een natuurmonument is in de zin van artikel 1, onder b, van de Natuurbeschermingswet (Stb. 1967, 572);

dat het natuurmonument deel uitmaakt van het Waddenzeegebied;

dat de verschillende gedeelten van het Waddenzeegebied, nader te onderscheiden in kwelders, slikken, platen en wateren, uit een oogpunt van natuurschoon en in natuurwetenschappelijk opzicht één samenhangend geheel vormen;

dat het Waddenzeegebied vanwege de ecologische functies die het vervult en de waarde van deze functies van zeer grote nationale en internationale betekenis is;

dat het onderhavige natuurmonument bestaat uit kwelders, lage duintjes en slenken;

dat het natuurmonument wordt gekenmerkt door een grote verscheidenheid aan milieuomstandigheden;

dat zich in samenhang met en tengevolge van deze verscheidenheid in milieuomstandigheden een aantal typen levensgemeenschappen heeft ontwikkeld;

dat in het natuurmonument minder algemene tot zeldzame plantengemeenschappen voorkomen, waarvan verscheidene min of meer zeldzame plantesoorten deel uitmaken;

dat het natuurmonument fungeert als broed-, fourageer- en pleisterplaats voor een groot aantal vogelsoorten, waaronder voor ons land minder algemene tot zeldzame soorten;

dat sommige van deze vogelsoorten in grote aantallen worden aangetroffen;

dat het gebied van betekenis is uit een oogpunt van natuurschoon door zijn weidsheid en ongereptheid, alsmede zijn karakter als natuurlijke laagte, dit mede in samenhang met de aangrenzende delen van het Waddenzeegebied;

Overwegende ten aanzien van de wezenlijke kenmerken van het natuurmonument, dat hieronder niet alleen moeten worden begrepen het natuurschoon en de natuurwetenschappelijke betekenis, maar ook de voor de avifauna noodzakelijke rust, de aan de vorming van het gebied ten grondslag liggende hydrologische en sedimentologische processen en de geomorfologische en bodemkundige structuur;

Overwegende ten slotte, dat de bescherming van het onderhavige natuurmonument niet reeds op andere wijze door of krachtens de wet is verzekerd;

Gelet op artikel 7 en artikel 9, zevende lid, van de Natuurbeschermingswet;

Gezien de beschikking van 24 juli 1981, nr. NLB-46404, houdende het besluit, dat de aanwijzing als beschermd natuurmonument in overweging is ten aanzien van het gebied "Neerlands Reid";

Gezien de omtrent de in overweging zijnde aanwijzing door Gedeputeerde Staten van Friesland ingezonden en van hun beschouwingen vergezeld schrifturen, alsmede de te zelfder zake door de Natuurbeschermingsraad en de Rijksplanologische Commissie ingebrachte adviezen;

Handelende in overeenstemming met de Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening;

B E S L U I T :

- I. Aangewezen wordt als beschermd natuurmonument het gebied "Neerlands Reid", voor zover gevormd door al dan niet gedeeltelijke percelen, kadastraal bekend gemeente Nes (Ameland), sectie C, nrs. 262, 264, 272, 275, 294, 295, 296, 303, 304, 305, 332 t/m 339, 416, 433, 434; een en ander zoals aangegeven op de bij deze beschikking behorende kaart BN95.
- II. Deze beschikking moet worden gelezen in samenhang met de toelichting en in samenhang met de toelichting bij de aanwijzing als staatsnatuurmonument van delen van de Waddenzee.

Van deze beschikking zal mededeling worden gedaan in de Nederlandse Staatscourant.

De Minister voornoemd,
namens deze,
de Directeur-Generaal voor
Natuurbehoud, Recreatie en Media,

Dr. J. Verhoeve

TOELICHTING

Algemeen

In deze toelichting wordt ingegaan op de specifieke kenmerken van het "Neerlands Reid" (ook wel genaamd "Nieuwlands Reid").

Zij moet worden gelezen in samenhang met de toelichting bij de aanwijzing als staatsnatuurmonument van delen van het Waddenzeegebied, waarvan de algemene beschrijving, relevant voor de toepassing van de Natuurbeschermingswet in het Waddenzeegebied, eveneens voor het gebied "Neerlands Reid" geldig is.

Het beschermd natuurmonument "Neerlands Reid" is gelegen in de gemeente Ameland en heeft een oppervlakte van ca 265 ha.

Natuurwetenschappelijke betekenis

Het natuurmonument is een belangrijk onderdeel van het Waddenzeegebied. Door de samenhang met de overige delen van het Waddenzeegebied moet de betekenis van dit gebied niet alleen worden gezien vanuit de eigen natuurwetenschappelijke waarde, maar ook vanuit de functie en plaats die het in het geheel van het Waddenzeegebied inneemt.

Het Neerlands Reid ontleent zijn natuurwetenschappelijke waarde vooral aan de grote verscheidenheid in milieuomstandigheden. Door het reliëf en de invloed van de zee ontstaan verschillen in duur en frequentie van de periodes, dat delen van het gebied onder water staan en van het zout- en vochtgehalte van de bodem en de samenstelling daarvan. Deze verscheidenheid wordt nog versterkt door de variatie in beweidingsintensiteit. De biologische rijkdom ten gevolge van de in het Neerlands Reid aanwezige milieugradiënten is groot en komt vooral tot uiting in de ornithologische, vegetatiekundige en floristische waarde van het gebied.

Flora en vegetatie

Door de eerder genoemde verschillen in milieuomstandigheden wordt de vegetatie in het natuurmonument gekenmerkt door duidelijke zoneringen.

Ten gevolge hiervan vertonen de flora en vegetatie een grote verscheidenheid.

Een aantal van de aanwezige plantengemeenschappen en plantesoorten is minder algemeen tot zeldzaam.

De belangrijkste begroeiing van de kwelder wordt gevormd door de associatie van Zilte rus. Hier worden soorten aangetroffen als Engels gras, Zilte schijnspurrie, Rood zwenkgras, Ronde rus, Zeeaster, Melkkruid, Zilte zegge, Aardbleiklaver en Fraai duizendguldenkruid.

Rond de monding komt de Kweldergras-gemeenschap voor met Kweldergras, Lepelblad, Engels lepelblad, Lamsoor, Gesteelde obione, Zeeweegbree, Zeekraal en Strandzoutgras.

Langs de slenken groeien als vertegenwoordigers van de Schorrekruidgemeenschap o.a. Schorrekruid en Obione.

Op iets hogere en zandige gedeelten komt de Zeealsem-associatie voor met Zeealsem en Fioringras..

Langs de lage duintjes in de kwelder is een begroeiing van de associatie van Zeevetmuur en Deens lepelblad met soorten als Zeevetmuur, Deens lepelblad, Hertshoornweegbree en Zeeweegbree..

Op deze lage duintjes groeien elementen van de Duinschapegras-associatie met Zandblauwtje, Zandzegge, Schermhavikskruid en Echt walstro.

Op wat hogere duintoppen in het noordwestelijke gedeelte van de kwelder groeien Tandjesgras, Blauwe zegge, Gewone veldbies, Kruiwilg, Beemdgras, Witbol, Madeliefje, Kale jonker, Rode klaver en Koekoeksbloem.

In de komvormige laagte aan de noordzijde van de kwelder komen aan zilt slik en detritus gebonden vegetaties van het Zeekraal-verbond voor met Zeekraal als dominerende soort.

In het overgangsgebied tussen kwelder en omringende duinen worden storingsgemeenschappen uit het Zilverschoon-verbond aangetroffen met onder anderen Strandkweek, Spiesbladmelde en Hertschoornweegbree dicht bij de Waddenzee; bij de overgang naar Buurder- en Kooiduinen soorten als Zilte zegge, Waterbies, Slanke waterbies, Zilverschoon, Herfstleeuwetand, Kattedoorn, Witte klaver, Aardbeiklaver, Fioringras, Waternavel, Zeegroene zegge, Addertong, Armbloemige waterbies en Kweek.

In het overgangsgebied naar Buurder- en Kooiduinen worden eveneens soorten uit het Knopbies-verbond gevonden: Knopbies, Vleeskleurige orchis, Parnassia en Duinriet.

Fauna

Wat de fauna betreft zijn vooral de in het gebied voorkomende vogels van belang.

Het gebied vervult een belangrijke functie als broedgebied voor veel soorten vogels, waaronder Noordse stern, Visdief, Bontbekplevier en Strandplevier.

Daarnaast is het Neerlands Reid een belangrijke hoogwatervluchtplaats. Vooral Groenpootruiter, Zwarte ruiter en Goudplevier maken van dit gebied gebruik. Bovendien is het gebied van betekenis voor een groot aantal andere trekvogels (vooral roof- en zangvogels). 's-Winters vertoeven er grote aantallen Rotganzen. Een voorwaarde voor het behoud van de functies die het gebied thans vervult voor de vogels (broed-, fourageer- en ruigebied en hoogwatervluchtplaats) is een zo groot mogelijke rust.

Natuurschoon

Het gebied is van betekenis uit een oogpunt van natuurschoon. Deze betekenis ontleent het aan zijn karakter van natuurlijke laagte met hier en daar lage duinpartijtjes, aan drie zijden omsloten door hoge duinen (Kooiduinen, Oerderduinen en de Kooioerdstuifdijk). Aan de zuidzijde gaat deze laagte over in het vad. Het gebied wordt door enige natuurlijke slenken, die nog in open relatie met de Waddenzee staan, doorsneden. Hiervan is de Oerdersloot de grootste.

Met nadruk moet erop gewezen worden dat de beleving van het natuurschoon kan worden beïnvloed door activiteiten die zich tot ver buiten de grenzen van het in deze beschikking bedoelde gebied afspelen.

Begrenzing

De begrenzing is gebaseerd op de natuurwetenschappelijke hoedanigheden van het natuurmonument en op de eigendomssituatie.

Aan de noordzijde en aan de kant van de Waddenzee grenst het natuurmonument aan het staatsnatuurmonument Waddenzee, aan de oostzijde aan de Oerderduinen en de westzijde aan de Kooiduinen.

Huidig gebruik en gewenst beheer

Het huidige gebruik en beheer van het natuurmonument, het extensief beweiden met schapen en jongvee, zoals dit sinds jaar en dag plaats vindt, kan worden voortgezet op dezelfde wijze en in dezelfde mate als dit thans gebruikelijk is.

Werkzaamheden aan de zeeverende dijken, behorend tot het geregeld onderhoud, kunnen op de daarvoor sinds jaar en dag gebruikelijke wijze worden voortgezet. Deze werkzaamheden zijn niet gebonden aan een vergunning ex artikel 12 van de Natuurbeschermingswet. Ook een dijkverzwaring, voorzover vallend binnen perceel, kadastraal bekend gemeente Nes, sectie C, nr. 416, is niet vergunningplichtig. Goed overleg over de uitvoering van deze dijk-

verzwaring met de consulent Natuurbehoud van het Staatsbosbeheer is echter gewenst om aantasting van de wezenlijke kenmerken van het natuurmonument zoveel als mogelijk is te vermijden.

Vergunningen

Volgens artikel 12 van de Natuurbeschermingswet dient voor handelingen die de wezenlijke kenmerken van het beschermd natuurmonument aantasten, dan wel schadelijk voor de natuurwetenschappelijke betekenis of ontsierend zijn en die niet voorzien zijn in een op grond van artikel 14 tot stand gekomen beheersplan, vergunning te worden aangevraagd. Dit dient krachtens artikel 13, eerste lid, per aangetekende brief te gebeuren.

Er wordt op gewezen, dat de in artikel 12 van de Natuurbeschermingswet bedoelde verbodsbepalingen voor een ieder van kracht zijn.

Het is niet mogelijk op voorhand aan te geven wat in concrete gevallen wel en wat niet zal zijn toegestaan. Dit hangt samen met de gevarieerde opbouw van het natuurmonument en met het feit dat handelingen in aard en intensiteit kunnen verschillen. Van geval tot geval zal moeten worden vastgesteld of een vergunning al of niet vereist is. De consulent Natuurbehoud van het Staatsbosbeheer zal hierover uitsluitel kunnen geven.

Teneinde wat betreft het voorgaande de gedachten bepalen, wordt hierna een aantal voorbeelden gegeven van handelingen, waarvoor een vergunning vereist kan zijn:

- Bouwen in de zin van artikel 1 van de Woningwet;
- plaatsen of aanleggen van - al dan niet aan hun bestemming onttrokken - voer- en vaartuigen, caravans en tenten;
- aanbrengen of aanleggen van oeverbeschoeiingen;
- aanleggen of aanbrengen van ondergrondse of bovengrondse leidingen, installaties of apparatuur;
- aanleggen of verharden van wegen, banen of parkeergelegenheden en het aanbrengen van andere oppervlakteverharding van enige omvang;
- aanbrengen of inrichten van recreatieve voorzieningen;
- ontgronden, bodem verlagen, aanleggen van waterlossingen, ophogen, egaliseren, ontginnen enz.;
- scheuren van grasland;
- opslaan, storten, bergen of deponeren van al dan niet afgedankte of aan hun oorspronkelijk gebruik onttrokken voorwerpen, stoffen of producten;
- beoefenen van vormen van gemotoriseerde buitensport (motorsport, modelvliegtuigsport e.d.);
- verrichten van handelingen die wijziging of intensivering van het bestaande bodemgebruik beogen of ten gevolge kunnen hebben;
- verrichten van handelingen die wijziging van de waterhuishouding of waterstand beogen of ten gevolge kunnen hebben;
- aanwenden van bestrijdingsmiddelen, groei- en stoorstoffen.

Beheersplan

De wet geeft in artikel 14 de mogelijkheid met de eigenaar en gebruiker een beheersplan op te stellen. Dit beheersplan komt tot stand op vrijwillige basis. Met het beheersplan wordt allereerst beoogd, dat het voor het natuurmonument gewenste beheer zal worden uitgevoerd. Daarnaast brengt het beheersplan met zich, dat de eigenaar en gebruiker duidelijkheid verkrijgen over handelingen als bovenbedoeld en handelingen die zouden moeten worden nagelaten in verband met het behoud van de kwaliteiten van het natuurmonument. Ingevolge het derde lid van artikel 12 van de wet is voor handelingen, welke zijn voorzien in het beheersplan, géén vergunning vereist.

Op grond van de wet kunnen de betrokkenen een vergoeding krijgen voor de uit het beheersplan voortvloeiende kosten, die redelijkerwijs niet voor hun rekening behoren te komen.

Bevorderd zal worden dat voor het onderhavige natuurmonument beheersplannen worden opgesteld.

Vooruitlopend hierop verricht thans het Rijksinstituut voor Natuurbeheer onderzoek naar het voor het natuurmonument gewenste beheer.

Beheersplannen dienen aan te sluiten op de doelstellingen en beleidslijnen, zoals neergelegd in de Nota over de Hoofdpijnen van de Ontwikkeling van de Waddenzee, welke de procedure van de Planologische Kernbeslissing heeft doorlopen, alsmede op de beheersplannen die voor delen van het staatsnatuurmonument Waddenzee worden ontwikkeld, in aansluiting op de toelichting bij de aanwijzingsbeschikking van het staatsnatuurmonument.

Het ligt in de bedoeling om het agrarisch gebruik van het natuurmonument in een beheersplan nader te regelen.

In aansluiting op een algemene regeling van gebruik en beheer van natuurmonumenten waar belangen van de waterstaat spelen, zal een nadere regeling van het te voeren beheer in het onderhavige natuurmonument worden opgesteld tussen de consulent Natuurbehoud van het Staatsbosbeheer en de HID van de Rijkswaterstaat.

Ten aanzien van de jacht zal bezien worden of een nadere beheersregeling kan worden getroffen, vooruitlopend op een op te stellen beheersplan aansluitend op het beheersprogramma Flora en Fauna, dat door het Coördinatiecollege Waddengebied wordt voorbereid.

De consulent Natuurbehoud van het Staatsbosbeheer is gaarne bereid inlichtingen te verschaffen over de mogelijkheden van een beheersplan.

Het kantoor van de consulent in de provincie Friesland is gevestigd te Leeuwarden, Tesselschadestraat 7. Het telefoonnummer is 05100-43313.

Kenmerk

Sector Gebiedsbescherming
en Soortenbehoud
Nr. NLB/GS/GA-52389

RIJSWIJK

23 juli 1982

Directie Natuur- en
Landschapsbescherming

DE MINISTER VAN CULTUUR, RECREATIE EN MAATSCHAPPELIJK WERK

Overwegende, dat het gebied "Kwelders langs de noordkust van Groningen" voor zover gevormd door de hierna kadastraal omschreven percelen en gelegen in de gemeenten Ulrum, Kloosterburen, Eenrum, Baflo, Warffum, Usquert en Hefshuizen, van algemeen belang is uit een oogpunt van natuurschoon en om zijn natuurwetenschappelijke betekenis en mitsdien een natuurmonument is in de zin van artikel 1, onder b, van de Natuurbeschermingswet (Stb. 1967, 572);

dat het natuurmonument deel uitmaakt van het Waddenzeegebied;

dat de verschillende gedeelten van het Waddenzeegebied, nader te onderscheiden in kwelders, slikken, platen en wateren, uit een oogpunt van natuurschoon en in natuurwetenschappelijk opzicht één samenhangend geheel vormen;

dat het Waddenzeegebied vanwege de ecologische functies die het vervult en de waarde van deze functies van zeer grote nationale en internationale betekenis is;

dat het onderhavige natuurmonument bestaat uit kwelders en slikken;

dat het natuurmonument wordt gekenmerkt door een verscheidenheid aan milieuomstandigheden;

dat zich in samenhang met en tengevolge van deze verscheidenheid in milieuomstandigheden een aantal typen levensgemeenschappen heeft ontwikkeld;

dat in het natuurmonument minder algemene tot zeldzame plantengemeenschappen voorkomen, waarvan verscheidene min of meer zeldzame plantesoorten deel uitmaken;

dat het natuurmonument fungeert als broed-, fourageer- en pleisterplaats voor een groot aantal vogelsoorten, waaronder voor ons land minder algemene tot zeldzame soorten;

dat sommige van deze vogelsoorten in grote aantallen worden aangetroffen;

dat het gebied van betekenis is uit een oogpunt van natuurschoon door zijn weidse en ongerepte karakter, mede in samenhang met de aangrenzende delen van het Waddenzeegebied;

Overwegende ten aanzien van de wezenlijke kenmerken van het natuurmonument, dat hieronder niet alleen moeten worden begrepen het natuurschoon en de natuurwetenschappelijke betekenis, maar ook de voor de avifauna noodzakelijke rust, de aan de vorming van het gebied ten grondslag liggende hydrologische en sedimentologische processen en de geomorfologische en bodemkundige structuur;

Overwegende ten slotte, dat de bescherming van het onderhavige natuurmonument niet reeds op andere wijze door of krachtens de wet is verzekerd;

Gelet op artikel 7 en artikel 9, zevende lid, van de Natuurbeschermingswet;

Gezien de beschikking van 27 juli 1981, nr. NLB-46406, houdende het besluit, dat de aanwijzing als beschermd natuurmonument in overweging is ten aanzien van het gebied "Kwelders langs de noordkust van Groningen";

Gezien de omtrent de in overweging zijnde aanwijzing door Gedeputeerde Staten van Groningen ingezonden en van hun beschouwingen vergezeld schrifturen, alsmede de te zelfder zake door de Natuurbeschermingsraad en de Rijksplanologische Commissie uitgebrachte adviezen;

Handelende in overeenstemming met de Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening;

B E S L U I T :

- I. Aangewezen wordt als beschermd natuurmonument het gebied "Kwelders langs de noordkust van Groningen", voor zover gevormd door de al dan niet gedeeltelijke percelen, kadastraal bekend gemeente Ulrum, sectie G, nr. 431; gemeente Kloosterburen, sectie B, nrs. 1433 t/m 1437, 1440, 1448, 1449, 1451, 1452, 1454, 1455; sectie C, nrs. 810 t/m 819; sectie D, nrs. 1024 t/m 1029, 1031 t/m 1038, 1103, 1105, 1164, 1165, 1171, 1172; gemeente Eenrum, sectie A, nrs. 1513 t/m 1519; sectie C, nrs. 427 t/m 430, 433 t/m 437, 439; sectie D, nrs. 1341, 1343, 1347, 1349, 1352, 1354, 1358, 1360, 1371, 1373, 1375, 1387, 1391, 1395, 1399, 1403, 1407, 1411, 1415, 1419, 1423, 1427, 1431, 1473; gemeente Baflo, sectie A, nrs. 373 t/m 384, 395, 396, 435 t/m 438; gemeente Warffum, sectie A, nrs. 230, 231, 233, 234, 236, 237; gemeente Usquert, sectie A, nrs. 1066, 1068, 1070, 1072, 1074, 1076, 1078, 1080, 1082, 1086 t/m 1097, 1099, 1101, 1103, 1105, 1106, 1107, 1112, 1115 t/m 1118, 1120, 1121, 1123, 1126, 1127, 1129, 1130, 1133, 1173, 1174; gemeente Uithuizen, sectie A, nrs. 1625, 1627, 1629, 1631, 1633, 1635, 1637, 1639, 1641, 1643, 1646, 1648, 1650, 1652, 1654; een en ander zoals aangegeven op de bij deze beschikking behorende kaart BN97;
- II. Deze beschikking moet worden gezien in samenhang met de toelichting en in samenhang met de toelichting bij de aanwijzing als staatsnatuurmonument van delen van de Waddenzee.

Van deze beschikking zal mededeling worden gedaan in de Nederlandse Staatscourant.

De Minister voornoemd,
namens deze,
de Directeur-Generaal voor
Natuurbehoud, recreatie en Media,

Dr. J. Verhoeve

TOELICHTING

Algemeen

In deze toelichting wordt ingegaan op de specifieke kenmerken van het gebied "Kwelders langs de noordkust van Groningen". Zij moet worden gelezen in samenhang met de toelichting bij de aanwijzing als staatsnatuurmonument van delen van het Waddenzeegebied, waarvan de algemene beschrijving, relevant voor de toepassing van de Natuurbeschermingswet in het Waddenzeegebied eveneens voor het gebied "Kwelders van de noordkust van Groningen" geldig is. Het beschermd natuurmonument "Kwelders van de noordkust van Groningen" is gelegen in de gemeenten Ulrum, Kloosterburen, Eenrum, Baflo, Warffum, Usquert en Hefshuizen en heeft een oppervlakte van 1220 ha.

Natuurwetenschappelijke betekenis

Het natuurmonument is een belangrijk onderdeel van het Waddenzeegebied. Door de samenhang met de overige delen van het Waddenzeegebied moet de betekenis van dit gebied niet alleen worden gezien vanuit de eigen natuurwetenschappelijke waarde, maar ook vanuit de functie en plaats die het in het geheel van het Waddenzeegebied inneemt. Deze betekenis wordt in belangrijke mate bepaald door de ornithologische en vegetatiekundige aspecten.

Ook de relaties tussen de buitendijkse gronden en de aangrenzende polder zijn van betekenis.

Voorts zij gewezen op de aanwezigheid van een "kwelderklif" (afslagrand), die de overgang vormt tussen de hoge groene kwelders en de lager gelegen landaanwinningskwelders. Dit is een in geomorfologisch opzicht bijzonder verschijnsel en als zodanig een van de wezenlijke kenmerken van het natuurmonument.

Flora en vegetatie

Er is een duidelijke relatie tussen de vegetatie van de Groninger kwelders en het daarop gevoerde beheer. De beweiding met schapen, jongvee en paarden en de begrazing in de wintermaanden door bijvoorbeeld Brandganzen zorgen voor een grote verscheidenheid aan vegetatietypen en geven een grote ruimtelijke variatie. Door deze beweiding, de goede ontwatering van deze zware gronden en het evenwijdig aan de kust verlopende patroon van het reliëf en de bodemsamenstelling, ontstaan door de kunstmatige bevordering van de kwelderaanwas, onderscheiden de Groninger kwelders zich van verschillende andere kwelders, zoals die van de kust van Friesland of de Waddeneilanden. Hierdoor kenmerkt de overgang tussen de begroeide en onbegroeide gedeelten van de landaanwinningswerken en de kwelders zich door een duidelijke zoning die tot uitdrukking komt in een grote variatie aan zoutplantengemeenschappen.

Slikpest-associatie komt in de laagste delen van de landaanwinningen voor in verspreide pollen, die vrijwel uitsluitend bestaan uit Engels slijkgras. Zeekraal-associatie. Het aspect van deze soortenarme, éénjarige pioniervegetatie wordt volledig bepaald door de langjarige ondersoort van de Zeekraal. Soms komt hier Zeegras voor. De associatie vestigt zich in het bovenste deel van de getijdenzone op de akkers van de landaanwinningen met gegraven greppels.

Kweldergras-associatie. Met toenemende hoogte maakt de Langjarige zeekraal plaats voor de Kortjarige zeekraal en verschijnen achtereenvolgens Gewoon kweldergras, Schorrekruid, Zeeaster, Gewone zoutmelde en Gerande schijnspurrie. Hier wordt de vegetatie mede door beweiding beïnvloed. In de

hogere delen van de Kweldergraszone komen Spiesmelde, Zeeweegbree en Engels lepelblad naast de bovengenoemde zoutplanten voor en sporadisch ook Lamsoor en Schorrezoutgras.

Zoutmelde-associatie. Op goed ontwaterde, extensief beweide terreinen in de Kweldergras-zone wordt de Gewone zoutmelde mede aspectbepalend. Uiteindelijk kan een zeer soortenarme vegetatie ontstaan die volledig door de Gewone zoutmelde wordt gedomineerd. Deze vegetatie wordt voor het Waddenzeegebied als zeldzaam beschouwd, maar is in de hoge landaanwinningen langs de Groninger Waddenkust algemeen.

Op de hogere delen - met name de gronddammen, oeverwallen langs de uitwateringen, de hoge landaanwinningen - komt de Zeealsem-associatie voor. De kenmerkende soorten zijn Rood zwenkgras, Melkkruid en bij extensieve of geen beweiding Zeealsem. Plaatselijk is Strandkweek dominant.

In een strook langs de kwelderklif, waar vaak vloedmerk wordt gedeponeed, ontwikkeld zich een vegetatie langs Engels lepelblad en Zeeweegbree.

Vegetaties van Rood zwenkgras en Fioringras. Deze zilte graslanden komen op het merendeel van de kwelders voor en worden gedomineerd door Rood zwenkgras en Fioringras. Plaatselijk wordt Engels gras aangetroffen.

Zeeaster, Spiesmelde, Melkkruid, Zeealsem, Gerande schijnspruie, Zeeweegbree en enkele soorten van het hoger voorkomende Zilver schoonverbond zijn vaak aanwezig. Soms komen ook Hertshoornweegbree en Zeevetmuur voor.

Zilver schoonverbond. Daartoe behoren onder meer de nagenoeg natuurlijke graslanden in de grenssituatie tussen zoet en zout, die hier gekenmerkt worden door Engels raaigras, Rood zwenkgras en Witte klaver. Een aantal andere soorten zijn Fioringras, Zilver schoon, Akkerdistel, Speerdistel, Spiesmelde, Herfstleeuwetand, Zachte dravik, Hoornbloem, Madeliefje, Engels gras, Zeealsem, Zeeaster, Aardbeiklaver, Kruijpende boterbloem, Rode ogentroost, Veldgerst, Kweek, Krulzuring, Strandmelde en Vogelmuur.

Fauna

Wat de fauna betreft zijn vooral de in het gebied voorkomende vogels van belang. In dit verband zij vermeld, dat de in het gebied massaal voorkomende lagere organismen een bestaansvoorwaarde voor de vogels vormen en hierdoor mede bepalend zijn voor de ecologische betekenis van het gebied in zijn totaliteit.

De buitendijkse terreinen langs de Groninger Waddenzee kust zijn onder andere van grote betekenis voor doortrekkende en overwinterende eenden, ganzen en steltlopers. Ook als rust-, rui-, broed- en voedselgebied is het samen met andere kustgebieden van zeer grote ecologische betekenis. Alleen al in het in particuliere eigendom zijnde gedeelte van het Groninger kustgebied worden de zogenaamde "Wetlands"-normen (1% van de wereldpopulatie of van de Noord-Europese trekbaanpopulatie) door de daar regelmatig aanwezige vogels ruimschoots overschreden. Tien tot twaalf maal door bijvoorbeeld de Brandgans, de Wulp, de Tureluur en de Kluut, twintig maal door de Zilverplevier en de Scholekster en zelfs meer dan dertig maal door de Bergeend.

De landaanwinningsgebieden en de kwelders zijn, mede door de geringe vliegafstand tot de voedselgronden (weinig energieverlies) uitstekende hoogwatervluchtplaatsen voor diverse vogelsoorten. Doordat het aangrenzende binnendijkse gebied dunbevolkt en weinig ontsloten is, heerst er in het buitendijkse gebied een hoge mate van rust, die vooral voor ruijende vogels bijzonder belangrijk is, aangezien in de ruijperiode het vliegvermogen van deze vogels sterk afneemt. De buitendijkse gronden zijn belangrijk als broedgebied voor weidevogelsoorten, zoals Grutto, Tureluur, Kievit, Scholekster en Patrijs. Verspreid komen grote kolonies voor van Visdieven, van Noordse sterns, van Kluten en van Kokmeeuwen. De Groninger kust vormt een belangrijk fourageergebied voor de ganzen en in het bijzonder voor de Brandgans. Vanaf eind november komen tienduizenden ganzen op de Groninger kwelders voor.

Natuurschoon

Het gebied is uit een oogpunt van natuurschoon van betekenis door zijn weidse en ongerepte karakter. Deze betekenis is onlosmakelijk verbonden met het natuurschoon van de aangrenzende delen van het Waddenzeegebied, waarbij het onderhavige gebied een bijdrage levert aan het natuurschoon van het aangrenzende Waddenzeegebied. Voorts wordt de schoonheid van het gebied "Kwelders langs de noordkust van Groningen" mede bepaald door de weidsheid en ongerepteheid van zijn omgeving. Met nadruk moet erop gewezen worden dat de beleving van het natuurschoon kan worden beïnvloed door activiteiten die zich tot ver buiten de grenzen van het in deze toelichting bedoelde gebied afspelen.

Begrenzing

De begrenzing is gebaseerd op de natuurwetenschappelijke hoedanigheden van het natuurmonument en op de eigendomssituatie. Aan de landzijde van het gebied wordt de grens gevormd door de buitenteen van de zeedijk. Als westelijke grens is de buitenteen van de afsluitdijk van de voormalige Lauwerszee aangehouden. Aan de kant van de Waddenzee en aan de oostzijde grenst het natuurmonument aan het staatsnatuurmonument Waddenzee.

Huidig gebruik en gewenst beheer

Het huidige gebruik en beheer van het natuurmonument, waaronder extensieve beweiding met jongvee en schapen zoals dat sinds jaar en dag plaatsvindt, kan worden voortgezet op dezelfde wijze en in dezelfde mate als dit thans gebruikelijk is.

Werkzaamheden aan zeeverende dijken, behorend tot het geregeld onderhoud kunnen op de daarvoor sinds jaar en dag gebruikelijke wijze worden voortgezet. Ook het onderhoud van de reeds bestaande landaanwinningswerken kan op de gebruikelijke wijze worden voortgezet. De werkzaamheden zoals sinds jaar en dag uitgevoerd zijn niet gebonden aan een vergunning ex artikel 12 van de Natuurbeschermingswet. Deze aanwijzing zal verdere dijkverzwaring in beginsel niet in de weg staan of aan een vergunning binden tenzij deze werken de wezenlijke kenmerken van het onderhavige natuurmonument in ernstige mate aantasten. Voorts is bij bovenstaande werken goed overleg met de consulent Natuurbehoud van het Staatsbosbeheer in de provincie Groningen gewenst. Ook de winning van de benodigde kleigrond uit de twee ingedijkte kwelders volgens het daartoe met het Groninger Landschap opgestelde plan, is niet aan een vergunning gebonden.

Het wadlopen is aan een vergunning gebonden in combinatie met de benodigde ontheffing voor het betreden van het staatsnatuurmonument Waddenzee. Dit in afwachting van een nadere beheersregeling terzake.

De aanwijzing zal de verdere behandeling van uitvoering van het F3-project in beginsel (N.A.M. leiding) niet stagneren of onmogelijk maken.

Om de aantasting van de wezenlijke kenmerken zoveel mogelijk te vermijden is het gewenst dat over de aanleg van dit leidingtrace, voorzover niet behandeld in de P.W.C., overleg plaatsvindt met de consulent Natuurbehoud van het Staatsbosbeheer.

Vergunningen

Wanneer het onderhavige gebied is aangewezen als beschermd natuurmonument, zal volgens artikel 12 van de Natuurbeschermingswet voor handelingen die de wezenlijke kenmerken van het beschermd natuurmonument aantasten, dan wel schadelijk voor de natuurwetenschappelijke betekenis of ontsierend zijn en die niet voorzien zijn in een op grond van artikel 14 tot stand gekomen beheersplan, vergunning moeten worden aangevraagd. Dit dient krachtens artikel 13, eerste lid, per aangetekende brief te gebeuren. Er wordt op gewezen, dat de in artikel 12 van de Natuurbeschermingswet bedoelde verbodsbepalingen voor een ieder van kracht zijn. Het is niet mogelijk op voorhand aan te geven wat

in concrete gevallen wel en wat niet zal zijn toegestaan. Dit hangt samen met de gevariëerde opbouw van het natuurmonument en met het feit dat handelingen in aard en intensiteit kunnen verschillen. Van geval tot geval zal moeten worden vastgesteld of een vergunning al of niet vereist is. De consulent Natuurbehoud van het Staatsbosbeheer zal hierover uitsluitel kunnen geven.

Teneinde wat betreft het voorgaande de gedachten te bepalen, wordt hierna een aantal voorbeelden gegeven van handelingen, waarvoor, wanneer het gebied als beschermd natuurmonument is aangewezen, een vergunning vereist kan zijn:

- Bouwen in de zin van artikel 1 van de Woningwet;
- plaatsen of aanleggen van - al dan niet aan hun bestemming onttrokken - voer- en vaartuigen, caravans en tenten;
- aanbrengen of aanleggen van oeverbeschoeiingen, niet zijnde landaanwinningsswerken;
- leggen of aanbrengen van ondergrondse of bovengrondse leidingen, installaties of apparatuur;
- aanleggen of verharden van wegen, banen of parkeergelegenheden en het aanbrengen van andere oppervlakteverharding van enige omvang;
- aanbrengen of inrichten van recreatieve voorzieningen;
- ontgronden, bodem verlagen, aanleggen van waterlossingen, ophogen, egaliseren, ontginnen enz.;
- scheuren van grasland;
- opslaan, storten, bergen of deponeren van al dan niet afgedankte of aan hun oorspronkelijk gebruik onttrokken voorwerpen, stoffen of producten;
- beoefenen van vormen van gemotoriseerde buitensport (motorsport, modelvliegtuigsport e.d.);
- verrichten van handelingen die wijziging of intensivering van het bestaande bodemgebruik beogen of ten gevolge kunnen hebben;
- aanwenden van bestrijdingsmiddelen, groei- en stoorstoffen, kunstmeststoffen en organische meststoffen, zowel op het land als in het water.

Enkele bijzondere kwesties vragen in dit verband nog de aandacht. Het betreft de afwateringsgeul nabij Usquert, de dijkverhoging van de Noordpolder en de delimitatiecontracten.

Afwateringsgeul nabij Usquert

De kadastrale percelen Usquert A 1132 en 1133 vormen de afwateringsgeul, via welke water van de achtergelegen polder wordt gespuid. Tevens dient deze geul als ligplaats voor een aantal vissersschepen en andere vaartuigen. Ten behoeve van deze schepen is langs de oostzijde van de geul een kade met beschoeiing aangebracht. Deze functies en bijbehorende voorzieningen zullen in de huidige omvang kunnen worden gehandhaafd.

Dijkverhoging Noordpolder

Aan de west- en oostzijde van de kwelder van de Noordpolder zullen bij het op deltahoogte brengen van de zeedijk enige hectaren worden afgesneden en ingedijkt. In verband met het feit dat de daaruit voortvloeiende kadastrale wijzigingen nog niet hebben plaatsgevonden is hiermee op de bijgevoegde kaart BN97 nog geen rekening gehouden. Deze aanwijzing als beschermd natuurmonument zal de uitvoering van deze werken niet in de weg staan. Na realisering zal het dijklichaam met de daarachter gelegen onderhoudsweg geen deel meer uitmaken van het beschermde natuurmonument. Het ingedijkte deel van de kwelder zal echter beschermd natuurmonument blijven. Zodra de relevante kadastrale gegevens bekend zijn zal de beschikking in deze zin worden gewijzigd.

Delimitatiecontracten

De privaatrechtelijke overeenkomsten tussen de Staat der Nederlanden en de delimitanten worden door deze beschikking niet gewijzigd. De landaanwinningwerken die door of vanwege de Rijkswaterstaat worden uitgevoerd, voortvloeiend uit de reeds bestaande delimitatiecontracten, zullen normaal doorgang kunnen vinden.

Beheersplan

De wet geeft in artikel 14 de mogelijkheid met de eigenaar en gebruiker een beheersplan op te stellen.

Dit beheersplan komt tot stand op vrijwillige basis.

Met het beheersplan wordt allereerst beoogd, dat het voor het natuurmonument gewenste beheer zal worden uitgevoerd.

Daarnaast brengt het beheersplan met zich, dat de eigenaar en gebruiker duidelijkheid verkrijgen over handelingen als bovenbedoeld en handelingen die zouden moeten worden nagelaten in verband met het behoud van de kwaliteiten van het natuurmonument. Ingevolge het derde lid van artikel 12 van de wet is voor handelingen, welke zijn voorzien in het beheersplan, géén vergunning vereist.

Op grond van de wet kunnen de betrokkenen een vergoeding verkrijgen voor de uit het beheersplan voortvloeiende kosten, die redelijkerwijs niet voor hun rekening behoren te komen.

Bevordert zal worden dat voor het onderhavige natuurmonument beheersplannen worden opgesteld. Vooruitlopend hierop verricht thans het Rijksinstituut voor Natuurbeheer onderzoek naar het voor het natuurmonument gewenste beheer.

Beheersplannen dienen aan te sluiten op de doelstellingen en beleidslijnen zoals neergelegd in de Nota over de hoofdlijnen van de Ontwikkeling van de Waddenzee, welke de procedure van de Planologische Kernbeslissing heeft doorlopen, alsmede op de beheersplannen die voor delen van het staatsnatuurmonument Waddenzee worden ontwikkeld in aansluiting op de toelichting bij de aanwijzingsbeschikking van dit staatsnatuurmonument.

- Het ligt in de bedoeling het agrarisch gebruik van het natuurmonument in een beheersplan nader te regelen. Tevens ligt het in de bedoeling om in een convenant tussen het waterschap Ommelanderzeedijk, Rijkswaterstaat en CRM het dijkbeheer nader te regelen.
- Ten aanzien van de jacht zal bezien worden of een nadere beheersregeling kan worden getroffen vooruitlopend op een op te stellen beheersplan aansluitend op het beheersprogramma Flora en Fauna dat door het Coördinatiecollege Waddengebied wordt voorbereid.

De consultant Natuurbehoud van het Staatsbosbeheer is gaarne bereid inlichtingen te verschaffen over de mogelijkheden van een beheersplan. Het kantoor van de consultant in de provincie Groningen is gevestigd te Groningen, Engelse Kamp 6.

Het telefoonnummer is 050-232341.

Kenmerk

Sector Gebiedsbescherming
en Soortenbehoud
Nr. NLB/GS/GA-52345

RIJSWIJK

23 juli 1982

Directie Natuur- en
Landschapsbescherming

DE MINISTER VAN CULTUUR, RECREATIE EN MAATSCHAPPELIJK WERK

Overwegende, dat het gebied "Kwelders langs de noordkust van Friesland I", voor zover gevormd door de hierna kadastraal omschreven percelen en gelegen in de gemeenten Westdongeradeel en Oostdongeradeel, van algemeen belang is uit een oogpunt van natuurschoon en om zijn natuurwetenschappelijke betekenis en mitsdien een natuurmonument is in de zin van artikel 1, onder b, van de Natuurbeschermingswet (Stb. 1967, 572);

dat het natuurmonument deel uitmaakt van het Waddenzeegebied;

dat de verschillende gedeelten van het Waddenzeegebied, nader te onderscheiden in kwelders, slikken, platen en wateren, uit een oogpunt van natuurschoon en in natuurwetenschappelijk opzicht één samenhangend geheel vormen;

dat het Waddenzeegebied vanwege de ecologische functies die het vervult en de waarde van deze functies van zeer grote nationale en internationale betekenis is;

dat het onderhavige natuurmonument bestaat uit zomerpolders, kwelders en slikken;

dat het natuurmonument wordt gekenmerkt door een verscheidenheid in milieuomstandigheden;

dat zich in samenhang met en tengevolge van deze verscheidenheid in milieuomstandigheden een aantal typen levensgemeenschappen heeft ontwikkeld;

dat in het natuurmonument minder algemene tot zeldzame plantengemeenschappen voorkomen, waarvan verscheidene min of meer zeldzame plantesoorten deel uitmaken;

dat het natuurmonument fungeert als broed-, fourageer- en pleisterplaats voor een groot aantal vogelsoorten, waaronder voor ons land minder algemene tot zeldzame soorten;

dat sommige van deze vogelsoorten in grote aantallen worden aangetroffen;

dat het gebied van betekenis is uit een oogpunt van natuurschoon door zijn weidse en ongerepte karakter, mede in samenhang met de aangrenzende delen van het Waddenzeegebied;

Overwegende ten aanzien van de wezenlijke kenmerken van het natuurmonument dat hieronder niet alleen moet worden begrepen het natuurschoon en de natuurwetenschappelijke betekenis, maar ook de voor de avifauna noodzakelijke rust, de aan de vorming van het gebied ten grondslag liggende hydrologische en sedimentologische processen en de geomorfologische en bodenkundige structuur;

Overwegende ten slotte, dat de bescherming van het onderhavige natuurmonument niet reeds op andere wijze door of krachtens de wet is verzekerd;

Gelet op artikel 7 en artikel 9, zevende lid, van de Natuurbeschermingswet;

Gezien de beschikking van 24 juli 1981, nr. NLB-46405, houdende het besluit, dat de aanwijzing als beschermd natuurmonument in overweging is ten aanzien van het gebied "Kwelders langs de noordkust van Friesland I";

Gezien de omtrent de in overweging zijnde aanwijzing door Gedeputeerde Staten van Friesland ingezonden beschouwingen, alsmede de te zelfder zake door de Natuurbeschermingsraad en de Rijksplanologische Commissie uitgebrachte adviezen;

Handelende in overeenstemming met de Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening;

B E S L U I T :

- I. Aangewezen wordt als beschermd natuurmonument het gebied "Kwelders langs de noordkust van Friesland I", voor zover gevormd door de al dan niet gedeeltelijke percelen, kadastraal bekend gemeente Nes, sectie A, nrs. 1158, 1184; sectie B, nrs. 2343, 2398; gemeente Nijkerk, sectie A, nrs. 1544, 1593; gemeente Anjum, sectie A, nrs. 470, 479; een en ander zoals aangegeven op de bij deze beschikking behorende kaart BN96;
- II. Deze beschikking moet worden gezien in samenhang met de toelichting en in samenhang met de toelichting bij de aanwijzing als staatsnatuurmonument van delen van de Waddenzee.
Van deze beschikking zal mededeling worden gedaan in de Nederlandse Staatscourant.

De Minister voornoemd,
namens deze,
de Directeur-Generaal voor
Natuurbehoud, Recreatie en Media,

Dr. J. Verhoeve

TOELICHTING

Algemeen

In deze toelichting wordt ingegaan op de specifieke kenmerken van het gebied "Kwelders langs de noordkust van Friesland I". Zij moet worden gelezen in samenhang met de toelichting bij de aanwijzing als staatsnatuurmonument van delen van het Waddenzeegebied, waarvan de algemene beschrijving, relevant voor de toepassing van de Natuurbeschermingswet in het Waddenzeegebied, eveneens voor het gebied "Kwelders van de noordkust van Friesland I" geldig is.

Het beschermd natuurmonument "Kwelders langs de noordkust van Friesland I" is gelegen in de gemeenten Westdongeradeel en de Oostdongeradeel en heeft een oppervlakte van 670 ha.

Natuurwetenschappelijke betekenis

Het natuurmonument is een belangrijk onderdeel van het Waddenzeegebied. Door de samenhang met de overige delen van het Waddenzeegebied moet de betekenis van dit gebied niet alleen worden gezien vanuit de eigen natuurwetenschappelijke waarde, maar ook vanuit de functie en plaats die het in het geheel van het Waddenzeegebied inneemt.

De natuurwetenschappelijke waarde van de buitendijkse terreinen, waartoe ook de onderhavige terreinen behoren, wordt in belangrijke mate bepaald door de ornithologische en vegetatiekundige aspecten. Ook andere aspecten dragen echter bij aan het grote natuurwetenschappelijke belang van dit gebied. Hierbij moet in de eerste plaats gewezen worden op het grote aantal soorten kleinere organismen die in grote massa's worden aangetroffen in de onbegroeide slikgebieden. Deze vormen de basis voor een groot deel van het overige leven in het gebied.

Ook de relaties tussen de buitendijkse gronden en de aangrenzende polders zijn van betekenis.

Voorts zij gewezen op de aanwezigheid van een "kwelderklif" (afslagrand), die plaatselijk de overgang vormt tussen de hoge groene kwelders en de lager gelegen landaanwinningskwelders. Dit is een in geomorfologisch opzich bijzonder verschijnsel en als zodanig een van de wezenlijke kenmerken van het natuurmonument.

De Schoorsterpollen, gelegen ten noorden van Schoor, zijn gedeeltelijk omkaad. Een basaltdam, het Schoorsterhoofd, welke in noordelijke richting in zee steekt, bepaalt in belangrijke mate de natuurlijke kweldervorming. Het kweldergedeelte ten oosten van de zomerpolder heeft een klinkerbeschoeiing. De ten oosten van Wierum gelegen buitendijkse gronden zijn gedeeltelijk omkaad. Aan de westzijde van dit gebied is een palenscherm gedeeltelijk van invloed op de kweldervorming/afslag. De ter plaatse aanwezige landaanwinningswerken zijn verlaten. Er is een duidelijke kwelderklif aanwezig welke een zeer grillig verloop heeft.

De voormalige kwelder ten noorden van Moddergat is omkaad. De zomerkade heeft een klinkerbeschoeiing.

In de Paesenserpolder is zich na een aantal dijkdoorbraken weer een proces van "natuurlijke" kweldervorming aan het ontwikkelen.

Aansluitend op de in zee strekkende basaltdijk ontwikkelt zich een oorspronkelijke kwelder. De landaanwinningswerken zijn verlaten.

Het overige deel van de Paesenserpolder is ontzilt tot brak. Er is een duidelijk herkenbaar reliëf (oude kwelderruggen) aanwezig.

De bovenbedoelde buitenpolders, omgeven door een zomerkade, zijn brak tot ontzilt. De uit geomorfologisch oogpunt interessante oude kwelderruggen geven veelal een reliëfrijk aanzien (Schoorsterpollen, Paesenserpolder).

Flora en vegetatie

In de zomerpolders wordt het botanisch aspect onder andere bepaald door Kamgras, Zachte dravik, Engels raaigras en Paardebloem, op de zilte plaatsen worden onder andere Kweldergras en Zilt rood zwenkgras aangetroffen. De hierop aansluitende kwelders zijn nog oorspronkelijk en hoger gelegen dan de zomerpolders (Schoor, Wierum). Er is een uitgesproken zoutminnende vegetatie. Kweldergras is veelal aspectbepalend. Vaak treden daarbij soorten op als Zeeweegbree en Strandzoutgras. Langs de kwelderklif bij Wierum komen Spartinapollen voor.

In de Paesenserpolder wordt een zeer reliëfrijke zich ontwikkelende kwelder aangetroffen waarvan de vegetatie is aangepast aan het zoutgehalte en het reliëf. Kweldergras is op de laagste delen veelal aspectbepalend; op de hoogste delen zijn dat Fioringras en Zeekweek met als begeleidende soorten onder andere Spiesbladmelde en Zeaalsem.

Fauna

Wat de fauna betreft zijn vooral de in het gebied voorkomende vogels van belang. In dit verband zij vermeld, dat de in het gebied massaal voorkomende lagere organismen een bestaansvoorwaarde voor een aantal vogelsoorten vormen en hierdoor mede bepalend zijn voor de ecologische betekenis van het gebied in zijn totaliteit.

De "Kwelders langs de noordkust van Friesland I" zijn onder andere van grote betekenis voor doortrekkende en overwinterende eenden, ganzen en steltlopers. Ook als rust-, rui-, broed- en voedselgebied is het samen met andere kustgebieden van zeer grote ecologische betekenis. Alleen al in het onderhavige gebied worden de zogenaamde "Wetlands"-normen (1% van de wereldpopulatie of de Noord-Europese trekbaanpopulatie) ruimschoots overschreden. De zomerpolders en de aanliggende kwelders vormen uitstekende hoogwatervluchtplaatsen voor diverse vogelsoorten zoals, Groenpootruiter, Zwarte Ruiter, Kanoetstrandloper, Rosse grutto, Kluut, Tureluur, Eidereend, Bergeend, Toppereend, Rotgans en Brandgans.

Tevens zijn zij als voedselgebied voor eendachtigen en ganzen (Brandgans en Rotgans) van grote betekenis. De onbegroeide aanliggende slikken zijn belangrijke fourageergebieden voor de eerder genoemde steltlopers. Hierbij is van belang dat deze voedselgronden op geringe vliegafstand van de hoogwatervluchtplaatsen zijn gelegen. Zomerpolders en kwelders zijn vervolgens, voorzover niet intensief beweid, van belang als broedgebied voor weidevogels (onder andere Grutto, Kievit en Tureluur), en Noordse stern. Doordat plaatselijk het aangrenzende binnendijkse gebied dunbevolkt en weinig ontsloten is, heerst er in het buitendijkse gebied een hoge mate van rust, die vooral voor ruiende vogels bijzonder belangrijk is, aangezien in de ruiperiode het vliegvermogen van deze vogels sterk afneemt.

Natuurschoon

Het gebied is uit een oogpunt van natuurschoon van betekenis door zijn weidse en ongerepte karakter. Deze betekenis is onlosmakelijk verbonden met het natuurschoon van de aangrenzende delen van het Waddenzeegebied, waarbij het onderhavige gebied een bijdrage levert aan het natuurschoon van het aangrenzende Waddenzeegebied. Voorts wordt de schoonheid van het gebied "Kwelders langs de noordkust van Friesland I" mede bepaald door de weidsheid en ongerepteheid van zijn omgeving. Met nadruk moet er op gewezen worden dat de beleving van het natuurschoon kan worden beïnvloed door activiteiten die zich tot ver buiten de grenzen van het in deze toelichting bedoelde gebied afspelen.

Begrenzing

De begrenzing is gebaseerd op de natuurwetenschappelijke hoedanigheid van het natuurmonument en op de eigendomssituatie. Aan de landzijde van het gebied wordt de grens gevormd door de buitenteen van de zeedijk. Aan de kant van de Waddenzee wordt de begrenzing gevormd door het staatsnatuurmonument Waddenzee.

Huidig gebruik en gewenst beheer

Het huidige gebruik en beheer van het natuurmonument, waaronder extensieve beweiding, zoals dat sinds jaar en dag plaats vindt, kan worden voortgezet op dezelfde wijze en in dezelfde mate als dit thans gebruikelijk is. Werkzaamheden aan zeeverende dijken, behorend tot het geregeld onderhoud, kunnen op de daarvoor sinds jaar en dag gebruikelijke wijze worden voortgezet, inclusief het onderhoud aan zomerkaden. Deze werkzaamheden zijn niet gebonden aan een vergunning ex artikel 12 van de Natuurbeschermingswet. Goed overleg met de consulent Natuurbehoud van het Staatsbosbeheer in de provincie Friesland is gewenst. Het normale onderhoud, zoals dit sinds jaar en dag plaats vindt, aan de leidingenstrook in de percelen, kadastraal bekend gemeente Anjum, sectie A, nrs. 470 en 479, kan doorgang vinden en is niet aan vergunning gebonden. De uitbreiding van deze leidingenstrook in westelijke richting over 300 meter is evenmin aan een vergunning gebonden. Om de aantasting van de wezenlijke kenmerken zoveel mogelijk te vermijden, is het gewenst dat over de aanleg van nieuwe leidingen voor zover niet in de Planologische Werkcommissie behandeld overleg plaats vindt met de consulent Natuurbehoud van het Staatsbosbeheer.

Vergunningen

Volgens artikel 12 van de Natuurbeschermingswet dient voor handelingen die de wezenlijke kenmerken van het beschermd natuurmonument aantasten, dan wel schadelijk voor de natuurwetenschappelijke betekenis of ontsierend zijn en die niet voorzien zijn in een op grond van artikel 14 tot stand gekomen beheersplan, vergunning te worden gevraagd. Dit dient krachtens artikel 13, eerste lid, per aangetekende brief te gebeuren. Er wordt op gewezen, dat de in artikel 12 van de Natuurbeschermingswet bedoelde verbodsbepalingen voor een ieder van kracht zijn. Het is niet mogelijk op voorhand aan te geven wat in concreto wel en wat niet zal zijn toegestaan. Dit hangt samen met de gevarieerde opbouw van het natuurmonument en met het feit dat handelingen in aard en intensiteit kunnen verschillen. Van geval tot geval zal moeten worden vastgesteld of een vergunning al dan niet vereist is. De consulent Natuurbehoud van het Staatsbosbeheer zal hierover uitsluitel kunnen geven.

Teneinde wat betreft het voorgaande de gedachte bepalen, wordt hierna een aantal voorbeelden gegeven van handelingen, waarvoor een vergunning vereist kan zijn:

- Bouwen in de zin van artikel 1 van de Woningwet;
- plaatsen of aanleggen van - al dan niet aan hun bestemming onttrokken - voer- en vaartuigen, caravans en tenten;
- aanbrengen of aanleggen van oeverbeschoeiingen;
- leggen of aanbrengen van ondergrondse of bovengrondse leidingen, installaties of apparatuur;
- aanleggen of verharderen van wegen, banen of parkeergelegenheden en het aanbrengen van andere oppervlakteverharding van enige omgang;

- aanbrengen of inrichten van recreatieve voorzieningen;
- ontgronden, bodem verlagen, aanleggen van waterlossingen, ophogen, egaliseren, ontginnen enz.;
- scheuren van grasland;
- opslaan, storten, bergen of deponeren van al dan niet afgedankte of aan hun oorspronkelijk gebruik onttrokken voorwerpen, stoffen of producten;
- beoefenen van vormen van gemotoriseerde buitensport (motorsport, modelvliegtuigsport en dergelijke);
- verrichten van handelingen die wijziging of intensivering van het bestaande bodemgebruik beogen of ten gevolge kunnen hebben;
- verrichten van handelingen die wijziging van de waterhuishouding of waterstand beogen of ten gevolge kunnen hebben;
- aanwenden van bestrijdingsmiddelen, groei- en stoorstoffen, zowel op het land als in het water.

Beheersplan

De wet geeft in artikel 14 de mogelijkheid met de eigenaar en gebruiker een beheersplan op te stellen. Dit beheersplan komt tot stand op vrijwillige basis. Met het beheersplan wordt allereerst beoogd, dat het voor het natuurmonument gewenste beheer zal worden uitgevoerd. Daarnaast brengt het beheersplan met zich, dat de eigenaar en de gebruiker duidelijkheid verkrijgen over handelingen als vorenbedoeld en handelingen die zouden moeten worden nagelaten in verband met het behoud van de kwaliteiten van het natuurmonument.

Ingevolge het derde lid van artikel 12 van de wet is voor handelingen, welke zijn voorzien in het beheersplan, géén vergunning vereist.

Op grond van de wet kunnen de betrokkenen een vergoeding krijgen voor de uit het beheersplan voortvloeiende kosten, die redelijkerwijs niet voor hun rekening behoren te komen.

Bevorderd zal worden dat voor het onderhavige natuurmonument beheersplannen worden opgesteld.

Vooruitlopend hierop verricht thans het Rijksinstituut voor Natuurbeheer onderzoek naar het voor het natuurmonument gewenste beheer.

Beheersplannen dienen aan te sluiten op de doelstellingen en beleidslijnen, zoals neergelegd in de Nota over de Hoofdlijnen van de Ontwikkeling van de Waddenzee, welke de procedure van de Planologische Kernbeslissing heeft doorlopen, alsmede op de beheersplannen die voor delen van het staatsnatuurmonument Waddenzee worden ontwikkeld, in aansluiting op de toelichting bij de aanwijzingsbeschikking van het staatsnatuurmonument.

Het ligt in de bedoeling om het agrarisch gebruik van het natuurmonument in een beheersplan nader te regelen.

In aansluiting op een algemene regeling van het gebruik van natuurmonumenten waar belangen van de waterstaat spelen, zal een nadere regeling van het te voeren beheer in het onderhavige natuurmonument worden opgesteld tussen de consulent Natuurbehoud van het Staatsbosbeheer en de HID van de Rijkswaterstaat.

Ten aanzien van de jacht zal bezien worden of een nadere beheersregeling kan worden getroffen, vooruitlopend op een op te stellen beheersplan aansluitend op het beheersprogramma Flora en Fauna, dat door het Coördinatiecollege Waddengebied wordt voorbereid.

De consulent Natuurbehoud van het Staatsbosbeheer is gaarne bereid inlichtingen te verschaffen over de mogelijkheden van een beheersplan. Het kantoor van de consulent in de provincie Friesland is gevestigd te Leeuwarden, Tesselschadestraat 7. Het telefoonnummer is 05100-43313.

MINISTERIE VAN
LANDBOUW EN VISSERIJ

13 september 1988

No. NMF/N 88-9432

Dir.-Gen. Landelijke Gebieden
en Kwaliteitszorg
Directie Natuur, Milieu en
Faunabeheer

DE MINISTER VAN LANDBOUW EN VISSERIJ

Overwegende, dat het gebied "Noord-Friesland Buitendijks" één samenhangend geheel vormt, bestaande uit platen, slikken, bezinkvelden, kwelders, drinkdobben en zomerpolders;

dat dit gehele gebied een integrerend onderdeel vormt van het Waddenzeegebied en in ecologisch opzicht van nationale en internationale betekenis is;

dat zich in dit gebied ten gevolge van de verscheidenheid in milieuumstandigheden een aantal waardevolle levensgemeenschappen heeft ontwikkeld;

dat daartoe minder algemene tot zeldzame plantengemeenschappen behoren, waarvan weer verscheidene zeldzame plantesoorten deel uitmaken;

dat dit gebied van internationaal belang is als broedgebied, als fourageergebied, als pleisterplaats en als hoogwatervluchtplaats voor een groot aantal vogelsoorten, van sommige waarvan zeer veel exemplaren worden aangetroffen;

dat dit gebied uit een oogpunt van natuurschoon van betekenis is vanwege zijn weidse karakter, hetwelk wordt versterkt door de samenhang met de aangrenzende delen van het Waddengebied;

dat een deel van dit gebied bij besluit van de Minister van Landbouw en Visserij, d.d. 24 juli 1986, nummer NMF/N 86-9187 is aangewezen als staatsnatuurmonument;

dat bij deze beschikking een deel van de gronden die niet het eigendom zijn van de Staat worden aangewezen als beschermd natuurmonument;

dat dit deel wordt gevormd door bezinkveld, kwelder en een tweetal drinkdobben;

dat dit deel zowel als onderdeel van het gehele gebied "Noord-Friesland Buitendijks", als op zichzelf terreinen en wateren bevat die van algemeen belang zijn uit een oogpunt van natuurschoon en om hun natuurwetenschappelijke betekenis en mitsdien een natuurmonument is in de zin van artikel 1, onder b, van de Natuurbeschermingswet (Stb.1967, 572);

Overwegende, dat de aanwijzing als beschermd natuurmonument van laatstbedoeld deel reeds in overweging is genomen bij besluit van 16 september 1985, nr. NMF/N85-3771, bij besluit van 15 september 1986, nr. NMF/N86-10.024 en bij besluit van 14 september 1987, nr. NMF/N87-11682;

dat daarbij als zuidelijke begrenzing is genomen het tracé van de zeedijk overeenkomstig het regeringsbesluit d.d. 20 februari 1984 en het daarop volgende koninklijk besluit van 4 april 1985, nr. 52, inzake de verlening van de concessie aan de provincie Friesland voor het indijken van gronden buiten de zeedijk langs de noordkust van Friesland in de gemeenten Ferwerderadeel en Dongeradeel;

dat het bovengenoemde koninklijk besluit op 11 augustus 1986 vernietigd is door de Afdeling rechtspraak van de Raad van State;

dat in het licht van deze uitspraak in de ministerraad van 19 september 1986 is geconcludeerd dat geen nieuw besluit houdende verlening van een concessie tot indijking kan worden bevorderd;

dat tegen de brief van de Minister van Verkeer en Waterstaat van 12 november 1986 waarin dit standpunt is verwoord, beroep is ingesteld bij de Afdeling rechtspraak van de Raad van State;

dat de Afdeling rechtspraak van de Raad van State deze beroepen in haar uitspraak van 6 april 1988 heeft verworpen danwel niet-ontvankelijk heeft verklaard;

dat het, nu er duidelijkheid bestaat over het tracé van de zeedijk, in de rede ligt thans tot aanwijzing als beschermd natuurmonument van de onderhavige terreinen en wateren over te gaan; in zoverre dat in afwachting van de resultaten van het terzake met betrokken instanties te voeren overleg de aanwijzing als beschermd natuurmonument van de in het natuurmonument aanwezige zomerpolder voorshands achterwege is gebleven;

Overwegende, ten aanzien van de wezenlijke kenmerken van de terreinen en wateren welke thans worden aangewezen als beschermd natuurmonument dat hieronder niet alleen moeten worden begrepen het natuurschoon en de biologische betekenis, maar ook de geomorfologische en bodemkundige structuur en de voor de avifauna noodzakelijke rust;

Overwegende ten slotte, dat de bescherming van de terreinen en wateren welke thans worden aangewezen als beschermd natuurmonument niet reeds op andere wijze door of krachtens de wet is verzekerd;

Gelet op artikel 7 en artikel 9, zevende lid van de Natuurbeschermingswet;

Gezien de omtrent de in overweging zijnde aanwijzing door Gedeputeerde Staten van Friesland ingezonden beschouwingen en schrifturen alsmede de te zelfder zake door de Natuurbeschermingsraad en de Rijksplanologische Commissie uitgebrachte adviezen;

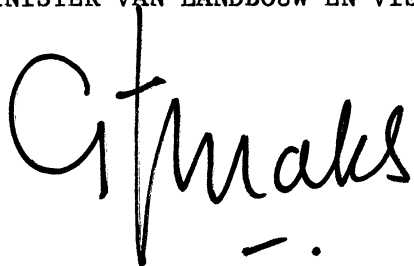
Handelende in overeenstemming met de Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer;

B E S L U I T :

- I. Aangewezen wordt als beschermd natuurmonument het deel van het gebied "Noord-Friesland Buitendijks" dat wordt gevormd door de percelen, kadastraal bekend gemeenten St. Jacobiparochie, sectie B, nrs. 1126 ged.; nrs. 2085 ged.; St. Annaparochie, sectie B, nrs. 1400 ged.; 1401 ged.; Lieve Vrouwenparochie, sectie A, nrs. 427, 428, 429, 430 ged., 434, 435, 436, 437, 502, 503, 552, 553, 554; Hallum, sectie A, nrs. 336, 344, 425, 438, 439, 498, 499, Ferwerd, sectie A, nr. 2389 ged.; Ferwerd, sectie C, nrs. 105, 111, 116, 121 ged., 124 ged., 244 ged., 254 ged., 255 ged., 260 ged., 297, 314, 315, 316 ged., 327 ged., 328, 329, 330 ged., 341 ged., 342, 344, 345, 346 ged., 358, 359, 360, 362, 363, 364, 365, 366 ged., 378 ged., 379, 380, 381, 382 ged., 395 ged., 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 417 ged., 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425 ged., 436 ged., 437, 438, 439, 440, 441; Blija, sectie I, nrs. 540, 555, 564, 571, 578, 576, 589, 592, een en ander zoals aangegeven op de bij deze beschikking behorende kaart BN 117/ SN 96.
- II. Bij deze beschikking gaat een toelichting, die in samenhang met de beschikking moet worden gelezen.

Van deze beschikking zal mededeling worden gedaan in de Staatscourant.

DE MINISTER VAN LANDBOUW EN VISSERIJ,

Behoort bij beschikking NMF/N88-9432

TOELICHTING

1. Inleiding

Het gebied "Noord-Friesland Buitendijks" vormt in ecologisch opzicht één geheel dat van algemeen belang is om zijn natuurschoon en zijn natuurwetenschappelijke betekenis. Het bestaat uit platen, slikken, bezinkvelden, kwelders, zomerpolders en drinkdobben.

Het is deels in eigendom bij particulieren en deels bij de Staat.

Het deel van het gebied, dat eigendom is van de Staat is inmiddels aangewezen als staatsnatuurmonument. Met deze beschikking wordt een gedeelte van het gebied dat niet in eigendom is bij de Staat aangewezen als beschermd natuurmonument.

In 1981 zijn grote delen van de Waddenzee aangewezen als staatsnatuurmonument. In de toelichting bij die aanwijzing staat dat de terreinen en wateren van Noord-Friesland Buitendijks onder de Natuurbeschermingswet zullen worden gebracht zodra het tracé van de te realiseren deltadijk bekend is.

Op 20 februari 1984 werd door de Regering een beslissing genomen over het tracé van de deltadijk. Hierop werd de voorbereiding van de toepassing van de Natuurbeschermingswet op het buitendijks blijvende gebied ter hand genomen. De zuidelijke begrenzing van het natuurmonument Noord-Friesland Buitendijks werd daarbij gevormd door het toenmalige tracé van de deltadijk.

Het gebied dat eigendom is van de Staat is op 24 juli 1986 aangewezen als staatsnatuurmonument. Op 16 september 1985 werd de aanwijzing als beschermd natuurmonument van gronden die niet het eigendom zijn van de Staat voor de eerste maal in overweging genomen.

Aangezien er echter gedurende een aantal jaren onduidelijkheid bleef bestaan over het uiteindelijke tracé, is de aanwijzing als beschermd natuurmonument nog tweemaal in overweging genomen, voor het laatst op 14 september 1987. Inmiddels is die duidelijkheid er, en kan dit deel van Noord-Friesland Buitendijks aangewezen worden als beschermd natuurmonument. In het verlengde van de uitspraak in 1981 en in overeenstemming met de hoofddoelstelling van het regeringsbeleid ten aanzien van de Waddenzee, bestaat het voornemen het resterende gedeelte van Noord-Friesland Buitendijks na overleg met betrokkenen instanties eveneens onder de werking van de Natuurbeschermingswet te brengen.

Teneinde op dit overleg niet vooruit te lopen, wordt het gedeelte van de zomerpolder dat was begrepen in de overwegingsbeschikking van 14 september 1987 thans uitgezonderd van de aanwijzing als beschermd natuurmonument.

Het gedeelte van Noord-Friesland Buitendijks dat thans wordt aangewezen als beschermd natuurmonument, is gelegen in de gemeenten Het Bildt en Ferwerderadeel en heeft een oppervlakte van ca 700 ha.

Dit gedeelte bestaat uit bezinkveld, hoge en lage kwelder, en drinkdobben. Gezien het feit, dat Noord-Friesland Buitendijks een samenhangend geheel vormt, wordt in paragraaf 2 en 3 ingegaan op de natuurwetenschappelijke waarden en het natuurschoon van dit gebied als geheel, waarbij de daarbinnen te onderscheiden terreintypen aandacht krijgen. Het in deze aanwijzingsbeschikking begrepen gebied vormt een integrerend en substantieel onderdeel van Noord-Friesland Buitendijks als geheel en is ook op zichzelf vanwege zijn natuurschoon en natuurwetenschappelijke betekenis van algemeen belang. De in paragraaf 2 en m.b.t. de terreintypen bezinkveld, hoge en lage kwelder en dobbe beschreven kenmerken hebben derhalve ook betrekking op het gebied dat nu wordt aangewezen als beschermd natuurmonument. Vanaf paragraaf 3 is deze toelichting alleen van toepassing op de delen van het natuurmonument die zijn aangewezen als beschermd natuurmonument.

2. Natuurwetenschappelijke betekenis en natuurschoon

Het gehele gebied bestaat uit platen, slikken, bezinkvelden, hoge en lage kwelders, zomerpolders en drinkdobben.

Het gebied, de slikken en platen uitgezonderd, is in de loop der tijden geleidelijk aan gevormd door dichtslibbing, welke tot in de dertiger jaren is bevorderd door begreppeling, en daarna door systematisch uitgevoerde landaanwinningswerken. Evenwijdig aan de kuststrook zijn een aantal kwelderwallen zichtbaar. Naar het wad toe wordt het gebied lager. Het loopt af van ca. 1.50 meter boven NAP bij de teen van de zeedijk en ongeveer 50 cm boven NAP in de bezinkvelden van de landaanwinningswerken tot ongeveer 50 cm beneden NAP op de slikken en platen. De slikken en de platen hebben nog een natuurlijk geomorfologisch karakter.

De betekenis van het gehele gebied moet niet alleen worden gezien vanuit de eigen natuurwetenschappelijke waarden, maar ook vanuit de functie en de plaats die het in het geheel van het Waddenzeegebied inneemt. Het gedeelte waarvan de aanwijzing als beschermd natuurmonument opnieuw in overweging wordt genomen, bestaat uit zomerpolders, drinkdobben, kwelders en bezinkvelden.

Flora en Vegetatie

Door de verscheidenheid in milieu-omstandigheden wordt de vegetatie in het natuurmonument gekenmerkt door duidelijke zoneringen.

Ten gevolge hiervan vertonen de flora en vegetatie grote verscheidenheid.

In de vegetatie van de zomerpolders die in particulier eigendom zijn, domineert het Engels raaigras. Langs de slootkanten komen nog wat zoutplanten voor. De vegetatie van de zomerpolder, die het eigendom is van de Staat heeft nog ten dele een zilt karakter, met o.a. Kweldergras en veel Rood zwenkgras. De vegetatie van de dobben heeft een enigszins brak karakter met o.a. Zeebies.

De kwelders hebben een zoutminnende vegetatie. Tussen het kweldergras staan plantesoorten als Zeeweegbree, Strandzoutgras, Gerande schijnspurrie, Zeeaster en Stomp Kweldergras.

Op relatief hoge plaatsen staat Zilt rood zwenkgras. De vegetatie van de kwelderwallen is ruiger en bezit soorten als Strandkweek, Zee-alsem en Strandmelde. De niet begraasde kwelder langs de veerdam van Holwerd heeft een afwijkende vegetatie. Hier staat vooral Zee-aster en Rood zwenkgras en maar weinig Kweldergras.

De pioniervegetatie in de overgangszone tussen kwelder en bezinkvelden bestaat uit Zeekraal, Schorrekruid en Engels slijkgras. Buiten de pionierszone staat hier en daar in de bezinkvelden van de buitenste landaanwinningswerken Klein zee gras, een inmiddels zeldzaam geworden plant in het nederlands waddegebied. Andere hogere planten ontbreken in de bezinkvelden, evenals op het open wad ten noorden ervan. Wel komen er verschillende wiersoorten voor: bruinwieren op de rijdsdammen en groenwieren als Zeesla en Klein darmwier op het wad. Verder bestaat de vegetatie van het wad en de bezinkvelden van de landaanwinningswerken grotendeels uit eencellige kiezelwieren. Deze kleuren de bodem bij rustig weer groenachtig bruin; bij rustig weer zinken ze weg in de bovenste millimeters van het sediment.

Fauna

Ornithologisch is het gehele gebied van internationaal belang en wel als broedgebied, als fourageergebied, als pleisterplaats en als hoogwatervluchtplaats.

In het gehele gebied broeden onder meer Kluut, Tureluur, Visdief, Noordse Stern, Scholekster en Kievit. In de kwelders liggen de meeste nesten op de noordelijkste kwelderwal en op de hoge kwelders direct ten zuiden daarvan. In 1983 broedden op de gezamenlijke buitendijkse gronden langs de noordfriese kust ongeveer 2400 kluten, ofwel bijna 50% van de nederlandse broedvogelpopulatie, waarvan naar schatting 1200 in het onderhavige gebied. De zomerpolders zijn als weidevogelgebied van belang, met name voor Kievit, Tureluur en Scholekster.

Als fourageergebied zijn het kweldergebied en de zomerpolders van grote betekenis voor Rotganzen en Brandganzen. Het aantal fouragerende Rotganzen is het hoogste in de maanden maart, april en mei. Het kweldergebied tussen Holwerd en Zwarte Haan herbergt dan gemiddeld 11.000 Zwartbuik rotganzen. Dat is 6 à 7% van de wereldpopulatie van deze ondersoort.

Het gebied van Noord-Friesland Buitendijks is samen met de kwelders tussen de veerdam bij Holwerd en Ternaard één van de belangrijkste hoogwatervluchtplaatsen langs de groningse en friese kust.

Gemiddeld overtijden er per dag tussen de 40.000 en 50.000 steltlopers, eenden en meeuwen. De piek-aantallen gedurende de voor- en najaarstrek zijn enkele malen hoger. Ruim de helft daarvan overtijdt in Noord-Friesland Buitendijks. Van 18 soorten o.a. Bergeend, Smient, Kluut, Zilverplevier, Bonte strandloper, Rose grutto, Wulp, Zwarte ruiter en Tureluur, overtijdt hier meer dan 1% van de noordwest Europese populatie. Naast de kwelders - die in dit opzicht van zeer veel belang zijn - hebben in Noord-Friesland Buitendijks óók gedeelten van de zomerpolders een functie als hoogwatervluchtplaats.

De bezinkvelden, slikken en platen bezitten een rijke bodemfauna, die van groot belang is voor vogels.

De dobben bevatten brakwaterlevensgemeenschappen die, wat betreft de soortensamenstelling, afhankelijk zijn van de zoutconcentratie.

Doordat dit per dobbe verschilt is een grote verscheidenheid aan organismen aanwezig.

Natuurschoon

Het gehele gebied heeft een weids en open karakter, met terreintypen als zomerpolders met kaden en drinkdobben, kwelders met kwelderwallen, slikvelden en open wad. Dankzij deze eigenschappen, zomede dankzij zijn ligging aan de rand van de Waddenzee, is het gebied van grote betekenis uit een oogpunt van natuurschoon.

3. Begrenzing

De zuidgrens van het thans als beschermd natuurmonument aangewezen deel van Noord-Friesland Buitendijks wordt gevormd door het tracé dat op 20-02-1984 door de Regering werd bepaald; de zomerpolder is evenwel van de aanwijzing uitgezonderd.

De verklaring hiervoor is in de inleiding gegeven.

In het noorden wordt de grens van de kadastrale eigendommen gevolgd dwars over de landaanwinningswerken en over de kwelders. Voor deze begrenzing wordt verwezen naar de bij deze beschikking behorende kaart BN117/SN96. Voor wat betreft de Oude Dobbe valt de grens samen met de grens van het perceel, kadastraal bekend gemeente Hallum, sectie A, nr. 425, voor wat betreft de Westerdobbe met de grens van het perceel, kadastraal bekend gemeente Hallum, sectie A, nr. 344.

4. Bescherming krachtens andere instrumenten

In de gemeente Ferwerderadeel vigeert voor het aangewezen gebied vanaf 1 juni 1987 het bestemmingsplan Buitendijks-Waddenzee. De gronden hebben hierin de bestemming 'Waddenzee (natuurgebied)'.

Voor wat betreft het deel van het gebied dat in de gemeente Het Bildt is gelegen, is een partiëel bestemmingsplan buitengebied van kracht, goedgekeurd door Gedeputeerde Staten op 16 maart 1972. Het gebied heeft daarin de bestemming natuurgebied B. Dat wil zeggen dat door middel van een aantal vrijstellingsbepalingen agrarisch medegebruik van dit natuurgebied mogelijk is.

Bovengenoemde bestemmingsplannen bieden bescherming uit een oogpunt van ruimtelijke ordening, maar deze bescherming heeft een beperkt karakter, onder meer omdat niet overal een stelsel van aanlegvergunningen is opgenomen. Door middel van een bestemmingsplan kunnen vervolgens niet-ruimtelijke handelingen die schadelijk zijn voor de natuurwetenschappelijke waarden, niet worden gereguleerd.

Bovendien biedt een bestemmingsplan geen mogelijkheden om een actief beheer te regelen. Artikel 14 van de Natuurbeschermingswet opent de mogelijkheid tot het vaststellen van een beheersplan.

5. Gebruik en rechtsgevolgen

Het sinds jaar en dag bestaande agrarische medegebruik leidt niet tot (verdere) achteruitgang van de op dit moment aanwezige waarden. Aan de andere kant is het huidige medegebruik zo intensief, dat de waarden van het natuurgebied niet volop tot ontwikkeling kunnen komen. Het is dan ook uit natuurwetenschappelijk oogpunt gewenst tot een extensiever gebruik te komen, gericht op een verhoging van de waarden van het gebied. Het huidige agrarische gebruik van de particuliere gronden kan, zo men dat wenst, worden voortgezet.

Extensivering van het gebruik zal voor wat betreft de particuliere gronden niet worden opgelegd. Wel kan hierover in overleg en overeenstemming met de grondgebruikers een regeling zal worden getroffen, in de vorm van beheersplannen. Van de zijde van het Ministerie van Landbouw en Visserij zullen hiervoor initiatieven worden ontplooid.

Volgens artikel 12 van de Natuurbeschermingswet is het verboden zonder vergunning handelingen te verrichten of te gedogen die schadelijk zijn voor het natuurschoon of voor de natuurwetenschappelijke betekenis van een beschermd natuurmonument. Dit geldt niet alleen voor handelingen die binnen een natuurmonument worden uitgevoerd, maar ook voor handelingen daarbuiten, indien deze een negatieve werking op de in het natuurmonument aanwezige waarden hebben.

Voor bezoekers is artikel 16 van kracht. Volgens dit artikel is het verboden een beschermd natuurmonument te verontreinigen, daarin planten, bloemen of takken uit te steken, te plukken of af te snijden of te vervoeren, dieren te verontrusten, te vangen of te doden of zulks te pogen of in het algemeen schade aan de natuur toe te brengen.

Hieronder zal worden beschreven hoe het huidig en gewenst gebruik en beheer zijn. Daarna zal een lijst met voorbeelden worden gegeven van handelingen, die schadelijk kunnen zijn en waarvoor derhalve een vergunning verplicht is. Tenslotte worden de mogelijkheden van een beheersplan uiteengezet.

Huidig gebruik en beheer

De kwelders van het gebied dat nu wordt aangewezen als beschermd natuurmonument worden beweid. De beweiding vindt afhankelijk van de beschikbaarheid plaats met wisselende aantallen jongvee en schapen en incidenteel met paarden. De beweidingsintensiteit is natuurwetenschappelijk gezien over het algemeen hoog. Elk jaar gaat het gebied geheel afgegraasd de winter in. Een verhoging van de veedichtheid is schadelijk voor de bestaande natuurwetenschappelijke waarden.

De greppels en sloten worden door de eigenaren onderhouden, behalve in het landaanwinningsgebied dat krachtens de delimitatie-contracten door Rijkswaterstaat wordt onderhouden.

Bij deze contracten is bepaald dat een strook buitendijkse slikgrond door het Rijk zal worden onderhouden totdat deze een beweidbare kwelder is geworden, waarna de aangewonnen grond opgeleverd zal worden aan de eigenaren. De grotere afwateringen die lopen vanaf de dijk tot de bezinkvelden worden regelmatig op diepte gehouden. Het stelsel van greppels in de hoge kwelders wordt eens in de 4 jaar schoongefreesd; in de wat lagere kwelder eens per 2 jaar. Het slib dat er is bezonken, wordt daarbij fijn verdeeld over de tussenliggende akkers, zodat de aanwezige vegetatie in leven blijft.

In het gebied met pioniersvegetatie worden de greppels eens per 2 jaar uitgebaggerd met behulp van een kraan, of waar nodig, een graafponton. Het uitgebaggerde materiaal wordt verspreid over de tussenliggende akkers. Doordat in dit gebied veel meer slib bezinkt dan in de geulen van de hogere landaanwinningskwelder en door de andere techniek, komt de uitgebaggerde grond in een dikke laag op de akkers.

Een eventueel aanwezige pioniersvegetatie wordt daarbij bedolven om zich in het jaar daarop weer opnieuw te ontwikkelen.

Gewenst gebruik en beheer

De veedichtheid in het gebied is thans zo hoog dat zij de ontwikkeling van de natuurwetenschappelijke waarden belemmert en nadelige invloed heeft op met name de functie als broedgebied voor weidevogels. Weliswaar is beweiding van kwelders een voorwaarde voor een goed natuurbeheer, maar deze dient dan extensiever dan de huidige te zijn.

In het kader van het gewenste beheer zal dientengevolge vermindering van de huidige beweidingsdruk worden nagestreefd. Eén en ander zal op de particuliere gronden in overeenstemming met eigenaren en gebruikers gerealiseerd moeten worden.

Het gewenste beheer wordt gekenmerkt door de volgende beheersvoorwaarden:

In de kwelders is het gewenst een zodanig beweidingspatroon tot stand te brengen dat binnen het kweldergebied als geheel een afwisseling ontstaat van meer en minder begraasde delen. Uit onderzoek van het Rijksinstituut voor Natuurbeheer is gebleken dat op deze wijze een gevarieerde vegetatie wordt verkregen. Meer variatie in de vegetatie vergroot de mogelijkheden van broedvogels.

De begrazing van de gronden rondom de Westerdobbe en de Oude Dobbe incl. de hellingen met schapen of (jong)vee kan worden voortgezet. Wel dient bemesting hier achterwege te blijven.

Het ligt in het voornemen het in elkaar overlopen van het gebruik van particuliere gronden en staatsgronden te laten voortbestaan, mede met het oog op het verkrijgen van eerder genoemde variatie in begrazing.

Zoals boven reeds is gesteld is het de bedoeling dat het uit natuurwetenschappelijke oogpunt gewenste beheer in het als beschermd natuurmonument aan te wijzen deel middels beheersplannen ex artikel 14 van de Natuurbeschermingswet zal worden gerealiseerd.

Zoals ook in de toelichting bij de aanwijzing als staatsnatuurmonument d.d. 24 juli 1986 is vermeld zal beweiding van de staatsgronden die niet in erfpacht zijn uitgegeven maar waarop beweiding door particulieren thans wordt gedoogd, in de toekomst en wel met ingang van het beweidingsseizoen 1989 slechts op basis van een privaatrechtelijke vergunning zijn toegestaan. Hierbij zal, nadat eigenaren en gebruikers zijn gehoord worden gekozen voor een mate en wijze van beweiden die recht doen aan het beoogde natuurbeheer.

Momenteel verricht het Rijksinstituut voor Natuurbeheer samen met de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders en Rijkswaterstaat gedurende enkele jaren een uitgebreid onderzoek naar een uit natuurwetenschappelijk oogpunt gewenst beheer van de landaanwinningswerken. Mede aan de hand van de resultaten van dit onderzoek zullen bovengenoemde hoofdlijnen nader worden uitgewerkt en zonodig worden bijgesteld.

Vergunningplicht

Het grote aantal mogelijke handelingen die schadelijk kunnen zijn voor het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke waarden van het gebied dat thans wordt aangewezen als beschermd natuurmonument maken het moeilijk op voorhand precies aan te geven welke handelingen al dan niet vergunningplichtig zijn.

Van geval tot geval zal moeten worden vastgesteld of een vergunning vereist is. Omdat het voor de betrokkenen vaak moeilijk is om één en ander zelf te beoordelen, wordt overigens aangeraden daarbij de hulp van de consultant Natuur, Milieu en Faunabeheer in te roepen. Deze zal uitsluitel kunnen geven over de vraag of het noodzakelijk is vergunning aan te vragen. Geen vergunning is vereist voor handelingen welke zijn voorzien in een beheersplan op grond van artikel 14 van de Natuurbeschermingswet. Het aanvragen van een vergunning dient, krachtens artikel 13, eerste lid, per aangetekende brief aan de Minister van Landbouw en Visserij te geschieden. Om de gedachten enigszins te bepalen, wordt hierna een aantal handelingen opgesomd die, gelet op de te verwachten schadelijke effecten, naar alle waarschijnlijkheid en afhankelijk van het op die plaats bestaande agrarische gebruik aan een vergunning gebonden zullen zijn. De opsomming is niet volledig.

Vergunningplichtige handelingen

- handelingen welke wijziging of intensivering van het bestaande bodemgebruik beogen of ten gevolge kunnen hebben, zoals bijvoorbeeld het indijken of het verhogen van kaden;
- ontgronden, bodem verlagen, ophogen, egaliseren of anderszins wijzigen van het bodemprofiel, met uitzondering van de werkzaamheden die in de landaanwinning door Rijkswaterstaat worden verricht;
- graven, verbreden, verdiepen, verleggen of dichten van watergangen, met uitzondering van werkzaamheden die in de landaanwinning door Rijkswaterstaat worden verricht;
- greppelen tijdens de broedtijd;
- scheuren, frezen of doorzaaien van grasland;
- maaien van zeekraal;
- gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen;
- opslaan, storten, bergen of deponeren van al dan niet afgedankte of aan hun oorspronkelijk gebruik onttrokken voorwerpen, stoffen of producten;
- aanleggen of verharden van wegen, paden, banen of parkeergelegenheden, aanbrengen van oppervlakteverharding, leggen of aanbrengen van ondergrondse of bovengrondse leidingen, constructies, installaties of apparatuur;
- bouwen in de zin van de Woningwet;
- aanbrengen van voorzieningen en faciliteiten ten behoeve van sport en andere vormen van recreatie;
- uitoefenen van jacht;

In principe zal voor de jacht welke in het kader van nog lopende jachtcontracten plaatsvindt een vergunning worden verleend. Ook nieuwe ontwikkelingen met betrekking tot beheer en onderhoud kunnen nadelige gevolgen hebben voor de natuurwetenschappelijke waarden en kunnen dientengevolge vergunningplichtig zijn.

Beheersplan

De Minister kan, de Natuurbeschermingsraad gehoord, en in overeenstemming met de eigenaar en gebruiker, voor een beschermd natuurmonument of een gedeelte daarvan een beheersplan vaststellen.

Een beheersplan heeft het behoud en herstel van het natuurschoon of van de natuurwetenschappelijke betekenis ten doel (zie gewenst beheer).

Een beheersplan wordt in overleg en in overeenstemming met eigenaar en gebruiker vastgesteld. Ingevolge het derde lid van artikel 12 van de wet is voor in het beheersplan neergelegde handelingen géén vergunning vereist.

Daarnaast brengt het beheersplan met zich, dat de eigenaar en gebruiker duidelijkheid verkrijgen over de handelingen die zouden moeten worden nagelaten in verband met het behoud van de kwaliteit van het natuurmonument. Betrokkenen kunnen vergoeding krijgen voor de uit het beheersplan voortvloeiende kosten, die redelijkerwijs niet of niet geheel voor hun rekening behoren te komen.

Bevorderd zal worden dat in de toekomst voor het deel dat thans wordt aangewezen als beschermd natuurmonument beheersplannen worden opgesteld.

6. Inlichtingen

De consulent Natuur, Milieu en Faunabeheer van het Ministerie van Landbouw en Visserij is gaarne bereid alle gewenste inlichtingen te verschaffen. Het kantoor van de consulent in de provincie Friesland is gevestigd te Leeuwarden, Tesselschadestraat 7. Het telefoonnummer is 058-955255.

DE STAATSSECRETARIS VAN CULTUUR, RECREATIE EN MAATSCHAPPELIJK WERK

Overwegende, dat het op bijbehorende kaart aangegeven gebied "de Boschplaat" van algemeen belang is uit een oogpunt van natuurschoon en om zijn natuurwetenschappelijke betekenis en mitsdien op tweeërlei grond een natuurmonument is in de zin van artikel 1, onder b, van de Natuurbeschermingswet (Stb. 1967, 572);

Overwegende, dat het wenselijk is dit natuurmonument, dat eigendom is van de Staat, aan te wijzen als staatsnatuurmonument in de zin van voornoemde wet;

Gelet op artikel 21, eerste en tweede lid, van voornoemde wet;

Gehoord de Natuurbeschermingsraad, burgemeester en wethouders van Terschelling en gedeputeerde staten van Friesland;

Gezien de heden in werking tredende regeling omtrent het beheer van dit natuurmonument, vastgesteld bij gemeenschappelijke beschikking van de Minister van Landbouw en Visserij, de Minister van Verkeer en Waterstaat en de Staatssecretaris van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk;

Handelende in overeenstemming met de Minister van Landbouw en Visserij, de betrokken Staatssecretaris van Financiën en de Minister van Verkeer en Waterstaat;

B E S L U I T:

Het op bijbehorende kaart aangegeven gebied "de Boschplaat" wordt aangewezen als staatsnatuurmonument.

Van deze beschikking zal mededeling worden gedaan in de Staatscourant.

De Staatssecretaris voornoemd,

(W. Meijer).

19 OKT. 1978

DE STAATSSECRETARIS VAN CULTUUR, RECREATIE EN MAATSCHAPPELIJK WERK

Overwegende, dat het op bijbehorende kaart BN23/SN34 aangegeven gebied, deel uitmakende van het Nederlandse gedeelte van de Dollard, een natuurmonument is, dat eigendom is van de Staat;

dat het onderhavige gebied, tezamen met het niet aan de Staat toebehorende gedeelte van de Dollard een onderdeel is van de Waddenzee, die als een van de meest belangwekkende natuurgebieden in noordwest-Europa kan worden beschouwd;

dat met betrekking tot het beheer van het gebied een overeenkomst tussen de Ministers van Verkeer en Waterstaat en van Financiën en de ondergetekende zal worden gesloten;

Gehoord de Natuurbeschermingsraad, burgemeester en wethouders van Termunten en gedeputeerde staten van Groningen;

Handelende in overeenstemming met de Ministers van Verkeer en Waterstaat en van Financiën;

Gelet op artikel 21, eerste en tweede lid, van de Natuurbeschermingswet (Stb. 1967, 572);

B E S L U I T :

Het op bijbehorende kaart BN23/SN34 aangegeven natuurmonument, dat eigendom is van de Staat, wordt aangewezen als staatsnatuurmonument.

Van deze beschikking zal mededeling worden gedaan in de Staatscourant.

De Staatssecretaris van Cultuur,
Recreatie en Maatschappelijk Werk
G.C. Wallis de Vries
namens deze
de Directeur-Generaal voor
Natuurbehoud, Recreatie en Media,

(Dr. J. Verhoeve)

Toelichting

Het in de beschikking genoemde gedeelte van de Dollard ligt in de gemeente Termunten in noordoost-Groningen. Dit uitgestrekte gebied bestaat uit schorren en slikken, doorsneden door getijdegeulen.

Op 18 januari 1973 verklaarde de toenmalige Minister van Verkeer en Waterstaat, naar aanleiding van het bekend worden van nieuwe inzichten en nieuwe kennis omtrent de ecologische betekenis van de Dollard, dat hij de verlening van een concessie op grond van de Wet van 14 juli 1904, houdende bepalingen omtrent het ondernemen van droogmakerijen en indijkingen ten behoeve van de uitvoering van het dijk- en kanaalplan in de Dollard, aan de uitvoering van welk plan in 1966 door de Regering medewerking was toegezegd, voorshands niet zou bevorderen. De uitvoering van bedoeld dijk- en kanaalplan zou de inpoldering van ca 1000 ha buitendijkse gronden met zich brengen.

Bij brief van 11 juli 1974 maakte de Minister van Verkeer en Waterstaat aan Gedeputeerde Staten van Groningen kenbaar, dat het Kabinet een afwijzend standpunt innam met betrekking tot de door genoemd college aangevraagde concessie. In een brief aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal van 12 juli 1974 (Zitting 1973-1974-12997, nr. 1) deelde genoemd bewindsman als standpunt van de Regering onder meer mede:

"Zij is de mening toegedaan, dat aan de Dollard een uitzonderlijke natuurwetenschappelijke waarde moet worden toegekend en dat dit gebied in feite moet worden gekwalificeerd als onvervangbaar. Bij het behoud hiervan zijn nationale en zelfs internationale belangen betrokken. Aantasting van dit gebied moet dan ook zo mogelijk worden voorkomen".

Bij Koninklijk besluit van 3 september 1974 werd de concessie voor het ondernemen van een indijking in de Dollard in verband met de aanleg van een buitendijks kanaal geweigerd, waarbij de Kroon overwoog "dat Wij, na afweging van verschillende in het geding zijnde factoren, van oordeel zijn dat noch de voordelen verbonden aan de uitvoering van de door de provincie voorgenomen werken volgens de bestaande plannen dan wel volgens de geheel of grotendeels buitendijks gesitueerde varianten daarvan, noch de nadelen verbonden aan de grotendeels binnendijks gesitueerde uitvoering van de betreffende werken als bovenomschreven, opwegen tegen het belang, dat moet worden gehecht aan het in stand houden van de hierboven aangegeven natuurwetenschappelijke waarden van de Dollard".

Tegen deze beslissing werd op grond van de Wet beroep administratieve beschikkingen van verschillende zijden om voorziening gevraagd. Bij Koninklijk besluit van 7 mei 1975 verklaarde de Kroon deze verzoeken om voorziening ongegrond, ten gevolge waarop de aanwijzing van het Nederlandse gedeelte van de Dollard als beschermd natuurmonument onderscheidenlijk staatsnatuurmonument in voorbereiding is genomen.

De Dollard neemt door zijn gesteldheid en ligging een geheel eigen plaats in binnen een geografische reeks van kustgebieden in een zone van duizenden kilometers van noord naar zuid Europa.

Getijdegebieden van grote omvang zijn steeds minder voorhanden. Gewezen zij op de afsluiting van de Zuiderzee en de Lauwerszee, alsmede van estuaria in zuidwest Nederland. Ook in het buitenland, met name in noordwest Duitsland, in Frankrijk en in Engeland worden in toenemende mate estuaria aangetast door inpolderingen, industrialisatie en havenontwikkelingen.

De Dollard is niet alleen hoogst waardevol als representant van een bedreigd en schaars wordend milieutype, hij heeft bovendien een specifieke waarde welke bepaald wordt door de bijzondere en gevarieerde combinaties van abiotische milieufactoren. Genoemd kunnen worden de ingesloten ligging, de vlakke kwelder- en slikkenstructuur, het vrij grote getijdeverschil en de aanwezigheid van zeer fijn slib met een hoog gehalte aan organische stof. Deze omstandigheden scheppen de voorwaarden voor een bijzonder milieu met onder andere een rijke en gevarieerde samenstelling in vogelsoorten en minder algemene vegetatietypen.

Estuaria als de Dollard zijn voor het voortbestaan van populaties van vele diersoorten onmisbaar, met name voor vogels vanwege de essentiële rol die deze estuaria als fourageer- en pleisterplaatsen op de trekweg spelen. In dit verband gaat het om populaties uit een zeer groot broedgebied in noord-Europa en west-Siberië, die zich tijdens hun trek naar en van het zuiden concentreren in de gematigde luchtstreken (waaronder de Dollard). In deze fourageer- en rustgebieden lopen de concentraties zo hoog op, dat zij van levensbelang moeten worden geacht voor het voortbestaan van grote delen van de broedpopulaties in verschillende landen. Afname van populaties van vogelsoorten in landen van herkomst kan leiden tot verstoring van de daar aanwezige ecosystemen. De Dollard dient als pleisterplaats en voedselgebied voor honderdduizenden trekvogels. De concentraties van de in de Dollard pleisterende en fouragerende vogels, met name steltlopers, ganzen en eenden, kunnen tot zeer grote hoogte oplopen. Tenminste veertien soorten verblijven er op gezette tijden in aantallen die zeer ver uitstijgen boven de internationale norm waaraan de kwalificatie van water- of moerasgebied van internationaal formaat wordt verbonden. Deze soorten zijn: grauwe gans, kolgans, wintertaling, wilde eend, smient, pijlstaart, bergeend, slobeend, zilverplevier, wulp, rosse grutto, tureluur, zwarte ruiter en kluut. Factoren die bijdragen tot de betekenis van de Dollard als concentratiegebied voor vele trekvogels zijn, naast de voedselrijkdom, de grote mate van rust die in het gebied heerst en de functie van kwelders als hoogwater-vluchtplaats. Bovendien is door het zeldzamer worden van die soort milieus elders in noordwest-Europa de Dollard vanzelfsprekend belangrijker geworden. Als schakel in de - reeds zwak geworden - keten van pleisterplaatsen voor trekvogels moet de Dollard dan ook als onmisbaar worden beschouwd. In het gedeelte van de Dollard dat eigendom is van de Staat handhaaft zich een zeehondenpopulatie van ongeveer 20 dieren. Gezien de achteruitgang van de zeehondenstand in het Waddengebied als geheel moet ook in dit opzicht aan de Dollard een bijzondere betekenis worden toegekend. Ook in botanisch opzicht is de Dollard van betekenis. De botanische waarde van de Dollard is gelegen in het voorkomen van bijzonder vegetaties. Bepalend is hiervoor de variatie in milieufactoren, zoals de gradiënten zout-zoet, hoog-laag, slib-zand en combinaties hiervan. Het voorkomen van deze overgangen maakt de Dollard tot een uitgesproken brakwaterlevensgemeenschap. Na het verloren gaan van de Lauwerszee en de afsluiting van de zeegaten in het Deltagebied blijven alleen de Dollard en het Verdronken Land van Saef-tinge over als brakwatergebieden van enige omvang. Door het grote verschil tussen eb en vloed en de ligging langs de Westerschele heeft het Verdronken Land van Saef-tinge echter een ander karakter. De in West-Duitsland gelegen brakwatergebieden, de Jadebusen en de Leybucht, verschillen eveneens in sterke mate van de Dollard. Ze zijn minder slikkig, hun kwelders zijn veel smaller en er is meer golfslag. Ook in de rest van Europa kan men een dergelijk gebied niet meer vinden.

Aan de westkant is de grens van het staatsnatuurmonument gelegd langs de buitenzijde van de aan te leggen zeedijk en het sluizencomplex op de Punt van Reide. Aan de andere zijden wordt het staatsnatuurmonument omsloten door het op 20 mei 1977 als beschermd natuurmonument aangewezen gedeelte van de Dollard.

In verband met zowel het op Deltahoogte brengen van de dijken als het aanleggen van kanaal en dijk aan de westkant van het staatsnatuurmonument volgens het op bijbehorende kaart aangeduide tracé zullen met betrekking tot de begrenzing geringe correcties nodig kunnen zijn. Bovendien zal de aanwijzing nog aanpassing kunnen ondergaan als gevolg van beslissingen die in nationaal en internationaal kader nog genomen moeten worden.

Kenmerk
NLB-46323/46569

RIJSWIJK (ZH)
18 mei 1981

DE STAATSSECRETARIS VAN CULTUUR, RECREATIE EN MAATSCHAPPELIJK WERK

Overwegende, dat de gedeelten van de Waddenzee, die op de bijbehorende kaarten SN 75 zijn aangeduid met een verticale arcering, afzonderlijk en in hun onderlinge samenhang van algemeen belang zijn uit een oogpunt van natuurschoon en om hun natuurwetenschappelijke betekenis;

Overwegende, dat deze gedeelten van de Waddenzee mitsdien een natuurmonument zijn in de zin van artikel 1, onder b, van de Natuurbeschermingswet (Stb. 1967, 572);

Gehoord de Natuurbeschermingsraad, de Colleges van Burgemeester en Wethouders van de gemeenten Ameland, Anna Paulowna, Hefshuizen, Oostdongeradeel, Schiermonnikoog, Terschelling, Texel, Ulrum, Vlieland, Warffum, Westdongeradeel en Wieringen, en de Colleges van Gedeputeerde Staten van Friesland, Groningen en Noord-Holland;

Handelende in overeenstemming met de Ministers van Binnenlandse Zaken, van Defensie, van Economische Zaken, van Financiën, van Landbouw en Visserij, van Onderwijs en Wetenschappen, van Verkeer en Waterstaat, van Volksgezondheid en Milieuhygiëne en van Volkshuisvesting en Ruimelijke Ordening;

Gelet op artikel 21, eerste en tweede lid, van voornoemde wet;

B E S L U I T :

Het op de bij deze beschikking behorende kaarten SN 75 met een verticale arcering aangegeven gedeelte van het Nederlandse Waddenzegebied wordt aangewezen als staatsnatuurmonument.

De toelichting bij deze beschikking maakt onlosmakelijk deel uit van deze aanwijzing.

Van deze beschikking zal mededeling worden gedaan in de Staatscourant.

De Staatssecretaris voornoemd,

G.C. Wallis de Vries

MINISTERIE VAN
LANDBOUW EN VISSERIJ

31 augustus 1987

No. NMF/N 87-10390

Dir.-Gen. Landelijke Gebieden
en Kwaliteitszorg
Directie Natuur, Milieu en
Faunabeheer

DE MINISTER VAN LANDBOUW EN VISSERIJ

Gelezen het verzoek van de Minister van Verkeer en Waterstaat van 10 december 1986 om ten behoeve van de herinrichting van het parkeerterrein en verbreding van de veerdam bij Holwerd, het daarop betrekking hebbende gedeelte van de aanwijzing als staatsnatuurmonument Waddenzee te onttrekken (Beschikking van de Staatssecretaris van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, 18 mei 1981, NLB-46323/46569, Stcrt. 19 mei 1981, nr. 93);

Overwegende dat bij belangenafweging is gebleken dat er geen betere alternatieven voorhanden zijn, en dat de herinrichting en verbreding uit een oogpunt van capaciteitstekort en verkeersveiligheid van zodanig belang zijn dat de in het geding zijnde natuurbelangen moeten wijken;

Overwegende dat de planologische kernbeslissing over de Nota Waddenzee (Tweede Kamer zitting 1979-1980, 13933 nr. 53) ruimte laat voor een dergelijke afweging;

Overwegende dat dit gedeelte van het staatsnatuurmonument Waddenzee, door deze herinrichting en verbreding van de veerdam bij Holwerd, zijn natuurwetenschappelijke betekenis verliest en derhalve niet langer kan worden aangemerkt als een Natuurmonument in de zin van artikel 1, onder b, van de Natuurbeschermingswet (Stb. 1967, 572);

Gehoord de Natuurbeschermingsraad, het College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Dongeradeel en het College van Gedeputeerde Staten van Friesland;

Handelende in overeenstemming met de Ministers van Financiën en van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer;

Gelet op artikel 21, eerste en tweede lid, van voornoemde wet;

B E S L U I T :

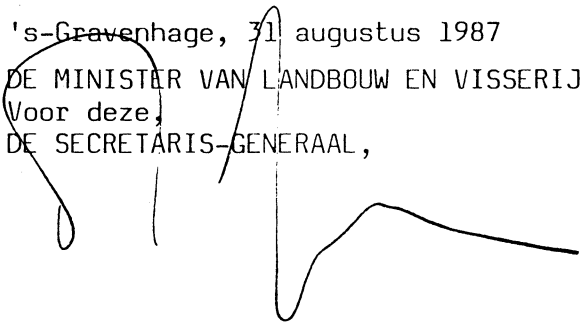
- I. De aanwijzing als staatsnatuurmonument van het op de bij deze beschikking behorende kaart SN 75.A. met rood aangegeven gedeelte wordt ingetrokken.
- II. Bij deze beschikking gaat een toelichting, die in samenhang met deze beschikking moet worden gelezen.

- Van -

Van deze beschikking zal mededeling gedaan worden in de Nederlandse
Staatscourant.

's-Gravenhage, 31 augustus 1987

DE MINISTER VAN LANDBOUW EN VISSERIJ,
Voor deze,
DE SECRETARIS-GENERAAL,

MINISTERIE VAN
LANDBOUW EN VISSERIJ

24 juli 1986

No. NMF/N 86-9187

Dir.-Gen. Landelijke
Gebieden en Kwaliteitszorg
Directie Natuur, Milieu
en Faunabeheer

DE MINISTER VAN LANDBOUW EN VISSERIJ

Overwegende dat het gebied te noemen "Noord-Friesland Buitendijks", bestaat uit terreinen en wateren welke van algemeen belang zijn uit een oogpunt van natuurschoon en om hun natuurwetenschappelijke betekenis en mitsdien vallen onder de begripsomschrijving van natuurmonumenten in de zin van artikel 1, onder b, van de Natuurbeschermingswet (Stb. 1967, 572);

Gehoord de Natuurbeschermingsraad, Burgemeester en Wethouders van de gemeenten Ameland, Het Bildt, Ferwerderadeel en Dongeradeel en Gedeputeerde Staten van Friesland;

Handelende in overeenstemming met de Staatssecretaris van Financiën, de Minister van Verkeer en Waterstaat en de Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer;

Gelet op artikel 21, eerste en tweede lid, van voornoemde wet;

BESLUIT:

Het op de bij deze beschikking behorende kaart BN 117/SN96 met een grijs raster aangegeven gedeelte van "Noord-Friesland Buitendijks" wordt aangewezen als staatsnatuurmonument.

Van deze beschikking zal mededeling worden gedaan in de Nederlandse Staatscourant.

's-Gravenhage, 24 juli 1986

DE MINISTER VAN LANDBOUW EN VISSERIJ,
Voor deze,
DE PLV. SECRETARIS-GENERAAL,

TOELICHTING

Inleiding

Het gebied "Noord-Friesland Buitendijks" vormt in ecologisch opzicht één geheel. Het is deels in eigendom bij particulieren en deels bij de Staat.

Met deze beschikking wordt het gedeelte dat eigendom is van de Staat aangewezen als staatsnatuurmonument. Voor het gedeelte dat niet eigendom is van de Staat, is de aanwijzing als beschermd natuurmonument in overweging genomen bij beschikking van 16-9-1985, nr. NMF/N -3771. In 1981 zijn grote delen van het Waddenzeegebied onder de Natuurbeschermingswet gebracht. Aanwijzing van het onderhavige gebied was echter niet mogelijk, aangezien nog onduidelijkheid bestond over het tracé van de nieuwe zeedijk. Nu op 20 februari 1984 door de regering, na overleg met de lagere overheden over dat tracé een beslissing is genomen, wordt in overeenstemming met die beslissing het buitendijks blijvende gebied, alsmede een belangrijke dobbe, die straks binnendijks ten zuiden van de zeedijk zal zijn gelegen, aangewezen als beschermd resp. staatsnatuurmonument in de zin van artikel 7 resp. artikel 21 van de Natuurbeschermingswet.

Het als staatsnatuurmonument aangewezen gedeelte is gelegen in de gemeenten Ameland, Het Bildt, Ferwederadeel en Dongeradeel en heeft een oppervlakte van ca. 4800 ha. Met de aanwijzing als beschermd natuurmonument is een oppervlakte van ca. 800 ha gemoeid.

Gezien de nauwe samenhang tussen het beschermd en het staatsnatuurmonument wordt in paragraaf 2 en 3 ingegaan op de natuurwetenschappelijke betekenis en het natuurschoon van het gehele gebied.

Vanaf paragraaf 4 is deze toelichting alleen van toepassing op het als staatsnatuurmonument aangewezen deel van het gebied.

2. Natuurwetenschappelijke betekenis

Het gehele gebied bestaat uit zomerpolders, twee drinkdobben, kwelders, bezinkvelden, slikken en platen.

Het gebied, de slikken en platen uitgezonderd, is in de loop der tijden geleidelijk aan gevormd door aanslibbing, welke tot in de dertiger jaren is bevorderd door begreppeling, en daarna door systematisch uitgevoerde landaanwinningswerken. Evenwijdig aan de kuststrook zijn een aantal kwelderwallen zichtbaar. Naar het wad toe wordt het gebied lager. Het loopt af van ca. 1.50 m boven NAP bij de teen van de zeedijk en ongeveer 50 cm boven NAP in de bezinkvelden van de landaanwinningswerken tot ongeveer 50 cm beneden NAP op de slikken en platen. De slikken en de platen hebben nog een natuurlijk geomorfologisch karakter.

De betekenis van het gehele gebied moet niet alleen worden gezien vanuit de eigen natuurwetenschappelijke waarden, maar ook vanuit de functie en de plaats die het in het geheel van het Waddenzeegebied inneemt.

Het als staatsnatuurmonument aangewezen gebied, bestaat uit een zomerpolder, kwelders, bezinkvelden, slikken en platen.

Flora en vegetatie

In de zomerpolder, die eigendom is van de Staat heeft de vegetatie nog ten dele een zilt karakter, met onder andere Kweldergras en veel Rood zwenkgras.

In de vegetatie van de zomerpolders die in particulier eigendom zijn, domineert het Engels raaigras. Langs de slootkanten staan nog wat zoutplanten.

De kwelders hebben een zoutminnende vegetatie. Tussen het Kweldergras staan plantesoorten als Zeeweegbree, Strandzoutgras, Gerande schijnspurrie, Zeeaster en Stomp kweldergras. Op relatief hoge plaatsen staat Zilt rood zwenkgras. De vegetatie van de kwelderwallen is ruiger en bezit soorten als Strandkweek, Zee-alsem en Strandmelde. De niet begraasde kwelder langs de veerdam van Holwerd heeft een afwijkende vegetatie. Hier staat vooral Strandkweek, Zee-aster en Rood zwenkgras en maar weinig Kweldergras.

De pioniervegetatie in de overgangszone tussen kwelder en bezinkvelden bestaat uit Zeekraal, Schorrekruid en Engels slijkgras. Buiten de pionierzone staat hier en daar in de bezinkvelden van de buitenste landaanwinningswerken Klein zee gras, een inmiddels zeldzaam geworden plant in het nederlandse waddengebied. Andere hogere planten ontbreken in de bezinkvelden, evenals op het open wad ten noorden ervan. Wel komen er verschillende wiersoorten voor: bruinwieren op de rijdsdammen en groenwieren als Zeesla en Klein darmwier op het wad. Verder bestaat de vegetatie van het wad en de bezinkvelden van de landaanwinningswerken grotendeels uit eencellige kiezelwieren. Deze kleuren de bodem bij rustig weer groenachtig bruin; bij ruw weer zinken ze weg in de bovenste millimeters van het sediment.

Fauna

Ornithologisch is het gehele gebied van internationaal belang en wel als broedgebied, als fourageergebied, als pleisterplaats en als hoogwatervluchtplaats.

In dit gebied broeden onder meer Scholekster, Kluut, Tureluur, Visdief en Noordse stern. De meeste nesten liggen op de noordelijkste kwelderwal en op de hoge kwelders direct ten zuiden daarvan. In 1983 broedden op de gezamenlijke buitendijkse gronden langs de noordfriesse kust ongeveer 2400 kluten Dat is bijna 50% van de nederlandse broedvogelpopulatie. Naar schatting 1200 daarvan broeden in het onderhavige gebied.

Als fourageergebied is het gebied van grote betekenis voor ganzen. Het aantal fouragerende Rotganzen is het grootste in de maanden maart, april en mei. Het kweldergebied tussen Holwerd en Zwarte Haan herbergt dan gemiddeld 11.000 Zwartbuik rotganzen. Dat is 6 à 7% van de wereldpopulatie van deze ondersoort.

Het gebied is samen met de kwelders tussen de veerdam bij Holwerd en het dorp Ternaard één van de belangrijkste hoogwatervluchtplaatsen langs de groningse en friese kust

Gemiddeld overtijden er per dag tussen de 40.000 en 50.000 steltlopers, meeuwen en eenden. De piek-aantallen gedurende de voor- en najaarstrek zijn enkele malen hoger. Ruim de helft daarvan overtijdt in het onderhavige gebied. De 1% norm van de Ramsar-conventie wordt voor 18 hier overtijende vogelsoorten overschreden. Genoemd kunnen worden soorten als Bergeend, Smient, Kluut, Zilverplevier, Bonte strandloper, Rosse grutto, Wulp, Zwarte ruiters en Tureluur.

De bodemfauna van de bezinkvelden in de landaanwinningswerken wordt gedomineerd door het Nonnetje en de Zeeduizendpoot. Deze velden fungeren voor het Nonnetje als opgroeigebied. Verder komen vooral voor: Slijkgarnaal, de worm Heteromastus filiformis, het Wadslakje en de Platte slijkgaper.

De bodemfauna van het wad ten noorden van de landaanwinningswerken is karakteristiek voor het Waddenzeengebied en qua biomassa zeer rijk. Deze strook, die zich langs de gehele kust van Noord-Friesland en Groningen uitstrekt, is niet alleen een belangrijk fourageergebied, maar tevens de meest belangrijke kinderkamer van jonge platvis.

Kenmerkend voor de overgangszone van kwelder naar slik is de kortschildkever *Bledius spectabilis*, die in de bodem leeft.

3. Natuurschoon

Het gehele gebied heeft een weids en open karakter, met terreintypen als zomerpolders met kaden en drinkdobben, kwelders met kwelderwallen, slikvelden en open wad. Dankzij deze eigenschappen, zomede dankzij haar ligging aan de rand van de waddenzee, is het gebied van grote betekenis uit een oogpunt van natuurschoon.

4. Begrenzing

Het gehele gebied ligt, globaal gezien, tussen de nieuwe zeedijk en het als staatsnatuurmonument "Waddenzee" aangewezen gebied.

De grens van het staatsnatuurmonument loopt bij de meest westelijke punt van de kwelders bij Zwarte Haan recht naar het noorden, totaan de betoning van het "Vaarwater van de Zwarte Haan". Vanaf hier loopt de grens eerst langs de vaargeul naar het oosten, en vervolgens sluit hij aan bij het als staatsnatuurmonument aangewezen gebied en verder langs het betonde Dantziggat. Aan de oostzijde loopt de grens langs de teen van de pier van Holwerd, zodanig dat de pier buiten de aanwijzing valt. In het zuiden loopt de grens eerst langs de buitenteen van de nieuwe zeedijk. Het traject van deze nieuwe zeedijk is vastgesteld in de Ministerraad van 17 februari 1984 en goedgekeurd door het parlement. Vanaf de gemeentegrens van de gemeente Dongeradeel loopt de grens vervolgens dwars over de kwelders en slikken totaan Zwarte Haan. Met betrekking tot laatstbedoelde begrenzing wordt verwezen naar de bij deze beschikking behorende kaart BN117/SN96.

5. Beheer en rechtsgevolgen

Volgens artikel 21, lid 3, van de Natuurbeschermingswet is het beheer van een staatsnatuurmonument gericht op het behoud of het herstel van natuurschoon of van de natuurwetenschappelijke betekenis. Alle handelingen die in het natuurmonument plaatsvinden moeten hierop worden afgestemd.

De aanwijzing heeft tevens rechtsgevolgen voor de burger. Voor deze geldt het verbod van artikel 16 van de Natuurbeschermingswet, om het natuurmonument te verontreinigen, daarin planten, bloemen of takken uit te steken, te plukken, af te snijden of te vervoeren, dieren te verontrusten, te vangen of te doden of zulks te proberen, of in het algemeen daarin schade aan de natuur toe te brengen.

Gebruik

De in de gemeente Dongeradeel gelegen zomerpolders zijn in erfpacht uitgegeven, en worden natuurwetenschappelijk gezien, intensief beweid.

Op de kwelders in de gemeenten Dongeradeel en Ferwerderadeel wordt de beweiding thans gedoogd. In Ferwerderadeel vindt deze beweiding plaats vanuit de particuliere of in erfpacht uitgegeven gronden en in Dongeradeel vanuit de reeds genoemde zomerpolders. Een strook van 150 meter langs de pier van Holwerd is niet begraasd. Op de kwelders in de gemeente Het Bildt is begrazing slechts incidenteel en op speciaal verzoek toegestaan.

De veedichtheid in het gebied is thans zo hoog dat zij de ontwikkeling van de natuurwetenschappelijke waarden belemmert en nadelige invloed heeft op met name de functie als broedgebied voor weidevogels. Weliswaar is beweiding van zomerpolders en kwelders een voorwaarde voor een goed natuurbeheer, maar deze dient dan extensiever dan de huidige te zijn. In het kader van het gewenste beheer zal dientengevolge voor het gehele staatsnatuurmonument vermindering van de huidige beweidingsdruk worden nagestreefd. Verder zijn de volgende beheersvoorwaarden van toepassing:

In de zomerpolders is weidevogelbeheer en/of beheer gericht op het gebruik door ganzen gewenst. Weidevogelbeheer komt in grote lijnen neer op niet of

weinig gebruiken van kunstmest, laat maaien en/of extensieve beweiding. Bij de noodzakelijke handelingen moeten de nog niet vliegvlugge jongen worden ontzien, terwijl terreinwerkzaamheden buiten de broedtijd dienen plaats te vinden. Bij de in- en uitscharingsdata van vee dient voorts rekening te worden gehouden met de komst of aanwezigheid van ganzen.

In de kwelders is het gewenst een zodanig beweidingspatroon tot stand te brengen dat binnen het kweldergebied als geheel een afwisseling ontstaat van meer en minder begraasde delen. Uit onderzoek van het Rijksinstituut voor Natuurbeheer is gebleken dat op deze wijze een gevarieerde vegetatie wordt verkregen. Meer variatie in de vegetatie vergroot de mogelijkheden voor broedvogels en ganzen.

De wijze waarop het hiervoor beschreven gewenste beheer zal worden gerealiseerd loopt voor de verschillende onderdelen van het gebied uiteen.

Op de gronden die in erfpacht zijn uitgegeven, zal het gewenste beheer - zolang de erfpachtcontracten nog van kracht zijn - slechts in overeenstemming met de gebruikers kunnen worden gerealiseerd door middel van beheerscontracten. Daarin zal naar analogie van beheersplannen ex artikel 14 van de wet nader kunnen worden bepaald hoe het beheer plaats zal vinden.

Mocht in de toekomst tot hernieuwd afsluiten van (erfpacht)contracten worden overgegaan dan zal de inhoud daarvan afgestemd zijn op het doel van de aanwijzing. Tot op het moment dat de erfpachtcontracten zijn geëxpireerd kan het huidige gebruik worden voortgezet; intensivering van het gebruik is evenwel niet toegestaan.

Het ligt in het voornemen het in elkaar overlopen van het gebruik van particuliere gronden of aan particulieren in erfpacht uitgegeven gronden en staatsgronden te laten voortbestaan, mede met het oog op het verkrijgen van de eerder genoemde variatie in begrazing.

Beweiding van de staatsgronden die niet in erfpacht zijn uitgegeven, maar waarop beweiding door particulieren thans wordt gedoogd, zal m.i.v. het beweidingsseizoen van 1987 slechts op basis van vergunning zijn toegestaan.

Hierbij zal nadat eigenaren en gebruikers zijn gehoord, worden gekozen voor een mate en wijze van beweiden die recht doen aan het beoogde natuurbeheer.

Door de aanleg van de nieuwe zeedijk zal een aantal dobben met een belangwekkend brakwatermilieu verloren gaan. Het is gewenst ter compensatie voor dat verlies enkele dobben aan te leggen. Dit zal zoveel mogelijk geconcentreerd, in de nabijheid van de zeedijk geschieden. Er zal slechts een beperkt aantal overgangen over de nieuwe zeedijk worden gemaakt. Deze zijn met name bedoeld voor het vee en voor het verkeer ten behoeve van de landaanwinningswerken.

In het onderhavige gebied vinden de volgende visserij-activiteiten plaats: mosselvisserij, kokkelvisserij, garnalenvisserij en visserijen met vaste vistuigen. Deze laatste hebben ten dele een recreatief karakter. Gezien het feit dat bij de huidige en te verwachten intensiteit en vangstmethoden voorschans niet is gebleken dat de diverse vormen van visserij in dit gebied onevenredige schade doen aan de natuur, blijven deze toegestaan. Mocht alsnog blijken van een zodanige negatieve beïnvloeding van een aquatisch ecosysteem dat een meer stringente regulatie noodzakelijk is, dan zullen met betrekking tot de Natuurbeschermingswet en de Visserijwet te nemen maatregelen zo goed mogelijk op elkaar afgestemd worden.

Het beleid is gericht op het bevorderen van de rust. Activiteiten welke verstoring teweeg kunnen brengen, zoals bepaalde vormen van recreatie en jacht, zijn niet toegestaan. Met betrekking tot de overige hier niet genoemde activiteiten kan gesteld worden dat, aangezien het onderhavige gebied van groot belang is voor vogels en om zijn vegetatie in beginsel geen toestemming zal worden verleend voor activiteiten die verstoring of schade aan bodem en vegetatie kunnen veroorzaken.

Landaanwinning

Het onderhoud van de landaanwinningswerken, inclusief de gebieden waar een onderhoudscontract van kracht is, berust bij Rijkswaterstaat. De landaanwinningswerken zijn oorspronkelijk aangelegd met het doel het areaal landbouwgrond uit te breiden. Tegenwoordig worden door of vanwege Rijkswaterstaat nog werkzaamheden uitgevoerd teneinde de bestaande landaanwinningswerken in stand te houden in het belang van de kustbescherming, waarbij mede als uitgangspunt wordt aangehouden de bescherming en het behoud van de buitendijkse gebieden als natuurgebied.

De grote afwateringen in die gebieden, die tot buiten de bezinkvelden lopen, worden regelmatig op diepte gehouden. Het stelsel van greppels in de hoge kwelders wordt eens in de vier jaar schoongefreesd, in wat lagere kwelders eens per twee jaar. Het slib wordt daarbij fijn verdeeld over de tussenliggende velden.

In het gebied met pioniervegetatie worden de greppels eens per twee jaar uitgebaggerd met behulp van een kraan, of waar nodig, met een graafpon-ton. Het uitgebaggerde materiaal wordt verspreid over de tussenliggende velden. Doordat in dit gebied veel meer slib bezinkt dan in de geulen van de hogere landaanwinningskwelder en doordat een andere techniek wordt toegepast, komt de uitgebaggerde grond in een dikke laag op de velden. Eventueel aanwezige pioniervegetatie wordt daarbij bedolven, maar ontwikkelt zich weer in het jaar daarop.

In de buitenste vakken van de landaanwinning wordt in de laatste jaren niet meer gegreppeld. Het beheer bestaat hier voornamelijk uit het openhouden van de hoofd-wateringen en het zo nodig onderhouden van de rijdsdammen.

Welk niveau van onderhoudsactiviteiten vanuit natuurbehoudsoverwegingen optimaal moet worden geacht, is nog onderwerp van studie, uitgevoerd door Rijkswaterstaat, de Rijksdienst voor de IJsselmeerpolders en het Rijksinstituut voor Natuurbeheer. Eén en ander zal nader worden uitgewerkt in de desbetreffende beheersplannen voor het gehele Waddengebied.

6. Inlichtingen

De consulent Natuur, Milieu en Faunabeheer van het Ministerie van Landbouw en Visserij is gaarne bereid alle gewenste inlichtingen te verschaffen.

Het kantoor van de consulent in de provincie Friesland is gevestigd te Leeuwardem, Tesselschadestraat 7. Het telefoonnummer is 058-443313.

NATUURBESCHERMINGSWET

**AANWIJZING
STAATSNATUURMONUMENT
"WADDENZEE II"**

NOVEMBER 1993

Directie Natuur, Bos,
Landschap en Fauna

NBLF-93-6831

17 november 1993

DE STAATSSECRETARIS VAN LANDBOUW, NATUURBEHEER EN VISSERIJ

Overwegende, dat sedert 1974 de Natuurbeschermingswet is toegepast op grote delen van het Waddengebied, als bedoeld in de in 1980 vastgestelde Planologische Kernbeslissing over de Waddenzee (Tweede Kamer, 1980-1981, 13933, nr. 53), hierna als "pkb Waddenzee" aan te duiden;

dat het gewenst is het toepassingsbereik van de Natuurbeschermingswet in het pkb-gebied Waddenzee uit te breiden en daarbij een koppeling aan te brengen tussen het vergunningen- en ontheffingenbeleid op grond van deze wet met het beleid zoals neergelegd in de pkb Waddenzee;

dat het gedeelte van het pkb-gebied Waddenzee, waarvoor uitbreiding van het toepassingsbereik van de Natuurbeschermingswet wenselijk wordt geacht, hierna te noemen "Waddenzee II", bestaat uit gronden en wateren welke van algemeen belang zijn uit een oogpunt van natuurschoon en om hun natuurwetenschappelijke betekenis en mitsdien vallen onder de begripsomschrijving van natuurmonumenten in de zin van artikel 1, onder b, van de Natuurbeschermingswet (Stb. 1967, 572);

dat "Waddenzee II" onlosmakelijk samenhangt met het op 18 mei 1981 aangewezen staatsnatuurmonument "Waddenzee" (Stcrt. 1981, 93), hierna te noemen "Waddenzee I";

dat het gelet op de samenhang van "Waddenzee I" met "Waddenzee II" en de relatie tot de pkb Waddenzee gewenst is de toelichtingen van beide aanwijzingen gelijkkluidend te doen zijn;

Gehoord de Natuurbeschermingsraad, de Waddenadviesraad, het Coördinatiecollege Waddengebied, gedeputeerde staten van Groningen, Friesland en Noord-Holland en burgemeester en wethouders van Texel, Vlieland, Terschelling, Ameland, Schiermonnikoog, Reiderland, Delfzijl, Eemmond, De Marne, Dongeradeel, Ferwerderadeel, het Bildt, Franekeradeel, Harlingen, Wûnseradiel, Wieringen en Den Helder;

Handelende in overeenstemming met de Ministers van Defensie,
Economische Zaken, Verkeer en Waterstaat en Volkshuisvesting,
Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer en de Staatssecretaris van
Financiën;

Gelet op artikel 21, eerste en tweede lid, van de
Natuurbeschermingswet;

BESLUIT:

Artikel 1

Het op de bij deze beschikking behorende kaart SN 112 als zodanig
aangegeven gebied "Waddenzee II" wordt aangewezen als
staatsnatuurmonument.

Artikel 2

De bij deze beschikking behorende toelichting maakt deel uit van
deze beschikking.

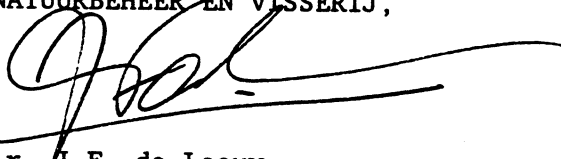
Artikel 3

De bij deze beschikking behorende toelichting vervangt de
toelichting bij de beschikking van 18 mei 1981 (Stcrt. 1981, 93)
houdende aanwijzing als staatsnatuurmonument van gedeelten van het
Nederlandse Waddenzeegebied en maakt deel uit van die beschikking.

DE STAATSSECRETARIS VAN LANDBOUW,
NATUURBEHEER EN VISSERIJ,

voor deze:

DE DIRECTEUR-GENERAAL LANDBOUW,
NATUURBEHEER EN VISSERIJ,

ir. J.F. de Leeuw

INHOUDSOPGAVE

1.	INLEIDING	1
1.1.	<u>EERDERE TOEPASSING VAN DE NATUURBESCHERMINGSWET IN DE WADDENZEE</u>	2
1.2.	<u>ACHTERGRONDEN BIJ DE AANWIJZING VAN "WADDENZEE II"</u>	3
2.	BEGRENZING	5
3.	NATUURWETENSCHAPPELIJKE BETEKENIS EN NATUURSCHOON	8
3.1.	<u>GEOMORFOLOGIE EN HYDROGRAFIE</u>	8
3.2.	<u>HET WATER</u>	9
	1. SLIB	
	2. ALGEN	
	3. DOOD ORGANISCH MATERIAAL	
	4. BACTERIËN	
	5. DIERLIJK PLANKTON	
	6. VISSEN	
	7. VOEDSELKETENS IN HET WATER	
3.3	<u>DE ONDERWATERBODEMS</u>	12
	1. BODEMFAUNA	
	2. VISSEN EN KREEFTACHTIGEN	
	3. VOGELS	
3.4.	<u>WADPLATEN</u>	14
	1. BODEMFAUNA	
	2. VOGELS	
	3. ZEEHONDEN	
3.5	<u>KWELDERS EN ZANDPLATEN</u>	19
	1. VEGETATIE	
	2. VOGELS	
	3. ZANDPLATEN EN JONGE DUINFOMATIES	
3.6	<u>NATUURSCHOON</u>	22
4.	RECHTSGEVOLGEN VAN DE AANWIJZING	23
4.1	<u>KOPPELING MET DE PKB</u>	23
4.2	<u>VERGUNNINGPLICHT</u>	25
4.3	<u>ONTHEFFINGPLICHT</u>	26
4.4	<u>AFSLUITEN VAN GEBIEDEN</u>	28
	1. ONDER WATER STAANDE GEBIEDEN	
	2. DROOGVALLENDE GEBIEDEN	
4.5	<u>RELATIE MET ANDERE INSTRUMENTEN</u>	30
	1. WET GELUIDHINDER	
	2. GEMEENTELIJKE VERORDENING WADDENZEEGEBIED	
5.	GEBRUIK EN BEHEER	31
5.1	<u>NATUURBEHEER</u>	31
5.2	<u>SCHEEPVAART EN VERVOER</u>	32
	1. SCHEEPVAART IN HET NATUURMONUMENT	
	2. SCHEEPVAART BUITEN HET NATUURMONUMENT	
	3. OVERIG VERVOER	
5.3	<u>RECREATIE</u>	33
	1. HET ZICH BEVINDEN IN HET NATUURMONUMENT	
	2. WADLOPEN	

	3. PLANKZEILEN EN ZEEKANOËN	
	4. SPORTVISSERIJ	
5.4	<u>JACHT</u>	36
5.5	<u>BEROEPSVISSERIJ</u>	36
	1. BEROEPSVISSERIJ OP VIS EN KREEFTACHTIGEN	
	2. VISSERIJ OP KOKKELS EN MOSSELZAAD	
	3. AANLEG MOSSELPERCELEN	
5.6	<u>HET WINNEN VAN WADPIEREN EN ANDERE BODEMDIEREN</u>	40
5.7	<u>ZAND- EN SCHELPEWINNING EN ONTGRONDINGEN</u>	40
5.8	<u>BAGGERSPECIE</u>	41
5.9	<u>LOZINGEN</u>	41
5.10	<u>KABELS, BUISLEIDINGEN EN DERGELIJKE</u>	41
5.11	<u>SEISMISCH ONDERZOEK, EXPLORATIE- EN EXPLOITATIEBORINGEN</u>	42
5.12	<u>BURGERLUCHTVAART</u>	43
5.13	<u>MILITAIR GEBRUIK</u>	43
6.	HANDHAVING EN TOEZICHT	45
7.	INLICHTINGEN	46

TOELICHTING

BEHORENDE BIJ DE BESCHIKKING NBLF-93-6831 TOT AANWIJZING VAN HET STAATSNATUURMONUMENT "WADDENZEE II" INGEVOLGE DE NATUURBESCHERMINGSWET

1. INLEIDING

De Waddenzee is het grootste en meest natuurlijke natuurgebied van Nederland. De Waddenzee is ons grootste zoutwater getijdegebied en behoort tot de belangrijkste watergebieden langs de gehele Atlantische kust van Europa en Afrika. Het vormt een onvervangbare schakel in een internationale keten van vergelijkbare gebieden.

In nationaal opzicht vormt de Waddenzee in feite één van de laatste (en daarvan de grootste) werkelijk grootschalige ecosystemen waar de menselijke invloed gering is en de natuurlijke processen (binnen zekere grenzen) vrij spel hebben. De invloed van het getij, de golfwerking en de wind zijn bepalend voor de belevingswaarde. De Waddenzee wordt ervaren als een gebied van bijzondere landschappelijke schoonheid.

Het gebied is van groot belang door de aanwezigheid van twee soorten zeehonden en uitgestrekte kwelders met zoutminnende vegetatie. Het gebied is als kraamkamer, paai- en opgroeigebied voor tal van vissoorten en bijvoorbeeld garnalen van vitale betekenis voor het functioneren van het Noordzee-ecosysteem. De bodemfauna, de vissen en de vegetatie van de buitendijkse gebieden vormen de voedselbron voor een zeer grote hoeveelheid steltlopers en andere watervogels, die de Waddenzee tevens gebruiken als rustgebied en soms ook als rui- en broedgebied.

De Waddenzee is een onmisbare schakel in de jaarlijkse trekbewegingen van tal van vogels die tot in Siberië en Groenland hun broedgebieden hebben en tot in Afrika en het Zuidpoolgebied overwinteren. De Waddenzee is hiermee van groot internationaal belang. Zelfs wanneer de aantallen per moment worden genomen worden de Ramsar-normen (de normen voor kwalificatie als wetland van internationaal belang) voor bijna alle vogelsoorten ver overschreden. De Waddenzee is daarom in 1984 als wetland (op grond van de Wetlands-Conventionie) aangewezen. In 1991 is het gebied voorts als speciale beschermingszone (ingevolge de EG-Vogelrichtlijn) aangewezen.

Internationale afspraken over de bescherming van de Waddenzee zijn gemaakt bij de Zesde Trilaterale Regeringsconferentie over de Bescherming van de Waddenzee (Esbjerg, november 1991).

Ter bescherming van de natuurwetenschappelijke betekenis en het natuurschoon zijn eerder grote delen van de Waddenzee aangewezen als staats- en beschermd natuurmonument ingevolge de

Natuurbeschermingswet (zie 1.1). Deze toelichting hoort bij de aanwijzing van het staatsnatuurmonument "Waddenzee II", waarmee het grootste deel van de nog niet eerder aangewezen delen onder de werking van de Natuurbeschermingswet worden gebracht. "Waddenzee II" bestaat voor een deel uit wadplaten, maar het grootste deel ervan bestaat uit gebieden die permanent onder water staan: watervlaktes, geulranden en geulen. De oppervlakte van "Waddenzee II" bedraagt circa 80.000 hectare. De achtergronden bij deze aanwijzing zijn beschreven in 1.2.

Vervolgens komen in deze toelichting achtereenvolgens aan de orde de begrenzing, de natuurwetenschappelijke betekenis en het natuurschoon, de rechtsgevolgen van de aanwijzing en het gebruik en beheer.

De aanwijzing "Waddenzee II" is onlosmakelijk verbonden met de andere Natuurbeschermingswet-aanwijzingen in de Waddenzee, met name met de aanwijzing van grote delen van de Waddenzee als staatsnatuurmonument op 18 mei 1981 (hierna te noemen "Waddenzee I"). "Waddenzee I" behelst samenhangende complexen van broed-, fourageer- en rustgebieden voor vogels en verblijfplaatsen van zehonden met een oppervlakte van circa 125.000 hectare. Deze toelichting heeft tevens betrekking op "Waddenzee I" en vervangt daarmee de oorspronkelijke toelichting uit 1981. De aanwijzing van "Waddenzee I" als zodanig en de kaart SN 75 uit 1981 blijven van kracht. Het spreekt vanzelf dat geldige vergunningen en ontheffingen, die betrekking hebben op "Waddenzee I", eveneens van kracht blijven (zie hoofdstuk 4). Duidelijkshalve zij vermeld dat deze toelichting géén betrekking heeft op andere aanwijzingen in het Waddengebied (zie 1.1). De andere aanwijzingen worden na herziening van de Natuurbeschermingswet met elkaar in overeenstemming gebracht.

1.1 EERDERE TOEPASSING VAN DE NATUURBESCHERMINGSWET IN DE WADDENZEE

De aanwijzing van "Waddenzee I" gebeurde naar aanleiding van de vaststelling van de planologische kernbeslissing over de "Nota over de hoofdlijnen van de ontwikkeling van de Waddenzee" (Tweede Kamer, 1980-1981, 13933, nr 53). Hierna wordt korthedshalve van "pkb" gesproken. Vóór die datum waren de Boschplaat op Terschelling (1974; eigendom van de Staat) en grote delen van de Dollard (1977/1978; deels eigendom van Natuurmonumenten en het Groninger Landschap, deels eigendom van de Staat) al aangewezen. In 1982 volgde nog een aantal aanwijzingen van particuliere gronden, te weten: de Schorren van de Eendracht op Texel, de kwelders van de Groninger noordkust, het Neerlands Reid op Ameland en een deel van de Friese kwelders.

Aanwijzing van gronden in Noord Friesland buitendijks en de direct aangrenzende wad- en landaanwinningsstrook vond plaats nadat duidelijkheid was ontstaan over het nieuwe dijktracé van Noord Friesland: In 1986 werden de daar liggende eigendommen van de Staat aangewezen, in 1988 volgde het grootste deel van de in particulier eigendom zijnde kwelders.

Het totaal van deze aanwijzingen maakt dat tot op heden circa de helft van alle staatseigendommen van het pkb-gebied onder de Natuurbeschermingswet is gebracht, en - op de Friese zomerpolders, enkele kleine kwelderrandjes onder Terschelling en Ameland en twee kleine stukjes bij Texel na - alle particuliere eigendommen. Het resultaat van de onderhavige aanwijzing is dat circa 90 % van de Waddenzee onder de Natuurbeschermingswet is gebracht.

NATUURBESCHERMINGSWET; AANWIJZINGEN IN DE WADDENZEE

SN - Staatsnatuurmonument; eigendommen van de Staat
BN - Beschermd Natuurmonument; eigendommen van
andere overheden of particulieren

gebied	type	eigenaar	datum	grootte (ha)
De Boschplaat	SN	de Staat	08-11-1974	3.300
Dollard	BN	Natuurmonumenten en Groninger Landschap	20-05-1977	5.550
Dollard	SN	de Staat	19-10-1978	750
Grote delen van de Waddenzee	SN	de Staat	18-05-1981	125.000
Neerlands Reid	BN	Particulieren	23-07-1982	265
Schorren van de Eendracht	BN	Natuurmonumenten	23-07-1982	970
Kwelders noordkust Friesland I	BN	Waterschap Fryslân	23-07-1982	670
Kwelders noordkust Groningen	BN	Particulieren	23-07-1982	1.230
Noord Friesland Buitendijks	SN	de Staat	24-07-1986	4.600
Noord Friesland buitendijks	BN	Particulieren	13-09-1988	900

1.2 ACHTERGRONDEN BIJ DE AANWIJZING VAN "WADDENZEE II"

De aanwijzing "Waddenzee I" betreft voornamelijk plaatgebieden die van belang zijn als foerageergebied voor vogels en rustgebied voor zeehonden. Vogels en zeehonden zijn echter niet los te zien van het totale ecosysteem, waarvan ook het bodemleven en de organismen in het water (vissen, kreeftachtigen, alle soorten planktonische organismen) deel uitmaken.

Dit besef heeft in de jaren na de aanwijzing van "Waddenzee I" geleid tot de opvatting dat een meer integrale bescherming van de Waddenzee als natuurgebied noodzakelijk is.

In 1988 is in de Interdepartementale Waddenzee Commissie (IWC) en het Coördinatie College Waddengebied (CCW) overeenstemming bereikt over de wijze waarop de wettelijke bescherming van de Waddenzee nader vorm kan worden gegeven.

In een brief over dit onderwerp aan de Tweede Kamer van de Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer van 6

april 1989 (Tweede Kamer 1988-1989, 17990, nr. 30) wordt onder meer het voornemen uitgesproken om in principe ook het resterende deel van de Waddenzee onder de werking van de Natuurbeschermingswet te brengen. Daarbij is besloten een uitzondering te maken voor de doorgaande hoofdvaarroutes, de stroken direct ten zuiden van de bewoonde eilanden (tot globaal de eerste geul), de militaire terreinen Vliehors en Noordvaarder en de grote zeegaten (minus de droogvallende platen).

Voorts is besloten dat een koppeling zal worden aangebracht tussen het vergunningen- en ontheffingenbeleid op grond van de Natuurbeschermingswet en het beleid neergelegd in de pkb Waddenzee.

De pkb uit 1980 is partieel herzien in 1985. De algehele herziening van de pkb is in het voorjaar van 1993 behandeld in de Tweede Kamer. De in de Tweede Kamer vastgestelde tekst van de herziene pkb is uitgangspunt bij de uitvoering van de Natuurbeschermingswet. In de herziene pkb is als hoofddoelstelling neergelegd de duurzame bescherming en ontwikkeling van de Waddenzee als natuurgebied. Door de aanwijzing van het overgrote deel van het Waddengebied als natuurmonument en de koppeling met het pkb-beleid, kunnen voorgenomen activiteiten in het gebied via de procedures van de Natuurbeschermingswet getoetst worden aan de hoofddoelstelling van de pkb Waddenzee.

In de eerder genoemde brief van de Minister van VROM is tenslotte aangegeven dat bij de uitbreiding van het toepassingsbereik van de Natuurbeschermingswet de decentralisatie van bevoegdheden naar de provincies aan de orde zal komen. Decentralisatie zal echter pas kunnen worden geëffectueerd nadat de integrale herziening van de Natuurbeschermingswet in werking is getreden, aangezien de vigerende wet deze mogelijkheid niet biedt.

In het kader van het CCW zijn afspraken gemaakt tussen rijk en provincies met betrekking tot de decentralisatie van het vergunningenbeleid nadat de herziene Natuurbeschermingswet in werking is getreden. Voorts zijn afspraken gemaakt over de rol van de provincies bij onderdelen van de uitvoering van de Natuurbeschermingswet vóór inwerkingtreding van de herziene Natuurbeschermingswet. Het betreft een verzwaarde adviesrol van de provincies bij een deel van het vergunningen- en ontheffingenbeleid en bij de aanwijzing van gesloten gebieden ex artikel 17 van de Natuurbeschermingswet. Deze afspraken worden vastgelegd in een bestuursovereenkomst tussen de Staatssecretaris van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij en de Stuurgroep Waddenprovincies. Het ligt in de bedoeling dat deze overeenkomst op 1 december 1993 wordt ondertekend.

De aanwijzing van het staatsnatuurmonument "Waddenzee II" is aangekondigd in de regeringsbeslissing van het Natuurbeleidsplan (Tweede Kamer, 1989-1990, 21 149, nrs. 2-3). De nu voorliggende beschikking is de uitwerking van het uit 1988 daterende voornemen. Met het van kracht worden van deze aanwijzing is in totaal circa 85% van de staatsgronden in het pkb-gebied onder de werking van de Natuurbeschermingswet gebracht.

2. BEGRENZING

De begrenzing van het staatsnatuurmonument "Waddenzee I" is aangegeven op de kaart SN 75 behorende bij de beschikking NLB/46323 van 18 mei 1981 (Stcrt. 1981, 93). Opgemerkt zij dat deze kaart ten aanzien van vaargeulen, alsmede de begrenzing bij de platen (zijnde de laagwaterlijn op de Hydrografische Kaart) de toenmalige situatie weergeeft. De grens van het natuurmonument is met de veranderingen "meegegaan".

Op kaart SN 112, behorend bij de beschikking NBLF-93-6831, is onder meer aangegeven welke gebieden van de Waddenzee vallen onder de aanwijzing van het staatsnatuurmonument "Waddenzee II". Het betreft alle delen van het pkb-gebied die tot nu toe nog niet onder de werking van de Natuurbeschermingswet vielen, behoudens de reeds in 1.2 genoemde uitzonderingen. Evenmin worden aangewezen de gebieden in het gedeelte van het stroomgebied van de Eems waarover met de Duitse Bondsrepubliek verschil van mening bestaat over het verloop van de Rijksgrens. De grens van het natuurmonument volgt hier de grenslijn van het betwiste gebied. Deze begrenzing impliceert niet dat de Nederlandse Staat afstand doet van zijn aanspraken op het betwiste gebied.

De begrenzing van "Waddenzee II" sluit naadloos aan op die van "Waddenzee I"; de begrenzing tussen beide natuurmonumenten wordt gevormd door de laaglaagwaterspringlijn zoals die is te herleiden uit de Hydrografische Kaart. De begrenzing van "Waddenzee I" en "Waddenzee II" gezamenlijk verloopt globaal als volgt.

De buitengrens van "Waddenzee I" en "Waddenzee II" wordt primair bepaald door de begrenzing van de pkb-Waddenzee. Aan de zuidzijde sluit de begrenzing aan op andere natuurmonumenten (Kwelders langs de noordkust van Groningen en Friesland, Noord-Friesland Buitendijks en Dollard) en loopt de grens overigens langs de buitenteen van hoogwaterkeringen en (bij havenmondingen) strekdammen. In de Eems en bij de Waddeneilanden loopt de grens van oost naar west als volgt:

Bij de Dollard tot aan de strekdam ten westen van Termunterzijl volgt de grens de grenslijn van het betwiste gebied. Aan weerszijden van Delfzijl bevindt zich geen natuurmonument. Het natuurmonument begint weer bij Voolhok ten noorden van Delfzijl. Bij Voolhok loopt de grens vanaf paal 29 in zuiver oostelijke richting tot aan de grenslijn van het betwiste gebied, die in noordelijke richting langs de Bocht van Watum en de Oude Westereems gevolgd wordt tot aan de pkb-grens bij Rottum. De havenmond van Eemshaven en van de uitwatering van de Eemscentrale behoren niet tot het natuurmonument. Vanaf Rottumeroog en -plaat volgt de grens de pkb-grens tot en met de Kooi- en Kobbeduinen op Schiermonnikoog. Van hieraf loopt de grens in zuidelijke richting tot aan de eerste geul vanaf het eiland. De grens volgt de geul in westelijke richting, zodanig dat de wadplaat onder het bewoonde deel van Schiermonnikoog niet het natuurmonument behoort. De vanaf het eiland niet te voet bereikbare zandplaten en ondiepten in het

Friese Zeegat (Westgat) behoren tot het natuurmonument. Vanaf Schiermonnikoog naar Ameland volgt de noordgrens de pkb-grens tot en met de Zoute Weide, daarbij het beschermd natuurmonument Neerlands Reid als het ware insluitend. De grens volgt hierbij de Kooioerdstuifdijk en de zogenaamde grenspeillijn rond de Kooидуinen. Van hieraf (coördinaat 185.650 bij 606.350) loopt de grens in zuidzuidoostelijke richting naar de eerste geul onder het eiland, die in westelijke richting wordt gevolgd, zodat de wadplaten onder het bewoonde deel van het eiland niet tot het natuurmonument behoren. Bij de Boschplaat op Terschelling sluit het natuurmonument aan op het staatsnatuurmonument Boschplaat. De grens loopt vervolgens oostelijk van de Kleine Slenk vanaf de pkb-grens (coördinaat 159.075 bij 602.000) pal naar het zuiden tot aan de eerste geul, die in westelijke richting wordt gevolgd, zodat het Terschellingerwad onder het bewoonde deel van het eiland niet tot het natuurmonument behoort. Ook de Noordvaarder behoort niet tot het natuurmonument, maar de niet te voet bereikbare droogvallende platen en ondiepten in het zeegat van Terschelling wel. Bij de oostpunt van Vlieland volgt de grens de geul om het eiland in westelijke richting, zodat de aan het eiland liggende wadplaten niet tot het natuurmonument behoren. Vanaf de plaats waar de geul doodloopt loopt de grens in noordnoordoostelijke richting tot aan de hoofdwaterkering (bij Dodemansbol), die in westelijke, vervolgens zuidelijke en weer westelijke richting om de Kroonspolders heen wordt gevolgd tot bij de Vijfde Kroonpolder (coördinaten 125.300 bij 585.000). De grens loopt vanaf deze coördinaat pal naar het zuiden tot aan de eerste geul, die naar het westen wordt gevolgd, zodat de Vliehors met aangrenzende wadplaten niet tot het natuurmonument behoort. Aan de noordzijde van Texel behoren de wadplaten bij De Cocksdorp tot aan de eerste geul niet tot het natuurmonument. De grens sluit aan op het beschermd natuurmonument Schorren van de Eendracht/Vlakte van Kerken. De ten zuiden hiervan gelegen wadplaten bij Oudeschild en Oosterend tot de eerste geul behoren niet tot het natuurmonument, de Mokbaai en de Hors conform de pkb-grens wel.

De **binnengrenzen** van de natuurmonumenten Waddenzee I en II worden bepaald door de betonde vaarwateren en/of bebakende geulen. Bij een vaarwater dat aan beide zijden betond is wordt de grens met het staatsnatuurmonument gevormd door de lijnen die de rode, respectievelijk groene tonnen verbinden.

Waar slechts aan één zijde betonning of bebakening aanwezig is, wordt het buiten de aanwijzing vallende gebied gesteld op een strookbreedte van 75 meter aan die zijde van de betonning of bebakening waar zich volgens de Hydrografische kaart het vaarwater bevindt.

De begrenzing van de natuurmonumenten Waddenzee I en II is op veel plaatsen aan verandering onderhevig. Door de dynamiek van het Waddengebied in combinatie met het belang van de scheepvaart, kan het namelijk noodzakelijk zijn de betonning of bebakening te verplaatsen. De begrenzing volgt dan de betonning of bebakening. Ook de laagwaterlijn kan zich verplaatsen.

De begrenzing van de als natuurmonument aangewezen delen van de

Waddenzee is in het terrein veelal aangegeven door middel van betonning, bebakening en/of bebording. Deze begrenzing is maatgevend, bijvoorbeeld bij de beoordeling van overtredingen. Waar betonning, bebakening en/of bebording ontbreekt, is de begrenzing van de natuurmonumenten bepalend zoals die is aangegeven op de jaarlijks door de Chef der Hydrografie van het Ministerie van Defensie uit te geven Hydrografische Kaart van het Waddengebied.

De aanwijzing van "Waddenzee II" hangt samen met de discussie over de wettelijke regeling Waddenzee, die primair betrekking had op het pkb-gebied. Om deze reden is aangesloten bij de pkb-grens. Dit sluit de aanwijzing van aangrenzende gebieden die een nauwe relatie hebben met het pkb-gebied evenwel niet uit. Voorts zullen te zijner tijd de mogelijkheden voor aanwijzing van het met Duitsland betwiste grensgebied en de nu nog door Defensie als schietterrein gebruikte Noordvaarder worden gezien.

3. NATUURWETENSCHAPPELIJKE BETEKENIS EN NATUURSCHOON

De thans aangewezen wateren en wadplaten vormen één geheel met de reeds eerder aangewezen staats- en beschermde natuurmonumenten in het pkb-gebied. In deze paragraaf staat een korte karakterschets van de gebieden die vanaf nu onder de werking van de Natuurbeschermingswet vallen en de gebieden die in het kader van "Waddenzee I" zijn aangewezen. Allereerst wordt ingegaan op geomorfologische en hydrografische processen (3.1). Daarna is de beschrijving onderverdeeld in sub-ecosystemen, te weten: het water (3.2), de onderwaterbodems van permanent onder water staande gebieden (3.3), de wadplaten (3.4) en de kwelders (3.5). Tenslotte wordt kort ingegaan op het natuurschoon (3.6). Voor meer informatie kan tevens worden verwezen naar het Beheersplan Natuur Waddenzee van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (1989).

3.1 GEOMORFOLOGIE EN HYDROGRAFIE

De Waddenzee is een ondiepe randzone van de Noordzee. Zij dankt haar ontstaan ten dele aan de zeespiegelrijzing, ten dele misschien ook aan de afbraak van het veen dat zich in prehistorische tijden uitstreckte tussen de zandige schoorwal en de hogere gronden van het vasteland. Na het verdwijnen van dit veen bleef een verdrongen randzone over, die door openingen in de schoorwal onder invloed stond van het getij.

Waar de omstandigheden gunstig waren, namelijk aan de zuidzijde van de eilanden en (vooral) op beschutte plaatsen aan de landzijde van de Waddenzee, werd klei afgezet. Dit ging door totdat de opgeslibde gronden zo hoog waren dat ze nog maar zelden overstroomd werden. Zo ontstonden lagere en hogere kwelders. In de rest van de Waddenzee waren (en zijn) de stroomsnelheden en de golfwerking zo groot dat daar alleen zand kon blijven liggen, met daartussen maar weinig slib. Daar ontstond het gebied van platen en geulen.

De wadplaten bestaan grotendeels uit fijn zand, de bodem van de geulen uit tamelijk grof zand. Ten dele is het sediment in de Waddenzee afkomstig van de erosie van de kustzone van de Noordzee, maar voor 15 à 20% is het afkomstig van de Rijn en de Maas.

Door de eeuwen heen heeft de bodem van de Waddenzee ongeveer de zeespiegelrijzing kunnen bijhouden. Daardoor bestaat de ondergrond uit een vele meters dikke laag wadzand, waarin nog sporen zijn te vinden van vroegere geulen. Het proces van sedimentatie tussen een steeds wisselend geulenpatroon gaat nog steeds door, tot op de dag van vandaag. Uit zeer nauwkeurige metingen blijkt dat er een (zeer gering) sedimentatie-overschot is: op de (zeer) lange duur zou de Waddenzee daardoor steeds ondieper kunnen worden. Door de te verwachten stijging van de zeespiegel en mogelijk bodemdaling door bijv. gaswinning moet echter in de toekomst rekening worden gehouden met afname van het oppervlak droogvallend wad.

De platen in de Waddenzee liggen op een hoogte van maximaal circa NAP tot 60 cm boven NAP. De meeste wadplaten liggen echter beneden

het gemiddeld zeeniveau en staan dan ook gedurende 75% van de tijd onder water. De gemiddelde wadplaat valt ongeveer 3 uur per getijcyclus (dus ongeveer twee maal per dag drie uur) droog. Het zeewater dat ze overspoelt stroomt bij vloed (= opkomend water) tussen de waddeneilanden door de Waddenzee in en het stroomt bij eb (= afgaand water) door dezelfde zeegaten weer terug in de Noordzee. Een deel van het water blijft uiteraard achter in de geulen. Vanaf de openingen tussen de waddeneilanden loopt een steeds verder vertakkend geulenstelsel het wad op. Veel van die vertakkingen eindigen in een hoog gelegen wadstrook die vanaf elk waddeneiland in de richting van het vasteland loopt. Men spreekt van wantij als op zo'n wadstrook twee vloedstromen elkaar ontmoeten. De ene vloedstroom is afkomstig uit het zeegat ten westen van het eiland, de andere uit het zeegat aan de oostzijde.

Het zeewater is de belangrijkste ecologische schakel tussen de Waddenzee en andere ecosystemen. Het bevat behalve Noordzeeplankton ook de anorganische voedingsstoffen en - eventueel - de verontreinigingen die het leven in de Waddenzee bepalen. Doordat ongeveer 10% van het water dat de westelijke Waddenzee instroomt afkomstig is van de Rijn, is het minder zout dan het Noordzee-water op enige afstand van de kust. Bovendien is er via de spuisluizen van Den Oever en Kornwerderzand vrij veel aanvoer van zoet spuiwater uit het IJsselmeer. In het oostelijk deel van de Waddenzee (behalve bij Lauwersoog) is de invloed van rivier- en spuiwater veel minder groot. In principe is de uitstroom van zoet water in de Waddenzee een natuurlijk verschijnsel, dat een karakteristieke invloed heeft op de levensgemeenschap. Het spuiregim bij de Afsluitdijk, en ook bij andere spuiplaatsen is echter tamelijk sterk afwijkend van de natuurlijke uitloop van zoet water. Het Eems-estuarium is dan ook het enige gebied in het Nederlandse deel van de Waddenzee met een nog min of meer natuurlijke zoutgradient.

3.2 HET WATER

De voornaamste samenbindende factor in het ecosysteem van de Waddenzee is het water. Over het algemeen is het water van de Waddenzee tamelijk troebel. Die troebeling is afkomstig van kleine, in het water zwevende levende en dode deeltjes die het licht onderscheppen en (gedeeltelijk) terugkaatsen. De voornaamste van die deeltjes passeren hieronder de revue. Verder wordt kort beschreven welke grotere organismen eveneens in het water leven.

3.2.1 SLIB

In de eerste plaats bevinden zich veel kleine slibdeeltjes in het water. Deze deeltjes zijn zo klein en zo licht dat ze in gebieden met hoge stroomsnelheden tijdens eb en vloed, en in gebieden met een sterke golfslag niet tot bezinking komen of steeds weer opgewerveld worden. Natuurlijke slib-afzetting vindt dan ook voornamelijk plaats in beschutte gebieden langs de vastelandskust, op wantijen en op kwelders. Daarnaast vindt ook slib-afzetting plaats in gebieden waar de geomorfologische situatie door de mens

gewijzigd is: De watervlaktes ten noorden van de Afsluitdijk, het Amsteldiep, het gebied ten westen en noorden van Harlingen, de Zoutkamperlaag, de vaargeulen naar de verschillende havens rond de Waddenzee, en tenslotte de havens zelf. Vooral de havens vormen bijzonder efficiënte bezinkbekkens, doordat er wel steeds enige waterverversing is, maar praktisch geen stroomsnelheid en golfwerking. Overigens bezinkt er per dag maar een zeer klein deel van de totale sliblast van de Waddenzee; de meeste slibdeeltjes gaan dag-in, dag-uit heen en weer met eb en vloed, als onderdeel van het water.

De kwaliteit van het slib kan gemakkelijk worden beïnvloed door de aanwezigheid van zware metalen en organische microverontreinigingen. Die hechten zich namelijk gemakkelijk aan slib. Veel van deze stoffen komen dan ook aan slib gebonden in de Waddenzee voor. Met het bezinken van dat slib worden de verontreinigingen in de sedimentatie-gebieden vastgelegd. Vanuit de bodem van die gebieden kunnen de voedselketens van de Waddenzee steeds opnieuw weer met de verontreinigingen in aanraking komen.

De meeste slibrijke gebieden van de Waddenzee zijn op dit moment nog niet zo vuil dat veranderingen in de levensgemeenschappen kunnen worden aangetoond, maar op enkele plaatsen, met name bij spuiplaatsen en havens kunnen al schadelijke effecten op vissen worden aangetoond.

3.2.2 ALGEN

Hoewel algen qua massa niet de hoofdmoot van het zwevend materiaal vormen, zijn zij wel de belangrijkste voedselbron voor het leven in het water en voor de bodemdieren in de Waddenzee die hun voedsel uit het water halen. In de loop van voorjaar en zomer treedt meestal een aantal na elkaar komende algenbloeien op. Vroeg in het voorjaar hebben enkele kiezelwiersoorten meestal de overhand. Later, als de kiezelzuurvoorraden in het water uitgeput raken, volgt meestal een bloei van de microscopisch kleine alg *Phaeocystus*. *Phaeocystus* kan kolonies van vele cellen vormen die in een gezamenlijk slijmbolletje leven. Het afsterven van de *Phaeocystus* in de voorzomer gaat doorgaans gepaard met schuimontwikkeling: het ontbindende slijm wordt in brekende golven opgeklopt tot een grauwe massa.

De vele soorten algen van ons kustwater hebben gemeen, dat ze zich bij aanwezigheid van voldoende voedingsstoffen zeer snel voortplanten (door deling). Toch is er na de voorzomer geen voortdurende toename van de hoeveelheden algen. Want met name in de zomer en de nazomer zijn er veel organismen die het plantaardig plankton als voedsel gebruiken.

3.2.3 DOOD ORGANISCH MATERIAAL

In alle jaargetijden zitten er zeer veel kleine dotjes vlokkerig materiaal in het water, bestaand uit min of meer in ontbinding verkerende plantaardige of dierlijke resten. Deze materie wordt detritus genoemd. Het "versere" deel van het detritus is

waarschijnlijk voor een groot deel afkomstig van algencellen, die door voedselgebrek en infectie door bacteriën zijn gestorven. Voor zover het detritus nog verteerbaar materiaal bevat wordt het verder afgebroken door bacteriën. Op hun beurt worden die bacteriën weer gegeten door ééncelligen en andere microscopisch kleine organismen. Vaak zijn in het organisch materiaal ook veenresten te herkennen. Deze zijn waarschijnlijk tamelijk onbelangrijk als voedselbron. Alleen via (zeer langzame) afbraak door bacteriën leveren ze een bijdrage aan de voedselrijkdom van de Waddenzee.

3.2.4 BACTERIËN

Praktisch alle dode organische stof in het water kan door bacteriën afgebroken worden. Daarbij zijn vers gestorven algencellen en resten van andere organismen zeer goed verteerbaar en veenresten veel minder. Dank zij het feit dat veel algen organische stof in opgeloste vorm uitscheiden in het water, vormen ook opgeloste voedingsstoffen een belangrijke bron van bacteriegroei. Andere organismen dan bacteriën kunnen deze opgeloste organische stof waarschijnlijk niet benutten. Op hun beurt vormen bacteriën een voedingsbron voor andere organismen, zoals eencelligen.

3.2.5 DIERLIJK PLANKTON

Dierlijk plankton bestaat uit veelal kleine, in het water zwevende organismen, die met de eb- en vloedstroming meebewegen. De belangrijkste dieren in deze groep zijn de met het blote oog nog net zichtbare roeipootkreeftjes (Copepoden). Algen zijn een belangrijke voedselbron voor de Copepoden; daarnaast eten ze ook ander organisch materiaal en bacteriën.

Het plankton bevat ook een aantal grotere dieren, met name Ribkwallen en Schijfkwallen. Zij leven van het kleinere plankton, dat met behulp van vangarmen en netelcellen (een soort miniatuurharpoentjes) gevangen wordt. In de zomer kan de rondrijvende kwallenmassa aanzienlijk zijn, getuige de problemen die sommige vormen van visserij van kwallen kunnen ondervinden.

Een derde plankton-categorie wordt gevormd door jeugdstadia van bodemdieren en vissen. Veel bodemdieren in de Waddenzee hebben jeugdstadia die in het water zweven. Larven van diverse soorten wormen, alle schelpdieren (Mossels, Kokkels, Strandgapers, Nonnetjes en dergelijke) en de meeste grotere kreeftachtigen (Krabben, Zeepokken) zijn in voorjaar en zomer heel rijk in het plankton.

Via het water kunnen dus bodemdieren zich over alle wadplaten en geulbodems verspreiden. Daardoor treedt altijd snelle (her)bevolking op van nieuwe gebieden en van gebieden die ontvolkt zijn geraakt. Nieuwe gebieden ontstaan voortdurend bij geulen die zich verleggen. Ontvolking kan bijvoorbeeld ontstaan door strenge winters, of na sterfte door schelpdiervisserij en zandwinning. Behalve de larven van bodemdieren komen in het voorjaar ook nog verscheidene soorten vislarven in het plankton voor (Schol, Bot, Tong). Deze minuscule jonge visjes leven van klein dierlijk

plankton totdat ze vrij snel na aankomst in de Waddenzee overgaan tot het gewone platvisleven.

3.2.6 VISSSEN

De hierboven beschreven levende componenten van het Waddenzeewater vormen het voedsel voor actief in het water rondzwemmende vissen. Voor hen bestaat er geen scherp onderscheid tussen Noordzee en Waddenzee; zij zijn in staat positie te kiezen in het patroon van platen en geulen. Sommige houden zich toch voornamelijk in de zeegaten op (Makreel), andere komen ook boven de wadplaten (jonge Haring, Geep).

Een deel van deze vissen leeft van plankton, bij voorbeeld Haring, Sprot, Spiering en de verschillende Zeenaaldsoorten.

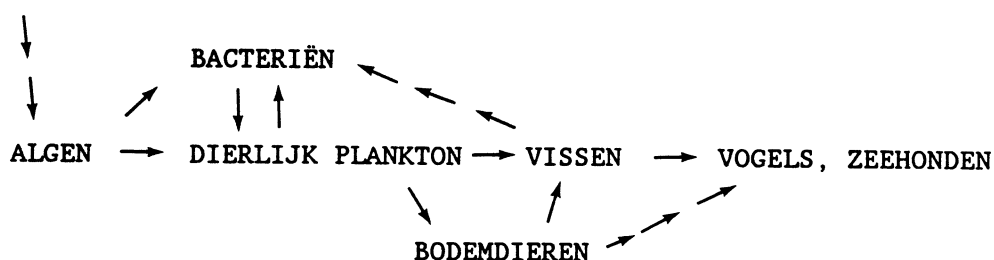
Andere zijn roofvissen, zoals Makreel, Zeeforel en Geep.

3.2.7 VOEDSELKETENS IN HET WATER

In de voedselketens van het water spelen de algen, het dierlijk plankton en de bacteriën een centrale rol. De algen als producenten van organisch materiaal, het dierlijk plankton als grazers op algen en de bacteriën als afbrekers van alles wat nog niet door anderen is verteerd. Uiteraard lopen de voedselketens via vissen door naar vogels en zehonden, maar daarmee is relatief weinig organische stof gemoeid.

Een deel van de organismen in het water wordt weggevangen door het bodemleven: veel bodemdieren filteren plankton uit het water. In onderstaand schema is de voedselketen van het water van de Waddenzee samengevat.

anorganische voedingsstoffen

3.3 DE ONDERWATERBODEMS

Er zijn grote overeenkomsten tussen de levensgemeenschap van wadplaten (zie 3.4) en die van de niet droogvallende gebieden in de Waddenzee. Het zijn in feite allebei onderwaterbodem, gevoed door hetzelfde water en benut door deels dezelfde vissen en kreeftachtigen.

Maar er zijn ook verschillen. Deze zijn deels terug te voeren op de onderlinge verhouding van de drie belangrijkste voedselbronnen voor bodemdieren, te weten:

- fijn verdeeld voedsel in het water,
 - bezinkend voedsel en
 - voedsel dat door micro-algen op de bodem geproduceerd wordt.
- Van deze drie bronnen is de eerste relatief belangrijk voor gebieden die permanent onder water staan en de laatste juist relatief onbelangrijk.

Een ander verschil met de "gewone" wadplaten is de meer constante aanwezigheid van vissen, krabben en garnalen. Het kan zijn dat zij ervoor zorgen dat in de Waddenzee slechts zelden grote kokkelbanken ontstaan in permanent onder water staande gebieden. Daar staat tegenover dat er minder predatie is door vogels. Weliswaar zijn er andere vogels die duikend toch nog kans zien bodemdieren te eten zoals de Eidereend, maar bij de predatie op permanente onderwaterbodems spelen vogels toch niet zo'n grote rol. Het resultaat is dat de voedselketens rond de permanente onderwaterbodems toch anders verlopen dan bij de wadplaten.

3.3.1 BODEMFAUNA

Zoals hierboven al ter sprake kwam is de productie van bodembewonende micro-algen in watervlaktes en geulen minder groot dan in droogvallende gebieden. Het zonlicht wordt namelijk in het water al snel onderschept door algen, slib en andere zwevende deeltjes. Doordat het Waddenzee water nogal troebel is, is de groei van bodemalgen op een permanente diepte van enkele meters al zeer gering. Bodemdieren in permanent water moeten het dus vooral van langsdrijvend en bezinkend voedsel hebben.

Dit gegeven houdt in dat alleen in echte sedimentatiegebieden veel bodemdieren kunnen leven die hun voedsel uitsluitend van of uit de bodem halen. Daarbij horen de wormsoorten *Heteromastus filiformis* en *Capitella capitata* en het Wadslakje. Dergelijke dieren ontbreken in de zandige geulbodems en in de meestal eveneens tamelijk zandige ondieptes tussen geulen en wadplaten.

Dieren die hun voedsel uit het water halen, zoals Mossels en Kokkels, kunnen in principe in alle onderwatergebieden leven, zolang er maar voedsel in het water zit. Maar de echte bezinkingsgebieden zijn voor deze soorten toch wat minder geschikt dan de gebieden waar steeds weer vers water uit de Noordzee wordt aangevoerd. Mossels groeien het best aan de randen van de grotere geulen. Echt in de geulen zou voor de voedselvoorziening nog beter zijn, maar daar zijn de stroomsnelheden zo groot dat de bodem te onstabiel is voor massale vestiging van de meeste bodemdieren. De bodem van de grotere geulen in het waddegebied is relatief arm aan biomassa. Hier leven specialisten zoals de wormsoorten *Nereis longista* (die altijd ondergronds blijft) en *Magelona papillicornis*.

Behalve dieren die alleen van de bodem eten, of alleen uit het water, zijn er ook diersoorten die zowel uit het water als van de bodem kunnen eten. Een belangrijke vertegenwoordiger van die groep is het Nonnetje: een tweekleppig schelpdier. Het Nonnetje kan daardoor bijna overal voorkomen, behalve ook weer op plaatsen waar de bodem te beweeglijk is.

Over de biomassa van de bodemfauna van de permanent onder water staande gebieden is minder bekend dan van de biomassa op de droogvallende wadplaten. Maar bij recente inventarisaties (1981 - 1982) van het Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee bleek, dat de onderwaterbodem van de westelijke Waddenzee qua biomassa per m² ook rijk is. Buiten de mosselpercelen bleek de bodemfauna een gemiddelde biomassa zo'n 140 gram levend gewicht per m² te hebben. Ook was die biomassa, net als op de wadplaten, verdeeld over een groot aantal soorten bodemdieren. Al die bodemdieren bleken ook te vinden in de bodem van wadplaten, zij het in een wat andere aantals- en biomassaverhouding.

3.3.2 VISSSEN EN KREEFTACHTIGEN

De rijkdom aan bodemfauna zorgt ervoor dat de watervlaktes van de westelijke Waddenzee ook veel voedsel kunnen opleveren voor garnalen, andere kreeftachtigen, platvis en bodemvissen als Zeedonderpad, Harnasmannetje en Puitaal.

Ook de randen van de grotere geulen, de daaraan grenzende niet-droogvallende gebieden en de bodems van kleinere geulen zijn rijk aan vissen en garnalen. Deels komt dat doordat ze een functie als laagwatervluchtplaats hebben voor de heen- en weer trekkende vissen en kreeftachtigen die rond hoogwater op de wadplaten voedsel zoeken. Rond laagwater moeten die zich in de geulen terugtrekken. Het gevolg is een opeenhoping van leven, van platvis en garnalen die zich min of meer verschuilen in het zand tegen roofvissen en zeehonden.

3.3.3 VOGELS

De geulranden en watervlaktes vormen een belangrijk voedselgebied voor vogels die vanuit de lucht zoekend en duikend hun voedsel bemachtigen: meeuwen, sterns en aalscholvers. Daarvan zijn de verschillende sternsoorten (Grote stern, Visdief, Noordse stern en Dwergstern en gedurende de trektijd ook de Zwarte stern) aanwezig van voorjaar tot herfst, terwijl bijvoorbeeld Kokmeeuw, Stormmeeuw, Zilvermeeuw en Aalscholver het hele jaar te zien zijn.

De geulen en watervlaktes in de Waddenzee hebben voorts een belangrijke functie als overwinteringsgebied voor Eidereend, Toppereend, Middelste zaagbek en Brilduiker. In totaal zijn er 's winters ongeveer 20 soorten watervogels constant aanwezig. Daarvan is de Eidereend het meest talrijk, met aantallen tot over de 100.000. Ook 's zomers zijn er veel Eidereenden in de Waddenzee aanwezig. Deels zijn dat dieren van de eigen broedpopulatie, deels zijn het niet-broedende dieren uit het Oostzeegebied. Na het broedseizoen komen daar nog ruiende Eidereenden uit het Oostzeegebied bij.

3.4 WADPLATEN

De wadplaten zijn qua bodemflora en -fauna eigenlijk onderwaterbodems. Op een enkele uitzondering na zijn de vaste

bewoners van de wadplaten van mariene oorsprong. Sommige komen ook wel in dieper water voor, andere zijn speciaal aangepast aan het leven in de getijdzone.

Het voedsel voor de levensgemeenschappen van de wadplaten is gedeeltelijk afkomstig uit het zeewater. Zowel het plankton als het detritus in het zeewater wordt (behalve wanneer de wadplaten droog liggen) door bodemdieren opgevangen en gegeten. Daarnaast kunnen er in en op de wadbodem algen en zeegrassen groeien, doordat het zonlicht de bodem kan bereiken. Er is dus vrij veel voedsel beschikbaar. Het gevolg is een levensgemeenschap met een tamelijk hoog levend gewicht per m². Wel moet deze levensgemeenschap leven onder sterk wisselende milieu-omstandigheden: wisselende wateraanvoer, regen, vorst en warmte. Hieraan zijn relatief weinig soorten aangepast. Het aantal soorten grotere bodemdieren is hier beperkt tot enkele tientallen. Jaarlijks is in de periode van juli tot september de totale biomassa van de bodemdieren het grootst.

De voedselrijkdom heeft tot gevolg, dat na het droogvallen van de zand- en slibbanken grote aantallen vogels verschijnen, die voor hun voedsel afhankelijk zijn van de hier aanwezige bodemdieren. Om er enige te noemen: scholeksters op zoek naar mossels, kokkels en nonnetjes; rosse grutto's en wulpen, die het gemunt hebben op grotere zeeieren en wormen; ruiters, die jagen op zeeduizendpoten en slijkgarnalen. Andere vogels, zoals lepelaars en kluten, zijn door hun bouw en voedingswijze juist aangewezen op de periode met ondiep water boven de platen; een aantal eendesorten heeft weer dieper water nodig.

3.4.1 BODEMFAUNA

Karakteristieke bodemdieren zijn Zeepier, Kokkel, Mossel, Strandgaper en Zager.

De Zeepier leeft van het plankton en detritus dat via een ingenieus filtersysteem in het zand voor zijn kop terechtkomt. De plaats waar Zeepieren zitten is te herkennen aan de typische tandpasta-vormige uitwerpselen op het wad. Met name de staartuiteinden van zeeieren worden gegeten door bodemvissen.

Ook de Kokkel, een tweekleppig schelpdier, komt zeer veel voor. Kokkels leven in de grond; de witte geribbelde schelpen bevinden zich enkele cm onder het bodemoppervlak. Ze leven van plankton; door middel van een paar korte siphos (adembuizen) staan ze in verbinding met het zeewater. Door hun ondergrondse leefwijze kunnen Kokkelbanken (plaatsen met een grote kokkeldichtheid) vrijwel onzichtbaar zijn, ook al zitten daar soms wel 1000 kokkels per m². Jonge kokkels dienen als voedsel voor vissen en diverse vogelsoorten, oude kokkels worden gegeten door Scholeksters en Eidereenden.

Mossels zijn van nature te vinden in mosselbanken op de wadplaten. Ook zij leven van het plankton in het water. Oudere mosselbanken steken enkele decimeters, en soms wel bijna een meter boven het

omringende wad uit. Dat komt doordat mossels ongewild behalve plankton ook veel slib uit het water filteren. Om niet in dat slib te stikken werken ze zich steeds weer omhoog. Daardoor ontstaan bulten van slib, overdekt met mossels, met daartussen lage plekken. Dit is een zeer bijzonder biotooptype, waarin behalve bruinwieren ook een grote rijkdom aan lagere diersoorten te vinden is.

De Strandgaper wordt tot 15 cm lang en is daarmee de grootste tweekleppige van de Waddenzee. Strandgapers leven op zo'n 20 à 30 cm onder de grond en filteren het wadwater met hun lange siphon. Deze soort bereikt soms dichtheden tot boven de 1000 per m².

Eén van de karakteristieke diersoorten van mosselbanken is de Zager. Deze roofworm, die meer dan 50 cm lang kan worden, leeft in het slik onder en tussen de mosselbanken.

De laatste jaren is uit onderzoek gebleken dat de kokkel- en mosselvisserij in zijn huidige vorm en omvang het behoud en herstel van oude mossel- en kokkelbankbiotopen in de weg staat. Deze karakteristieke biotopen zijn, met name als gevolg van de bovengenoemde vormen van visserij, vrijwel verdwenen uit de Waddenzee. Ten aanzien van zeegrasvelden kan gesteld worden dat één van de voorwaarden, waaraan voldaan moet worden om herstel ervan in het Nederlandse deel van de Waddenzee mogelijk te maken, is het vermijden van bodemversturende activiteiten, waaronder mossel- en kokkelvisserij. Op zijn beurt heeft de overbevissing van kokkels en mossels in voedselarme jaren een grote invloed op de overlevingskansen van vogelsoorten als Eidereend en Scholekster.

3.4.2 VOGELS

De vele vogels die hun voedsel vinden in het droogvallend wad vormen een belangrijk onderdeel van de levensgemeenschap van de wadplaten. Door zijn grootte, en door de centrale plaats die de Waddenzee inneemt in de trekroutes van steltlopers uit Groenland, IJsland, Skandinavië en Noord-Rusland is het wadplatengebied buitengewoon vogelrijk.

Voor ongeveer 50 vogelsoorten (eenden, steltlopers, meeuwen en sterns) is de Waddenzee van vitaal belang omdat hun hele populatie, of althans een aanzienlijk deel daarvan gedurende een deel van het jaar afhankelijk is van het voedsel uit de Waddenzee. Veel van die vogels broeden in de arctische zone tussen oost Canada en het Taymyr schiereiland in noord Siberië. Op weg naar hun overwinteringsgebieden langs de Europese en Afrikaanse kusten is de Waddenzee hun grootste en voedselrijkste tussenstation. Vele van deze vogels hebben een afstand van duizenden kilometers afgelegd vanuit hun broedgebieden om in de Waddenzee weer op krachten te komen en hun energiereserves aan te vullen. Daardoor is de Waddenzee gedurende de voorjaars- en najaarstrek het vogelrijkst: dan zijn er in de Nederlandse Waddenzee ongeveer 1 miljoen vogels aanwezig. Zeer talrijk zijn onder meer Bergeend, Eidereend, Scholekster, Kanoetstrandloper, Bonte strandloper, Rosse grutto, Wulp, Zilvermeeuw en Kokmeeuw.

Niet alleen tijdens de trek hebben vogels een verhoogde voedselbehoefte. Ook tijdens de rui bestaat een grotere behoefte aan voedsel omdat dan nieuwe veren moeten worden gevormd. Tenslotte moeten voor de voortplanting door de vrouwtjes voldoende reserves zijn opgebouwd om de eieren te kunnen produceren.

Het voedsel zoeken is een activiteit die energie kost. Wil dit rendement opleveren, dan moet in ieder geval per tijdseenheid meer energie in de vorm van voedsel worden opgenomen dan er gebruikt wordt voor het zoeken zelf. Perioden van verstoring gedurende het voedsel zoeken betekenen door het gemis aan voedsel en het extra vliegen een verliespost op de energiebalans die later door extra voedsel zoeken moet worden goedgeemaakt. In een volstrekt natuurlijke situatie zullen verstoringen ook af en toe optreden, onder andere door predatoren. Dit zal in het algemeen geen nadelige gevolgen hebben voor populaties. Extra verstoringen kunnen de energiebalans van de vogels echter negatief laten doorslaan. Dit zal eerder het geval zijn in de ruitijd of in de tijd dat de vogels reservevet moeten opbouwen.

De aanwezigheid van een verstoringbron op de platen waarop door vogels voedsel wordt gezocht, heeft tot gevolg dat uit een zone rond de verstoringbron de vogels wegvlugten. De oppervlakte van deze zone hangt af van de mate van verstoring en van de vluchtafstand, die van soort tot soort verschillend is. De kritieke afstand varieert van 300 meter tot 500 meter bij de schuwere soorten. Zolang de verstoring aanhoudt is het daar aanwezige voedsel niet voor de vogels beschikbaar. Dat zou nog geen groot nadeel behoeven te zijn, als elders in het niet verstoorte gebied voedsel in overvloed aanwezig zou zijn. Uit onderzoek echter is gebleken dat het voedselaanbod van de Waddenzee de beperkende factor is voor een aantal soorten vogels. Gedurende een deel van het jaar wordt namelijk al het bruikbare en bereikbare, dat wil zeggen in voor de soorten in voldoende dichtheden voorkomende, voedsel geconsumeerd.

Zolang de platen droogliggen is er van kwetsbaarheid voor verstoring sprake. De lengte van deze periode verschilt al naar gelang de hoogteligging en de hoogte van de waterstand. Zodra de platen weer onder water staan is er van verstoringgevoeligheid geen sprake meer. Naast verstoring door mensen die over de platen lopen (zowel individueel als groepsgewijs) en door boten als deze dicht langs de kant van geulen varen treedt ook verstoring op door laagvliegende vliegtuigen.

De voedselsituatie verschilt per seizoen. Vanaf mei/juni neemt het aanbod toe tot eind augustus en september. Daarna neemt het aanbod geleidelijk af tot aan het eind van de winter en het vroege voorjaar de laagste waarden worden bereikt.

De grootste aantallen vogels worden aangetroffen in de periode augustus tot april. In verband met het voedselaanbod doet de meest kritieke periode zich voor van februari tot en met april. In juni is er een relatief groot aanbod en een relatief klein aantal

vogels. Na juni treedt geleidelijk aan een vermindering op van het voedselaanbod per vogel door het sterk toenemende aantal trekvogels.

Hoewel het Waddengebied als geheel gekenmerkt wordt door een hoge voedselproductie, zijn niet alle platen even rijk aan bodemdieren. Afhankelijk van hoogteligging en bodemsamenstelling treden sterke variaties op in dichtheden en soortensamenstelling. In slibrijke gebieden vinden we vogelsoorten als Kluut en diverse ruitersoorten in relatief grote aantallen, terwijl op meer zandige platen bijvoorbeeld Rosse grutto, Kanoetstrandloper en Scholekster naar de voor hen geschikte voedselorganismen zoeken. De soorten concentreren zich dus in die gebieden die het meest geschikt voor hen zijn. Verstoring heeft daardoor in verhouding een veel groter effect dan zo op het eerste oog uit de omvang van de verstoring kan worden afgeleid.

Factoren die van invloed zijn op de voedselsituatie zijn bepaalde vormen van visserij (onder andere kokkelvisserij) en de toename van troebelings van het water door havenaanleg, zandwinning, speciéstort en dergelijke. Troebelings kan leiden tot afname van de primaire productie (plantengroei) en is van nadelige invloed op de groei van kokkels en mossels.

3.4.3 ZEEHONDEN

De zeehonden in de Waddenzee behoren tot twee verschillende soorten: de Gewone Zeehond (*Phoca vitulina*) en de Grijs Zeehond (*Halichoerus grypus*).

De Gewone Zeehond is sinds mensenheugenis een karakteristieke en vaste bewoner van de Waddenzee. De jongen kunnen direct zwemmen en worden gedurende de uren van laagwater gezoogd op droogvallende wadplaten. Sinds het van kracht worden van de Natuurbeschermingswet aanwijzing van 1981 is het aantal dieren opgelopen van circa 500 tot meer dan 1000 exemplaren in 1987. De bescherming krachtens de Natuurbeschermingswet (waardoor de rust- en zooggebieden 's zomers kunnen worden afgesloten voor het publiek) heeft daarbij zeker een rol gespeeld. In dezelfde periode is de toename van de stand ook bevorderd door beëindiging van de jacht in Duitsland en de opvang en revalidatie van zieke dieren in opvangcentra. Een derde oorzaak van de aantalstoename was de immigratie van jonge zeehonden uit het Duitse deel van de Waddenzee. De geringe jongenproductie door belasting van het milieu met milieuvreemde stoffen is gebleven. Dat laatste is des te zorgwekkender, omdat de stand in 1988 zeer sterk terugliep door een virus-epidemie. Na de epidemie bleken er nog slechts ca. 500 zeehonden in leven. In 1993 is het aantal zeehonden toegenomen tot bijna 1100, mede als gevolg van immigratie uit de Duitse Waddenzee.

De zeehonden verblijven vrijwel het gehele jaar in het Waddengebied. In de winter concentreren ze zich op de diepere geulen, waar ook de vis waarvan ze leven naar toe is getrokken. Zeehonden komen op het land om jongen te werpen, ze te zogen en om

te rusten. Ze zoeken daarvoor bij voorkeur zandbanken op, gelegen vlak langs de diepere geulen, zodat ze in geval van verstoring gemakkelijk snel te water kunnen gaan. Het moederdier zoogt de jongen gedurende vier weken. Dit moet op het droge gebeuren. Verstoringen tijdens de zoogperiode welke aanvangt rond eind juni kunnen leiden tot onvoldoende groei van de jongen, met als gevolgen een minder goede conditie en dientengevolge een verhoogde vatbaarheid voor ziekten en parasieten en tenslotte een verhoogde sterftekans. Daarnaast kan het effect zijn, dat het jong en de moeder zo ver van elkaar verwijderd raken, dat ze elkaar niet meer kunnen vinden. Zo'n jong is dan ten dode opgeschreven, tenzij het wordt gevonden en door mensen grootgebracht.

De periode gedurende welke de Gewone zeehonden het meest gevoelig zijn voor verstoring loopt van 15 mei tot 31 augustus. Zoals hierboven aangegeven verlaagt verstoring de overlevingskans van jonge zeehonden. Bij oudere zeehonden heeft verstoring vooral effect op de ligplaatskeuze. De zeehonden liggen bij laag water op vaste plaatsen: zandbanken met een steile kant, direct gelegen aan een diepe geul. Verstoring kan veroorzaakt worden door mensen die te voet, per vaartuig of per vliegtuig de zeehondenligplaatsen te dicht naderen. Uit onderzoek is gebleken dat 1500 meter in de meeste gevallen een veilige afstand is. Ook niet-recreatieve activiteiten, zoals laagvliegende vliegtuigen en het zoeken naar mosselzaad en kokkelbanken, brengen verstoring teweeg.

De Grijze Zeehond is voor zijn voortplanting in het waddengebied afhankelijk van de stranden van de waddeneilanden, of eventueel van de randen van zandplaten die zo hoog liggen dat ze bij hoge vloed droog blijven. De jongen, die in december/januari geboren worden, gaan namelijk pas één of twee weken na hun geboorte voor het eerst te water. Waarschijnlijk werd de Grijze Zeehond in Nederland in het begin van onze jaartelling uitgeroeid door overbejaging. Sinds de tachtiger jaren heeft zich weer een groep Grijze Zeehonden in de kustzone van de Waddenzee gevestigd, afkomstig van Britse populaties. Aangezien er elk jaar jongen geboren worden mag verwacht worden dat de Grijze Zeehond zich hier bij voldoende bescherming zal kunnen handhaven. In tegenstelling tot de Gewone Zeehond heeft de Grijze Zeehond niet of nauwelijks geleden onder de virusepidemie van 1988. In 1993 is de populatie gegroeid tot meer dan 200 dieren.

3.5 KWELDERS EN ZANDPLATEN

Kwelders vormen de natuurlijke overgang van de Waddenzee naar de duingebieden op de eilanden en het vasteland. Binnen de staatsnatuurmonumenten Waddenzee I en II gaat het om kweldertjes langs de Noordhollandse kust (bij Den Oever, Balgzandschorren en Normerven), de Friese kwelders tussen de Holwerder pier en de Paesummer lannen, de Posthuiskwelder op Vlieland, de kwelder op de Hon (Ameland), de Oosterkwelder op Schiermonnikoog en de kwelders van Rottumerplaat en -oog.

3.5.1 VEGETATIE

De kwelders op de Waddeneilanden hebben een natuurlijke geomorfologie, met fraaie hoogtegradiënten, meanderende kwelderkreken en afwisseling in de mate van natuurlijke drainage. De bodem is er over het algemeen zandig, mede door de invloed van stuivend zand uit de nabijgelegen duingebieden. De binnen het staatsnatuurmonument gelegen eilandkwelders zijn vrijwel alle jonger dan 50 jaar; de oudere kwelders zijn in het verleden ingepolderd. Nieuwe kweldervorming is met name op Schiermonnikoog en Rottumerplaat bevorderd door de aanleg van stuifdijken.

De vegetatie van de eilandkwelders is, mede door de veelheid aan gradiënten, veelzijdig. Tegelijkertijd is de plantengroei specifiek door de invloed van het zoute water. Van zee naar duin gaand vallen verschillende vegetatiezones op: de Zeekraal- en Slijkgrasbegroeiing vlak bij het wad, de Kweldergras-zone iets hogerop, de Lamsoor-velden in de vlakke, niet te hoog liggende delen, de iets hoger gelegen gebieden met Rood zwenkgras, vervolgens de gebieden met Zeerus en de fraaie zones met Rode ogentroost in de buurt van de duinrand. In de uiterste uitlopers van de kwelders, die slechts zelden overstroomd worden met zout water, zijn ook moerasachtige gebieden te vinden met Riet, Watermunt en dergelijke.

De kwelders langs de vastelandskust hebben van nature een ander karakter dan die op de eilanden. De bodem is zwaarder en in plaats van de min of meer geleidelijke overgang naar hoger gelegen delen vormt de zeedijk een abrupte grens met het achterland. Alle binnen het staatsnatuurmonument gelegen vastelandskwelders zijn tot stand gekomen door menselijk ingrijpen in de kwelderbodem. De Noordhollandse kweldertjes zijn ontstaan door zand dat bij dijkverhogingen vrijkwam of kustmatig aangelegd als vogelbroedgebied. Het ontstaan van de Friese Kwelders is in het verleden bevorderd door begreppeling en door de uitvoering van rijkslandaanwinningswerken. Daardoor ontbreken de karakteristieke meanderende kweldergeulen en de verschillen in hoogteligging en drainage van de eilandkwelders. De natuurlijke vegetatiezones op de gradiënt van wad naar achterland zijn veelal goed te herkennen. Afhankelijk van de mate van beweiding en ontwatering ontwikkelen zich binnen deze zones vegetaties met Zeeaster, Zoutmelde of Strandkweek.

3.5.2 VOGELS

Door de veelzijdige vegetatie en de specifieke milieuomstandigheden hebben de kwelders een rijke en bijzondere fauna van ongewervelde dieren. Meer opvallend zijn de grote aantallen broedvogels en de functie van de kwelders als hoogwatervluchtplaats voor steltlopers en meeuwen.

Een aantal vogelsoorten broedt behalve in noordelijker streken ook op de kwelders in het Waddengebied, zoals Eidereenden, meeuwen, sterns en diverse steltlopersoorten. In sommige gevallen bevat de

Waddenzee een aanzienlijk deel van de noordwest-Europese broedpopulatie.

Als broedgebieden worden aangemerkt de gebieden waar kolonies van meeuwen en sterns voorkomen en de gebieden waar Tureluur, Kluut, Lepelaar en plevieren in grote dichtheid broeden. Voor deze soorten is het van groot belang dat jaarlijks voldoende jongen volwassen worden om de natuurlijke en door de mens veroorzaakte sterfte te compenseren. Het verstoren van broedende vogels kan leiden tot het verlaten van het nest, waardoor door afkoeling de legsels verloren gaan, jongen door zand ondergestoven raken of eieren en jongen onder verhoogde predatie van onder andere Zilvermeeuw hebben te lijden. De periode gedurende welke jongen en eieren aanwezig zijn is belangrijk, maar ook de periode daarvoor, waarin territorium- en kolonievorming plaats vinden. Verstoring van sterns tijdens de kolonievorming kan leiden tot het niet vestigen van de kolonie. Daarnaast speelt de aanwezigheid van voldoende niet-verontreinigd voedsel een grote rol. De broedtijd loopt van 15 april tot 31 juli en in bepaalde jaren tot 15 augustus. Deze verlenging van de broedperiode houdt verband met de soms optredende extreem hoge waterstanden, die laat in het broedseizoen broedsels vernietigd hebben, zodat nog een tweede legsel wordt gevormd. De functie van broedgebied is kwetsbaar voor menselijke activiteiten binnen deze gebieden, maar ook voor beweiding. De belangrijkste broedgebieden worden reeds beschermd in het kader van de aanwijzing "Waddenzee I".

De kwelders zijn daarnaast van belang als hoogwatervluchtplaats. Met het ritme van het getij kunnen vogels tweemaal daags een aantal uren fourageren op de droogvallende platen. In de gedwongen rustperiode van twee uur vóór hoogwater tot twee à drie uur na hoogwater concentreren de vogels zich op de hoogwatervluchtplaatsen. De rustende groepen Scholeksters, Rosse grutto's, Kanoet- en Bonte strandlopers kunnen op vele plaatsen in het Waddengebied soms wel tienduizend of meer individuen omvatten. Vaak zijn de hoogwatervluchtplaatsen tevens ruigebied. Dit geldt in het bijzonder in de zomerperiode voor een groot aantal steltlopers. Als hoogwatervluchtplaats verkiezen vogels open plaatsen waar verstoringsbronnen van verre kunnen worden gezien. Uitgestrekte hoogwatervluchtplaatsen worden aangetroffen op kwelderranden, maar ook op bepaalde strandvlaktes. Bij de keuze van hoogwatervluchtplaatsen treedt snel gewoontevorming op. Gebleken is dat individuen jaar na jaar op dezelfde plaatsen terug komen. De hoogwatervluchtplaatsen zijn net als de broedgebieden waar ze voor een deel mee samenvallen, kwetsbaar voor verstoring door de mens. Dit kan veroorzaakt worden door betreding van het gebied of door overvliegende vliegtuigen. Regelmatige verstoring van deze functie heeft meestal tot gevolg dat andere hoogwatervluchtplaatsen worden opgezocht.

3.5.3 ZANDPLATEN EN JONGE DUINFORMATIES

Met name op de oostkant van Ameland, de oostzijde van Schiermonnikoog en de eilanden Rottumeroog en -plaat bevinden zich gebieden die hetzij vrijwel onbegroeid zijn, hetzij bestaan uit

jonge duinformaties. Deze gebieden vormen de overgangen van wad naar duin en van duin en wad naar strand. Het uiterst dynamische biotoop van de jonge duinformaties wordt voor wat betreft de vegetatie gedomineerd door slechts enkele plantesoorten, als Biestarwegras, Helm, Strandhaver en (op aanspoelranden) Zeeraket. Deze gebieden vormen de broedbiotoop van Visdief, Noordse stern en (bij aanwezigheid van schelpenbanken) Dwergstern. Door hun specifieke biotoop en zeldzaamheid zijn deze gebieden van groot belang als onderdeel van het staatsnatuurmonument.

3.6 NATUURSCHOON

Het waddegebied wordt ervaren als een gebied van bijzondere landschappelijke schoonheid. Het weidse karakter, het vrije spel der elementen, de voortdurende wijziging van de grenzen van land en water en de grote vormenrijkdom bieden de mogelijkheid tot het opdoen van wisselende en boeiende ervaringen en zijn wezenlijke kenmerken van het gebied. Essentieel is dat de invloed van de menselijke activiteiten op het landschap in het niet zinkt bij het stempel dat de natuurlijke elementen op de Waddenzee drukken. Het landschap kenmerkt zich door zijn vrijwel ongeschonden en open karakter. Van wezenlijk belang is voorts de in het gebied heersende rust. Een gebied van een dergelijke omvang, waarin de mens zijn verbondenheid met natuur en landschap ten volle kan ervaren, is uniek in Nederland.

4. RECHTSGEVOLGEN VAN DE AANWIJZING

In dit hoofdstuk worden de rechtsgevolgen van de aanwijzing beschreven. Daarbij wordt allereerst ingegaan op de koppeling met de pkb (4.1). Vervolgens wordt besproken de vergunningplicht "sui generis" voor het verrichten van schadelijke handelingen (4.2) en de ontheffingplicht ex artikel 16 voor bezoekers (4.3). Voorts wordt ingegaan op het afsluiten van gebieden (4.4) en tenslotte op de relatie met de Wet Geluidhinder en de Gemeentelijke Verordening Waddenzeegebied (4.5).

In hoofdstuk 5 wordt vervolgens nader ingegaan op de gevolgen van de aanwijzing voor een aantal vormen van gebruik en beheer.

4.1 KOPPELING MET DE PKB

In het kader van de herziene pkb wordt voorzien in een formele koppeling van het vergunningen- en ontheffingenbeleid op grond van de Natuurbeschermingswet aan het pkb-beleid. Op deze wijze wordt een adequaat kader geschapen voor de toetsing via de procedures van de Natuurbeschermingswet van (mogelijk) schadelijke activiteiten aan de hoofddoelstelling van de pkb.

Hoofddoelstelling van de herziene pkb is de duurzame bescherming en ontwikkeling van de Waddenzee als natuurgebied. Meer concreet richt het beleid zich op de duurzame bescherming en een zo natuurlijk mogelijke ontwikkeling van:

- de waterbewegingen en de hiermee gepaard gaande geomorfologische en bodemkundige processen;
- de kwaliteit van water, bodem en lucht;
- de (bodem)fauna en (bodem)flora onder meer omvattende de foerageer-, broed- en rustgebieden van vogels, de werp-, rust- en zooggebieden van zeezoogdieren, met name zeehonden, de kinderkamerfunctie van Noordzeevis en de flora en fauna van de buitendijkse gebieden (waaronder kwelders) en de daaraan grenzende duinen;
- de landschappelijke kwaliteiten, met name de verscheidenheid en het specifieke karakter van het open landschap;
- de belevingswaarde van natuur en landschap.

Menselijke activiteiten met een economische en/of recreatieve betekenis zijn in de Waddenzee mogelijk, mits voldoende afgewogen in het licht van de hoofddoelstelling. Voorgenomen activiteiten in de Waddenzee moeten daarom aan de bovengenoemde doelstelling en beleidslijnen worden getoetst en hiertegen worden afgewogen. Daartoe is in de pkb een afwegingskader opgebouwd, dat uiteraard ook voor procedures in het kader van de Natuurbeschermingswet geldt. Indien een nadere afweging nodig is bij nieuwe activiteiten en bij uitbreiding of wijziging van bestaande activiteiten, dan wordt het volledige afwegingskader gehanteerd.

Het afwegingskader omvat de volgende onderdelen:

- * Ten aanzien van de wijze van besluitvorming geldt dat bij de afweging gebruik dient te worden gemaakt van de best beschikbare informatie omtrent de te verwachten gevolgen van een activiteit op

de diverse beleidsterreinen, met name de gevolgen voor het natuurlijk milieu van de Waddenzee. Er dient rekening gehouden te worden met het cumulatief effect van activiteiten.

- * Ten aanzien van de richting van de besluitvorming geldt dat bij de afweging de maatschappelijke noodzaak dient te worden aangetoond, dat activiteiten in de Waddenzee moeten plaatsvinden. Dit omvat twee aspecten:

- het maatschappelijk belang dat een activiteit vertegenwoordigt
- de lokatiegebondenheid van een activiteit.

Activiteiten die evengoed of beter buiten de Waddenzee kunnen worden uitgevoerd, worden vermeden (het translocatiebeginsel). Naarmate het maatschappelijk belang groter is, zal er eerder aanleiding zijn om een daaraan inherente beïnvloeding van de natuurlijke waarden, binnen randvoorwaarden, toe te staan.

- * Wanneer op basis van de best beschikbare informatie bij de afweging sprake blijkt te zijn van duidelijke twijfel over het achterwege blijven van mogelijk belangrijk negatieve gevolgen voor het ecosysteem, dan zal het voordeel van de twijfel in de richting van het behoud van de Waddenzee gaan (het voorzorgprincipe), hetgeen betekent dat de hoofddoelstelling bepalend is.

Wanneer activiteiten op basis van bovenstaande afwegingscriteria toelaatbaar worden geacht in de Waddenzee is het volgende van toepassing:

- * Bij het gebruik van de Waddenzee worden tenminste de best uitvoerbare technieken toegepast ter voorkoming en/of beperking van negatieve milieu-effecten. Als middel tot het verminderen of voorkomen van negatieve milieu-effecten wordt bij een aantal activiteiten zonerings toegepast.
- * In de afweging om tijdelijke of blijvende aantastingen van de natuurwaarden van de Waddenzee te aanvaarden, dient uitdrukkelijk betrokken te worden of schade kan worden gecompenseerd passend binnen de hoofddoelstelling (compensatiebeginsel).

Het pkb-beleid is nader geconcretiseerd in een beheersvisie en beheersplannen. Op basis van de pkb uit 1980 is in 1985 de Algemene Beheersvisie vastgesteld, die weer nader is uitgewerkt in twaalf rijksbeheersplannen (sectorlijn) en in streek- en bestemmingsplannen (facetlijn). De volgende beheersplannen zijn uitgebracht (in enkele gevallen betreft het concepten):

- Natuur (ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij)
- Visserij (ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij)
- Recreatie (ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij)
- Kustbescherming (ministerie van Verkeer en Waterstaat)
- Buitendijkse gronden (ministerie van Verkeer en Waterstaat)
- Bestrijding door verontreiniging door olie (ministerie van Verkeer en Waterstaat)
- Ontgrondingen (ministerie van Verkeer en Waterstaat)
- Water (ministerie van Verkeer en Waterstaat)
- Scheepvaart (ministerie van Verkeer en Waterstaat)
- Kabels en buisleidingen (ministerie van Verkeer en Waterstaat)
- Burgerluchtvaart (ministerie van Verkeer en Waterstaat)
- Militaire activiteiten (ministerie van Defensie)

De planstructuur voor het Waddengebied zal worden vereenvoudigd door

het zoveel mogelijk bundelen van beheersplannen en het opstellen van en maatregelenprogramma. Bij de toetsing van handelingen in het kader van de Natuurbeschermingswet blijft het beleid zoals dat is uitgewerkt in de Algemene Beheersvisie en de verschillende beheersplannen richtinggevend, voor zover dat niet in strijd is met de herziene pkb en totdat één of meerdere nieuwe beheersplannen zijn vastgesteld.

4.2 VERGUNNINGPLICHT

Volgens artikel 21, derde lid, van de Natuurbeschermingswet is het beheer van een staatsnatuurmonument gericht op behoud of herstel van het natuurschoon of van de natuurwetenschappelijke betekenis. Voor het uitvoeren van schadelijke handelingen in een staatsnatuurmonument is een vergunning of ontheffing van de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij vereist.

De Natuurbeschermingswet kent geen kant en klaar stelsel van concrete verboden en verplichtingen. Handelingen in een natuurmonument zullen steeds beoordeeld moeten worden op hun schadelijkheid voor het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied. Voor het verrichten van handelingen die als schadelijk kunnen worden aangemerkt is een vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet van de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij nodig. Het spreekt vanzelf dat de vergunningplicht geen inbreuk maakt op lopende Natuurbeschermingswet-vergunningen voor "Waddenzee I". Voor wat betreft de ontheffingplicht zij verwezen naar 4.3.

De Consulent Natuur, Bos, Landschap en Fauna van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (voor adres zie hoofdstuk 6) zal in een concreet geval uitsluitel kunnen geven over de vraag of het al dan niet noodzakelijk is vergunning (of ontheffing) aan te vragen. Bij toetsing geldt het in 4.1. neergelegde afwegingskader als uitgangspunt.

Voor (het verrichten van) de hieronder volgende activiteiten is in principe een vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet vereist. In een aantal gevallen hangt de vergunningplicht af van de intensiteit waarmee of de wijze waarop een bepaalde handeling wordt verricht. Daarom wordt in hoofdstuk 5 voor een aantal specifieke gevallen van gebruik van het natuurmonument nadere informatie gegeven over het al dan niet vergunningplichtig zijn en het in dat verband te voeren beleid. Informatie over de te volgen procedure voor het aanvragen van vergunningen is te vinden in hoofdstuk 7.

De volgende activiteiten zijn vergunningplichtig (het betreft een niet-limitatieve opsomming):

- plaatsen of oprichten van gebouwen, bouwwerken of inrichtingen;
- aanleggen c.q. wijzigen van dijken en kaden, indijken van gronden en aanbrengen van landaanwinningswerken;
- aanleggen, verleggen, verruimen, graven, verdiepen, verondiepen of verleggen van vaarwateren en -geulen, greppels, sloten e.d.;

- wijzigen of intensiveren van het bodemgebruik, waaronder agrarisch gebruik en gebruik voor militaire oefeningen;
- in beweiding nemen van gronden;
- gebruik van meststoffen, bestrijdingsmiddelen, groei- en stoorstoffen e.d.;
- storten, bergen, opslaan, deponeren, lozen, verbranden van al dan niet afgedankte of aan hun oorspronkelijke gebruik onttrokken voorwerpen, stoffen, produkten en materialen (w.o. baggerspecie)
- lozen en uitspoelen van huishoudelijk, landbouwkundig en industrieel afvalwater met uitzondering van boezemwater;
- verstoren van het bodemprofiel (verlagen, verhogen, egaliseren, ontginnen, graven, ploegen, frezen e.d.);
- opsporing (seismisch onderzoek) en winning (exploratie en exploitatie) van (diepe) delfstoffen en het toevoegen van stoffen aan de ondergrond in het kader van diepe delfstofwinning;
- ontgrondingen en zand-, klei- en schelpenwinning;
- leggen of aanbrengen van ondergrondse of bovengrondse leidingen (bijvoorbeeld buis-, melk-, nutsleidingen), kabels, constructies, installaties of apparatuur;
- aanleggen, inrichten, wijzigen en uitbreiden van havens, luchtvaart- en bedrijfsterreinen, waaronder begrepen militaire havens en terreinen en jachthavens;
- intensiveren van het gebruik van luchtvaartterreinen en het instellen van nieuwe militaire laagvliegroutes;
- aanbrengen of inrichten van voorzieningen en faciliteiten ten behoeve van recreatie en buitensport (w.o. vis- en aanlegsteigers en accomodaties voor sportvliegen);
- uitoefenen van schelpdiercultures, waaronder aanleggen, inrichten en verplaatsen van mosselpercelen en hangcultures;
- uitoefenen van de jacht.

4.3. ONTHEFFINGPLICHT

Volgens artikel 16, eerste lid, juncto artikel 21 van de Natuurbeschermingswet is het verboden een staatsnatuurmonument te verontreinigen, daarin planten, bloemen of takken uit te steken, te plukken, af te snijden of te vervoeren, dieren te verontrusten, te vangen of te doden of zulks te pogen of in het algemeen daarin schade aan de natuur toe te brengen.

Dit artikel is met name gericht op de bezoekers (waartoe gerekend worden recreanten, recreatievaarders, sporters, pierenstekers, sport- en beroepsvissers, onderzoekers en dergelijke) van het staatsnatuurmonument. Artikel 16 geldt niet voor personen, voorzover zij handelingen verrichten, die het gevolg zijn van de uitvoering van een overeenkomst welke de eigenaar of gebruiker met hen heeft aangegaan vóór de aanwijzing als staatsnatuurmonument, alsmede voor zover zij handelingen verrichten waarvoor door of namens de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij ontheffing is verleend. Informatie over de te volgen procedure voor het aanvragen van ontheffingen is te vinden in hoofdstuk 6.

Op grond van artikel 16 kunnen activiteiten die schade of verstoring

kunnen veroorzaken worden tegengegaan.

Voor (het verrichten van) de hieronder volgende activiteiten is in principe een ontheffing ex artikel 16 van de Natuurbeschermingswet vereist. In een aantal gevallen hangt de ontheffingplicht af van de intensiteit waarmee of de wijze waarop een bepaalde handeling wordt verricht. Daarom wordt in hoofdstuk 5 voor een aantal specifieke gevallen van gebruik van het natuurmonument nadere informatie gegeven over het al dan niet ontheffingplichtig zijn en het in dat verband te voeren beleid. Informatie over de te volgen procedure voor het aanvragen van ontheffingen is te vinden in hoofdstuk 7.

De volgende activiteiten zijn ontheffingplichtig (het betreft een niet-limitatieve opsomming):

- betreden en/of bevaren van gebieden die op grond van artikel 17 van de Natuurbeschermingswet en/of artikel 461 van het Wetboek van Strafrecht niet toegankelijk zijn (zie 4.3);
- wadlopen;
- betreden van het natuurmonument met niet-aangelijnde huisdieren;
- handmatig en/of mechanisch (machinaal) winnen, rapen, steken, vangen, doden of vervoeren van wadpieren, zagers, mossels, kokkels en andere bodemdieren of het doen van pogingen daartoe;
- uitsteken, plukken, afsnijden of vervoeren van (delen van) planten, bloemen of takken;
- gebruik van draagvleugelboten, luchtkussenvaartuigen, waterscooters, jetski's en soortgelijke vaartuigen en terreinvoertuigen, alsmede het waterskiën en doen waterskiën;
- sneller dan 20 kilometer per uur varen;
- beoefenen van buitensporten (bij voorbeeld crossen, vliegeren (inclusief "vliegervissen"), zeilvliegen, modelbouwsport);
- het gebruik van de luchtkolom boven het natuurmonument voor sportvliegen, reclamevluchten, luchtballonnen, ULV's e.d.;
- verrichten van wetenschappelijk onderzoek (seismisch onderzoek zie 4.1);
- beoefenen van de sport- en beroepsvisserij.

Voor wat betreft het verbod op het verontrusten (oftewel verstoren) van dieren wordt het volgende opgemerkt.

In het natuurmonument dient men zich zodanig te gedragen dat de aanwezige dieren hun normale bezigheden daarvoor niet behoeven te onderbreken. Indien vogelconcentraties en /of rustende zeehonden aanwezig zijn dient men de vaar- of looproute zodanig te kiezen dat de vogels hun normale bezigheden kunnen en durven voortzetten, en dat de zeehonden niet verstoord worden. Van verstoring van vogelconcentraties en rustende zeehonden is sprake wanneer een duidelijke beïnvloeding van het gedrag plaatsvindt als gevolg van een menselijke activiteit. Bij groepen vogels is dit het geval wanneer deze (als groep geheel of ten dele) weglopen en/of wegvliegen en bij rustende zeehonden als van een groep één of meerdere dieren zich in de richting van het water begeven. Dergelijke gedragsbeïnvloedingen worden aangemerkt als overtredingen van artikel 16 van de Natuurbeschermingswet.

Bij betreding (wandelen) betreft het vooral rustende, fouragerende en broedende vogels en zeehonden op de banken. Bij recreatievaart

buiten de betonde vaarwateren en bebakende geulen gaat het in de eerste plaats om duikeenden en andere zwemmende vogels, en eventueel om zeehonden op de banken. De afstand waarop verstoring zich voordoet is uiteraard afhankelijk van de aard en de intensiteit van de verstoringsbron. Voor zowel recreatievaart als betreding betekent het bovenstaande in het algemeen, dat men bij wijze van vuistregel groepen vogels niet dichterbij dient te benaderen dan 500 meter en zeehonden niet dichterbij dan 1500 meter. Dit zijn "veilige" afstanden. De verstoringsafstanden zijn onderwerp van thans lopend onderzoek. Door middel van voorlichting zal aan de resultaten van dit onderzoek aandacht worden besteed.

Ook bij recreatievaart binnen de betonde vaarwateren en bebakende geulen, derhalve buiten het natuurmonument, kan verstoring van zeehonden plaatsvinden. Verstoring kan meestal worden voorkomen door normaal en rustig door te varen. Op den duur kan dan bij zeehonden gewenning optreden. Soms kan de verstoring echter niet voorkomen worden en te sterke vormen aannemen. In zulke gevallen kunnen maatregelen worden getroffen, bij voorbeeld in de vorm van doorvaartbeperkingen.

Zeehonden, die niet aan het voortplantingsproces deelnemen, zoals jonge en zwervende exemplaren, kunnen overigens heel nieuwsgierig zijn en achter boten aanzwemmen. Het spreekt vanzelf dat in zulke gevallen geen sprake is van verstoring.

4.4 AFSLUITEN VAN GEBIEDEN

Volgens artikel 17 van de Natuurbeschermingswet is het verboden, zonder daartoe gerechtigd te zijn, zich te bevinden op een water, dat deel uitmaakt van een staatsnatuurmonument, indien op duidelijk zichtbare wijze is kenbaar gemaakt dat de toegang tot dit water verboden is. Dit artikel wordt eventueel toegepast in combinatie met artikel 461 van het Wetboek van Strafrecht, dat betrekking heeft op een toegangsverbod op grond.

"Wateren" zijn in de Waddenzee alle gebieden die gelegen zijn beneden de gemiddelde hoogwaterlijn. De titel voor het "gerechtigd zijn" is bij staatsnatuurmonumenten gelegen in een privaatrechtelijke betredingsvergunning, afgegeven door of namens de Dienst der Domeinen, gekoppeld aan een publiekrechtelijke vergunning of ontheffing op basis van de Natuurbeschermingswet, voor een bepaalde activiteit in een onder de werking van artikel 17 gebracht gebied.

Op grond van artikel 17 (eventueel in combinatie met artikel 461) is het mogelijk dat (delen van) wateren (dan wel land), al dan niet voor bepaalde delen van het jaar, worden afgesloten ten behoeve van het behoud of herstel van de natuurwetenschappelijke betekenis of het natuurschoon van het natuurmonument.

De gesloten gebieden worden voor zover mogelijk in het veld aangeduid door middel van bebording, betonning en/of bebakening en voorts in ieder geval aangegeven op de door de Chef der Hydrografie van het Ministerie van Defensie uitgegeven Hydrografische Kaart van

de Waddenzee. Deze kaarten worden voor wat betreft de betonning en bebakening jaarlijks herzien en bijgewerkt en geven dus een actueel beeld van de situatie. De op deze kaart aangeduide gegevens met betrekking tot de Natuurbeschermingswet, waaronder de gesloten gebieden, worden voor alle bezoekers van het natuurmonument bekend verondersteld.

4.4.1 ONDER WATER STAANDE GEBIEDEN

Zo nodig kunnen op grond van artikel 17 van de Natuurbeschermingswet en/of artikel 461 van het Wetboek van Strafrecht geulen en watervlaktes worden afgesloten voor bezoekers door middel van speciale (gele) steek- of drijfbakens. Afsluiting voor bezoekers kan in bepaalde omstandigheden nodig zijn in gebieden met grote vogelconcentraties. Omdat tot op heden relatief weinig verstoring plaats vindt bij vogelconcentraties op het open water worden dergelijke afsluitingen op dit moment niet overwogen voor permanent onder water staande gebieden.

Indien in het belang van de natuur in de toekomst toch dergelijke afsluitingen nodig zijn, dan zal dat slechts geschieden gedurende de tijd van het jaar dat er vogelconcentraties aanwezig zijn en na overleg met betrokkenen.

4.4.2 DROOGVALLENDE GEBIEDEN

Droogvallende gebieden kunnen worden afgesloten door het plaatsen van verbodsborden krachtens artikel 461 van het Wetboek van Strafrecht en/of artikel 17 van de Natuurbeschermingswet. Voor zover in het thans aangewezen deel van het staatsnatuurmonument zeehondenligplaatsen aanwezig zijn zullen deze worden afgesloten voor bezoekers. De afsluiting zal volgens dezelfde procedure plaatsvinden als het geval is voor de eerder aangewezen delen van de Waddenzee: na overleg met betrokkenen kunnen deze gebieden (zoals zeehondenligplaatsen) tijdelijk of permanent worden gesloten. De begrenzing van deze gebieden wordt, indien daartoe vanuit de natuurbelangen aanleiding is, jaarlijks bezien en aangepast in overleg met betrokkenen.

Mogelijk zal specifiek voor de Grijsze zeehond instelling van één of meer afgesloten gebieden noodzakelijk zijn. Voor Grijsze zeehonden is een permanent beschermde ligplaats van groot belang, omdat ze in tegenstelling tot Gewone zeehonden zeer beperkt zijn in de keuze van de plaats waar jongen gezoogd kunnen worden. Een dergelijke plek moet namelijk ten eerste dicht bij de Noordzee liggen en ten tweede moet hij zo hoog liggen dat hij bij hoge vloed droog blijft. Door een jaar-rond bescherming van een geschikte ligplaats kan worden bereikt dat de jongen daar ook inderdaad geboren zullen worden.

4.5 RELATIE MET ANDERE INSTRUMENTEN

Naast de Natuurbeschermingswet en de pkb is een groot aantal wetten, verordeningen, regelingen en beleidsplannen van toepassing op de Waddenzee. Een compleet overzicht valt buiten het kader van deze toelichting, maar enige aandacht is op zijn plaats.

Ten opzichte van andere wettelijke regelingen geldt het principe van meersporigheid. Daarbij is het regime van de Natuurbeschermingswet imperatief, dat wil zeggen dat voor alle activiteiten die schadelijk (kunnen) zijn voor natuurwaarden of die ontsierend zijn, het vergunning- of ontheffingvereiste geldt, ongeacht of de betreffende activiteit al in andere kaders is getoetst.

De reeds in 4.1. besproken pkb-beheersplannen vervullen een intermediaire functie als bindende schakel tussen de verschillende reguleringssporen, Voorts vervullen zij een functie als toetsingskader bij de vergunningverlening, waardoor procedures eenvoudiger en sneller kunnen verlopen.

Bestaande coördinatieregelingen (zoals in het kader van de Wet Milieubeheer) en coördinatie-afspraken (zoals de Intentieverklaring CCW) kunnen voor een groot deel een adequate afstemming en coördinatie garanderen. Waar nodig kunnen, bijvoorbeeld in het kader van het Regionaal CCW, nadere afspraken worden gemaakt over verdergaande afstemming.

4.5.1 WET GELUIDHINDER

Ingevolge de Wet Geluidhinder worden onder meer staatsnatuurmonumenten en wetlands aangewezen als verplicht stiltegebied. Uit hoofde van de status van wetland is de Waddenzee reeds grotendeels aangewezen als verplicht stiltegebied. Voor zover het wetland daarvoor niet in aanmerking komt, zijn delen van de waddenzee op de uitzonderingenlijst geplaatst. De aanwijzing van "Waddenzee II" brengt in de situatie van stiltegebieden en gebieden op de uitzonderingenlijst geen wijziging. In de provinciale verordeningen stiltegebied Waddenzee is bepaald welke activiteiten wel of niet zijn toegestaan.

4.5.2 GEMEENTELIJKE VERORDENING WADDENZEEGEBIED

De Gemeentelijke Verordening Waddenzeegebied is, op het grondgebied van enkele gemeenten na, op de gehele Waddenzee van toepassing. De verordening heeft binnen het staatsnatuurmonument een aanvullende werking ten opzichte van de Natuurbeschermingswet. Buiten de natuurmonumenten heeft de verordening een zelfstandige status en wordt beoogd een beschermingsniveau te bereiken dat overeenkomt met de toepassing van de Natuurbeschermingswet.

5. GEBRUIK EN BEHEER

Zoals opgemerkt is volgens artikel 21, derde lid, van de Natuurbeschermingswet het beheer van een staatsnatuurmonument gericht op het herstel van het natuurschoon of van de natuurwetenschappelijke betekenis.

In aanvulling op de rechtsgevolgen van de aanwijzing, zoals beschreven in het vorige hoofdstuk, wordt hieronder aangegeven op welke wijze de diverse vormen van gebruik en beheer van de Waddenzee in overeenstemming kunnen worden gebracht met deze bepaling.

Zoals hiervoor reeds vermeld is bij de toetsing van handelingen op grond van de Natuurbeschermingswet het beleid zoals dat is vastgelegd in de pkb, de Algemene Beheersvisie en de verschillende beheersplannen richtinggevend.

5.1 NATUURBEHEER EN -ONTWIKKELING

Het beheersplan Natuur Waddenzee (1989) schetst een samenhangend beeld van het natuurbeheer in de Waddenzee op basis van onder meer de pkb.

Het natuurbeheer is gericht op een natuurlijke ontwikkeling van de Waddenzee, waarbij de menselijke invloed hierop zo gering mogelijk dient te zijn, zodat alle structuren, soorten planten en dieren die van nature in de Waddenzee thuishoren zich daar kunnen handhaven, ontwikkelen of herstellen. Het in stand houden van natuurlijke processen betekent dat in de meeste spontaan optredende hydrologische en geomorfologische processen niet ingegrepen dient te worden. Ten eerste behoren zij als zodanig tot hetgeen beschermd moet worden, ten tweede garanderen juist deze processen het blijvend functioneren van de verschillende levensgemeenschappen. Daarbij dient bedacht te worden dat "instandhouding" niet betekent dat er een stabiele verdeling tussen geulen en platen dient te zijn. Integendeel: juist het dynamische karakter van het ecosysteem garandeert de levensvoorwaarden voor speciaal daaraan aangepaste organismen. Daardoor kunnen wadplaten, geulen en watervlaktes het in principe zonder ingrepen ten behoeve van het natuurbehoud stellen. Voor de beheerders betekent dit dat hun aandacht vooral uit moet gaan naar de instandhouding van een goede waterkwaliteit, het voorkómen van ingrepen in de natuurlijke processen en het voorkómen van verstoring.

Vandaar dat in het monitoringprogramma voor de Waddenzee behalve aan het volgen van de lopende ontwikkelingen in het ecosysteem ook aan de mogelijke bedreigingen van dat ecosysteem veel aandacht zal worden besteed.

Niet in alle situaties wordt een natuurlijke ontwikkeling nagestreefd. Het kwelderareaal wordt met het oog op de specifieke waarden gehandhaafd. Daartoe worden onder meer de stuifdijken op de eilanden in stand gehouden. Om een zo natuurlijk mogelijke overgang naar de meer dynamische gebieden te verkrijgen, zal het stuifdijkonderhoud in de overgangsgebieden extensief zijn.

Kwelderwerken langs de vastelandskust worden op zo natuurlijk mogelijke wijze voortgezet. In bepaalde situaties is het selectief en zorgvuldig ingrijpen in het ecosysteem ten gunste van natuurontwikkeling mogelijk (bijvoorbeeld ontpoldering ten behoeve van uitbreiding van het kwelderareaal).

5.2 SCHEEPVAART EN VERVOER

Tot de scheepvaart wordt hier zowel de beroepsmatige als de recreatieve scheepvaart gerekend. Voor wat betreft de recreatieve scheepvaart zij voorts verwezen naar hetgeen in 5.3 is bepaald.

5.2.1 SCHEEPVAART IN HET NATUURMONUMENT

De scheepvaart dient zoveel als mogelijk gebruik te maken van de betonde vaarwateren en/of bebakende geulen. Niettemin blijft scheepvaart in het natuurmonument toegestaan overal waar voldoende water staat voor zover delen van de Waddenzee niet afgesloten zijn krachtens artikel 17 van de Natuurbeschermingswet en/of artikel 461 van het Wetboek van Strafrecht (zie 4.4). De scheepvaart dient zich te houden aan de algemene gedragsregels op het wad, zoals beschreven in 4.3.

Draagvleugelboten, luchtkussenvaartuigen, waterscooters, jetski's en soortgelijke vaartuigen zijn door hun grote actieradius, bereikbaarheid van platen en watervlaktes en in veel gevallen ook door hun geluidsproductie potentieel zeer grote verstoringsbronnen. Draagvleugelboten en luchtkussenvaartuigen kunnen zelfs op plaatsen komen waar men vanouds slechts te voet kon komen. Met waterscooters, jetski's en dergelijke vaartuigen wordt vaak snel gevaren, waardoor een grote kans bestaat op verstoring van zeehonden en vogels. Dat laatste geldt ook voor het waterskiën. Daarom geldt in het natuurmonument, gezien de (potentiële) schadelijkheid voor de natuurwetenschappelijke betekenis, een absoluut verbod op het gebruik van draagvleugelboten, luchtkussenvaartuigen, waterscooters, jetski's en soortgelijke vaartuigen, alsmede voor het waterskiën. Voor deze vormen van gebruik zal ook geen vergunning of ontheffing worden verleend.

Ook andere snelle motorboten, zoals speed- en rubberboten, kunnen verstorend zijn door hun grote snelheid en geluidsproductie. Vandaar dat het harder varen dan 20 km per uur met snelle motorboten (conform het Binnenvaartpolitiereglement) in het gehele natuurmonument niet is toegestaan. Deze snelheidsbeperking geldt niet voor patrouille-, opsporings- en reddingsvaartuigen van de overheden en de reddingmaatschappij wanneer deze in functie zijn. Overigens geldt in het kader van de Gemeentelijke Verordening Waddenzeegebied voor alle motorschepen een verbod op het sneller varen dan 15 km/uur buiten de betonde vaargeulen.

Conform het beleid zoals dat is vastgesteld tijdens de Zesde Waddenzeeconferentie (Esbjerg, 1991) blijft het toegestaan in de nabijheid van de doorgaande vaargeulen droog te vallen. Daarbij

dient "in de nabijheid" als volgt te worden geïnterpreteerd: Bij het droogvallen dient men een positie te kiezen, zodanig dat men tijdens laagwater niet verder dan 200 meter van de bebakening of betonning langs een vaarwater ligt. Deze zone is met opzet zo breed genomen, omdat daardoor in principe elke schipper in staat wordt geacht vóór het droogvallen een zodanige positie te kiezen dat hij altijd op minder dan 200 meter van het vaarwater blijft.

Voor wat betreft het gebruik van plankzeilen en zeekanoën wordt verwezen naar 5.3.3.

5.2.2 SCHEEPVAART BUITEN HET NATUURMONUMENT

De betonde vaarwateren en/of bebakende geulen, zoals aangegeven op de Hydrografische Kaart, vallen buiten de aanwijzing. Het scheepvaartverkeer wordt hier in principe geregeld door middel van andere instrumenten dan de Natuurbeschermingswet, bijvoorbeeld via het Binnenvaartpolitiereglement. Nieuwe ontwikkelingen met eventueel schadelijke gevolgen voor het staatsnatuurmonument zullen evenwel in het kader van de Natuurbeschermingswet worden getoetst aan hun effecten op het staatsnatuurmonument.

Bij vaarroutes door kwetsbare gebieden kunnen (bijvoorbeeld vanwege mogelijke verstoring van vogels en rustende zeehonden) beperkingen met betrekking tot de doorvaarttijd ingesteld worden.

Voor zover het gaat om keuzes tussen wel of niet handhaven van betonning of bebakening in scheepvaartroutes wordt uitgegaan van het beleid zoals dat is vastgelegd in het beheersplan Scheepvaart. Daarin is ondermeer vastgelegd dat over elk wantij een oost-west (en in het geval van Texel: noord-zuid) verbinding gemarkeerd dient te zijn. Binnenkort zal het Vaarwegenplan Waddenzee verschijnen waarin de functie van elke scheepvaartroute wordt aangegeven. Afhankelijk van hun karakter kunnen voor de vaarwateren en -routes verschillende snelheidsregimes van kracht worden.

5.2.3 OVERIG VERVOER

Het parkeren van booreilanden is in het staatsnatuurmonument in verband met de aantasting van natuurschoon niet toegestaan.

Het gebruik van terreinvoertuigen kan grote verstoring op de wadplaten tot gevolg hebben. Daarom zal in principe geen vergunning of ontheffing worden verleend voor het gebruik van terreinvoertuigen in het staatsnatuurmonument.

5.3 RECREATIE

Het Waddengebied vervult een maatschappelijke betekenis in de menselijke behoefte aan ruimte, rust en landschappelijk schoon. Watersport op de Waddenzee is en blijft mogelijk binnen het gegeven van een duurzame bescherming en ontwikkeling van de Waddenzee als natuurgebied.

Door middel van beheerbeleid en zonering wordt voor inpassing van de recreatie in het natuurgebied zorggedragen. In de herziene pkb is

daartoe een kaart met globaal afgewogen recreatieve zonerings opgenomen. In het zoneringsstelsel, gebaseerd op het Beheersplan Recreatie, is de Waddenzee in drie zones ingedeeld. In de geulen en watervlaktes vindt recreatief medegebruik plaats. Op de meeste wadplaten vindt beperkt recreatief medegebruik plaats. In de (krachtens artikel 17 van de Natuurbeschermingswet en/of artikel 461 van het Wetboek van Strafrecht) afgesloten gebieden vindt géén recreatief medegebruik plaats.

De zonerings zal door de provincies nader worden uitgewerkt. Door de gezamenlijke overheden zal een beleid gevoerd dienen te worden dat gericht is op adequate handhaving van de ingestelde zonerings en het gevoerde beheersbeleid. Naar de effecten van waterrecreatie op de natuur wordt thans onderzoek gedaan. De resultaten van het onderzoek zullen worden betrokken bij het nader vormgeven van het recreatiebeleid voor de Waddenzee.

In algemene zin geldt dat het gedrag van de bezoekers van het wadgebied niet méér aan banden zal worden gelegd dan noodzakelijk is voor de bescherming van de natuurwetenschappelijke betekenis en het natuurschoon van de Waddenzee. Als uitgangspunt geldt dat de recreatie niet mag leiden tot schade aan de natuurwetenschappelijke betekenis en het natuurschoon van de Waddenzee. In een groot gebied als de Waddenzee kunnen recreatie en natuurbescherming op veel plaatsen samengaan.

Teneinde de bescherming van de natuurwetenschappelijke betekenis en het natuurschoon te waarborgen zal een aantal voorschriften in acht moeten worden genomen. Recreanten dienen zich te houden aan de algemene rechtsgevolgen van de aanwijzing (zie met name 4.3 en 4.4). Voor wat betreft het varen geldt het gestelde in 5.2.1. Specifiek voor verschillende vormen van recreatie geldt voorts het onder 5.3.1 tot en met 5.3.4 gestelde.

5.3.1 HET ZICH BEVINDEN IN HET NATUURMONUMENT

Het zich als bezoeker bevinden in het natuurmonument (bijvoorbeeld in de vorm van betreding van de wadplaten, zwemmen en dergelijke) is toegestaan, met dien verstande dat het verstoren van zeehonden en vogelconcentraties verboden is (zie 4.3) en dat het zich bevinden in gesloten gebieden niet is toegestaan (zie 4.4).

Het onaangeliend meenemen van honden (en andere huisdieren) kan veel verstoring tot gevolg hebben en is daarom ontheffingsplichtig op grond van artikel 16 van de Natuurbeschermingswet.

Ook het gebruik van radio's en andere geluidsapparatuur hoort niet in het staatsnatuurmonument thuis. Dit heeft uiteraard geen betrekking op het gebruik van geluidsapparatuur de veiligheid betreffende en het gebruik van apparatuur op schepen, voor zover dit buiten het schip niet hoorbaar is.

5.3.2 WADLOPEN

In beginsel gelden voor wadlopers dezelfde regels als voor elke voetganger op het wad (zie 5.3.1).

Bij het georganiseerd wadlopen kan soms verstoring van (groepen) vogels niet worden voorkomen. In andere gevallen is een wadlooproute alleen bruikbaar wanneer een afgesloten gebied (ex artikel 17 van de Natuurbeschermingswet) wordt doorkruist. In het reeds eerder onder de Natuurbeschermingswet gebrachte deel van de Waddenzee is dat het geval bij de wadlooproute naar Rottumeroog, omdat de wadstrook ten zuiden van Rottumeroog in zijn geheel afgesloten is voor het publiek.

Voor het volgen van een route waarbij eventueel vogels of zeehonden verstoord kunnen worden en voor het betreden van gesloten gebied is daarom een ontheffing ex artikel 16 van de Natuurbeschermingswet nodig (zie 4.3). Gekoppeld aan een dergelijke ontheffing geldt een absoluut verbod op het meenemen van honden op het wad.

5.3.3 PLANKZEILEN EN ZEEKANOËN

Plankzeilen (surfen) en zeekanoën zijn milieuvriendelijke recreatievormen die zonder problemen in grote delen van de Waddenzee kunnen worden beoefend. Onder bepaalde omstandigheden kunnen deze recreatievormen echter een aanzienlijke verstoring teweeg brengen onder watervogels of zeehonden. Dit kan zich bijvoorbeeld voordoen bij het surfen in de wadplatengebieden wanneer Eidereenden daar tijdens hoogwater al duikend voedsel, zoals Mossels, Kokkels en kreeftachtigen, zoeken. Zeekanoërs kunnen bijvoorbeeld verstoring veroorzaken wanneer zij zich in prieltjes begeven. Plankzeilers en zeekanoërs dienen daarom goed acht te slaan op de aanwezigheid van vogelconcentraties en rustende zeehonden en te vermijden dat deze verstoord worden (zie ook 4.3). Voor plankzeilers en zeekanoërs geldt eveneens het gestelde in 5.2.1 ten aanzien van het droogvallen en het verbod op het bevaren van gesloten gebieden (4.4).

5.3.4 SPORTVISSERIJ

Op grond van het feit dat er geen grote veranderingen in de visstand worden verwacht door het vissen met de hengel is in het kader van de onderhavige aanwijzing voor de hengelsport geen ontheffing voor het vangen en/of doden van vissen op grond van de Natuurbeschermingswet nodig, mits de hengelsport (conform de Visserijwetgeving) met niet meer dan twee hengels per persoon wordt beoefend.

Voor wat betreft de niet-beroepsmatige visserij met staand want (hoekwant, fuiken e.d.) blijft het huidige beleid van kracht. Dat wil zeggen dat op grond van de Visserijwet het aantal fuiken per persoon tot 2 beperkt is, terwijl regels gesteld zijn aan de maximale afmetingen van hoekwant en staand want. Daardoor blijft de invloed van deze vistuigen op de visstand gering. Om verdrinking van zeehonden te voorkomen is het gebruik van een keerwant in fuiken verplicht.

Ook deze vormen van visserij worden in het kader van de Natuurbeschermingswet niet ontheffingplichtig geacht, een en ander met inachtnaam van het voorgaande.

Voor het overige dienen hengelsporters en overige niet-beroepsmatige vissers zich te houden aan de bepalingen in de paragrafen 4.3, 4.4, 5.2 en 5.3.1.

5.4 JACHT

Binnen het staatsnatuurmonument "Waddenzee II" wordt nergens gejaagd. Wel heeft de Staat het jachtrecht bij Wieringen verhuurd aan de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels; deze vereniging maakt van dit recht geen gebruik. Binnen "Waddenzee I" wordt thans nog op enkele plaatsen gejaagd.

Voor de Waddenzee geldt onder meer op basis van de Nota Jacht en Wildbeheer een "nee, tenzij"-beleid, hetgeen inhoudt dat jacht alleen kan plaatsvinden uit oogpunt van wildschadebestrijding en ten behoeve van natuurbehoudsdoelstellingen. Aangezien hieruit voor de Waddenzee geen noodzaak tot bejaging voortvloeit, en gegeven de inbreuk die jacht maakt op de natuurlijke aantalsregulerende processen en op de rust in het gebied, zal de jacht binnen "Waddenzee I" bij herziening van vergunningen worden afgebouwd.

5.5 BEROEPSVISSERIJ

De beroepsvisserij in de Waddenzee is als menselijke activiteit toegestaan binnen de randvoorwaarden van een duurzame bescherming en ontwikkeling van de Waddenzee als natuurgebied. Daarbij wordt gestreefd naar verweving van functies, waarbij voorwaarden kunnen worden gesteld aan de visserij ter beperking van ongewenste effecten. Waar verweving niet mogelijk is wordt zonering toegepast.

De beroepsvisserij kan aantasting van het bestand van beviste soorten en verstoring van vogels en zeehonden op de wadplaten tot gevolg hebben.

De visserij op kokkels, de mosselzaadvisserij en de visserij met bodemvistuigen met wekkerkettingen heeft schadelijke gevolgen voor de instandhouding en de ontwikkeling van waardevolle biotopen als oude mossel- en kokkelbanken en zeegrasvelden. Natuurlijke, rijkgestructureerde en soortenrijke mosselbanken ontbreken vrijwel geheel, doordat jonge, pas gevormde banken vanwege het mosselzaad worden bevist. De restanten zijn niet stabiel genoeg om oude mosselbanken te vormen. Zeegrasvelden zijn vrijwel geheel verdwenen uit de Waddenzee. Herstel is waarschijnlijk mede afhankelijk van de afwezigheid van bodemversturende activiteiten. Het areaal oude kokkelbanken is aanzienlijk afgenomen.

Voorts heeft de mosselzaad- en kokkelvisserij schadelijke gevolgen voor de voedselvoorziening van vogels (vooral Eidereenden en Scholeksters).

Mede in verband met het bovenstaande is aanpassing in het beroepsvisserijbeleid neergelegd in de Structuurnota Zee- en kustvisserij ("Vissen naar evenwicht"). Deze structuurnota is inmiddels behandeld in de Tweede Kamer. Uitgangspunt van het beleid is een verweving van de functies natuur en visserij waar dit

mogelijk is. Voor de verschillende vormen van visserij wordt beleid geformuleerd dat deze verweving van functies mogelijk moet maken. Waar deze verweving niet mogelijk is worden bij wijze van nadere uitwerking van de afspraken van de Waddenzeeconferentie van 1991 te Esbjerg delen van de Waddenzee gesloten voor de visserij.

De uitgifte van vergunningen voor de vaste vistuigen geschiedt op grond van de Visserijwet 1963. Artikel 9, tweede lid, van deze wet biedt de mogelijkheid bij het stellen van regels in het belang van de visserij, mede rekening te houden met de belangen van de natuurbescherming. Het Reglement zee- en kustvisserij 1977 en de daarop gebaseerde Beschikking visserij, visserijzone, zeegebied en kustwateren zijn hiertoe aangepast. Op grond hiervan kunnen ter bescherming van natuurbelangen in de Waddenzee bepaalde voorschriften aan vergunningen, vrijstellingen of ontheffingen worden verbonden, of kunnen deze onder beperkingen worden verleend. Vergunningen in de Waddenzee zullen slechts worden verleend voor zover de instandhouding van de visvoorraden niet in gevaar komt en geen onaanvaardbare aantasting van de natuurwaarden plaats vindt. In bepaalde gevallen zal daartoe tot nadere regelgeving of beperking van het huidige aantal vergunningen worden overgegaan. In te verlenen vergunningen worden zonodig voorwaarden gesteld.

Daar het bemachtigen en doden van dieren (in dit geval vissen, schaal- en schelpdieren), alsmede het verontrusten van dieren (in dit geval vogels en zeehonden) ingevolge artikel 16, eerste lid, van de Natuurbeschermingswet in beginsel verboden is, dient ten behoeve van de diverse vormen van visserij in de aan te wijzen gebieden voorts een ontheffing te worden verkregen. Bij het ontheffingenbeleid voor de Waddenzee zal worden uitgegaan van het in de vastgestelde Structuurnota Zee- en Kustvisserij neergelegde beleid. Dit houdt in dat conform dit beleid ontheffing ex artikel 16 van de Natuurbeschermingswet wordt verleend aan hen, die beschikken over een visserijvergunning als hierboven bedoeld, waarbij zo nodig nadere beperkende voorwaarden kunnen worden gesteld ter voorkoming van verontrusting van zeehonden en vogels. Onder meer kunnen beperkingen worden gesteld aan de toegang tot gebieden die op grond van artikel 17 van de Natuurbeschermingswet c.q. artikel 461 van het Wetboek van Strafrecht zijn afgesloten. Wijziging van de vergunningvoorwaarden, toename van de intensiteit van bevissing en verandering van de vangstmethoden worden van geval tot geval getoetst aan artikel 16 van de Natuurbeschermingswet.

In onderstaande paragrafen wordt het vergunningen- en ontheffingenbeleid voor de verschillende vormen van visserij in het natuurmonument nader uiteengezet. Indien nader onderzoek hiertoe aanleiding geeft en na evaluatie van het hieronder omschreven beleid, is het mogelijk dat nadere beperkende voorwaarden worden gesteld bij de ontheffingen ex artikel 16 ten behoeve van het behoud en herstel van de natuurwetenschappelijke betekenis en het natuurschoon van de Waddenzee.

Niet-beroepsmatige visserij (sportvisserij) is behandeld in 5.3.5. Voor het al dan niet beroepsmatig verzamelen van wadpieren en het

niet beroepsmatig verzamelen (rapen) van schelpdieren en andere bodemfauna zij verwezen naar paragraaf 5.6.

5.5.1 BEROEPSVISSERIJ OP VIS EN KREEFTACHTIGEN

Door de beroepsvisserij met zegen en vaste vistuigen kan de stand van diverse vissoorten plaatselijk (of zelfs in een groot gebied, zoals bij de Aal het geval lijkt te zijn) sterk worden verkleind.

Met name verstoringen van vogels en/of zeehonden op wadplaten, de te geringe herstel mogelijkheden voor kokkel- en mosselbanken en zeegrasvelden en de aantasting van het bestand van de bevestigde soorten zijn criteria op grond waarvan, in het kader van het Reglement zee- en kustvisserij 1977, tot nadere regelgeving of beperking van het aantal vergunningen wordt overgegaan. Meer concreet zal dit het volgende inhouden:

- Het aantal vergunningen voor de visserij met vaste vistuigen, zoals zegen, staand want, schietfuike, aalfuiken, weren en dergelijke wordt beperkt als ook het aantal en de grootte van de per vergunning toegestane vistuigen.
- Ter voorkoming van het verdrinken van zeehonden, duikeenden en dergelijke wordt voor alle (schiet-)fuike en staande kuilen een keerwant met een maaswijdte van 14 cm verplicht gesteld. Deze verplichting geldt overigens reeds voor recreatievisserij.
- Het aantal vergunningen voor de visserij met sleepnetten wordt niet uitgebreid. Tot een nader te bepalen evaluatiemoment zullen deze vergunningen niet aan andere bedrijven worden verleend c.q. kunnen worden overgedragen. Bij de evaluatie zal worden bezien of met het oog op de natuurwetenschappelijke betekenis van de Waddenzee de vergunningvoorwaarden moeten worden aangescherpt.
- Het aantal vergunningen voor de garnalenvisserij wordt tot een evaluatiemoment in 1998 niet uitgebreid.
- Een aantal droogvallende platengebieden inclusief tussenliggende geulen wordt met ingang van 1993 voor de visserij met bodemvistuigen met wekkerkettingen permanent gesloten. In het jaar 1998 wordt op basis van een in 1997 uit te voeren evaluatie besloten in hoeverre additioneel gebieden worden gesloten.
- Bij de ontheffingen ex artikel 16 van de Natuurbeschermingswet zullen voorwaarden worden gesteld gericht op het voorkómen van verstoring van vogels en zeehonden.

5.5.2 VISSERIJ OP KOKKELS EN MOSSELZAAD

Mede gezien de effecten van de mosselzaad- en kokkelvisserij op de natuurwetenschappelijke betekenis van de Waddenzee zal bij het verlenen van vergunningen op basis van de Visserijwet een terughoudend beleid worden gevoerd.

Meer concreet worden de volgende maatregelen genomen.

- In ieder geval tot het jaar 2000 wordt het aantal vergunningen voor de mechanische kokkelvisserij niet uitgebreid. Het aantal

vergunningen voor de handkokkelvisserij wordt beperkt door overdracht niet toe te staan en geen nieuwe vergunningen te verlenen.

Voor de handkokkelaars en voor de mechanische kokkelvisserij te voet geldt tevens een betredingsverbod van de gebieden die krachtens artikel 17 van de Natuurbeschermingswet en/of artikel 461 van het Wetboek van Strafrecht zijn afgesloten.

- Een aantal droogvallende platengebieden inclusief tussenliggende geulen wordt met ingang van 1993 voor de mosselzaad- en kokkelvisserij (zowel mechanisch als handmatig) permanent gesloten. In 1998 wordt op basis van een in 1997 uit te voeren evaluatie besloten in hoeverre additioneel gebieden gesloten zullen worden.
- In voedselarme jaren wordt 60 % van de gemiddelde voedselbehoefte van vogels in de vorm van kokkels en mosselen voor deze vogels gereserveerd. Het meerdere is beschikbaar voor de visserij. Indien er minder aanwezig is dan deze 60 % dan wordt de Waddenzee in een dergelijk jaar voor de visserij op schelpdieren gesloten.
- Het aantal vergunningen voor de mosselzaadvisserij wordt structureel gefixeerd op het niveau van begin 1992 waarbij per vergunning slechts één vaartuig mag worden ingezet.
- Bij de ontheffingen ex artikel 16 van de Natuurbeschermingswet zullen voorwaarden worden gesteld gericht op het voorkómen van verstoring van zeehonden en vogels.

5.5.3 AANLEG MOSSELPERCELEN

In de Structuurnota Zee- en Kustvisserij is aangegeven dat de ligging van de schelpdierpercelen in de westelijke Waddenzee zal worden geoptimaliseerd, waarbij het totale areaal aan stabiele mosselpercelen met tenminste 200 ha wordt uitgebreid. Door middel van verschuiving en verplaatsing van percelen zal binnen het areaal dat is uitgegeven voor de mosselcultuur getracht worden deze uitbreiding te realiseren. Mocht dit niet door middel van optimalisatie mogelijk blijken dan zal na afronding van de optimalisatie uiterlijk in 1995 worden bezien of tenminste 200 ha extra beschikbaar zal worden gesteld.

Voor de aanleg van percelen in het staatsnatuurmonument is vergunning krachtens de Natuurbeschermingswet vereist. In beginsel worden nieuwe mosselpercelen niet aangelegd in de in het kader van de Natuurbeschermingswet gesloten gebieden, tenzij van deze percelen geen noemenswaardige schade aan de natuurwetenschappelijke betekenis van de gebieden is te verwachten.

Dat kan inhouden, dat dergelijke uitbreidingen niet zullen worden toegestaan, wanneer daarvan een noemenswaardig nadelig effect op het ecosysteem en/of de zeehondenstand te verwachten is.

Een ander aspect dat samenhangt met de cultuur van mossels op percelen is de mogelijkheid dat introductie plaats vindt van tot nu toe onbekende diersoorten en ziekten uit andere gebieden. Dat kan gebeuren wanneer om de één of andere reden bevolking of herbevolking van gebieden in de Waddenzee plaats zou vinden met mossels of andere diersoorten van elders. Voorbeelden van dergelijke diersoorten zijn

Japanse oesters, Palourdes, St. Jacobsschelpen en dergelijke. Het resultaat kan - behalve faunavervalsing - ook zijn dat specifiek in de Waddenzee thuishorende dieren of levensgemeenschappen in aantal afnemen of verloren kunnen gaan. Om introductie van biotoxine veroorzakende algen te voorkomen zullen vooralsnog geen mosselen uit andere gebieden geïntroduceerd mogen worden.

5.6 HET WINNEN VAN WADPIEREN EN ANDERE BODEMDIEREN

Het beleid ten aanzien van het winnen van wadpiere, zagers en andere bodemfauna is vastgelegd in het Beheersplan Natuur. Daarin is vastgelegd dat voor de mechanische winning van wadpiere in het hele pkb-gebied geen nieuwe vergunningen zullen worden verleend en dat geen vergunning zal worden gegeven voor het mechanisch winnen van zagers. Mede met het oog op de sluiting van Balgzand/Breehorn voor bodemberoerende vormen van visserij in het kader van de Structuurnota Zee- en Kustvisserij wordt gestreefd naar verplaatsing van de mechanische wadpiewinning uit dit gebied.

Het handmatig winnen van wadpiere en zagers anders dan voor direct eigen gebruik zal zonder ontheffing slechts in nader op de kaart aangegeven gebieden toegestaan zijn. Daarbij zal ook in die gebieden geen toestemming worden verleend voor het winnen van wadpiere en zagers op of in de directe nabijheid van mosselbanken en in gebieden die vanwege de bodemfauna ook voor andere vormen van bodemfauna-exploitatie zijn gesloten. Zolang deze gebieden niet zijn aangewezen wordt de ontheffing geacht te zijn verleend, behoudens in de artikel 17-gebieden.

Het rapen van mossels voor eigen consumptie tot een maximum van 10 kg per persoon per dag is zonder ontheffing toegestaan, behoudens in de artikel 17-gebieden en de voor mossel- en kokkelvisserij gesloten gebieden. Het (al dan niet beroepsmatig) rapen van andere schelpdieren of het rapen van mossels onder andere omstandigheden is ten alle tijde ontheffingplichtig (zie onder meer 5.5.2). In principe worden hiervoor geen ontheffingen verleend.

Voor de winning van andere dan de hierboven genoemde soorten, zoals zeemos (*Laomeda spec.* en *Sertularia cupressina*), mesheften enzovoorts zal geen ontheffing worden afgegeven.

5.7 ZAND- EN SCHELPEWINNING EN ONTGRONDINGEN

Voor zover wingebieden buiten de betonning van de vaargeulen liggen heeft de winning van bodemmateriaal rechtstreeks invloed op het staatsnatuurmonument. Daarnaast kunnen zich zowel bij winning in het staatsnatuurmonument als bij winning in de vaargeulen indirecte effecten voordoen door de troebeling die bij de winning ontstaat. Ten aanzien van zand- en schelpewinning geldt een terughoudend beleid, dat is vastgelegd in het pkb-Beheersplan Ontgrondingen. Op basis van onderzoek zal worden besloten of zandwinning beperkt kan worden tot het noodzakelijk waterstaatkundig onderhoud. Winningen op basis van vigerende ontgrondingsvergunningen zijn niet vergunningplichtig in het kader van de Natuurbeschermingswet. Een vergunning zal wel nodig zijn wanneer veranderingen in de feitelijke

winsituatie optreden, zoals uitbreiding van het aantal locaties en verandering van de benutting van de bestaande locaties. Vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet is eveneens nodig voor nieuwe winningen en ontgrondingen in het staatsnatuurmonument.

5.8 BAGGERSPECIE

Vrijwel alle baggerspecie die uit havens en geulen wordt gebaggerd wordt in een (vaar)geul gestort. Van daaruit kan het zich verspreiden over en bezinken in gebieden die als staatsnatuurmonument zijn aangewezen, namelijk op wantijen, op slikkige platen nabij de vastelandskust of op kwelders. Het natuurmonument kan beïnvloed worden door onder meer verhoogde troebeling en door het vrijkomen van eventueel in het slib aanwezige verontreinigingen.

Het beleid ten aanzien van dumping van baggerspecie is verwoord in het pkb-Beheersplan Water. Het huidige beleid is dat baggerspecie in diep, stromend water wordt gestort, zodat het slib zich op natuurlijke wijze opnieuw over een kombergingsgebied verdeelt. Alleen baggerspecie uit de Waddenzee en daarmee in open verbinding staande havens komt voor eventuele storting in de Waddenzee in aanmerking. Voor verontreinigde baggerspecie, die volgens het in voorbereiding zijnde beoordelingssysteem niet in de Waddenzee kan worden gestort, dient een oplossing buiten de Waddenzee te worden gevonden.

Stortingen binnen het natuurmonument zijn in ieder geval vergunningplichtig in het kader van de natuurbeschermingswet.

Behalve de verontreinigingsgraad van de te storten specie bepaalt ook de totale hoeveelheid specie in hoeverre storting ervan een nadelige invloed zou kunnen hebben op de kwaliteit van het slib dat zich uiteindelijk op wantijen en kwelders afzet. Vandaar dat voor stortingen binnen of buiten het natuurmonument die meer dan een bepaalde, nader te omschrijven verontreinigingslast inhouden vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet zal moeten worden verkregen. Dat betekent dat dan behalve de verontreinigingsgraad ook de hoeveelheid te storten specie een rol zal spelen bij een beslissing over het al dan niet toestaan van een storting.

5.9 LOZINGEN

Voor het beleid ten aanzien van lozingen wordt aangesloten bij het beleid zoals dat is vastgelegd in het pkb-Beheersplan Water en zoals dit is aangescherpt op de Zesde Waddenzeeconferentie (Esbjerg, 1991).

Aangezien vrijwel alle lozingen in en rond het staatsnatuurmonument via het water invloed hebben op het ecosysteem zal, conform het pkb-beleid, het belang van de natuur zwaar wegen bij elke beslissing over lozingen in de Waddenzee. Dientengevolge zal over alle te verlenen lozingsvergunningen (in het kader van de Wet

verontreiniging oppervlaktewateren) overleg plaats vinden tussen het Ministerie van Verkeer en Waterstaat en het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij.

Voor zover het gaat om lozingen waarvan het mogelijk is dat ze door hun concentratie van milieuvreemde stoffen of door hun hoeveelheid schade kunnen doen in het staatsnatuurmonument zal een vergunning krachtens de Natuurbeschermingswet nodig zijn alvorens tot lozing in het staatsnatuurmonument kan worden overgegaan.

De Natuurbeschermingswet is niet van toepassing voor zover het gaat om niet rechtstreeks bepaalde lozingen. De uitspoeling van boezemwater en de verontreiniging vanuit diffuse bronnen (bijvoorbeeld via de Rijn) kan daarom buiten beschouwing worden gelaten.

5.10 KABELS, BUISLEIDINGEN EN DERGELIJKE

Voor de aanleg van kabels, buisleidingen, hoogspanningsleidingen en dergelijke binnen het staatsnatuurmonument is vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet nodig. Het vigerend beleid ten aanzien van kabels en buisleidingen is vastgelegd in het pkb-Beheersplan Kabels en Buisleidingen.

Er worden geen vergunningen voor nieuwe buis- en ondergrondse hoogspanningsleidingen verleend, tenzij (inter)nationale belangen dit onvermijdelijk maken. Zo nodig zullen voorwaarden worden gesteld aan het tracé, de methode van uitvoering en de tijd van het jaar waarin de werkzaamheden plaats vinden. Wanneer een leiding bestemd is voor het vervoer van toxische substanties (olie, gas met condensaat, chemicaliën) zullen ook de kans op calamiteiten en de effecten daarvan worden meegewogen in beslissingen over het al dan niet toestaan van de aanleg van dergelijke leidingen.

Aanleg van (nuts)leidingen dient tot een minimum te worden beperkt. Bij aanleg dient te worden aangesloten bij bestaande leidingzones.

5.11 SEISMISCH ONDERZOEK, EXPLORATIE- EN EXPLOITATIEBORINGEN

Bij seismisch onderzoek kunnen verstoringen plaats vinden. Vandaar dat voor het verrichten van seismisch onderzoek vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet nodig is. Aanvragen worden zorgvuldig afgewogen. Seismisch onderzoek dient plaats te vinden volgens de best bestaande methoden, gericht op het tot een minimum beperken van verstoring van vissen, vogels en zeehonden door de keuze van de onderzoeksmethode en -periode. De toelaatbaarheid van seismisch onderzoek buiten de in concessie uitgegeven gebieden zal worden afgewogen nadat terzake éénmalig een milieu-effect-rapportage is opgesteld.

In het concessiegebied Zuidwal wordt op één lokatie aan de vaargeul het Inschot gewonnen. Tot 1994 zullen nieuwe boringen binnen de concessiegebieden niet plaatsvinden (moratorium). Buiten de huidige concessiegebieden zullen er in de toekomst geen exploratie- en exploitatieboringen verricht worden. Nieuwe aanvragen om boorvergunningen worden, zoals neergelegd in de pkb, niet ingewilligd om mogelijke cumulatieve van negatieve gevolgen voor de

Waddenzee door mijnbouwactiviteiten te voorkomen. Het gehele, niet in concessie uitgegeven deel van de Waddenzee wordt daarmee van boorwerken ten behoeve van de opsporing en winning van diepe delfstoffen gevrijwaard. Uit oogpunt van natuurbehoud is voorts verlenging van het moratorium wenselijk. Dit is onderwerp van nader kabinetsoverleg met de concessionarissen.

Voor het verrichten van exploratie- en exploitatieboringen en voor de aanleg van de benodigde aan- en afvoerleidingen is vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet nodig. Dergelijke vergunningen zullen slechts onder strikte voorwaarden worden verleend, en dan nog alleen voor zover deze boringen plaats zullen vinden binnen de concessiegebieden en indien de concessiehouder aannemelijk heeft kunnen maken dat noch de boring, noch een eventuele calamiteit gevaren oplevert voor het ecosysteem van de Waddenzee.

5.12 BURGERLUCHTVAART

Bij geringe vlieghoogten kan de kleine luchtvaart grote verstoring veroorzaken op het wad (voedselzoekende vogels, zowel bij laag- als bij hoogwater en bij rustende zeehonden), alsmede in duin en kweldergebieden (broedende en rustende vogels). Maatregelen met betrekking tot vlieghoogten en -routes in het kader van een Algemene Maatregel van Bestuur op basis van de Luchtvaartwet zijn in voorbereiding. De minimaal toegestane vlieghoogte voor kleine luchtvaart en helicopters boven de Waddenzee wordt 450 meter, met corridors naar de vliegvelden op de Waddeneilanden en bij De Kooij. In die corridors zal op werkdagen minimaal 210 meter, en in de weekends op minimaal 300 meter hoogte gevlogen mogen worden.

Voor zover burgerluchtvaart boven de Waddenzee plaats heeft boven de genoemde hoogten is de Natuurbeschermingswet niet van toepassing. Voor deze vliegactiviteiten is derhalve geen vergunning of ontheffing op grond van deze wet vereist. Voor inspectie-, opsporings-, reddings- en ambulancevluchten is geen vergunning of ontheffing vereist.

Voor zover de Waddenzee is aangewezen als stiltegebied krachtens de Wet Geluidhinder geldt het beleid dat ULV's een afstand van 1500 m tot het stiltegebied moeten houden. Als gevolg hiervan is het gebruik van ULV's op basis van de Wet Geluidhinder in de praktijk boven het grootste deel van de Waddenzee reeds niet toegestaan. Uitzonderingen hierop zijn mogelijk voor handhavingsdoeleinden en wetenschappelijk onderzoek. Voor dit laatste is ontheffing op grond van de Natuurbeschermingswet vereist.

5.13 MILITAIR GEBRUIK

Het militair gebruik van de Waddenzee is in het kader van het pkb-beleid neergelegd in het concept-beheersplan Militaire activiteiten. In het verlengde van beleidsuitspraken in de Defensienota is in het kader van de Evaluatienota Structuurschema Militaire Terreinen bezien in hoeverre militaire activiteiten niet

evengoed elders kunnen worden uitgevoerd en of zij niet zodanig gesitueerd kunnen worden dat de milieuhinder zoveel mogelijk beperkt wordt. Het pkb-beleid blijft gericht op vermindering van militaire activiteiten in de Waddenzee en op het voorkomen van geluidsoverlast, schade en verontreiniging van bodem, water en lucht.

De militaire activiteiten in of nabij de Waddenzee betreffen voornamelijk schiet- en vliegactiviteiten. In het kader van de Evaluatienota zullen de Koninklijke marine en de Koninklijke landmacht geen gebruik meer maken van de schietterreinen Lutjeswaard en Nieuwe Haventerrein, waardoor een onveilige zone van 34.000 ha vervalt. Op Vlieland bevindt zich de schietrange Vliehors van de Koninklijke luchtmacht en op Terschelling ligt de Navo-schietrange Noordvaarder. De range Noordvaarder is met ingang van 1992 in de maanden juli en augustus gesloten. Door het kabinet wordt in het kader van het pkb-beleid gestreefd naar beëindiging van het gebruik van de Noordvaarder op zo kort mogelijke termijn, doch uiterlijk in 1995. Op de range Vliehors zal voor het afwerpen van oefenbommen voor zover mogelijk gebruik worden gemaakt van een vliegpatroon, waarbij meer over de Noordzee wordt gevlogen en de Waddenzee meer wordt ontzien.

Het gebruik van een laagvliegroute voor straalvliegtuigen, die de Waddenzee kruist, is opgeschort in afwachting van een Navo-studie over de behoefte aan laagvliegen. Het streven van het kabinet is gericht op het beperken en zo mogelijk opheffen van militaire laagvliegroutes boven de Waddenzee.

Tussen de vliegbasis Leeuwarden en de eilanden Terschelling en Vlieland vinden helicoptervluchten plaats voor bijstand bij schietoefeningen op de ranges. Te zijner tijd vervalt de helihaven op Terschelling. Bij helicoptervluchten dienen zeehonden- en vogelconcentraties zoveel mogelijk gemeden te worden.

Op Vlieland is het Cavalerieschietkamp gevestigd. Hier wordt van 1 september tot 15 april geschoten met tankgeschut en boordmitrailleurs. Het aantal schoten in de toekomst kan met 20 % afnemen door een verminderde opleidingsbehoefte. De onveilige zone van de schietbaan in de Marnewaard (Lauwersmeer) strekt zich voor een groot deel over de Waddenzee uit. Het aantal schoten zal hier naar verwachting met 15 % kunnen afnemen.

Het huidige gebruik en beheer met betrekking tot militaire activiteiten in de Waddenzee is toegestaan zonder vergunning in het kader van de Natuurbeschermingswet. Nieuwe activiteiten en/of uitbreiding van bestaande activiteiten worden getoetst aan de bepalingen van de Natuurbeschermingswet.

6. **HANDHAVING EN TOEZICHT**

Toezicht op de naleving van de Natuurbeschermingswet zal worden uitgeoefend door personeel van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij.

Met de opsporing van de bij de wet strafbaar gestelde feiten zijn belast zij die daartoe door de Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij zijn aangewezen. Dit geldt onder meer voor het personeel van de drie inspectievaartuigen van de Directie Natuur, Bos, Landschap en Fauna. Daarnaast vindt opsporing plaats door de in artikel 141 van het Wetboek van Strafvordering aangewezen personen.

De activiteiten van de verschillende diensten op het gebied van toezicht en inspectie in de Waddenzee worden op elkaar afgestemd. De Samenwerkende Inspectie Waddenzee (SIW) is een met dat doel op vrijwillige basis gevormd samenwerkingsverband van alle bij inspectie en beheer van de Waddenzee betrokken rijksdiensten, zoals Rijkswaterstaat/Directoraat-Generaal Scheepvaart en Maritieme Zaken, Directie Visserijen, Directie Natuur, Bos, Landschap en Fauna, Marine, Marechaussee, Rijkspolitie te Water en Douane.

Daarbij speelt de Centrale Meldpost Waddenzee (CMW; marifoonkanaal 4; telefoon 05620-3100) in de Brandaris op Terschelling als "loket" voor het ontvangen van meldingen van verstoringen, verontreinigingen e.d. een belangrijke rol. Meldingen kunnen hier 24 uur per dag worden doorgegeven.

Meldingen van verstoringen, verontreinigingen, ontregelde vaarwegmarkeringen, vogelolieslachtoffers e.d. kunnen voorts worden doorgegeven aan de inspectievaartuigen van de Directie Natuur, Bos, Landschap en Fauna:

- * Phoca (tel.: 06-52106326; westelijke Waddenzee)
- * Krukel (tel.: 06-52107464; Waddenzee tussen Terschelling en Schiermonnikoog)
- * Harder (tel.: 06-52105398; oostelijke Waddenzee en Dollard).

7. INLICHTINGEN

Vragen over de toepassing van de Natuurbeschermingswet in het Waddengebied en over vergunningen en ontheffingen kunnen worden gericht aan de Consulente Natuur, Bos, Landschap en Fauna van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij in de desbetreffende provincie:

- de Consulente te Groningen: Postbus 30027, 9700 RM Groningen (tel. 050-207207);
- de Consulente te Friesland, tevens coördinerende Consulente voor het Waddengebied: Postbus 2003, 8901 JA Leeuwarden (tel. 058-955255);
- de Consulente te Noord-Holland: Postbus 3005, 2001 DA Haarlem (023-301234).

Vergunningen en ontheffingen dienen schriftelijk te worden aangevraagd bij het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Directie Natuur, Bos, Landschap en Fauna, Postbus 20401, 2500 EK Den Haag. Waar het gaat om ontheffingen ten behoeve van de georganiseerde wadloopsport en rondvaarttochten kan schriftelijk ontheffing worden aangevraagd via de Consulente NBLF.

Bij de behandeling van aanvragen om vergunning of ontheffing dient in de regel rekening te worden gehouden met een behandelingstermijn van circa drie maanden.

Ontheffingen voor de beroepsmatige uitoefening van de visserij in de Waddenzee behoeven niet apart te worden aangevraagd, doch zullen worden afgehandeld in het kader van vergunningprocedures op grond van de visserijwetgeving.